EVELYN WAUGH

Sugrįžimas į Braidshedą

TYTO ALBA

EVELYN WAUGH

Sugrįžimas į Braidshedą

ROMANAS

Iš anglų kalbos vertė
Rasa Drazdauskienė

VILNIUS 2010

UDK 820-3
Va379

Evelyn WAUGH
BRIDESHEAD REVISITED
Penguin Books, London, 2003

Serija „Klasika“

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai.
Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

Švietimo ir kultūros GD

Programa „Kultūra“

ISBN 978-9986-16-805-8

AUTORIAUS PASTABA

Aš – tai ne aš;

tu – ne jis ir ne ji;

jie – ne jie

E. W.

Skiriama Laurai

Pratarmė

Šis romanas, dabar perleidžiamas su daugeliu smulkių priedų ir keletu nemenkų iškarpymų, kadaise man kainavo pelnytą amžininkų pagarbą ir nuvedė į anksčiau nepažintą gerbėjų laiškų bei spaudos fotografų pasaulį. Gali būti, kad pasielgiau arogantiškai, pasirinkdamas tokią plačią temą – kaip Dievo malonė veikia kelis skirtingus, bet glaudžiais ryšiais susijusius veikėjus – tačiau neketinu dėl to teisintis. Kiek mažiau esu patenkintas romano pavidalu, nors labiausiai į akį krintančius trūkumus galbūt pateisina aplinkybės, kuriomis jis buvo rašomas.

1943 m. gruodį, leidžiantis parašiutu, man pavyko nesunkiai susižeisti ir gauti galimybę pailsėti nuo karo tarnybos. Poilsį pratęsė supratingas pulko vadas, leidęs pasilikti atsargoje iki 1944 m. birželio, kol knyga buvo baigta. Rašiau ją su man nebūdingu įkarščiu, be to, nekantravau grįžti į karą. Tai buvo niūrus kasdienių trūkumų ir grėsmingų pavojų laikas, paženklintas sojų pupelių ir pačios paprasčiausios anglų kalbos, todėl knygą smelkte smelkia savotiškas godulys, smaguriavimasis maistu ir vynu, gardžiavimasis buvusia ir išnykusia prabanga, mėgavimasis retorika bei kalbos puošmenomis; dabar, kai nebereikia alkti, visa tai man atrodo neskoninga.

Todėl riebiausius aprašymus šiek tiek sušvelninau, tačiau neišmečiau, nes jie yra esminė knygos dalis.

Ilgai dvejojau, ką daryti su pratrūkusia Džulijos aimana apie mirštamą nuodėmę ir lordo Marčmeino priešmirtiniu monologu. Be abejo, nė neketinau tiksliai perteikti jų pasakytų žodžių. Šie aprašymai visai kitokie negu, pavyzdžiui, ankstyvieji Čarlzo pokalbiai su tėvu. Dabar, rašydamas realistinį romaną, nedrįsčiau jų įterpti. Tačiau atkūriau juos kiek įmanoma panašesnius į tikrovę, kadangi jie, kaip burgundiškas vynas (daugelyje romano leidimų paminėtas su klaidomis) ir mėnesiena, lėmė rašymo nuotaiką, be to, patiko daugumai skaitytojų, nors tai ir nėra pati svarbiausia priežastis.

1944 m. pavasarį niekaip (jokiu būdu) nebuvo galima numatyti, kad netrukus kils toks susižavėjimas senaisiais Anglijos dvarais. Tada atrodė, kad protėvių dvarai ir valdos, didžiausias mūsų tautos meninis pasiekimas, galutinai pasmerktos, kad jos sužlugs apiplėštos, kaip XVI a. vienuolynai. Todėl rašiau apie jas negailėdamas spalvų, aistringai ir nuoširdžiai. Šiandien Braidshedo dvaras būtų atvertas turistams, jo turtai išeksponuoti profesionalų, o žemės valdos prižiūrimos geriau negu lordo Marčmeino laikais. Anglų aristokratija puikiai gebėjo išsaugoti savo tapatybę, nors tuomet tai atrodė neįmanoma. Huperio proveržis buvo sulaikytas. Tad didelę šios knygos dalį sudaro panegirika prie tuščio karsto. Tačiau knygos niekaip nepavyktų padaryti šiuolaikiškesnės, sykiu visiškai nesunaikinant. Jaunesnės kartos skaitytojams ją siūlau kaip atmintį apie Antrąjį pasaulinį karą, o ne apie trečiąjį ir ketvirtąjį dešimtmetį, kurie neva joje aprašyti.

Kum Floris, 1959 m.

E. W.

PROLOGAS

Sugrįžimas į Braidshedą

Pasiekęs trečiosios kuopos pozicijas kalvos viršūnėje, stabtelėjau ir atsigręžęs pažvelgiau žemyn į stovyklą, tik dabar išnirusią pilkoje ankstyvo ryto migloje. Šiandien mes iš čia pasitrauksime. Mums atžygiavus – tai buvo prieš tris mėnesius – viską dengė sniegas; dabar jau išsprogo pirmi pavasario lapeliai. Tada maniau: kad ir kokie baisūs nusiaubties vaizdai manęs lauktų priešakyje, žiauresnio už šį tikrai nebepamatysiu, o dabar suvokiau neišsinešiąs iš čia nė vieno šviesesnio prisiminimo.

Čia mirė meilė, siejusi mane su kariuomene.

Tai buvo galinis tramvajaus linijų mazgas, tad grįžtantys iš Glazgo įkaušę kareiviai galėjo ramiai snausti, žinodami būsią pažadinti kelionei pasibaigus. Nuo tramvajaus stotelės iki stovyklos vartų reikėjo šiek tiek paėjėti pėsčiomis – ketvirtį mylios, lygiai tiek, kad spėtų užsisagstyti uniformas ir pasitaisyti kepures prieš praeidami sargybos postą; ketvirtis mylios betonuoto kelio, pašalėse apaugusio žole. Tai buvo paskutinė miesto riba. Už jos baigėsi tankiai užstatyta vienodų gyvenamųjų kvartalų bei kino teatrų teritorija ir prasidėjo tolimasis užnugaris.

Ten, kur buvo įrengta stovykla, dar visai neseniai plytėjo ganyklos ir ariamoji žemė; kalvos papėdėje tebestovėjo

ūkininko sodyba, mūsų paversta bataliono kanceliarija; kitados buvusią sodo tvorą kai kur tebegožė vijokliai; už prausyklų tebeaugo gal pusė akro senų sužalotų vaismedžių. Ūkis buvo pasmerktas dar prieš kariuomenei ateinant. Bent vieni taikos metai – ir nebebūtų likę nei sodybos, nei tvoros, nei obelų. Jau dabar pusmylis betonuoto kelio tįsojo tarp plikų molio sankasų, o abipus jo žiojinčių griovių labirintas rodė, kur savivaldybė numatė tiesti nuotekų sistemą. Dar vieni taikos metai – ir sodyba būtų virtusi gretimo priemiesčio dalimi. Kad būtų nugriauti, dabar laukė ir barakai, kuriuose mes peržiemojome.

Kitapus kelio, net žiemą beveik visai dengiami tankiai apglėbusių medžių, stūksojo daugelio ironiškų komentarų taikinys, miesto pamišėlių namai, kurių ketaus tvorelės ir prakilnūs vartai gėdingai pranoko mūsų spygliuotos vielos aptvarus. Gražesnėmis dienomis būdavo matyti, kaip pamišėliai slampinėja ir striksi tvarkingais žvyruotais takeliais bei dailiai prižiūrimose pievutėse; laimingi kolaborantai, atsižadėję nelygios kovos, atsisakę abejonių, atlikę pareigą, neginčijami ir teisėti pažangos šimtmečio įpėdiniai, patenkinti jiems tekusiu paveldu. Žygiuodami pro šalį, kareiviai juos sveikindavo garsiais šūksniais: „Sušildyk man lovą, bičiuli, greit ateisiu“, – bet Huperis, neseniai mobilizuotas mano būrio vadas, pavydėjo jiems privilegijuoto gyvenimo:

– Hitleris kaipmat sugrūstų juos į dujų kameras, – kalbėjo jis, – manau, mums reikėtų šio to iš jo pasimokyti.

Čia aš viduržiemį žygio žingsniu atvedžiau stiprius, vilties kupinus vyrus; keliantis iš šalies gilumos viržynų į šį uostamiestį tarp jų pasklido kalbos, kad mus pagaliau siųs į Artimuosius Rytus. Tačiau bėgo dienos, pradėjome valyti sniegą ir lyginti paradų aikštę, ir aš mačiau, kaip jų nusivylimas virto visišku nuolankumu likimui. Jie uodė kvapus,

sklindančius iš kepta žuvim prekiaujančių užeigų, gaudyte gaudė pažįstamus, taikius garsus – darban kviečiantį fabriko švilpuką, šokių orkestro muziką. Išeiginėmis dienomis pradėjo stoviniuoti gatvėse, o pamatę ateinantį karininką stengdavosi pasitraukti, nenorėdami atiduoti pagarbos ir pasirodyti skystablauzdžiai neseniai susirastoms draugužėms. Kanceliarijoje kaupėsi pranešimai apie smulkius nusižengimus ir prašymai suteikti atostogas dėl asmeninių priežasčių; dar neišaušusi diena prasidėdavo besistengiančio išsisukti nuo tarnybos simulianto zirzimu ir niauriais, pagiežingais įsižeidusių vyrų žvilgsniais.

O aš – pagal visas taisykles turintis juos įkvėpti, – kuo galėjau jiems padėti, beveik neįstengdamas padėti pats sau? Kol čia buvome, pulkininkas, kitados vadovavęs sudarant bataloną, buvo paaukštintas ir perkeltas kitur, o į jo vietą iš kito pulko atkeltas jaunesnis, ne toks geras žmogus. Karininkų valgykloje beliko vos keletas savanorių, su kuriais karo pradžioje drauge buvau apmokytas; kiti išsklido kas kur – vieni gavo invalidumą, kiti buvo paaukštinti ir paskirti į kitus batalionus, treti įsitaisė dirbti štabe, ketvirti savanoriais užsirašė į specialiuosius būrius, vienas žuvo per pratybas šaudykloje, dar vieną nuteisė karo lauko teismas, – o jų vietas užėmė mobilizuoti šauktiniai; dabar kareivinėse be paliovos grojo radijas ir prieš vakarienę būdavo išgeriama daug alaus: viskas nebe taip kaip anksčiau.

Čia aš, trisdešimt devynerių metų, virtau seniu. Vakarais jausdavausi nuvargęs ir sustingęs, nenorėdavau niekur eiti iš stovyklos, ėmiau savintis tam tikrus krėslus ir laikraščius, prieš vakarienę reguliariai išgerdavau tris taures džino – nei daugiau, nei mažiau, – ir iškart po devintos valandos žinių eidavau miegoti. Likus valandai iki signalo keltis visad jau būdavau atsibudęs, kamuojamas neramių minčių.

Čia mirė mano paskutinė meilė. Jos mirtis visai nebuvo ypatinga. Kartą, artėjant paskutinei dienai stovykloje, kaip visada atsibudau prieš signalą keltis ir gulėjau Niseno barake, stebeilydamasis į akliną tamsą, greta giliai alsuojant ir murmant per miegus dar keturiems gyventojams, mąstydamas, ką reikės šiandien nuveikti, – ar tikrai užrašiau du kapralus į šaudymo pratybas? Ar šį vakarą ir vėl daugiausia mano būrio kareivių vėluos grįžti po išeiginės? Ar galima patikėti Huperiui pravesti naujiesiems šauktiniams topografijos užsiėmimą? – taip gulėdamas priešaušrio valandą nustėręs supratau, kad kažkas manyje, jau senokai sirgęs, tylomis pasimirė; pasijutau kaip vyras, ketvirtaisiais santuokos metais staiga suvokęs, jog nebegeidžia, nebesigaili ir nebegerbia kadaise mylėtos žmonos: kad jos draugija nebėra maloni, kad nebesinori jai įtikti, nebeįdomu, ką ji veikia, kalba ar mąsto; nebeliko nei vilties ką nors pagerinti, nei savigraužos dėl ištikusios katastrofos. Ilgiausia pilkų, vienodų santuokinių nusivylimų virtinė man buvo puikiausiai pažįstama; mudu su kariuomene išgyvenome ją visą, nuo ankstyvo atkaklaus flirto iki šios dienos, kai likome surišti vien šaltais įstatymo, pareigos ir papratimo saitais. Aš vaidinau visuose šios šeimyninės tragedijos veiksmuose, stebėjau, kaip kivirčai darosi vis dažnesni, ašaros graudina kaskart mažiau, susitaikymai praranda saldumą, galiausiai viską persmelkia atsainumas ir bejausmė kritika, stiprėja įsitikinimas, jog kaltas ne aš, bet mylimoji. Išmokau girdėti jos balse veidmainystės gaideles ir nesilioviau jų ieškoti, blogos nuojautos kamuojamas; atpažindavau tuščią, pagiežingą nesupratimo žvilgsnį, mačiau egoizmo raukšleles abipus kietai sučiauptų lūpų. Studijavau ją kasdien, kaip studijuojama moteris, su kuria gyvenai pusketvirtų metų; pažinau jos apsileidimą, dirbtinius ir įprastus žavesio triukus, jos pavydą ir savanaudiškumą, me-

luojant nervingai virpčiojančius pirštus. Apžavams išgaravus išvydau nesimpatišką prašalaitę, su kuria kvaitulio akimirką susisiejau neatšaukiamais ryšiais.

Todėl tą rytą, kai buvo įsakyta apleisti stovyklą, man visiškai nerūpėjo, kur žygiuosime. Dirbau savo darbą, tačiau nieko nejutau, tik klusnumą. Gavome įsakymą devintą valandą penkiolika minučių sėsti į traukinį netoliese esančioje geležinkelio atšakoje, daiktmaišiuose turėti likusį dienos maisto davinį: daugiau man nieko nereikėjo žinoti. Kuopos vado padėjėjas jau buvo išvykęs su nedideliu priešakiniu būriu. Kuopos atsargos buvo supakuotos vakar. Huperiui įsakyta patikrinti pozicijas. Kuopai liepta septintą valandą trisdešimt minučių išsirikiuoti parado aikštėje, daiktmaišius sukrauti prie kareivinių. Jau begalę kartų panašiai kraustėmės iš vietos į vietą nuo ano neapsakomai jaudinamo 1940 m. ryto, kai kažkodėl klaidingai patikėjome esą siunčiami ginti Kalė. Nuo tada dislokaciją keitėme po tris ar keturis kartus per metus; šį kartą naujasis pulkininkas kaip reta rūpinosi „saugumu“ ir net privertė mus vargais negalais pašalinti nuo visų uniformų ir transporto priemonių skiriamuosius ženklus. Tai būsiantis „be galo vertingas pasirengimas tikrajai karo tarnybai, – sakė jis. – Jei, pasiekus kelionės tikslą, pamatysiu lūkuriuojančią bent vieną iš tų moteriškių, kurios seka paskui kareivius, tikrai žinosiu, kad buvo nutekinta slapta informacija.“

Ryto migloje sklaidėsi lauko virtuvės dūmai, stovykla priminė atsitiktinai išmintus susiraizgiusius takus, atsirandančius nebaigtame statyti gyvenamųjų namų kvartale; atrodė, tarsi šį labirintą po daugelio metų atkasė archeologų ekspedicija.

Poloko kasinėjimuose atrasta vertinga grandis tarp XX a. gyventojų – vergų bendruomenių ir vėliau įsiviešpatavusios gentinės anarchijos. Čia aiškiai matome, kaip išsivysčiusios kultūros at-

stovus, gebančius įrengti sudėtingas kanalizacijos sistemas ir tiesti nuolatinius kelius, nukariavo žemiausio išsivystymo rasė.

Taip, pamaniau, galėtų rašyti ateities mokslininkai ir nusigręžęs paklausiau kuopos viršilos:

– Ar Huperis jau pasirodė?

– Šįryt jo dar nemačiau, pone.

Mes nuėjome prie ištuštinto kanceliarijos pastato ir aš pamačiau dar vieną langą, išdaužtą jau po to, kai buvo surašytas barake aptiktų pažeidimų aktas.

– Naktis buvo vėjuota, pone, – paaiškino viršila.

(Šia priežastimi arba dar „išminuotojų mokymais, pone" buvo aiškinami visi sudužę stiklai.)

Pasirodė Huperis; tai buvo išblyškęs jaunuolis aukštyn be sklastymo sušukuotais plaukais ir neraiškia provincialo tartimi; kuopoje jis atsirado prieš du mėnesius.

Kariai Huperio nemėgo, nes jis prastai išmanė savo darbą ir per atokvėpius į juos visus kreipdavosi „džordžai", bet aš jam jutau beveik simpatiją, daugiausia dėl vieno nutikimo, patį pirmą vakarą įvykusio karininkų valgykloje.

Naujasis pulkininkas buvo atvykęs mažiau negu prieš savaitę, dar nebuvome spėję su juo susipažinti. Tą vakarą jis visus karininkus vaišino džinu, pats irgi buvo šiek tiek įsilinksminęs, tik staiga pastebėjo Huperį.

– Tas jaunas karininkas – jūsiškis, tiesa, Raideri? – paklausė jis manęs. – Jam reikėtų apsikirpti.

– Taip, pone, – atsakiau. Taip ir buvo. – Prižiūrėsiu, kad apsikirptų.

Pulkininkas dar išgėrė ir nenuleisdamas akių nuo Huperio garsiai ištarė:

– Dieve mano, na ir karininkus mums pradėjo siųsti!

Huperio vaizdas tą vakarą, regis, apsėdo pulkininką. Po vakarienės jis staiga labai garsiai tarė:

– Po šimts, jei mano buvusiame batalione jaunas karininkas išdrįstų toks pasirodyti, kiti karininkai patys būtų jį apkirpę.

Niekas neparodė noro užsiimti tokiomis pramogomis, ir mūsų abejingumas, atrodo, dar labiau įaudrino pulkininką.

– Ei, – paliepė jis vienam padoriam vyrukui iš pirmosios kuopos, – atsineškite žirkles ir apkirpkite šį karininką.

– Ar tai įsakymas, pone?

– Tai jūsų pulko vado noras, o tai reiškia – daugiau negu įsakymas.

– Klausau, pone.

Tad Huperis, visiems aplink niauriai tylint, atsisėdo į kėdę; jam nuo pakaušio nukirpo kelis kuokštus plaukų. Prasidėjus šiai operacijai aš išėjau iš karininkų valgyklos, o vėliau atsiprašiau Huperio už tokias nedraugiškas sutiktuves.

– Mūsų batalione taip neįprasta, – pasiaiškinau.

– O, aš neįsižeidžiau, – atsakė Huperis. – Nemanykite, kad nesuprantu juokų.

Huperis neturėjo apie kariuomenę jokių iliuzijų – tai yra jokių atskirų iliuzijų, kuo nors besiskiriančių nuo bendro jam būdingo migloto pasaulio suvokimo. Jis atsidūrė čia nenoriai, priverstas, prieš tai visomis menkomis savo jėgomis pasistengęs išvengti tarnybos. Susitaikė su ja, pasak jo paties, „kaip su tymais“. Huperis nebuvo romantikas. Vaikystėje jis nešuoliavo su Ruperto raiteliais[1] ir nesėdėjo karo stovykloje prie laužų Ksanto pakrantėje[2]; tais laikais, kai man ašaras išspausdavo tik poezija – stojišku indėniško gyvenimo laikotarpiu, mokyklos dėka įterpiamu prieš vaikui tampant vyru, – Huperis irgi dažnai pravirkdavo, bet ne sujaudintas Henriko kalbos šv. Krispino dieną[3] ar epitafijos žuvusiesiems prie Termopilų[4]. Istorijoje, kurios jį mokė, beveik

nebuvo mūšių, užtat netrūko smulkmenų apie humaniškus įstatymus ir industrinės visuomenės pažangą. Galipolis, Balaklava, Kvebekas, Lepantas, Banokbernas, Ronsevalis ir Maratonas, lygiai kaip mūšis Vakarų kalvose, kur krito karalius Artūras, ir dar šimtas tokių vardų, kurių trimitą menantys aidai mane, išdžiūvusį ir sutrikusį, net dabar, beveik kaip vaikystėje, stipriai ir aiškiai viliojo, Huperiui nereiškė nieko.

Jis retai skųsdavosi. Pats būdamas iš tų, kuriems negalima ramia širdimi patikėti nė paprasčiausios užduoties, neapsakomai vertino efektyvumą ir, remdamasis kuklia komercinės veiklos patirtimi, kartais atsiliepdavo apie kariuomenėje galiojančius užmokesčio, aprūpinimo ir „išdirbio valandų" principus: „Versle tokie dalykai būtų neįmanomi."

Jis kietai miegojo, o aš neramiai varčiausi atmerktomis akimis.

Per mūsų drauge praleistas savaites Huperis tapo man „Anglijos jaunimo" simboliu, todėl kaskart, radęs kur nors viešą pareiškimą apie tai, ko „jaunimas" trokšta iš ateities arba ką pasaulis turėtų „jaunimui" užtikrinti, pasitikrindavau šias aptakias frazes: įrašydavau į jas žodį „Huperis" ir žiūrėdavau, ar jos neprarado įtaigumo. Todėl tamsos valandomis prieš nuaidint signalui keltis mąstydavau apie „Huperių suvažiavimus", „Huperio nakvynės namus", „tarptautinį Huperių bendradarbiavimą" ir „Huperio religiją". Jis buvo tarsi rūgšties mėginys šiems lydiniams tikrinti.

Jei po karininkų apmokymų jis apskritai pasikeitė, tai tik tuo, kad tapo dar nepanašesnis į narsų kareivį. Šį rytą, apsikrovęs visa kovine apranga, atrodė menkai panašus net į žmogų. Nelyginant šokėjas brūkštelėjo koja ir priėjo atiduoti pagarbos, pakėlęs prie kaktos vilnone pirštine apmautą ranką išskėstais pirštais.

– Viršila, man reikia pasikalbėti su ponu Huperiu... na, kur jūs, po velnių, dingote? Juk liepiau patikrinti pozicijas.

– Tai aš pavėlavau? Atsiprašau. Ne juokas, kol susirinkau visą įrangą.

– Tam juk turite tarną.

– Na, oficialiai turbūt taip. Bet juk žinot, kaip būna. Jis ir pats turi ką veikti. Jei pradėsi tuos vyrukus labai engti, jie visad sugalvos, kaip atsigriebti.

– Gerai, tai dabar eikite ir atlikite patikrinimą.

– Aha, gerai.

– Ir dėl Dievo meilės, neatsakinėkit man „aha".

– Atsiprašau. Aš tikrai stengiuosi nepamiršti. Netyčia išsprūsta.

Huperiui nuėjus, grįžo viršila.

– Keliu ateina pulko vadas, pone, – pranešė jis.

Nuėjau jo pasitikti.

Ant šiurkščių rudų jo ūsiukų žvilgėjo lašeliai.

– Na, pas jus viskas parengta?

– Taip, man atrodo, viskas, pone.

– *Atrodo*? Turėtumėte tiksliai žinoti.

Jo žvilgsnis užkliuvo už išdaužto lango.

– Ar tai įtraukta į žalos sąrašą?

– Dar ne, pone.

– *Dar ne*? Norėčiau sužinoti, kada būtumėte įtraukęs, jei nebūčiau pastebėjęs?

Kalbėdamas su manimi, jis jautėsi nesmagiai ir kabinėjosi daugiausia iš drovumo, bet nuo to mano nuomonė apie jį nepagerėjo.

Jis nusivedė mane už barakų prie spygliuotų vielų užtvaros, skiriančios man skirtą teritoriją nuo transporto būrio valdų, vikriai ją peršoko ir patraukė prie užžėlusio griovio bei sankasos, kitados ženklinusios ūkio ribas. Čia tarsi trumų

ieškanti kiaulė ėmė badyti žemę lazda ir netrukus pergalingai šūktelėjo. Jam pavyko aptikti šiukšlių krūvą, tokią mielą tikro kareivio sielai: po laukinių rūgštynių ir dilgėlių sąžalynais šalia cigarečių pakelių ir tuščių skardinių gulėjo nušiuręs ražas, viryklės dangtis, rūdžių kiaurai suėstas kibiras, kojinė ir kepalas duonos.

– Tik pažiūrėkit, – paliepė man vadas. – Puikų įspūdį paliksime pulkui, kuris ateis mūsų pakeisti.

– Blogai, – sutikau.

– Ne tik blogai – gėda. Kad prieš jums paliekant stovyklą viskas būtų sudeginta.

– Klausau, pone. Viršila, pasiųskite kareivį į transporto būrį ir praneškite kapitonui Braunui, kad pulko vadas liepė išvalyti griovį.

Nebuvau tikras, kaip pulkininkas reaguos į mano atkirtį; jis irgi sutriko. Pastovėjo neryžtingai baksnodamas griovyje telkšantį purvą, paskui pasisuko ant kulno ir nužingsniavo.

– Nereikėjo taip, pone, – papriekaištavo viršila, mano patarėjas ir pagalbininkas nuo pat atvykimo į kuopą. – Tikrai nereikėjo.

– Tai ne mūsų šiukšlės.

– Gali būti, pone, bet juk pats suprantate, kaip būna. Jei neįtiksite viršininkams, jie visada sugalvos, kaip atsigriebti.

Žygiavome pro beprotnamį, už kurio tvoros pinučių mandagiai kažką paistė ir kvailiojo keli nusenę pamišėliai.

„Alio, bičiuliai, dar susitiksim“, „Grįšim, jau nedaug beliko“, „Šypsokitės, netrukus pasimatysim“, – šūkčiojo jiems kareiviai.

Aš žygiavau su Huperiu priešakinio būrio priekyje.

– Klausykit, gal girdėjot, kur mus paskyrė?

– Ne.

– Kaip manot, jau į karo veiksmus?

– Ne.

– Tik šiaip?

– Taip.

– Visi kalba, kad pagaliau atėjo laikas. Pats tai nebežinau, ką galvoti. Atrodo kažkaip kvaila – tiek pratybų, tiek mokymų, o karo veiksmuose taip ir nedalyvaujam.

– Jumis dėtas, nesijaudinčiau. Ateis laikas, visko bus per akis.

– Ai, žinot, *per daug* man nereikia. Tik kad galėčiau pasakyti, jog ir aš kariavau.

Atsarginiame kelyje mūsų laukė traukinys, suskirstytas, kaip seniau, kupė vagonais; viskam vadovavo kažkoks geležinkelio viršininkas, paskirtoji darbininkų komanda kaip tik baigė krauti daiktmaišius iš sunkvežimių į bagažo vagonus. Po pusvalandžio buvome pasirengę išvykti, po valandos pajudėjome.

Kupė važiavome trys mano būrių vadai ir aš. Jie valgė sumuštinius ir šokoladą, rūkė ir miegojo. Nė vienas neturėjo pasiėmęs knygos. Pirmas tris ar keturias kelionės valandas skaitė pakelės miestų pavadinimus, o kai sustodavome tarp stočių – tai pasitaikydavo dažnai – dairydavosi, persisvėrę per langus. Paskui jiems tai pakyrėjo. Vidudienį, paskui sutemus mums į puodelius iš bako papilstė drungnos kakavos. Traukinys per plačius, nuobodžius laukus lėtai judėjo pietų kryptimi.

Didžiausias dienos įvykis buvo pulko vado surengtas „operatyvinis pasitarimas“. Sukviesti pasiuntinio, susirinkome vado vagone, kur išvydome jį ir adjutantą su plieno šalmais bei visa kovine apranga. Pamatęs mus, vadas tarė:

– Tai operatyvinis pasitarimas, malonėkite atvykti į jį tinkama apranga. Tai, kad važiuojame traukiniu, neturi jokios

reikšmės. – Pamaniau, kad tuoj lieps eiti persirengti, bet jis tik nudelbė mus piktu žvilgsniu ir paliepė: – Sėskit.

– Stovyklą palikote prišiukšlintą, net gėda. Apžiūrėjęs radau neabejotinų įrodymų, kad karininkai prastai atlieka savo pareigas. Tai, kokią stovyklą išvykdami palieka kuopos karininkai, geriausiai parodo, kaip jie dirba savo darbą. Tokie dalykai lemia ir bataliono, ir jo vado reputaciją. Aš, – ar jis iš tiesų tai pasakė, ar aš pats nutariau žodžiais išreikšti jo balse ir žvilgsnyje skambantį apmaudą? Man atrodo, jis nutylėjo, – neketinu susigadinti reputacijos dėl keleto laikinai tarnaujančių karininkų kaltės.

Sėdėjome, pasidėję bloknotus ir pieštukus, pasirengę smulkiai užsirašyti būsimus nurodymus. Jautresnis žmogus jau būtų suvokęs, kad trokštamo įspūdžio mums padaryti nepavyko; gal jis tai suprato, nes irzliu mokytojo tonu pridūrė:

– Aš juk nieko daugiau neprašau, tik tiksliai vykdyti įsakymus.

Tada atvertė savo užrašus ir pradėjo skaityti:

– „Įsakymas.

Informacija. Vyksta bataliono persiuntimas iš vietovės A į vietovę B. Batalionas keliauja svarbia geležinkelio atšaka, kurioje galima tikėtis priešo bombardavimų ir dujų antpuolių.

Tikslas. Atvykti į vietovę B.

Metodas. Traukinys atvyks į kelionės tikslą apytikriai dvidešimt trečią valandą penkiolika minučių...“ – ir taip toliau.

Geluonis išlindo pačioje pabaigoje, prie punkto „Administravimas“. Traukiniui sustojus atsarginiame kelyje, jį turės iškrauti trečioji kuopa, išskyrus vieną būrį; vietoje lauks trys tritoniai sunkvežimiai, kuriais atsargas reikės pergabenti į naujosios stovyklos vietą; darbai truks, kol viskas bus baigta;

likusiam būriui pavedama saugoti laikiną stovyklos sandėlį, be to, jam įsakoma užtikrinti visos teritorijos saugumą.

– Klausimų bus?

– Ar galima darbininkams papildomai skirti kakavos?

– Ne. Dar klausimų bus?

Kai papasakojau apie gautus nurodymus viršilai, jis tarė:

– Vargšei trečiajai kuopai vėl nepasisekė. – Ir jo žodžiuose išgirdau priekaištą, kad priešinausi pulko vadui.

Perdaviau įsakymą būrių vadams.

– Klausykit, – tarė Huperis, – bet siaubas, kaip nesmagu prieš vyrus. Jie ne juokais pasius. Atrodo, mums amžinai skiria bjauriausius darbus.

– Jūs pasirūpinsite sargyba.

– Tvarkelė. Bet pala, kaip aš tamsoj apžiūrėsiu perimetrą?

Netrukus po to, kai buvo užgesintos šviesos mus vėl sutrukdė pasiuntinys, niauriai slenkantis per vagonus su barškalu. Vienas pasaulio matęs seržantas garsiai sušuko:

– *Deuxième service**.

– Ant mūsų purškia skystą ipritą, – pasakiau. – Žiūrėkite, kad langai būtų uždaryti. – Tada sėdau ir parašiau dailią įvykio ataskaitą, kurioje pranešiau, kad niekas nenukentėjo ir nebuvo užkrėsta, o kareiviams duotas įsakymas prieš išsilaipinant nukenksminti vagono išorę. Atrodo, pulko vadas liko ja patenkintas, nes daugiau iš jo žinių negavome. Sutemus visi užmigome.

Galų gale, jau labai vėlai, sustojome atsarginiame kelyje. Laikantis pagrindinių saugumo principų ir siekiant kiek įmanoma atkartoti tikrosios karo tarnybos sąlygas, mums buvo nurodyta vengti stočių ir peronų. Tamsoje buvo nelengva nušokti nuo vagono pakojų ant šlakbetonio sankasos; neapsieita be sąmyšio ir nuostolių.

---

* Antroji pamaina (*pranc.*) – kvietimas vagonuose restoranuose.

– Išsirikiuoti ant kelio prie pylimo. Trečioji kuopa, kaip visada, velkasi uodegoje, kapitone Raideri.

– Taip, pone. Turime keblumų dėl chlorkalkių.

– Chlorkalkių?

– Skirtų vagonams nukenksminti iš išorės, pone.

– O, aš tikiu, kad jūs labai stengiatės. Meskit tą terlionę ir pasiskubinkit.

Paniurę, apsnūdę mano kareiviai šleivai rikiavosi ant kelio. Netrukus Huperio vedamas būrys išžygiavo į tamsą; aš radau sunkvežimius, ant stataus šlaito išrikiavau vyrus, liepiau perdavinėti krovinius iš rankų į rankas, ir netrukus kareiviai pralinksmėjo, supratę, kad pagaliau dirba bent iš pažiūros prasmingą darbą. Gal pusvalandį aš drauge su jais kroviau atsargas, paskui nuėjau pasitikti kuopos vado padėjėjo, grįžusio pirmu sunkvežimiu.

– Stovykla visai neprasta, – atraportavo jis, – didžiulis privatus dvaras, keli tvenkiniai. Jei pasiseks, gal dar ančių pamedžiosim. Kaime viena aludė ir pašto skyrius. Artimiausias miestelis už keleto mylių. Mudviem užėmiau atskirą namuką.

Ketvirtą valandą ryto darbas buvo baigtas. Sėdęs į paskutinį sunkvežimį, pajudėjau klaidžiais keliukais tarp medžių, kurių šakos braukė priekinį stiklą; iš keliuko išsukome į žvyruotą alėją, galiausiai pasiekėme atvirą erdvę, kur dviejų alėjų sankirtoje ratu sustatytos žibalinės lempos apšvietė sukrautas mūsų atsargas. Iškrovėme paskutinį sunkvežimį ir bežvaigždėje tamsoje, ką tik pradėjus dulkti įkyriam lietučiui, galų gale nusekėme paskui vedlius į laikinus savo būstus.

Miegojau, kol mane pažadino tarnas, tada sunkiai atsikėliau, tylėdamas nusiprausiau ir nusiskutau. Jau eidamas pro duris paklausiau savo pavaduotojo:

– Kaip vadinasi ši vietovė?

Jis man atsakė; tą pačią akimirką tarsi kas būtų išjungęs radiją ir staiga nutildęs balsą, neapsakomai ilgai, diena po dienos, įkyriai ir beprasmiškai rėkusį man į ausį; stojo didi tyla, iš pradžių tuščia, bet pamažu, atsigaunant sukrėstoms juslėms, prisipildanti malonių, natūralių, seniai pamirštų garsų: mat jis ištarė pažįstamą vardą, magiškai prišaukusį tokias senovines galias, kad vien jį išgirdusios leidosi bėgti pastaraisiais metais mane persekiojusios šmėklos.

Išėjau laukan ir stovėjau apstulbęs. Lietus liovėsi, tačiau danguje kabojo žemi, sunkūs debesys. Rytas buvo be vėjo, dūmai iš lauko virtuvės kamino kilo tiesiai į švininį dangų. Keliūkštis, kadaise žvyruotas, paskui užžėlęs žole, dabar ištremptas ir paskendęs purvynuose, kalvos pakraščiu leidosi žemyn ir už posūkio dingo iš akių, abipus jo kur pakliuvo voliojosi surūdiję gelžgaliai, nuo jų sklido žvangesys, šnekos, švilpimas bei garsūs šūksniai – žvėrių aptvaro garsai, kuriais batalionas sutiko naują dieną. Už keliuko ir toliau, kiek akys užmato, driekėsi dar geriau pažįstamas, elegantiškas žmogaus sukurtas kraštovaizdis. Nuošalios, uždaros valdos tilpo viename išsiraičiusiame slėnyje. Ant nuožulnaus kalvos šlaito stovėjo stovykla; priešakyje iki artimo, jaukaus horizonto kilo dar neišdraskyti laukai, atskirti nuo mūsų upelio, vardu Braidas, – jo ištakos buvo vos už dviejų mylių, prie ūkio, vadinamo Braidspringsu[5], iki kurio kartais popiet eidavome pasivaikščioti; žemiau upelis platėjo ir galiausiai įtekėjo į Eivoną, o čia, užtvenktas, išsiliejo į tris tvenkinius; vienas – tik drėgna nendrėmis apaugusi skalūno lentelė, bet kiti du didesni, atspindintys debesis ir pakrantėse augančius galingus bukus. Miškas vien ąžuolų ir bukų, ąžuolai stūksojo pilki ir belapiai, bukus jau dengė švelni sprogstančių lapelių žaluma; žalios giraitės ir platūs laukai – kažin, ar čia tebesigano dėmėtieji elniai? – kaitaliodamiesi gulė į paprastą, rūpestingai

sukurtą raštą; žvilgsnį, kad šis tuščiai neklaidžiotų, traukė prie kranto pastatyta dorėninė šventykla, žemiausią iš sujungtų užtvankų vainikavo gebenėmis apsivijusi arka. Visa tai buvo suprojektuota ir įgyvendinta prieš pusantro šimto metų tam, kad brandžiu grožiu išsiskleistų būtent dabar. Ten, kur stovėjau, dvarą užstojo žalia kalvos ketera, tačiau puikiai žinojau, kur jis yra, apgaubtas didžiulių liepų tarsi paparčiuose prigulusi stirna.

Nežinia iš kur atsiradęs Huperis pasisveikino su manimi ir atidavė pagarbą daugelio mėgintu mėgdžioti, tačiau visiškai nepakartojamu judesiu. Veidas po nemiegotos nakties atrodė pilkas, dar neskustas.

– Mus pakeitė antroji kuopa. Vyrus paleidau apsitvarkyti.

– Gerai.

– Namas ten, už posūkio.

– Taip, – atsiliepiau.

– Kitą savaitę čia įsikurs brigados štabas. Puikiausias dvarelis. Kaip tik buvau užsukęs pasižvalgyti. Jau taip visur išpuošta. Ir štai keistas dalykas – prie šono prilipdyta, atrodo, katalikų bažnyčia. Kyštelėjau nosį vidun, bet kaip tik vyko pamaldos – tik klebonas ir dar kažkoks senis. Net sutrikau. Čia juk labiau jūsų sritis, ne mano. – Gal jam pasirodė, kad jo nesiklausau, todėl iš paskutiniųjų stengdamasis sužadinti mano susidomėjimą, pridūrė: – Priešais laiptus dar yra baisiai didžiulis fontanas su visokiom uolom ir žvėrių figūrom. Tokio tai jau tikrai niekur nematėt.

– Mačiau, Huperi. Esu čia buvęs.

Šie žodžiai, regis, sugrįžo atgalios garsiu aidu, atsimušusiu nuo mane kalinančių požemio skliautų.

– Na ką gi, tai tada pats čia viską žinosite. Einu apsiprausti.

Aš esu čia buvęs; aš pats čia viską žinojau.

PIRMA KNYGA

*Et in Arcadia ego**

Pirmas skyrius

– Esu čia buvęs, – atsakiau; tikrai esu – pirmą kartą atvykau su Sebastianu daugiau negu prieš dvidešimt metų vaiskią birželio dieną, kai pakelėse tirštai putojo baltos lanksvos ir vingiorykštės, ore dvelkė sodrūs vasaros aromatai; diena buvo pasakiškai graži, ir nors vėliau lankiausi čia daug kartų, įvairiomis aplinkybėmis, būtent šią viešnagę prisiminiau dabar, lankydamasis paskutinį kartą.

Tą dieną irgi važiavau, visiškai nežinodamas, kur. Buvo irklavimo varžybų – arba Aštuonetų – savaitė[6]. Oksfordas – išnykęs ir paskendęs, nebeišgelbstimas nelyginant Lionesas[7], prarytas staiga užplūdusių vandenų, – Oksfordas tais laikais dar buvo miestas iš senos graviūros. Erdviomis ir tyliomis jo gatvėmis žmonės vaikščiojo ir kalbėjosi taip pat, kaip kardinolo Njumeno[8] laikais; jį gaubiančios rudens miglos, pilka pavasario šviesa ir šlovingos, švytinčios, retos vasaros dienos – tokios, kaip ši, kai žydi kaštonai, o viršum frontonų ir kupolų aidžiai ir plačiai gaudžia varpai, – alsuote alsavo švelniu šimtmečius trunkančios jaunystės oru. Vienuolyną

* „Ir aš [buvau] Arkadijoje“ – lotyniškas posakis, atitinkantis populiaresnį *Memento mori* (Atmink, kad mirsi) ir primenantis, kad mirtis egzistuoja ir idilėje (Arkadijoje).

menanti tyla aidu atmušė mūsų juoką, džiaugsmingai gožiantis kitus kasdienybės garsus. Aštuonetų savaitės proga šią nuotaiką drumstė pulkeliai atvykusių merginų, iš viso gal keli šimtai; jos čiauškėdamos klupinėjo ant grindinio akmenų, plasnojo aukštyn ir žemyn laipteliais, grožėjosi vaizdais, ieškojo pramogų, gėrė vaisių punšą, valgė sumuštinius su agurkais; jas valtimis irstė upe, būreliais lydėjo į kolegijoms priklausančias baržas; aludėje „Izidė“ ir Unijoje[9] jas sutikdavo staigiomis ypatingų, lengvapėdiškų, be galo trikdančių Gilberto ir Salivano operečių stiliaus pašaipų papliūpomis, o kolegijų koplyčiose – neįprastais chorų sąskambiais. Įsibrovėlių keliamo triukšmo aidai skverbėsi į visus kampelius, bet mano kolegiją kamavo ne aidai – ji pati buvo nepadoriausių trukdžių šaltinis. Tai mes rengėme pokylį. Priekiniame kieme, kuriame gyvenau, paklojo lentines grindis ir ištempė tentą; aplink raktininko kambarį pristatė vazonų su palmėmis ir azalijomis, o blogiausia buvo tai, kad virš manęs gyvenantis dėstytojas, tylus it pelė žmogelis iš Gamtos mokslų fakulteto, užleido savo kambarius damų drabužinei, ir šį pasibaisėtiną faktą skelbiantis spausdintas raštelis kabojo vos per šešis colius nuo mano būsto durų.

Labiausiai tuo piktinosi man paskirtas tarnas.

– Džentelmenai, pas kuriuos nesisvečiuoja damos, maloniai prašomi keletą dienų pietauti už kolegijos sienų, – kupinu nevilties balsu pranešė jis. – Jūs pietausite namie?

– Ne, Lantai.

– Sako, tai nutarta tam, kad tarnai per daug nenuvargtų. Nenuvargtų, irgi mat sumanė! Man liepta nupirkti *smeigtukų pagalvėlę* damų drabužinei. Kam prireikė tų šokių? Galva neišneša. Anksčiau per Aštuonetų savaitę niekas nešokdavo. Atminimo savaitė[10] – kitas reikalas, tai jau atostogos, bet tik ne per Aštuonetų savaitę, tarsi nepakaktų

arbatėlių ir pramogų upėje. Štai ką aš jums pasakysiu, pone, jei leisite – karas čia kaltas. Jei ne karas, viskas atrodytų kitaip. – Buvo 1923 metai, ir Lantas, drauge su tūkstančiais kitų, buvo įsitikinęs, kad taip, kaip 1914 metais, jau niekada nebebus. – Aš suprantu, vakare išgerti vyno, – tęsė jis, savo papratimu tai pasirodydamas tarpduryje, tai vėl dingdamas iš kambario, – ar pasikviesti vieną kitą svečią pietų, visa tai normalu. Bet šokiai – tai jau ne. Šitą madą atnešė tie, kurie grįžo po karo. Patys jau peraugę, nieko neišmano, bet, gink Dieve, nepasiklaus protingesnių. Gryna tiesa. Dabar atsirado ir tokių, kurie eina į miesto šokius masonų klube... bet pamatysit, proktoriai[11] netruks *juos* pričiupti... O štai lordas Sebastianas. Nebeturiu laiko plepėti – paskui dar nespėsiu nupirkti smegtukų pagalvėlės.

Įžengė Sebastianas – sidabro pilkumo flanelės kostiumas, balto krepdešino marškiniai, *Charvet* kaklaraištis – tarp kitko, mano, – išmargintas pašto ženklais:

– Čarlzai, klausyk, kas darosi tavo kolegijoje? Atvažiavo cirkas? Jau viską mačiau, išskyrus dramblius. Reikia pripažinti, kad Oksfordas staiga *nepaprastai* pasikeitė. Vakar vakare visur knibždėte knibždėjo merginų. Tuoj pat bėgam iš čia, toliau nuo pavojų. Turiu automobilį, pintinę braškių ir butelį *Château Peyraguey* – ne, tokio vyno tikrai niekad nesi ragavęs, net neapsimetinėk. Dieviškai tinka prie braškių.

– Kur važiuosim?

– Aplankyti vieno gero žmogaus.

– Kokio?

– Pavarde Hokins. Pasiimk pinigų, jei kartais sumanytume ką nors nusipirkti. Automobilis priklauso vienam žmogui, pavarde Hardkaslas. Jeigu žūsiu, skeveldras grąžink jam: aš nelabai koks vairuotojas.

Kitapus vartų, už oranžerijos, kuria buvo paverstas mūsų

raktininko kambarys, stovėjo dvivietis *Morris-Cowley* atviru viršumi. Prie vairo sėdėjo Sebastiano žaislinis meškiukas. Mes jį pasisodinome tarp savęs – „Žiūrėk, kad jam nepasidarytų bloga“, – ir išvažiavome. Švč. Mergelės Marijos bažnyčios varpai skambino devintą valandą; išvengę susidūrimo su kunigu juoda šiaudine skrybėle ir balta barzda, ramiai minančiu dviratį ne ta Didžiosios gatvės puse, kirtę Karfaksą, pravažiavę stotį, netrukus atsidūrėme už miesto ribų, Botlio plente; tais laikais būdavo lengva išvažiuoti iš miesto.

– Klausyk, kaip anksti? – nusistebėjo Sebastianas. – Visos moterys dar užsiėmusios tuo, ką pratusios daryti prieš nulipdamos žemyn pusryčių. Tinginystė jas pražudė. Mes pasprukome. Dieve, laimink Hardkaslą.

– Kad ir kas jis būtų.

– Jis manė, kad važiuos su mumis. Tinginystė ir jį pražudė. Tiesa, aš jam minėjau *dešimtą* valandą. Tai toks labai niūrus žmogėnas iš mano kolegijos. Jis gyvena dvigubą gyvenimą. Bent jau aš taip manau. Juk negalėtų visą laiką, kiekvieną dieną, nuo ryto iki vakaro būti Hardkaslas, tiesa? – niekaip neištvertų. Sako, kad pažįsta mano tėvą, bet tai neįmanoma.

– Kodėl?

– Tėčio niekas nepažįsta. Jis atstumtasis. Nejau negirdėjai?

– Kaip gaila, kad mudu nemokame dainuoti, – atsakiau.

Ties Svindonu išsukome iš pagrindinio kelio ir saulei pakilus atsidūrėme tarp akmeninių ganyklos tvorų ir tašyto akmens namukų. Apie vienuoliktą Sebastianas, nė žodeliu neįspėjęs, pasuko į vežimų suplūktą kelią ir sustabdė automobilį. Darėsi taip karšta, kad dairėmės pavėsio. Ant avių plikai nuėstos kalvelės po kupliomis guobomis suvalgėme braškes ir išgėrėme vyną – kaip buvo žadėjęs

Sebastianas, viena su kitu puikiausiai derėjo, – prisidegėme storas turkiškas cigaretes ir gulėjome aukštielninki, Sebastianas įsmeigęs akis į viršuje šnarančius lapus, aš – į jo profilį; pilkšvi melsvo atspalvio dūmai, neblaškomi nė mažiausio vėjelio, kilo į melsvus ir žalsvus lapijos šešėlius, saldus tabako aromatas maišėsi su saldžiais vasaros aromatais, o saldaus, auksinio vyno garai tarsi laikė mus iškėlę ore, virš žemės.

– Tinkamiausia vieta užkasti puodą aukso, – tarė Sebastianas. – Norėčiau užkasti ką nors brangaus visur, kur esu laimingas; tada senatvėje, kai būsiu vargšas ir bjaurus, sugrįžęs išsikasčiau ir viską prisiminčiau.

Tai buvo jau trečias mano semestras, tačiau gyvenimą Oksforde skaičiuoju nuo atsitiktinės pažinties su Sebastianu praėjusio semestro viduryje. Mes priklausėme skirtingoms kolegijoms, buvome baigę skirtingas mokyklas, tad per trejus ar ketverius universiteto studijų metus galėjau su juo nė nesusipažinti, jei ne atsitiktinumas – vieną vakarą jis prisigėrė mano kolegijoje, o mano kambariai buvo pirmame aukšte, langais į vidinį kiemą.

Apie tai, kaip pavojinga turėti kambarius tokioje vietoje, mane buvo įspėjęs pusbrolis Džasperas – man atvykus į universitetą, jis vienintelis iš giminaičių nusprendė mane kaip reikiant apšviesti. Tėvas nepatarė nieko. Kaip buvo pratęs, išsisuko nuo rimto pokalbio. Apie mano studijas prakalbo likus gal porai savaičių iki išvykimo; droviai ir gan klastingai pareiškė:

– Kalbėjau apie tave. „Ateneume“ sutikau tavo būsimos kolegijos rektorių. Aš norėjau pasikalbėti apie tai, kaip etruskai įsivaizdavo nemirtingumą, jis – apie nemokamas paskaitas darbininkams, tad sutarėme dėl kompromiso ir pasikalbėjome apie tave. Paklausiau, kiek tau skirti pini-

gų. Jis atsakė: „Tris šimtus metams; nieku gyvu neskirkite daugiau; tiek gauna dauguma." Man jo atsakymas pasirodė niekingas. Kai studijavau, turėjau daugiau, negu gaudavo dauguma, ir iki šiol pamenu, kad daugiau niekada ir niekur keli šimtai svarų negali padaryti tokio lemtingo poveikio žmogaus populiarumui ir visuomeninei padėčiai. Ketinau skirti šešis šimtus, – tarė tėvas ir šnirpštelėjo kaip visada, kai sumanydavo pajuokauti, – bet paskui pamaniau, kad jei apie tai sužinotų rektorius, palaikytų sąmoningu įžeidimu. Taigi paskyriau penkis šimtus penkiasdešimt.

Aš padėkojau.

– Taip, pasielgiau labai dosniai, bet tu juk žinai, kad pinigus gauni iš kapitalo... Tikriausiai dabar atėjo metas ką nors tau patarti. Man niekas nieko nėra pataręs, tik kartą tavo dėdė Alfredas. Ar žinai, kad vasarą, kai ruošiausi studijoms, dėdė Alfredas specialiai atvažiavo į Boutoną duoti man patarimo? Ir žinai, ką jis man patarė? „Nedai, – sako, – melste meldžiu tavęs vieno dalyko. Semestro metu sekmadieniais *visada* nešiok cilindrą. Tai iš esmės lemia, ką apie tave kalbės." Ir žinai ką, – tęsė tėvas, dar garsiau šnirpšdamas, – aš *visada taip ir dariau*. Vieni studentai nešiojo cilindrus, kiti ne. Niekad nepastebėjau tarp jų jokio skirtumo ir negirdėjau, kad kas nors būtų apie jį užsiminęs, bet pats visada vaikščiojau su cilindru. Tai aiškiausiai rodo, koks veiksmingas gali būti geras, tinkamu metu duotas patarimas. Norėčiau ir tau ką nors panašaus patarti, tik nežinau, ką.

Šią netektį su kaupu atlygino pusbrolis Džasperas; sūnus vyresniojo tėvo brolio, kurį tėvas ne kartą ir tik pusiau juokaudamas vadino „šeimos galva"; Džasperas studijavo Oksforde ketvirtus metus, praėjusį semestrą tik per plauką nepateko į universiteto irklavimo rinktinę, buvo „Kaningo" klubo[12] sekretorius, kolegijos studentų draugijos preziden-

tas ir šiaip įtakingas žmogus. Man atvykus į universitetą jis jau pirmąją savaitę aplankė mane su oficialiu vizitu ir pasiliko išgerti arbatos; sočiai privalgęs meduolių, skrebučių su ančiuviais ir Fulerio graikinių riešutų pyrago, prisidegė pypkę ir tysodamas pintame krėsle išdėstė privalomas elgesio taisykles kone visiems gyvenimo atvejams; dar ir šiandien daugelį jų galėčiau pakartoti žodis į žodį.

– Studijuoji istoriją?.. Visai padorus fakultetas. Blogiausias – anglų filologijos, visuomenės mokslai jai beveik prilygsta[13]. Įvertinimo reikia siekti aukščiausio, o jei nepavyks – tada blogiausio. Vidutiniu tenkintis beprasmiška. Stengtis tik kaip nors išlaikyti egzaminą – laiko gaišimas. Lankyk geriausių dėstytojų paskaitas – pavyzdžiui, Arkraito kursą apie Demosteną, nežiūrėk, ar jos tau priklauso pagal tvarkaraštį, ar ne... Apranga. Renkis taip, lyg viešėtum kaimo dvare pas draugus. Nieku gyvu nevilkėk tvido švarko ir flanelės kelnių – tik kostiumus. Užsisakyk drabužius pas Londono siuvėją – geriau gulės ir gausi kreditą ilgesniam laikui... Klubai. Iškart įstok į „Karltoną“, antro kurso pradžioje – į „Gridą“. Jei nori būti išrinktas į Uniją – o tas nepakenks – pirma susikurk reputaciją *už kolegijos ribų*, „Kaningo“ ar „Čatemo“ klubuose, iš pradžių gali kalbėti apie laikraščius... Bors Hilą[14] aplenk iš tolo... – Už lango dangus virš frontonų nušvito raudonai, paskui sutemo, aš įmečiau į ugnį anglių ir įjungiau šviesą, kurioje visu grožiu atsiskleidė tvarkingas Londone siūtas jo kostiumas su liemene ir *Leander* kaklaraištis... – Su dėstytojais elkis ne kaip su mokytojais, o taip, kaip namie elgtumeisi su vikaru... Pamatysi, antrame kurse gerą pusmetį vargsi, kratydamasis niekam tikusių draugų, kurių būsi įsigijęs pirmame kurse... Saugokis anglų katalikų – jie visi sodomitai, kalbantys prasta tarme. Tiesą sakant, venk visų religinių grupių, iš jų vieni nemalonumai...

Galiausiai, jau išeidamas, pridūrė:

– Paskutinis patarimas. Persikraustyk. – Mano kambariai buvo erdvūs, giliai įstatytais langais ir tapytomis XVIII a. medžio plokštėmis; ne kiekvienam pirmakursiui pavykdavo tokius gauti. – Mačiau ne vieną žmogų, sužlugusį tik dėl to, kad gyveno pirmo aukšto kambariuose su langais į kiemą, – labai rimtai ištarė pusbrolis. – Tave pradės lankyti svečiai. Norės palikti mantijas, paskui prieš vakarienę užsuks jų pasiimti, o tu juos vaišinsi cheresu. Nė susivokti nespėsi, kaip tavo kambariai virs nemokamu baru visiems universiteto pašlemėkams.

Nepamenu, kad būčiau sąmoningai paklausęs bent vieno jo patarimo. Tikrai nepersikrausčiau; apačioje, po langais, augo leukonijos, ir vasaros vakarais kambarius užplūsdavo jų aromatas.

Žvelgiant prabėgus daugeliui metų lengva save patį jaunystėje apdovanoti netikra branda ar netikru naivumu; supainioti datas, ženklinančias ūgio pokyčius durų staktoje. Norėčiau manyti – tiesą sakant, kartais net manau, – kad papuošiau savo kambarius Moriso gobelenais bei Arundelio graviūromis, kad lentynose pristačiau XVII a. foliantų ir antrosios imperijos laikų prancūziškų romanų, įrištų tymo oda ir muaro šilkais. Tačiau taip nebuvo. Pačią pirmą popietę virš židinio išdidžiai pakabinau Van Gogo „Saulėgrąžų" reprodukciją, pastačiau Rodžerio Frajaus Provanso vaizdais ištapytą širmą, kurią nebrangiai buvau įsigijęs „Omegos" dirbtuvių išpardavime. Pakabinau Maknaito Kauferio plakatą ir „Poezijos knygyno" leistus „Eilių" puslapius, o skaudžiausia dabar prisiminti porcelianinę Polės Pičem statulėlę, kurią pastačiau ant židinio atbrailos tarp dviejų juodų žvakidžių. Mano knygos buvo negausios ir banalios – Rodžerio Frajaus „Reginys ir modelis", *Medici Press* išleistas iliustruotas

„Šropšyro berniokas“, „Garsūs Viktorijos laikų žmonės“, keletas tomų „Jurgio laikų poezijos“, „Niūri gatvė“ ir „Vėjas iš pietų“ – o mano pirmieji draugai puikiai derėjo prie aplinkos; tai buvo Kolinzas, baigęs Vinčesterio mokyklą, būsimasis dėstytojas, labai apsiskaitęs žmogus vaikišku humoro jausmu, bei negausus būrelis kolegijos intelektualų, užimančių tarpinę poziciją tarp ryškiaspalvių „estetų“ ir proletarų stipendininkų, įnirtingai rausiančių mokslo faktus nuomojamuose Iflio plento ir Velingtono aikštės kambariuose. Šiame būrelyje nuo pat pirmo semestro pasijutau savas, draugija buvo panaši į tą, kurią turėjau baigdamas mokyklą ir kuriai mokykla buvo mane parengusi; tačiau jau pirmosiomis dienomis, kai jaudulį kėlė vien buvimas Oksforde – gyvenimas savo kambariuose, su savo čekių knygele – širdies gilumoje jutau, jog tai anaiptol ne viskas, ką Oksfordas gali pasiūlyti.

Atsiradus Sebastianui, šios blankios figūros patylomis nutolo ir ištirpo, kaip ištirpsta avys tarp rūke skendinčių kalvotų viržynų. Kolinzas man aiškino, kur klysta modernioji estetika: „Reikšmingos formos“ idėją reikia arba besąlygiškai priimti, arba visai atmesti. Jei sutinki, kad Sezanas dvimatėse drobėse vaizduoja trečiąjį matmenį, privalai sutikti ir su tuo, kad Landseris vaizduos ištikimybę, šviečiančią spanielio akyse...“, tačiau akys man atsivėrė tik tą akimirką, kai Sebastianas, iš dyko buvimo versdamas Klaivo Belo „Meno“ puslapius, garsiai perskaitė: „Argi kas nors, regėdamas peteliškę arba gėlės žiedą, jaučia tą patį, kaip žvelgdamas į katedrą ar paveikslą?“, ir atsakė: „Žinoma – *aš* jaučiu.“

Pažinojau Sebastianą iš matymo dar gerokai prieš susipažindamas su juo. Tai buvo neišvengiama, nes nuo pat savo atvykimo dienos jis labiausiai iš visų krito į akis ypatingu grožiu ir išsiskyrė ekscentriškumu, kuriam, regis, nebuvo jokių ribų. Pirmą kartą pamačiau jį išeinantį iš Džermerio

kirpyklos ir tąkart buvau sukrėstas ne tiek jo išvaizdos, kiek to, kad rankoje nešėsi didelį žaislinį meškiną.

– Tai, – man atsisėdus į krėslą, tarė barzdaskutys, – buvo lordas Sebastianas Flaitas. *Nepaprastai* sąmojingas jaunuolis.

– Matyti, – šaltai ištariau.

– Markizo Marčmeino antrasis sūnus. Jo brolis, grafas Braidshedas, pernai baigė mokslus. Tas tai buvo *visai* kitoks, labai ramus, kaip koks senis. Ar žinote, ko pas mus prireikė lordui Sebastianui? Plaukų šepečio meškiukui – ir kad būtų kuo kietesniais šeriais, paaiškino lordas Sebastianas, nes šepetys skirtas ne šukuoti, o pagrasinti, jei kartais meškiukas imtų aikštytis. Nusipirko labai gražų šepetį dramblio kaulo rankena, ant kurios liepė išgraviruoti „Aloizijus" – toks meškiuko vardas. – Buvo akivaizdu, kad barzdaskutys, kuris per savo ilgą gyvenimą tikriausiai matė begales įvairiausių studentiškų fantazijų, visiškai pakerėtas. Tačiau aš likau kritiškas ir neatlyžau nei pamatęs Sebastianą važiuojantį samdyta karieta, nei radęs jį vakarieniaujantį „Jurgio" restorane, prisiklijavusį dirbtines žandenas, nors Kolinzas, kuris kaip tik studijavo Froidą, pasiūlė daugel profesinių terminų viskam paaiškinti.

Net mūsų pažinties aplinkybės toli gražu neatrodė palankios. Buvo kovo pradžia, arti vidurnakčio; aš vaišinau kolegijos intelektualus karštu bordo vynu, židinyje skaisčiai liepsnojo ugnis, kambariuose tvyrojo dūmai ir prieskonių aromatas, galva sukosi nuo metafizikos pertekliaus. Plačiai atvėriau langus, iš kiemo atsklido dažnai girdimi girto juoko ir netvirtų žingsnių aidai. Kažkas ištarė: „Pakentėk", kitas atsiliepė: „Nagi, na"; trečias: „Aišku, spėsim... grįžti... kol Tomas[15] baigs skambinti", ir galiausiai ketvirtas balsas, aiškesnis už kitus, pareiškė: „Žinot ką, niekaip nesuprantu, nuo ko man taip bloga. Minutėlę pasišalinsiu", ir mano lange

išniro veidas – iškart pažinau Sebastianą, tačiau ne tokį, kokį būdavau matęs anksčiau, guvų ir švytintį; jis pažvelgė į mane blausiomis akimis, persisvėrė per palangę vos ne iki pat kambario vidurio ir apsivėmė.

Vakaro pobūviai neretai panašiai baigdavosi; tiesą sakant, visi seniai žinojo, kiek tokiais atvejais dera primokėti tarnui – mes bandymų ir klaidų metodu mokėmės nustatyti, kiek pajėgiame išgerti. Be to, Sebastiano sprendimas atsidūrus kritiškoje padėtyje pulti prie atviro lango atrodė savotiškai mielas ir švarus, nors beprotiškas. Vis dėlto, kaip sakiau, pažinties aplinkybės nebuvo palankios.

Draugai nuvedė jį iki vartų ir po kelių minučių pobūvio rengėjas, malonus mano bendrakursis, Itono auklėtinis, grįžo atsiprašyti. Jis irgi buvo įkaušęs, be galo kartojo pasiaiškinimus, galiausiai net apsiašarojo.

– Per daug įvairių vynų, – kalbėjo jis, – kalta ne kokybė ir ne kiekis. Per daug primaišėme. Jei tai suvoksite, įžvelgsite pačią reikalo esmę. Viską suprasti – tai viską atleisti.

– Taip, – atsiliepiau, tačiau kitą rytą Lanto priekaištus išklausiau su apmaudu.

– Pora ąsočių karšto vyno penkiems žmonėms, – burbėjo Lantas, – ir *štai kuo* viskas baigėsi. Net iki lango nespėjo pribėgti. Jei jau taip nemokat gerti, verčiau išvis neprasidėkit.

– Tai ne mano svečiai. Žmogus atėjo iš lauko.

– Nesvarbu, vis tiek bjaurus darbas valyti šitą jovalą.

– Ant komodos jums padėti penki šilingai.

– Mačiau ir labai dėkoju, bet geriausia būtų, jei apsieitume ir be pinigų, ir be jovalo, *jei galima.*

Pasiėmiau mantiją ir palikau jį triūsti. Tais laikais dar lankiau paskaitas; į kolegiją grįžau po vienuoliktos. Kambarį

radau pilną gėlių; atrodė, jog ant visų paviršių, sumerktos į visus, kokie tik buvo, indus, stovi visos tądien parduotuvėje buvusios gėlės (pasirodė, jog tai tiesa). Paskutinę puokštę Lantas vogčiomis vyniojo į rudą popierių, ketindamas neštis namo.

– Lantai, *kas* čia dabar?

– Vakarykštis džentelmenas, pone, jis paliko jums raštelį.

Raštelis buvo parašytas spalvotu pieštuku skersai mano geriausio vatmano lapo: *Labai atgailauju. Aloizijus atsisako su manimi kalbėtis, kol negausiu atleidimo, todėl labai prašau šiandien ateiti pietų. Sebastianas Flaitas.* Kaip tipiška, pamaniau: atrodo, neabejoja, kad žinau jo adresą; tačiau aš jį *iš tiesų* žinojau.

– Kaip reta malonus džentelmenas, net jo nešvarumus valyti buvo tikras malonumas. Jei gerai supratau, pone, kolegijoje nepietausite? Įspėjau apie tai ponus Kolinzą ir Partridžą – jie ketino pavalgyti su jumis čia.

– Ne, Lantai, kolegijoje nepietausiu.

Tie kviestiniai pietūs – o jie, pasirodo, buvo kviestiniai, – tapo naujos mano gyvenimo eros pradžia.

Ėjau kupinas abejonių, nes suvokiau žengiąs į svetimą teritoriją; tylus, davatkiškas vidinis balselis Kolinzo tonu įspėjamai kartojo, kad vertėtų bent kiek pasibranginti. Bet tuo metu aš ieškojau meilės, ėjau kupinas smalsumo ir neaiškaus, iki galo nesuvokto lūkesčio, kad čia pagaliau sienoje rasiu mažąsias dureles, kurias, žinojau, anksčiau yra pavykę rasti kitiems, atsiveriančias į slaptą stebuklingą sodą, nematomą pro jokius langus, tarpstantį pačiame to pilko miesto viduryje.

Sebastianas gyveno Kristaus Bažnyčios kolegijoje, viršutiniame Midouso namo aukšte. Radau jį vieną: lupo sėjiko kiaušinį, kurį buvo pasiėmęs iš didelio samanomis iškloto dubens stalo viduryje.

– Ką tik suskaičiavau, – tarė jis. – Visiems po penkis ir dar du lieka, tai aš pasiimsiu tuos du. Nesuprantu, kodėl šiandien esu toks alkanas. Be jokios atodairos atsidaviau į Dolbeiro ir Gudalo[16] rankas ir taip apsvaigau, kad imu manyti, jog vakarykštį vakarą tiesiog susapnavau. Būk geras, nežadink manęs.

Jis kerėjo tuo belyčiu grožiu, kuris ankstyvoje jaunystėje garsiai gieda alkdamas meilės, bet nuvysta pūstelėjus pirmam šalto vėjo gūsiui.

Kambarys buvo pilnas keisčiausių daiktų – čia stovėjo fisharmonija gotikos stiliaus dėkle, šiukšlių dėžė popieriams, pagaminta iš dramblio kojos, vaškiniai vaisiai po stiklo gaubtu, dvi neproporcingai didelės Sevro porceliano vazos, kabojo įrėminti Domjė piešiniai, kurie šalia griežtų kolegijos baldų ir didelio pietums padengto stalo atrodė dar absurdiškesni. Židinio atbrailą storu sluoksniu dengė Londono salonų šeimininkių atsiųsti kvietimai.

– Tas nenaudėlis Hobsonas uždarė Aloiziją kitame kambaryje, – tarė jis. – Gal taip ir geriau, nes jam neužtektų sėjikų kiaušinių. Žinok, Hobsonas nekenčia Aloizijaus. Gaila, kad mano tarnas ne toks kaip tavo. Šįryt taip maloniai su manim kalbėjo, o juk kas nors kitas jo vietoje būtų buvęs labai griežtas.

Susirinko svečiai. Tai buvo trys pirmakursiai, Itono auklėtiniai, malonūs, elegantiški, atsainūs jaunuoliai, kurie vakar buvo Londone, šokiuose, ir kalbėjo apie juos nelyginant apie artimo, bet nemylimo giminaičio laidotuves. Visi, vos įėję į kambarį, pirmiausia puldavo prie sėjikų kiaušinių, tada pastebėdavo Sebastianą ir paskiausiai mane – mandagiai, tačiau be jokio smalsumo, tarsi sakydami: „Nieku gyvu neketinome įžeisti jūsų nė mažiausia užuomina į tai, jog nesame pažįstami.“

– Pirmieji šiemet, – kalbėjo jie. – Kur gavai?

– Mama juos man siunčia iš Braidshedo. Pas ją sėjikai visad anksčiau pradeda dėti.

Kiaušiniams pasibaigus ir mums valgant Niuberio omarą, pasirodė paskutinis svečias.

– Brangieji, – kreipėsi jis, – niekaip negalėjau ištrūkti anksčiau. Pietavau su savo n-n-neapsakomu darbo vadovu. Jis labai nustebo, kai pakilau išeiti. Pasakiau, kad man reikia persirengti *f-f-futbolui*.

Jis buvo aukštas, lieknas, apytamsio veido, didelėmis įžūliomis akimis. Mes buvome apsirengę šiurkštaus tvido kostiumais, apsiavę tvirtus odos batus. Jis vilkėjo glotnų šokolado rudumo kostiumą ryškiais baltais dryželiais, avėjo zomšos batus, ryšėjo didelę peteliškę; įeidamas į kambarį, nusitraukė nuo rankų geltonas zomšines pirštines; turėjo prancūzų, jankių, veikiausiai dar žydų kraujo ir atrodė tikras egzotikos įsikūnijimas.

Neverta nė sakyti, jog tai buvo Entonis Blanšas, „estetas" *par excellence*, apie jo ydas kalbėjo visas Oksfordas nuo Červel Edžo iki Somervilio[17]. Bičiuliai ne kartą jį man rodė gatvėse, žingsniuojantį ypatinga povo eisena, aukštai keliantį kojas; jo pašaipų balsą buvau girdėjęs „Jurgio" restorane; dabar, susitikęs su juo akis į akį, veikiamas Sebastiano kerų, godžiai mėgavausi pažintimi.

Papietavus jis atsistojo balkone su netikėtai tarp įvairių niekniekių Sebastiano kambaryje atsiradusiu garsiakalbiu ir vangiu balsu ėmė deklamuoti ištraukas iš „Bevaisės žemės" megztiniais bei šalikais apsimuturiavusiems žmonėms, traukiantiems prie upės.

– *Aš, Teisėjas, iškenčiau iš anksto*
Šį aktą, vykstantį sutemoje –
Ašai, sėdėjęs palei Tėbų slenkstį
Ir nepaklydęs Hado gelmėje...[18] – kūkčiojo jis po venecijietiškomis arkomis.

Paskui, žengdamas atgal į kambarį:

– Kaip aš juos nustebinau! Visi irkluotojai man primena Greisę Darling[19].

Sėdėjome gurkšnodami *Cointreau* likerį, o maloniausias ir atsainiausias iš Itono absolventų dainavo „Ir parnešė karžygio kūną namo“, akompanuodamas sau fisharmonija.

Skirstytis pradėjome apie ketvirtą.

Entonis Blanšas išėjo pirmas. Jis oficialiai ir labai maloniai su visais paeiliui atsisveikino. Sebastianui pasakė: „B-b-brangusis, norėčiau prismaigstyti jus strėlių nelyginant smeigtukų p-p-pagalvėlę“, o man: „Sakyčiau, Sebastianas tikras genijus, kad jus atkasė. Kur jus dažniausiai g-g-galima rasti? Pasirodysiu kada p-p-prie jūsų urvo ir išrūkysiu jus kaip seną žebenkštį.“

Kiti irgi netrukus išėjo. Pakilau ir aš, bet Sebastianas pasiūlė:

– Norite dar *Cointreau*?

Tad pasilikau, o vėliau jis tarė:

– Man reikia į Botanikos sodą.

– Ko?

– Pasižiūrėti gebenių.

Priežastis pasirodė rimta ir aš nuėjau su juo. Mums einant palei Mertono kolegijos sienas, jis paėmė mane už parankės.

– Niekad nesu buvęs Botanikos sode, – pasakiau.

– O, Čarlzai, kiek daug jūs dar nežinote! Ten labai graži arka ir daugybė įvairių gebenių, net nemaniau, kad jų tiek yra. Neįsivaizduoju, ką daryčiau, jei ne Botanikos sodas.

Kai pagaliau grįžau į savo kambarius, tokius pat, kokius palikau rytą, staiga pajutau juose tvyrant nuobodulį, kuris anksčiau manęs neerzino. Kas atsitiko? Viskas atrodė netikra, išskyrus auksaspalvius narcizus. Gal kalta širma? Nusukau ją ištapyta puse į sieną. Taip, dabar geriau.

Širma buvo pasmerkta. Lantas, niekad jos nemėgęs, po kelių dienų išgrūdo ją į kažkokį slaptą prieglobstį po laiptais, kur laikė savo šluotas ir kibirus.

Tą dieną prasidėjo mano draugystė su Sebastianu, ir būtent dėl to šį birželio rytą gulėjau greta jo aukštos guobos pavėsyje žiūrėdamas, kaip nuo jo lūpų viršun į lapiją kyla skystas dūmų debesėlis.

Netrukus vėl sėdome į automobilį ir dar po valandos išalkome. Sustojome prie ūkininkų laikomos užeigos, pavalgėme kiaušinienės su šonine, marinuotų graikinių riešutų ir sūrio, išgėrėme alaus tamsioje svetainėje, kurios paslaptingame kampe tiksėjo senas laikrodis, o prie tuščio ugniakuro snaudė katė.

Pavalgę važiavome toliau ir ankstyvą popietę pasiekėme kelionės tikslą: kaldintos geležies vartai, žalioje vejoje dvi vienodos klasikinės sargo trobelės, medžiais apsodintas kelias, dar vieni vartai, erdvus parkas, link namo vedančios alėjos posūkis – ir staiga prieš mūsų akis atsivėrė neregėtas, paslaptingas kraštovaizdis. Išvydome visą slėnį, kurio įduboje, už kokios pusės mylios, auksu ir žaluma švytėjo giraitės apsupto seno dvaro kupolas ir kolonos.

– Na? – paklausė Sebastianas, sustabdęs automobilį.

Toliau, už kupolo, vienas paskui kitą pakopomis leidosi tvenkiniai, kuriuos saugojo ir gynė neaukštos aplink kylančios kalvos.

– Na?

– Čia tai bent namai! – ištariau.

– Palauk, dar nematei gėlynų ir fontano. – Jis palinko į priekį ir įjungė automobilio bėgį. – Čia gyvena mano šeima.

Net tada, apžavėtas reginio, staiga pajutau bloga lemiantį šaltį, kuriuo dvelktelėjo jo ištarti žodžiai – ne: „Čia mano namai“, o: „Čia gyvena mano šeima.“

– Nesijaudink, – tęsė jis, – maniškių nėra namie. Tau nereikės su jais susitikti.

– Bet aš visai norėčiau.

– Deja, nepavyks. Visi Londone.

Apvažiavę pagrindinį fasadą pasukome į šoninį kiemą – „Viskas užrakinta. Geriau įvažiuokime čia" – įžengėme pro tvirtovę primenantį skliautuotą tarnų įėjimą akmens grindimis – „Noriu tave supažindinti su aukle Hokins. To čia ir atvažiavome" – užlipome švariai nušveistais mediniais laiptais be jokių kilimų, ėjome koridoriais, kurių viduryje ant plačių grindlenčių tįsojo siauras vilnonis takelis, vėliau koridoriais, išklotais linoleumu, pro daugybę laiptų aikštelių, begalę dailiai išrikiuotų skaisčiai raudonos ir aukso spalvos kibirų su smėliu gaisrui gesinti ir galiausiai užlipome laiptais, kurių viršuje buvo įtaisyti varteliai. Pasirodė, jog kupolas netikras, skirtas gėrėtis apačioje stovinčiam žiūrovui, kaip Šamboro pilies kupolai. Jo būgne buvo dar vienas pertvaromis padalytas namų aukštas. Čia įrengti vaikų kambariai.

Sebastiano auklė sėdėjo prie atviro lango; jai prieš akis kūpsojo fontanas, raibuliavo tvenkiniai, bolavo šventykla, o tolumoje, perbraukęs kalvos šlaitą, švytėjo obeliskas; sunertos jos rankos ramiai ilsėjosi sterblėje, šalia tįsančio rožinio; ji kietai miegojo. Sunkus darbas jaunystėje, subrendus įgyta valdžia bei pagarba, senatvės atilsis ir saugumas – viskas paliko žymių jos ramiame, raukšlėtame veide.

– Nagi, – ištarė ji atsibudusi, – čia tai staigmena.

Sebastianas ją pabučiavo.

– Kas jis? – paklausė auklė, žiūrėdama į mane. – Lyg nepažįstu.

Sebastianas mus supažindino.

– Atvykote pačiu laiku. Kaip tik šiandien atvažiavo Džulija. Niekaip nenurimsta. Be jų čia liūdna. Liko tik ponia

Čandler, dvi mergaitės ir senis Bertas. Tuoj ir jie išvažiuos atostogų, rugpjūčio mėnesį ketina keisti šildymo katilą, jūs keliausit į Italiją aplankyti jo prakilnybės, kiti irgi išsivažinės kas kur – tik spalio mėnesį vėl viskas grįš į seną vagą. Aišku, Džulijai reikia pasilinksminti kaip visoms jaunoms panelėms, nors aš tai niekaip nesuprantu, kodėl jos amžinai traukia į Londoną per patį vasaros gražumą, kai čia žydi ir žaliuoja sodai. Ketvirtadienį buvo užsukęs tėvas Fipsas, aš ir jam tą patį pasakiau, – pridūrė ji, tarsi taip gavusi savo nuomonei svarų kunigo patvirtinimą.

– Sakei, Džulija čia?

– Taip, vaikeli, jūs tikriausiai prasilenkėte. Moterų konservatorių susirinkimas. Jį turėjo surengti jos prakilnybė, bet staiga sunegalavo. Džulija ilgai neužsibus, sakė, tik pasakys kalbą ir iškart važiuos, nelauks nė arbatos.

– Tai, deja, mes su ja ir vėl prasilenksime.

– Na kaip čia dabar, mielasis, ji taip nustebs ir apsidžiaugs jus pamačiusi, nors, aišku, galėtų pasilikti arbatos išgerti, aš jai sakiau, konservatorės juk to ir atvažiavo. Na, tai kas naujo? Ar labai stropiai mokotės?

– Deja, aukle, ne per stropiausiai.

– A, tai tikriausiai žaidžiat kriketą per dienas, kaip jūsų brolis. Nors jis, tiesa, atrasdavo laiko ir studijoms. Nematėme jo čia nuo pat Kalėdų, bet tikriausiai atvyks į Derliaus šventę. Ar matėte, ką apie Džuliją rašė laikraštyje? Ji man atvežė. Žinoma, ji nusipelno dar didesnių pagyrų, bet vis tiek parašyta *labai* gražiai. „Ledi Marčmein šiemet pristato aukštuomenei savo žaviąją dukterį... ne tik graži, bet ir sąmojinga... populiariausia iš visų debiutančių“... na, tai juk gryna tiesa, nors iki šiol gailiuosi, kad ji nusikirpo plaukus; tokie buvo gražūs plaukai, visai kaip jos prakilnybės. Sakiau tėvui Fipsui, kad niekaip to nesuprantu. Jis atsakė: „Vienuolės

nusikerpa plaukus", bet aš jam atkirtau: „Tai visai kas kita, tėve, nejau tikitės, kad ledi Džulija taps vienuole? Tai bent sumanymas!"

Sebastianas toliau kalbėjosi su senute. Kambarys buvo žavus, keistos formos, atitinkančios kupolo išlinkius. Sienos išklijuotos tapetais su rožių ir kaspino raštu. Kampe stovėjo medinis supamasis arkliukas, virš židinio kabojo Švenčiausios Širdies graviūra, tuščią židinį dengė aukštų žolių ir švendrių puokštė, ant komodos dailiai išdėliotos kruopščiai prižiūrimos kadaise atvežtos vaikų lauktuvės – kriauklelės ir lavos akmenys, margintos odos dirbiniai, dažytas medis, porcelianas, mirkytas ąžuolas, kalinėtas sidabras, mėlynasis fluoritas, alebastras, koralai: daugybės atostogų suvenyrai.

Netrukus auklė paprašė:

– Paskambinkite, mielasis, tegu paduos arbatos. Šiaip aš ją geriu pas ponią Čandler, bet šiandien išgersime čia. Mergaitė, kuri man patarnaudavo, irgi išvyko į Londoną. O naujoji ką tik iš kaimo. Iš pradžių visiškai nesigaudė, bet pamažu apsipranta ir jau visai neblogai susidoroja. Paskambinkit.

Bet Sebastianas atsakė, kad mums jau reikia eiti.

– O kaipgi panelė Džulija? Kai sužinos, *tikrai* labai nuliūs. Būtumėt ją *taip* nustebinę.

– Vargšė auklė, – ištarė Sebastianas, mums išėjus iš vaikų kambario. – Koks nuobodus jos gyvenimas. Ne kartą ketinau atsivežti ją pas save į Oksfordą, tik kad ji amžinai mane varys į bažnyčią. Reikia paskubėti, kol negrįžo mano sesuo.

– Kurio iš mūsų tau gėda – jos ar manęs?

– Man gėda savęs, – rimtai atsakė Sebastianas. – Nenoriu, kad susipažintum su mano šeimos nariais. Jie visi be proto žavingi. Visą gyvenimą iš manęs viską atiminėja. Apraizgys tave savo žavesiu, ir tu pasidarysi *jų* draugas, nebe mano; bet aš to neleisiu.

– Gerai, – sutikau. – Aš visai patenkintas. Bet nejaugi neleisi nė pasižvalgyti po namus?

– Dvaras užrakintas. Mes atvažiavom tik auklės aplankyti. Per karalienės Aleksandros dieną jį atidarys svečiams, galėsi už šilingą apžiūrėti. Na gerai, jei taip nori, eik ir žvalgykis...

Pro flanele apmuštas duris jis išvedė mane į tamsų koridorių, kur virš galvos neaiškiai bolavo auksuoti karnizai ir tinkuoti skliautai su lipdiniais; tada lengvai atidarė sunkias raudonmedžio duris ir įleido į aptemdytą salę. Pro uždarytų langinių plyšius skverbėsi šviesa. Sebastianas nuo vienos nuėmė skląstį ir atlapojęs langinę atidarė langą; švelni popietės saulė užtvindė plikas grindis, du milžiniškus, skulptūromis puoštus marmuro židinius, aukštų lubų kupolą su freskomis, vaizduojančiomis antikos dievus ir didvyrius, nušvietė veidrodžius auksuotais rėmais ir dirbtinio marmuro kolonas, sušvito ant audeklu apdengtų baldų salelių. Tai truko tik trumpą akimirką, kokios pasitaiko žvilgtelėjus nuo judančio omnibuso viršaus į apšviestą pokylio salę; Sebastianas greitai vėl uždarė langinę.

– Na, žodžiu, – ištarė jis, – apytikriai taip.

Jo nuotaika buvo visai kitokia negu tada, kai gėrėme vyną po guobomis, kai pasukome į alėją ir jis paklausė: „Na?“

– Pats matai, čia nėra ko apžiūrinėti. Kada nors tau parodysiu keletą tikrai gražių dalykėlių, bet ne dabar. Užtat yra koplyčia. Ją privalai pamatyti. Tikras *art nouveau* paminklas.

Paskutinis Braidshede dirbęs architektas prie pagrindinio pastato pridūrė kolonadą su dviem paviljonais iš abiejų pusių. Viename įrengė koplyčią. Įėjome pro viešą portiką (kitos durys vedė tiesiai į namo vidų), Sebastianas pavilgė pirštus švęsto vandens inde, persižegnojo ir priklaupė; aš pasekiau jo pavyzdžiu.

– Kam tai darai? – suirzęs paklausė jis.

– Tik iš mandagumo.

– Na, dėl manęs gali nesistengti. Norėjai pasigrožėti vaizdais; ką dabar pasakysi?

Koplyčios vidus buvo išgriautas, kruopščiai perkurtas ir išpuoštas XIX a. pabaigos „menų ir amatų" stiliumi[20]. Sienas puošė šviesių, ryškių spalvų freskos – angelai margintos medvilnės drabužiais, vijoklinės rožės, gėlėmis nusėtos pievos, šėliojantys ėriukai, tekstai keltų rašmenimis, šarvais apsitaisę šventieji. Šviesaus ąžuolo altoriaus triptikas išdrožtas tokiu ypatingu būdu, kad atrodė tarsi nulipdytas iš plastilino. Altoriaus lempelė ir visi metalo baldai bronziniai, gausiai kalinėti, panašūs į raupsų išėstą odą; ant altoriaus laiptų patiestas žalias tarsi pieva kilimas, nusėtas baltomis ir auksinėmis saulutėmis.

– Vajetau, – ištariau aš.

– Tai tėčio vestuvių dovana mamai. Na gerai, jeigu jau atsižiūrėjai, galim eiti.

Alėja toldami nuo namų, sutikome šoferio vairuojamą *Rolls-Royce*; buvo neaiškiai matyti, kad gale sėdi mergina; ji atsisuko į galinį langą ir nulydėjo mus žvilgsniu.

– Džulija, – tarė Sebastianas. – Pačiu laiku pasprukome.

Stabtelėjome pasišnekučiuoti su kažkokiu seniu ant dviračio – „o, tai Betas", paaiškino Sebastianas, – ir netrukus vėl išvažiavome pro kaldintos geležies vartus, pro vartininkų namelius į kelią, vedantį Oksfordo link.

– Atsiprašau, – ilgokai patylėjęs ištarė Sebastianas. – Šiandien popiet buvau nelabai mandagus. Braidshedas dažnai mane taip veikia. Bet labai norėjau, kad pamatytum auklę.

„Kodėl?" – svarsčiau tylomis, bet nieko jam nepasakiau – tokiais imperatyvais buvo pagrįstas visas Sebastiano

gyvenimas. „Man *mirtinai* reikia ryškiai raudonos pižamos“, „*Negaliu* keltis iš lovos, kol pro langus nesuspindės saulė“, „Šį vakarą būtinai *privalau* išgerti šampano!“ – išskyrus: „Mane jis paveikė priešingai.“

Po ilgos pauzės Sebastianas priekaištingai pareiškė:

– Juk nekamantinėju tavęs apie *tavo* šeimą.

– Aš nekamantinėjau apie tavąją.

– Bet atrodai tiesiog pritvinkęs klausimų.

– Na, tu taip paslaptingai apie juos kalbi.

– Maniau, kad ir pats esu paslaptingas.

– Gal man tiesiog smalsu pažiūrėti, kokias žmonės turi šeimas – suprask, aš juk apie jas nieko neišmanau. Turiu tik tėvą. Iš pradžių manimi rūpinosi teta, bet tėvas ją išgujo į užsienį. Mano mama žuvo kare.

– O... kaip neįprasta.

– Ji buvo Serbijoje su Raudonojo Kryžiaus misija. Nuo to laiko tėvas pasidarė tikras keistuolis. Gyvena Londone vienut vienutėlis, vengia draugų ir kolekcionuoja kažkokius niekus.

Sebastianas atsakė:

– Nė neįsivaizduoji, ko tau pavyko išvengti. Mūsiškių be galo daug. Galėsi pasižiūrėti Debreto žinyne.

Jo nuotaika pamažu taisėsi. Juo labiau tolome nuo Braidshedo, juo labiau nyko jį apėmęs nesmagumas, staiga užvaldęs kone slaptas nerimas ir irzulys. Važiuojant saulė švietė mums į nugaras ir atrodė, jog vejamės savo šešėlius.

– Pusė šešių. Vakarienės kaip tik spėsim į Godstou, paskui išgersime „Upėtakyje“, atiduosime automobilį Hardkaslui ir paupiu pėsčiomis pareisime namo. Ar ne, taip bus geriausia?

Tai išsamus pasakojimas apie mano pirmą trumpą viešnagę Braidshede; ar galėjau tada žinoti, kad vieną gražią dieną

jo prisiminimas išspaus ašaras pagyvenusiam pėstininkų kapitonui?

Antras skyrius

Tais pačiais metais, baigiantis vasaros semestrui, sulaukiau paskutinio pusbrolio Džaspero vizito ir Didžiojo įspėjimo. Man ką tik baigėsi paskaitos – išvakarėse išlaikiau paskutinį naujausių laikų istorijos egzaminą; sprendžiant iš tamsaus Džaspero kostiumo ir balto kaklaraiščio, jam tebebuvo pats darbų įkarštis: atrodė išvargęs ir kamuojamas apmaudo, kaip žmogus, kuris būgštauja ne itin sklandžiai išsakęs savo nuomonę apie Pindaro orfizmą. Tądien į mano kambarius jį atginė vien pareigos jausmas, vizitas buvo labai nesmagus jam ir, kaip paaiškėjo, nepatogus man, nes prieš susitikdamas jį tarpduryje kaip tik ėjau derinti paskutinių tą dieną rengiamos kviestinės vakarienės smulkmenų. Tai buvo vienas iš kelių vakarėlių, skirtų Hardkaslui paguosti – darbas, kurio mudu su Sebastianu neseniai ėmėmės, kadangi anąsyk palikę automobilį prie kolegijos įvėlėme jį į didelius nemalonumus su proktoriais.

Džasperas atsisakė prisėsti: pareiškė atėjęs ne šiaip sau paplepėti, atsistojo nugara į židinį ir ėmėsi kalbėti su manimi, pasak jo paties, „kaip dėdė su sūnėnu“:

– ...Jau porą savaičių vis mėginau su tavimi susitikti. Tiesą sakant, imu manyti, kad tu manęs vengi. Jei taip ir yra, Čarlzai, nepasakyčiau, kad būčiau labai nustebęs.

...Gal pasakysi, jog tai ne mano reikalas, tačiau aš jaučiuosi už tave atsakingas. Pats ne blogiau už mane žinai, kad nuo

tada, kai... na, nuo karo pabaigos tavo tėvas mažai kuo rūpinasi ir gyvena užsidaręs savo pasaulyje. Tačiau aš niekaip negaliu sėdėti sudėjęs rankų ir žiūrėti, kaip tu darai klaidas, nuo kurių gali apsaugoti laiku ištartas įspėjimo žodis.

...Žinojau, kad pirmame kurse prikrėsi kvailysčių. Visiems taip būna. Aš pats buvau susidėjęs su niekam tikusiais tipais, misionieriais, kurie per vasaros atostogas organizavo misiją apynių skynėjams. Bet tu, mielas Čarlzai, – nežinau, ar pats tai suvoki, – strimgalviais nėrei į *pačią blogiausią draugiją visame universitete*. Tikriausiai manai, kad aš, gyvendamas nuomojamame bute, nenutuokiu, kas darosi kolegijoje – bet juk žmonės kalba. Tiesą sakant, kalba gerokai per daug. Pastebėjau, kad tavo dėka „Pietautojų klube“ tapau pajuokos objektu. Imkime, pavyzdžiui, tą tavo Sebastianą Flaitą, su kuriuo judu pasidarėte visiškai neišskiriami. Gal jis ir puikus vyrukas, aš nieko nesakau. Jo brolis Braidshedas buvo labai teisingas žmogus. Bet tavo draugelis man atrodo keistokas, be to, apie jį nuolat sklinda kalbos. Žinoma, visa jų šeima keista. Tu juk žinai, kad lordas ir ledi Marčmeinai jau nuo karo pabaigos gyvena atskirai? Sunku tuo patikėti – visiems atrodė, kad jie tokia mylinti pora. Bet jis su savo pėstininkais staiga išvyko į Prancūziją ir tiesiog nebegrįžo. Tarsi būtų žuvęs kare. Ji Romos katalikė, todėl negali su juo išsiskirti – man atrodo, ir *nenori*. Turint pinigų, Romoje galima sutvarkyti tokį reikalą, o jie be galo turtingi. Taigi Flaitas *gal ir nieko*, bet štai *Entonis Blanšas* – na, šito žmogaus tai jau visai niekuo neįmanoma pateisinti.

– Man jis ir pačiam nelabai prie širdies, – atsakiau.

– Gali būti, bet jis nuolatos sėdi pas tave, ir rimtesniems kolegijos žmonėms tai labai nepatinka. Niekas čia jo negali pakęsti. Vakar jį ir vėl išmaudė prie Merkurijaus[21]. Nė vienas iš tų tavo naujųjų bičiulių neturi savo kolegijoje gero var-

do, ir tai aiškiausias įrodymas. Jie mano, kad gali daryti, ką užsimanę, nes turi krūvas pinigų ir gali jais švaistytis.

...Ir dar štai kas. Nežinau, kokią metinę sumą dėdė tau skyrė, bet galėčiau lažintis, jog išleidi dvigubai daugiau. Visam *šitam*, – ištarė jis, plačiu rankos mostu rodydamas aplink išdėstytus išlaidavimo ženklus. Tai buvo tiesa; mano svetainė nusimetė santūrius žiemos drabužius ir ilgai nedelsdama įsigijo prašmatnesnius. – Ar jau sumokėjai už *tai* (šimto didelių *Partagas* cigarų dėžę ant komodos)? Arba *tai* (tuziną naujų lengvabūdiško turinio knygų, gulinčių ant stalo)? Arba *tai* (*Lalique* ropinę ir taures)? Arba už *šitą* pasibaisėtiną daiktą? (Žmogaus kaukolę, neseniai įsigytą Medicinos mokykloje, ji kūpsojo vazoje su rožėmis kaip pagrindinė stalo puošmena. Ant jos kaktos buvo užrašytas moto *Et in Arcadia ego*.)

– Taip, – atsakiau, patenkintas galėdamas atremti bent vieną kaltinimą. – Už kaukolę teko sumokėti grynaisiais.

– Manau, tau visai nelieka laiko studijoms. Nesakau, kad tai būtina, juo labiau jei ketini siekti karjeros kurioje nors kitoje srityje – bet ar tu jos sieki? Ar esi bent kartą pasisakęs Unijoje ar kuriame nors klube? Ar užmezgei ryšius su kokiu nors žurnalu? Ar bent jau stengeisi įsitvirtinti Universiteto dramos draugijoje? O *kaip tu rengiesi*! – tęsė pusbrolis. – Kai atvykai čia, pamenu, patariau rengtis kaip viešint užmiesčio dvare. Bet dabar, į tave pažvelgus, nepasakysi, ar susiruošei į teatralų pobūvį Meidenhede, ar ketini dalyvauti priemiesčių saviveiklos chorų konkurse.

...O gėrimas? Niekas juk nė žodžio nesako, jei žmogus kartą kitą per semestrą išlenkia taurelę. Tiesą sakant, yra progų, kai kitaip elgtis tiesiog negalima. Bet aš girdėjau, kad tave mato girtą kiekvieną popietę.

Atlikęs pareigą, jis nutilo. Buvo matyti, kad galvoje vėl ėmė suktis egzaminų rūpesčiai.

– Man labai gaila, Džasperai, – atsakiau. – Žinau, kaip tau nesmagu, bet suprask – ši bloga draugija *man patinka*. Aš mėgstu per pietus prisigerti, ir jei dar neišleidau dvigubai daugiau, negu skyrė tėvas, tai iki semestro pabaigos būtinai tai padarysiu. O šiaip tokiu dienos metu dažniausiai išlenkiu taurę šampano. Prisijungsi prie manęs?

Taigi pusbrolis Džasperas galutinai prarado viltį ir, kaip vėliau sužinojau, parašė savo tėvui laišką apie mano šėliojimus, o šis savo ruožtu parašė *mano* tėvui, kuris jo visiškai nepaisė ir nieko nesiėmė – iš dalies dėl to, kad jau beveik šešiasdešimt metų nemėgo mano dėdės, o iš dalies dėl to, kad, kaip sakė Džasperas, po mano motinos mirties išties gyveno užsisklendęs savo pasaulyje.

Žodžiu, Džasperas bendrais bruožais apibūdino mano pirmuosius studijų metus, tačiau prie jų dar galima pridurti keletą smulkmenų.

Velykų atostogas buvau iš anksto susitaręs praleisti su Kolinzu, ir nors būčiau be jokios širdperšos sulaužęs duotą žodį ir metęs buvusį draugą, jei tik Sebastianas būtų davęs ženklą, ženklo nesulaukiau; mudu su Kolinzu taupiai ir labai naudingai kelias savaites praleidome Ravenoje. Atšiaurus vėjas nuo Adrijos jūros šėlo tarp didingų antkapių. Viešbučio kambaryje, pritaikytame šiltesniems orams, rašiau ilgus laiškus Sebastianui ir kasdien užeidavau į paštą, tikėdamasis gauti atsakymą. Gavau du, parašytus iš skirtingų vietų; nė iš vieno nepavyko sužinoti aiškesnių naujienų, nes Sebastianas rašė atsainiai, vaizdingai – *...Mama ir du poetai iš jos svitos smarkiai peršalo, tad aš atvykau čia. Šiandien šventė, Šv. Nikodemo iš Tiatiros diena, jis mirė kankinio mirtimi, prikalus jam prie galvos ožio odą, ir dėl to paskelbtas plikių globėju. Pasakyk tai Kolinzui, jis tikrai nupliks anksčiau už mus, nė kiek neabejoju. Žmonių čia gerokai per daug, užtat vienas iš jų, dėkui*

Dievui, turi klausos ragelį, ir tai palaiko mano gerą nuotaiką. Dabar turiu eiti, noriu pamėginti pagauti žuvį. Tau ją siųsti būtų per toli, bet išsaugosiu stuburkaulį... – ir tai kėlė man tik dar didesnį nerimą. Kolinzas rinko medžiagą straipsniui, kuriame įrodinėjo, kad garsiųjų mozaikų fotografijos daug pranašesnės už pačias mozaikas. Čia buvo pasėta sėkla, iš kurios vėliau išaugo jo viso gyvenimo derlius. Kai po daugelio metų galiausiai pasirodė pirmas storas iki šiol nebaigto jo veikalo apie Bizantijos meną tomas, aš susigraudinau, radęs savo vardą per du puslapius ištįsusioje įžanginėje padėkoje: *...Čarlzui Raideriui, kurio visaregінčių akių padedamas pirmą kartą apžiūrėjau Galos Placidijos mauzoliejų ir šv. Vitalijaus baziliką.*

Kartais pasvarstau, kad jei ne Sebastianas, aš turbūt irgi, kaip ir Kolinzas, visam gyvenimui būčiau įsikinkęs sukti nesibaigiančio istorijos vandens rato. Mano tėvas jaunystėje mėgino įstoti į Visų Šventųjų kolegiją[22], tačiau tais metais konkurencija buvo labai didelė ir jam nepavyko; vėliau sulaukė garbės ir apdovanojimų, bet niekada nepamiršo pirmosios nesėkmės, kurią perdavė man kaip klaidingą įsitikinimą, jog tapti kolegijos nariu yra tikrasis, savaime suprantamas protingo gyvenimo siekis. Man, be abejo, irgi nebūtų pasisekę į ją įstoti, tačiau net nepasisekus vis tiek galėjau tikėtis kur nors gyventi gal ne tokį didingą, bet vis dėlto akademinį gyvenimą. Tokią išeitį įsivaizduoti nesunku, bet man ji neatrodė labai tikėtina, nes karštas anarchijos šaltinis, užgimęs gelmėse be jokio tvirto pagrindo, ištryško saulėn galinga srove, kurią sulaikyti bejėgės net uolos, ir blykčiojo, apgaubtas vėsių purslų vaivorykštės.

Paaiškėjo, kad anos Velykų atostogos buvo tik trumpa lygi atkarpėlė kelyje, grėsmingai garmančiame žemyn, dėl to mane įspėjo Džasperas. Bet žemyn ar aukštyn? Man rodėsi,

kad kas kartą, įgydamas naują suaugusio žmogaus įprotį, darausi vis jaunesnis. Nuo mažumės buvau vienišas, mano vaikystę apvogė karas ir aptemdė gedulas, tad rūsčią anglo paauglio viengungystę, mokyklos per anksti išugdytą orumą ir solidumą paryškinau savu niūraus liūdesio prieskoniu. Tačiau tą su Sebastianu praleistą vasarą tarsi kas būtų man padovanojęs tai, ko niekada neturėjau – trupinį laimingos vaikystės, ir nors mūsų žaislai buvo šilkiniai marškiniai, brangūs likeriai ir cigarai, o išdaigoms atsirastų vietos sunkiųjų nuodėmių sąrašo viršuje, visa tai dvelkė vaikiška gyvybe, iš tiesų labai artima nekaltybės džiugesiui. Semestro pabaigoje prasidėjo pirmosios įskaitos; norint pasilikti Oksforde, jas būtinai reikėjo išlaikyti, ir aš išlaikiau, – savaitę uždraudęs Sebastianui pas save lankytis, ligi išnaktų sėdėdavau su puodeliu šaltos juodos kavos ir lėkštele anglies sausainių, kaldamas į galvą lig tol apleistus tekstus. Dabar nebeatsimenu nė vieno jų sakinio, užtat kita, daug senesnė išmintis, įgyta aną semestrą, šiokiu ar tokiu pavidalu išliks su manimi iki paskutinės gyvenimo valandos.

„Man patinka ši bloga draugija, aš mėgstu prisigerti per pietus“, – tada to pakako. Ar dabar dar reikia ką nors pridurti?

Dabar, viską įvertindamas po dvidešimties metų, manau, jog labai nedaug ko būčiau atsisakęs ar padaręs kitaip. Kupiną puikybės pusbrolio Džaspero brandą galėčiau atremti tolygiu tvirtumu. Galėčiau jam atsakyti, kad mūsų ano meto ydos buvo nelyginant spiritas, kurį maišo su grynomis Duero slėnio vynuogių sultimis[23] – svaigus, pilnas paslaptingų ingredientų; jis prisodrino ir sustabdė mūsų paauglystę, kaip spiritas stabdo vyno fermentaciją; kurį laiką vynas pasidaro neįmanomas gerti ir patiekti jį galima tik kelerius metus ramiai palaikius tamsoje.

Dar galėčiau jam atsakyti, kad pažinti ir mylėti vieną žmogų – tai giliausia visos išminties šaknis. Tačiau visiškai nenorėjau leistis į postringavimus su pusbroliu, trumpam ištrūkusiu į laisvę po pralaimėto mūšio su Pindaru, žiūrėti į jo tamsiai pilką kostiumą, baltą kaklaraištį, studento mantiją; klausydamas iškilmingo jo balso, nė akimirkos nesilioviau uodęs po langu vešliai sužydusių leukonijų aromato. Tai buvo mano slapta ir patikima gynyba, tarsi ant krūtinės nešiojamas talismanas, kurį apčiuopomis susirandi ir tvirtai suspaudi ištikus pavojui. Todėl iš esmės pasakiau jam netiesą – esą tokiu metu esu pratęs gerti šampaną – ir pasiūliau prie manęs prisidėti.

Kitą dieną po Džaspero pateikto Didžiojo įspėjimo iš labai netikėto šaltinio sulaukiau dar vieno, pareikšto visai kitais žodžiais.

Visą semestrą bendravau su Entoniu Blanšu daug dažniau negu būčiau norėjęs kliaudamasis vien savo simpatija. Įpratau beveik neišsiskirti su jo draugais, bet su Entoniu susitikdavau veikiau jo, ne savo noru, kadangi jis mane šiek tiek baugino.

Amžiumi buvo nedaug už mane vyresnis, bet tais laikais atrodė prislėgtas begalinio išmanymo naštos, tarsi Amžinas žydas. Iš tiesų jis buvo klajoklis be tautybės.

Vaikystėje jį mėginta paversti anglu, bet dvejus metus praleidęs Itone, pačiam karo vidury, nepaisydamas povandeninių priešų laivų, jis grįžo į Argentiną pas motiną; protingam, iškalbiam ir įžūliam berniukui iškart atsirado vietos šalia liokajaus, kambarinės, dviejų vairuotojų, pekinų veislės šunyčio ir antrojo vyro. Su šia draugija jis skersai išilgai išnaršė visą pasaulį, tobulindamas savo pasileidimą kaip pažas iš Hogarto graviūrų. Stojus taikai, šeima grįžo į Europą – į viešbučius,

mebliuotas vilas, spa, kazino ir paplūdimius. Būdamas penkiolikos, jis susilažinęs persirengė mergaite ir nuėjo lošti į Žokėjų klubą Buenos Airėse; vakarieniavo su Prustu ir Židu, artimai bendravo su Kokto ir Diagilevu; Firbenkas siuntė jam savo romanus su liepsningomis dedikacijomis; Kapryje jis įžiebė tris nesutaikomus šeiminius kivirčus, pasakojo Čefalu užsiiminėjęs juodąja magija, Kalifornijoje buvęs gydytas nuo narkomanijos, o Vienoje – nuo Oidipo komplekso.

Kartais greta jo mes atrodydavome kaip vaikai – net dažnai, tačiau anaiptol ne visada, nes Entonis tebebuvo baisus pagyrūnas ir peštukas, o mes, išgyvenę ne tokią audringą paauglystę, šių bruožų buvome spėję atsikratyti žaidimų laukuose ar mokyklos klasėse; jo ydas penėjo ne tiek malonumų siekis, kiek troškimas šokiruoti; stebėdamas jo elegantiškus spektaklius neretai prisimindavau kitados Neapolyje matytą gatvės berniūkštį, kuris erzino anglų turistų grupę nešvankiai ir niekinamai prieš juos strakaliodamas; kai Entonis pasakodavo apie vakarą, praleistą prie lošimo stalų, prieš akis aiškiausiai iškildavo vaizdas, kaip jis vogčiomis dirsčioja į mažėjančią žetonų krūvelę ant patėvio stalo; tuo metu, kai mes murdėmės purve žaisdami futbolą ir be saiko rijome bandeles su sviestu, Entonis atogrąžų paplūdimiuose tepė vystančias gražuoles įdegio aliejais ir siurbčiojo aperityvą elegantiškuose baruose, todėl jame dar įnirtingai siautėjo laukinis pradas, kurį mes jau buvome įstengę sutramdyti. Be to, jis buvo žiaurus – beprasmiškai, manieringai žiaurus, kaip mažas vaikas, draskantis musėms sparnelius, ir bebaimis nelyginant pirmaklasis, kuris panarinęs galvą, įnirtingai mojuodamas mažyčiais kumšteliais, be atodairos puola mokyklos žaliūką.

Jis pakvietė mane vakarieniauti ir aš šiek tiek sutrikau pamatęs, kad būsime tik dviese.

– Važiuosime į Teimą, – pareiškė jis. – Ten labai malonus viešbutis, kuris, laimė, visai nedomina Bulingdono[24] klubo plevėsų. Gersime Reino vyną ir įsivaizduosime, kad esame... kur? Na, bent jau ne su šitais triukšmingais b-b-besmegeniais. Bet pirmiausia reikia išgerti aperityvo.

„Jurgio“ bare jis užsakė: „P-p-prašyčiau keturis Aleksandro kokteilius“, ir išrikiavo juos priešais save, garsiai niurnėdamas „niam niam niam“; jį varstė pasipiktinę aplinkinių žvilgsniai.

– Tikriausiai norėtumėte chereso, mielas Čarlzai, bet chereso jūs *negausit*. Ar žinote, koks skanus šis kokteilis? Jūs jo nemėgstat? Tada aš išgersiu už jus. Viens, du, trys, keturi – kokteiliukai čia geri. *Ko* tie studentai taip spokso! – Ir išsivedė mane į lauką, kur stovėjo automobilis.

– ...Tikiuosi, ten studentų nebus. Šiuo metu kažkodėl nejaučiu jiems simpatijos. Girdėjote, kaip jie ketvirtadienį su manim pasielgė? Baisiai bjauriai. Laimė, vilkėjau pačią *seniausią* pižamą, o vakaras pasitaikė kaitrus ir tvankus, kitaip galėjau ne juokais supykti. – Entonis buvo pratęs kalbėdamas prikišti veidą labai arti pašnekovo; nuo saldžių kokteilių su grietinėle jam iš burnos sklido nemalonus kvapas. Atšlijęs kuo toliau, įsispraudžiau į išnuomoto automobilio kampą.

– ...Įsivaizduokite, mielas bičiuli, sėdžiu aš sau vienas vienutėlis, pasiryžęs atsidėti savišvietai. Ką tik nusipirkau grėsmingos išvaizdos knygą, kuri vadinasi „Juokdarių šokis“[25], norėjau ją perskaityti iki sekmadienio, nes ketinau eiti pas Garsingtoną ir žinojau, kad ten visi apie ją kalbės, o juk taip banalu sakyti, kad neskaitei madingiausio romano, jei iš tiesų jo neskaitei. Turbūt paprasčiau būtų tiesiog neiti pas Garsingtoną, bet tokia mintis man tik dabar atėjo į galvą. *Tai štai*, mielas bičiuli, aš suvalgiau omletą, persiką, išgėriau butelį *Vichy* vandens, apsivilkau pižamą ir įnikau skaityti.

Turiu pripažinti, kad susikaupti buvo sunku, bet aš atkakliai verčiau puslapius, gėrėdamasis blėstančia dienos šviesa – Pekvoterio kiemas, mielas bičiuli, yra tikras spektaklis, temstant atrodo, kad pastatų akmenys byra tiesiog prieš akis. Prisiminiau keletą panašių raupsuotų fasadų matęs Marselio *vieux port**, tik staiga išgirdau siaubingiausius klyksmus ir niautynes, nieko panašaus gyvenime nebūsite girdėjęs, ir aikštėje po langais pamačiau šutvę klaikių vyrukų, gal dvidešimt, ir žinote, ką jie rėkė? *Norim Blanšo, duokit Blanšą* – skandavo ir kartojo nelyginant kokią litaniją. Šitoks *viešas* pripažinimas! Na, aš iškart supratau, kad pono Hakslio šiam vakarui pakaks – prisipažinsiu, jis man jau spėjo nusibosti, tad apsidžiaugiau proga prasiblaškyti. Jaunuolių maurojimas mane sudomino, bet, suprantate, kuo garsiau jie baubė, tuo labiau drovėjosi. Netrukus sušneko: „O kur Bojus?", „Jis Bojaus Mulkasterio draugas", „Tegu Bojus jį čia atveda." Jūs, žinoma, pažįstate Bojų? Jis nuolat sukiojasi aplink mūsų mieląjį Sebastianą. Tipiškas anglų lordas, kaip mes, *dagos*[26], juos įsivaizduojame. Garbės žodis, svajonių jaunikis. Jį vaikosi visos Londono merginos. O jis, kalbama, elgiasi su jomis šaltai ir atsainiai. Tai iš baimės, mielas bičiuli. Jis siaubingas stuobrys – turiu galvoje Mulkasterį, – ir maža to, mano mielas, tikras *pašlemėkas*. Per Velykas atvažiavo į Le Tukė ir nejučia taip nutiko, kad aš, regis, pakviečiau jį pas save paviešėti. Iškart pralošė kortomis kažkokią pasigailėtinai menką sumą ir nusprendė, kad nuo šiol aš turiu mokėti už visas jo pramogas... tai štai, su jais buvo ir Mulkasteris; mačiau jo nerangią figūrą mindžikuojant apačioje, girdėjau, kaip pasakė: „Nieko nebus. Jo nėra. Gal grįžtam dar išgerti?" Tada iškišau galvą pro langą ir sušukau jam: „Labą vakarą, Mulkasteri, parazite ir duoneliautojau,

* Pažodžiui – senasis uostas (*pranc.*), Marselio senamiesčio dalis.

tai ką, susidėjai su šitais drimbom? Gal atėjai man grąžinti tris šimtus frankų skolos – atsimeni, daviau sumokėti anai nelaimingai šliundrai, kurią pakabinai kazino? Niekingas užmokestis už tokį vargą, Mulkasteri, o pavargti jai teko kaip reikiant. Nagi, lipk aukštyn ir grąžink skolą, niekingas chuligane!" Šie žodžiai, mielas bičiuli, juos iškart atgaivino – kad puolė dundėdami ropštis aukštyn laiptais. Gal koks šešetas įsiveržė į mano kambarį, kiti stovėjo už durų ir gerklojo toliau. Mielas bičiuli, jūs neįsivaizduojate, *kaip* jie atrodė. Buvo ką tik po tos savo idiotiškos vakarienės, visi su spalvotas frakais, kaip kokiom livrėjom. „Bičiuliai, – tariau aš jiems, – jūs panašūs į gaują be saiko įsišėlusių liokajų." Tada vienas iš jų, toks visai žavus mažylis, apkaltino mane prigimčiai priešingomis ydomis. „Mielasis, – atsakiau, – gal aš ir iškrypęs, bet saiką turiu. Ateik, kai būsi *vienas*." Jie ėmė siaubingai piktžodžiauti ir aš staiga irgi susierzinau. „Garbės žodis, – pamaniau, – prisimenu, koks kilo skandalas, kai mane, dar septyniolikmetį, Venseno hercogas (ne Filipas, žinoma, o senis Armanas) iškvietė dvikovon dėl širdies reikalų – beje, *toli gražu* ne vien tik širdies, drįstu patikinti, – su hercogiene (žinoma, su Stefani, ne su senute Pope)... ir kad aš po to pakęsčiau šitų girtų, spuoguotų paauglių įžūlumą?.." Žodžiu, mečiau lengvabūdišką, pašaipų toną ir tariau jiems keletą *tikrai* užgaulių žodžių.

...Tada jie sušneko: „Griebkim jį, išmaudykim prie Merkurijaus. Jūs juk žinote, namie aš turiu dvi Brankuzio skulptūras ir dar keletą dailių niekniekių – nenorėjau, kad jie pradėtų kambariuose švaistytis kumščiais, todėl taikiai pasiūliau: „Mielieji, gražieji stuobriai, jei bent kiek išmanytumėte seksualumo psichologiją, iškart suprastumėte, kad man nėra didesnio malonumo, kaip leistis įveikiamam jūsų, mėsingų žaliūkų... Tai būtų nešvankybės ekstazė. Visus, norinčius man suteikti šį malonumą, nuoširdžiai kviečiu kuo greičiau mane

užpulti. Bet jei tiesiog trokštate numalšinti ne taip gerai žinomą ir ne taip lengvai įvardijamą seksualumo apraišką ir svajojate išvysti mano maudynes – tokiu atveju, mieli drimbos, maloniai prašyčiau tyliai leistis laiptais ir traukti prie fontano.

...Žinote ką, klausydamiesi, kaip aš tai sakau, jie atrodė visiški idiotai. Nulipau su jais į kiemą, nė vienas nė nemėgino prie manęs artintis. Priėjau prie fontano ir įšokau, vanduo, žinote, buvo labai gaivus, aš mažumėlę paplaukiojau, demonstruodamas įvairias pozas, kol galiausiai jie nusisuko ir paniurę nušliumpsėjo namo, o Bojus Mulkasteris, girdėjau, pareiškė: „Na, vis dėlto mes jį *išmaudėm* prie Merkurijaus." Žinote, Čarlzai, tą patį jie kartos po trisdešimties metų. Bus seniausiai vedę prakaulias moterytes, panašias į vištas; jų sūnūs, paršų pavidalo kretinai su tokiais pat spalvotais frakais, lygiai taip pat prisiliuobs per kolegijos vakarienę; ir vis tiek kas kartą, išgirdę minint mano vardą, kartos: „Taip, kartą mes jį išmaudėm prie Merkurijaus", o kiaulininkės jų dukterys patenkintos krizens ir manys, jog tėtukas savo laiku buvo visai pašėlęs, kaip gaila, kad į senatvę visai išvėso. O, *la fatigue du Nord**!

Žinojau, kad Entonį išmaudo nebe pirmą kartą, bet pastarasis nutikimas tikriausiai jam nedavė ramybės, nes per vakarienę ir vėl jį prisiminė.

– Juk neįmanoma įsivaizduoti, kad panašus *nesmagumas* ištiktų Sebastianą, teisybė?

– Ne, – atsakiau; iš tiesų man tai atrodė neįmanoma.

– Ne, Sebastianas juk žavus, – jis pakėlė prieš žvakės šviesą taurę su raudonuoju vynu ir pakartojo: – *Toks* žavus. Žinote, rytojaus dieną aš nuėjau aplankyti Sebastiano. Pamaniau,

* Šiaurės nuovargis (*pranc.*).

jam bus linksma pasiklausyti apie mano vakarykščius nuotykius. Ir kaip manote, ką pas jį radau – išskyrus, žinoma, tą *juokingą* meškiuką? Mulkasterį ir du jo vakarykščius draugelius. *Jie* atrodė *labai* kvailai; Sebastianas, ramus ir orus kaip ponia P-p-ponsonbi de Tomkins iš žurnalo *P-p-punch*, sako: „Tu, be abejo, pažįsti lordą Mulkasterį?", tie stuobriai kad sukrus: „O, mes tik užsukome pažiūrėti, kaip laikosi Aloizijus", nes jiems tas meškiukas atrodo ne mažiau juokingas negu mums – gal netgi, drįsčiau užsiminti, *mažumėlę* juokingesnis? Ir išėjo. Aš paklausiau: „S-s-sebastianai, ar tu supranti, kad tie p-p-pataikaujantys šliužai vakar mane įžeidė, ir jei vakaras nebūtų buvęs toks šiltas, aš galėjau ne juokais p-p-peršalti?", bet jis tik atsakė: „Vargšeliai. Tikriausiai buvo girti." Nes jis, matai, kiekvienam randa gerą žodį – štai koks yra žavus.

...Matau, mielas Čarlzai, kad jis visiškai jus pavergė. Ką gi, nesistebiu. Žinoma, jūs jį pažįstate ne taip seniai kaip aš. Mudu kartu mokėmės mokykloje. Tikriausiai nepatikėsi, bet anais laikais jį laikė tikru *šešku* – žinoma, taip sakė tik keletas nedraugiškų berniukų, artimiausi jo pažįstami. Itono išrinktųjų klube, suprantama, jį visi mėgo, mokytojai irgi. Iš tikrųjų, manau, tai paprasčiausias pavydas. Jam visad sekėsi išvengti nemalonumų. Mus nuolat žiauriausiai plakdavo dėl menkiausios smulkmenos, bet Sebastiano – niekada. Jis buvo vienintelis berniukas mano bendrabutyje, nė karto negavęs į kailį. Puikiai pamenu, koks jis buvo penkiolikos metų. Visi berniukai baisiai spuoguoti, o jo oda lygi tarsi šilkas. Bojus Mulkasteris, tas tai išvis atrodė kaip skrofuliozės auka. Sebastianas – niekados. Nors pala, gal vienas spuogas ir buvo, tokia pūlinga votis ant sprando? Dabar prisimenu, tikrai buvo. Narcizas su vienintele votimi. Mes abu buvome katalikai, kartu eidavome į mišias. Jo išpažintis visad *taip ilgai trukdavo*, pamenu, vis spėliodavau, ką jis ten šneka, juk

niekad nėra padaręs nieko blogo; na, *beveik* nieko; bent jau nė karto neįkliuvo. Gal tiesiog spinduliuodavo žavesį per klausyklos pinučius. Mokyklą man teko palikti, kaip sakoma, apsuptam nemalonių įtarimų – neįsivaizduoju, kas sugalvojo taip sakyti, man tai veikiau primena nemalonią, ryškią šviesą; teko ištverti begalę kankinamų pokalbių su auklėtoju. Net sutrikau, kai suvokiau, koks vis dėlto pastabus tas malonus seniokas. Žinojo apie mane *tokių dalykų*, kurių, maniau, nežino daugiau niekas – na, nebent Sebastianas. Tai buvo gera pamoka nepasikliauti maloniais seniokais – o gal žaviais privačių mokyklų auklėtiniais: kaip manote, kuo?

...Paimkime dar butelį to paties vyno ar paragaukime kito? Kito – tiršto kaip kraujas seno burgundiško, ar ne? Matote, Čarlzai, *aš žinau*, ką jūs mėgstate. Būtinai turite nuvažiuoti su manim į Prancūziją paragauti vyno. Rinksimės rūšinį. Nusivešiu jus paviešėti pas Vensenus. Seniausiai su jais susitaikiau, Venseno vyno rūsys geriausias Prancūzijoje – jo ir dar kunigaikščio de Portajono, pas jį irgi nusivešiu. Manau, jie jus sudomins, o jūs, be abejo, jiems labai patiksite. Noriu jus supažindinti su visais savo draugais. Pasakojau apie jus Kokto. Jis nekantrauja jus pamatyti. Suprantate, Čarlzai, jūs labai retas padaras – jūs Menininkas. O taip, neverta drovėtis. Po šalta angliška išore slypi tikras Menininkas. Mačiau piešinėlius, kuriuos slepiate savo kambaryje. Jie *nepaprastai subtilūs*. O jūs, mielas Čarlzai, – tikiuosi, teisingai mane suprasite, – jūs *nesate* subtilus: nė iš tolo. Menininkai nebūna subtilūs. Aš subtilus, Sebastianas saviškai irgi subtilus, bet menininkas yra nekintantis tipas, jis tvirtas, pastabus, beatodairiškas – ir širdies gelmėje l-l-labai aistringas, ką, Čarlzai?

...Tačiau ar kas nors jus pripažįsta? Anądien kalbėjausi apie jus su Sebastianu; pasakiau: „Bet tu juk žinai, kad Čarlzas – *menininkas*. Jis piešia kaip Engras jaunystėje“; ir žinote, ką

tas atsakė? „Taip, Aloizijus irgi labai gražiai piešia, nors jis, žinoma, daug modernesnis." *Taip* žavu, *taip* sąmojinga.

...Žinoma, kai esi žavus, protas visai nebūtinas. Prieš ketverius metus mane buvo visiškai pakerėjusi Stefani de Vensen. Mielas bičiuli, aš net kojų nagus pradėjau lakuoti tos pačios spalvos laku. Vartojau jos mėgstamus žodžius, išmokau kaip ji prisidegti cigaretę, telefonu kalbėjau taip panašiai į ją, kad hercogas, būdavo, ilgiausiai šnekučiuojasi su manim apie intymiausius dalykus, manydamas, jog aš – tai ji. Iš esmės dėl to ir ėmė paskui svaičioti apie pistoletus, špagas ir kitokius pasenusius niekus. Mano patėviui atrodė, kad tai puikiausia proga įgyti patirties. Manė, jog taip išaugsiu savo, kaip jis sakydavo, „angliškus įpročius". Vargšelis, jis tikras pietų amerikietis... Niekada nesu girdėjęs blogo žodžio apie Stefani nė iš vieno žmogaus, išskyrus hercogą; o iš tiesų ji, mielas bičiuli, visiška *besmegenė*.

Pasakodamas apie buvusią meilę, Entonis užsimiršo ir nustojo mikčioti. Kai atnešė kavos ir stipriųjų gėrimų, mikčiojimas staiga vėl atsirado.

– T-t-tikras žaliasis šartrezas, kurį gamino vienuolynuose dar prieš išvejant vienuolius. Slysdamas liežuviu, jis penkiskart keičia skonį. Atrodo, tarsi rytum vaivorykštę. Ar norėtumėte, kad Sebastianas būtų čia su mumis? Aišku, norėtumėte. O aš? Nežinau. Na, iš tiesų niekaip negalime liautis galvoję apie tą žavingą mažylį. Spėju, kad tai jūs, Čarlzai, mane užbūrėte. Atsivežiau jus čia, mielas bičiuli, nepaisydamas nemenkų išlaidų, vien tik norėdamas pakalbėti apie save, tačiau žiūriu, kad neįstengiu kalbėti apie nieką kitą, išskyrus Sebastianą. Juo labiau keista, nes jame iš tiesų nėra jokios paslapties, išskyrus tai, kad yra gimęs tokioje *baisiai nelemtoje* šeimoje.

...Pamiršau, ar jūs pažįstate jo šeimos narius? Manau, jis neleis jums su jais susipažinti. Yra per gudrus. Jie *baisūs*,

visiškai *baisūs*. Ar jums niekad neatrodė, kad Sebastianas irgi *truputėlį* baisus? Ne? Gal man tik taip pasirodė; tiesiog kartais jis *atrodo* toks panašus į juos.

...Pavyzdžiui, Braidshedas – archajiškas, lyg kelis šimtmečius praleidęs uždarytas oloje. Jo veidas toks, tarsi actekų skulptorius būtų mėginęs iškalti Sebastiano portretą; mokytas šventeiva, ceremoningas barbaras, tolimuose sniegynuose gyvenantis vienišas lama... Na, kas tik nori. Džuliją jūs jau matėte – žinote, kaip ji atrodo. Kas galėtų nežinoti? Jos fotografijas iliustruoti laikraščiai spausdina taip pat reguliariai kaip Bičemo virškinimo piliulių reklamą. Veidas – tobulo Florencijos *quattrocento** grožio; ja dėtas, beveik kiekvienas, turėdamas tokią išvaizdą, susigundytų užsiimti menu, bet tik ne ledi Džulija: ji tikra aukštuomenės dama, visai kaip... na, kaip Stefani. Bohemos gyvenimas – ne jai. Ji visad linksma, nepriekaištingų manierų, nė kiek nepasipūtusi. Kažin, ar nepamąsto apie kraujomaišą? Nors vargu; panašu, jog trokšta tik galios. Reikėtų surengti atskirą inkvizicijos teismo procesą ir nuteisti ją sudeginti. Kiek pamenu, yra dar viena sesuo, bet ji dar vaikas. Apie ją *kol kas* nieko nežinoma, išskyrus tai, kad neseniai išprotėjusi nusiskandino jos guvernantė. Neabejoju, kad vaikutis – tikra pabaisa. Na, žodžiu, pats matote – vargšui Sebastianui iš esmės nieko kita neliko, tik būti mielam ir žavingam.

...Tačiau vos tik prabylam apie tėvus, atsiveria tikra bedugnė. Mielas bičiuli, čia tai bent pora. *Kaip ledi Marčmein tai pavyksta?* Tai vienas didžiųjų mūsų dienų klausimų. Esate ją matęs? Labai, labai graži moteris: nieko dirbtinio, žilstelėję plaukai – tokios elegantiškos sidabrinės sruogos, – nė ženklo skaistalų, nepaprastai blyškus veidas, milžiniškos

* XV amžiaus (*it.*), perkeltine prasme – Italijos renesanso.

akys, – neįsivaizduojate, kokios didžiulės atrodo tos akys mėlynomis gyslelėmis išvagotais vokais, kuriuos bet kuri kita moteris bent šiek tiek pridengtų šešėliais; perlų vėrinys, keli neįkainojami briliantai, švytintys kaip žvaigždės, šeimos brangenybės senoviniais aptaisais; balsas tylus it malda, bet toks pat galingas. Ir lordas Marčmeinas – na, gal mažumą įkūnus, bet *labai* išvaizdus, *magnifico*, juslingas, baironiškas, nuobodžiaujantis, užkrečiamai tingus, toli gražu ne iš tų, kuriuos atrodytų lengva paguldyti ant menčių. Tačiau ši Reinharto vienuoliukė[27], mielas bičiuli, jį pražudė – pražudė galutinai. Jis taip apsigėdino, kad niekur nebedrįsta pasirodyti. Tai paskutinis autentiškas atvejis istorijoje, kai aukštuomenė tiesiogine prasme žmogų atstūmė ir paniekino. Braidshedas tėvo nė matyti nenori, dukterims uždrausta su juo susitikti, Sebastianas, be abejo, su juo bendrauja, nes yra toks žavus. Daugiau niekas nedrįsta prie jo artintis. Įsivaizduojate, pernai rugsėjį ledi Marčmein viešėjo Venecijoje, buvo apsistojusi *Palazzo Fogliere*, Foljerių rūmuose. Pasakysiu atvirai, Venecijoje ji atrodė mažumėlę juokingai. Žinoma, į Lido paplūdimį nė kojos nekėlė, vis plūduriavo kanalais gondoloje su seru Adrianu Porsonu – mielas bičiuli, kokios pozos, tikra ponia Rekamjė; kartą plaukiau pro šalį, susidūriau akimis su Foljerių gondolininku, kurį, be abejo, pažinojau, ir, mielas bičiuli, kad jūs būtumėt matęs, kaip šelmiškai jis man *pamerkė*. Į visus pokylius ateidavo apsikleidusi tokiais pusiau perregimais šydais, žinot, mielas bičiuli, tarsi keltų folkloro personažas ar herojė iš Meterlinko pjesės; ir *amžinai* tupėdavo bažnyčioje. O jūs juk žinote, kad Venecija yra *vienintelis* Italijos miestas, kuriame *niekas* ir *niekada* nėra ėjęs į bažnyčią. Na, žodžiu, daug kas iš jos šaipėsi, o paskui, spėkit, kas atplaukė Maltonų jachta – ogi vargšas lordas Marčmeinas. Buvo išsinuomojęs nedidelius rūmus, bet ar jį kas nors įsileido? Žinokit, drauge,

lordas Maltonas pasodino jį kartu su kamerdineriu į valtį, nuplukdė į prieplauką ir pasodino į garlaivį, plaukiantį į Triestą. O jis net meilužės nebuvo atsivežęs. Ji buvo išvykusi atostogų. Taip ir nepavyko išsiaiškinti, kaip sužinojo, kad ledi Marčmein Venecijoje. Ir žinote, paskui gerą savaitę lordas Maltonas slankiojo liūdnas kaip šešėlis, tarsi paliuvęs į nemalonę. *Iš tiesų* taip ir buvo. Kunigaikštienė Foljeri rengė pokylį ir nepakvietė nei lordo Maltono, nei svečių iš jo jachtos – net de Panjosų. *Kaip ledi Marčmein tai pavyksta?* Ji visus įtikino, kad lordas Marčmeinas – tikras pabaisa. O kaip yra iš tiesų? Pragyveno santuokoje gal penkiolika metų, paskui lordas Marčmeinas išėjo į karą, susidėjo su talentinga šokėja ir nebegrįžo namo. Tokių atvejų tūkstančiai. Ji atsisako su juo skirtis, nes yra labai pamaldi. Ką gi, ir taip pasitaiko. Dažniausiai žmonės labiau užjaučia svetimautoją, bet lordo Marčmeino niekas nesigaili. Galėtum pamanyti, kad tas senas ištvirkėlis žiauriai kankino žmoną, atėmė jos paveldėtus turtus, pačią išmetė pro duris, paskui iškepęs suvalgė savo vaikus ir pašėlo dūkti, apsikaišęs visomis Sodomos ir Gomoros sodų gėlėmis, bet iš tiesų buvo kaip? Juodu sugyveno keturis puikius vaikus, jis perdavė jai valdyti Braidshedą, Marčmeinų namus prie Šv. Jokūbo parko, skyrė tiek pinigų, kiek jai gyvenime nepavyks išleisti, o pats, apsivilkęs sniego baltumo krakmolytus marškinius, sėdi *Larue* restorane su padoria pagyvenusia ponia kaip garbingas Edvardo laikų didžiūnas. O ji savo malonumui laiko būrelį išsekusių vergų. *Ji geria jų kraują.* Kai Adrianas Porsonas maudosi, matyti, kad jo pečiai sėte nusėti dantų žymėmis. O juk jis, mielas bičiuli, kitados buvo didžiausias, *vienintelis* mūsų laikų poetas. Ji iščiulpė jo kraują iki paskutinio lašo – ničnieko nebeliko. Yra dar kokios penkios ar šešios įvairaus amžiaus abiejų lyčių šmėklos, be paliovos sekiojančios jai įkandin. Kai jau

ji suleidžia į ką nors dantis, tam žmogui niekaip nebepavyks ištrūkti. Tai raganavimas. Kito paaiškinimo nėra.

...Tad suprantate, kad negalima kaltinti Sebastiano, jei jis kartais atrodo mažumėlę priekvailis – nors jūs jo ir nekaltinate, tiesa, Čarlzai? Kas jam belieka, kilus iš tokios drumstos aplinkos – tik ryžtingai stengtis būti paprastam ir žaviam, juo labiau kad pats puikiai žino nesąs proto galiūnas. Kuo jau kuo, o šiuo vardu *negalėtume* jo pavadinti, tiesa, Čarlzai, net ir labai jį mylėdami?

...Pasakykit atvirai, ar *nors kartą* esate girdėjęs iš Sebastiano lūpų žodžius, kurie išliktų atmintyje ilgiau negu penkias minutes? Žinote, kai aš jo klausausi, kažkodėl vis prisimenu tą ganėtinai šleikštų paveikslą, „Muilo burbulai"[28]. Pokalbis, mano manymu, turi būti kaip žongliravimas: kamuoliukai ir lėkštelės skrieja aukštyn, žemyn, apsuka ir aplenkia vieni kitus – aiškūs, apčiuopiami daikteliai, švytintys rampų šviesoje ir triukšmingai krintantys ant žemės, jei nespėji jų pagauti. Bet kai kalba mielasis Sebastianas, atrodo, jog nuo seno molinio vamzdelio galo atitrūksta mažyčiai muilo burbulai, trumpai blyksteli, bet tuojau pat – fiut! – sprogsta, išnyksta, ir nelieka nieko, ničnieko.

Paskui Entonis kalbėjo apie menininkui būtiną gyvenimo patirtį, apie pripažinimą, kritiką ir skatinimą, kurio jis turi teisę tikėtis iš draugų, apie riziką, kurios nereikėtų baimintis siekiant patirti įvairių emocijų, dar apie šį bei tą, kol aš ėmiau snūduriuoti ir mintimis nuklydau kažkur toli. Tada parvažiavome namo, bet jo žodžiai, ištarti ant Magdalenos tilto, vėl atgaivino pagrindinę mūsų vakarienės pokalbio temą:

– Ką gi, mielas bičiuli, nė kiek neabejoju, kad rytoj iš pat ryto nupėdinsite pas Sebastianą ir išklosite *viską*, ką apie jį kalbėjau. Pasakysiu jums du dalykus: pirma, tai nė per nago

juodymą nepakeis Sebastiano nuomonės apie mane, ir antra, mielas bičiuli, – meldžiu tai prisiminti, nors aiškiausiai matau, kad mirtinai jums įkyrėjau, – po to jis iškart prašneks apie savo juokingąjį meškiuką. Labanakt. Linkiu nekaltų sapnų.

Tačiau aš miegojau prastai. Apkvaitęs iškart griuvau į lovą, bet po valandos atsibudau ištroškęs, genamas nerimo, pilamas tai karšto, tai šalto prakaito, neįprastai sudirgęs. Buvau daug išgėręs, bet nei įvairių gėrimų gausa, nei šartrezu, nei desertu su saldžiu graikišku *Mavrodaphne* vynu, net pagaliau tuo, kad visą vakarą sėdėjau nejudėdamas ir beveik tylomis, užuot išvalęs galvą paaugliškų dūkimu ir siautėjimais, kaip paprastai darydavome, nepavyks paaiškinti kančių, patirtų aną raganišką naktį. Ne, aš nesapnavau košmarų, kraupiais pavidalais iškraipančių praėjusio vakaro įvykius. Gulėjau nemiegodamas, visiškai šviesia galva. Mintyse kartojau Entonio žodžius, stengiausi perteikti jo tartį, kalbos ritmiką ir kirčius, o po užmerktais akių vokais regėjau žvakių apšviestą jo blyškų veidą, stebintį mane iš už stalo. Vidury nakties atsikėliau, atsinešiau į svetainę savo piešinius ir ilgai sėdėjau prie atviro lango, atidžiai juos žiūrinėdamas. Kieme buvo visiškai tamsu ir mirtinai tylu, tik kas ketvirtį valandos viršum pastatų frontonų uždainuodavo pabudę varpai. Gėriau sodos vandenį, rūkiau ir kamavausi, kol pradėjo aušti ir kylančio vėjelio šiurenimas pargine mane atgal į lovą.

Pabudęs pamačiau tarpduryje stovintį Lantą.

– Leidau jums išsimiegoti, – tarė jis. – Pamaniau, kad turbūt neisite bendrosios Komunijos.

– Visiškai teisingai.

– Dauguma pirmakursių nuėjo, yra ir antrakursių, ir trečiakursių. Tai naujojo kapeliono išmonės. Niekam anksčiau

nereikėjo jokios bendrosios Komunijos – kas norėjo, galėjo priimti Švenčiausiąją Komuniją, o šiaip būdavo mišios vidudienį ir vakare, kaip įprasta.

Buvo paskutinis semestro sekmadienis, mokslo metų pabaiga. Eidamas į vonią pastebėjau, kad kiemas pilnas studentų su mantijomis ar baltomis choristų kamžomis, einančių iš koplyčios į salę. Man grįžtant, jie grupelėmis stoviniavo ir rūkė; pamačiau, kad pusbrolis Džasperas tyčia dviračiu atvažiavo iš savo nuomojamo buto, nenorėdamas likti nuošalėje.

Tuščia Plačiąja gatve nužingsniavau į arbatinę priešais Baliolio kolegiją, sekmadieniais dažnai čia pusryčiaudavau. Ore gaudė bokštų smailėse besisūpuojantys varpai, o saulė, suraižiusi atviras erdves ilgais siaurais šešėliais, išvaikė nakties baimes. Arbatinėje buvo tylu tarsi bibliotekoje; man įėjus, keletas vienišių iš Baliolio ir Švč. Trejybės kolegijų, atėjusių į arbatinę su šlepetėmis, pakėlė akis, bet netrukus vėl įknibo į sekmadienio laikraščius. Plaktą kiaušinienę ir apelsinų marmeladą valgiau su apetitu, kurį jaunam žmogui sukelia nemiegota naktis. Prisidegęs cigaretę, nutariau dar pasėdėti; Baliolio ir Švč. Trejybės studentai vienas po kito susimokėjo ir nušlepsėjo į kitą gatvės pusę savo kolegijų link. Pakilau iš vietos beveik vienuoliktą ir eidamas girdėjau, kaip pavienių varpų tilindžiavimas nutyla, o paskui visą miestą užplūsta darnus, skambus gaudimas, įspėjantis miestelėnus, jog tuoj prasidės pamaldos.

Atrodė, kad tą dieną gatvėmis ėjo tik besimeldžiantieji – studentai, dėstytojai, žmonos, prekiautojai – ypatinga bažnyčion traukiančio anglo eigastimi, nesiskubindami, tačiau be reikalo negaišuodami, nešini daugelio vienas kitam prieštaraujančių religinių mokymų maldaknygėmis, įrištomis juoda oda ar aplenktomis baltu pergamentu, jie traukė

į Šv. Barnabo, Šv. Kolumbos, Šv. Aloyzo, Švč. Mergelės Marijos bažnyčias, Pjuzio maldos namus, pas dominikonus ir dar dievaižin kur – į normanų restauracijos ir gotikos atgimimo istorinius paminklus, į pastatus, mėgdžiojančius Venecijos ir Atėnų stilių: visi, vasaros saulės nušviesti, keliavo į savo genties šventoves. Nepriklausomybę skelbė tik keturi išdidūs klaidatikiai; keturi indai prie Baliolio kolegijos vartų švarutėlaitėmis baltos flanelės kelnėmis, dailiai išlygintais tamsiai mėlynais švarkais auksinėmis sagomis, su sniego baltumo turbanais ant galvų, putliais rudais delnais laikydami ryškiaspalves pagalvėles, iškylų krepšį ir Bernardo Šo „Nemalonias pjeses", pasuko prie upės.

Kornmarkete ant *Clarendon* viešbučio laiptelių grupė turistų aptarinėjo su vairuotoju kelionės maršrutą; tiesiai priešais, po garbinga „Aukso kryžiaus" užeigos arka, sutikau būrelį savo kolegijos studentų, kurie ten papusryčiavę dabar neskubėdami rūkė pypkes vijokliais apžėlusiame kiemelyje. Pro šalį, visai pamiršę paisyti rikiuotės, būreliu praliuoksėjo skautai, irgi išsirengę į bažnyčią, iš tolo švytintys spalvotais kaspinais bei ženkleliais; Karfakse sutikau procesiją – miesto meras su savivaldybės pareigūnais, apsigobę raudonomis mantijomis ir pasipuošę aukso grandinėmis, paskui skeptrų nešėjus traukė į pamokslą Miesto bažnyčioje, nesulaukdami nė vieno smalsaus praeivio žvilgsnio. Šv. Aldeito gatvėje aplenkiau eilę poromis surikiuotų berniukų choro giedotojų krakmolytomis apykaklėmis ir apskritomis kepuraitėmis, sukančių pro Tomo vartus į katedrą. Perėjęs šį maldingumo pasaulį, galiausiai pasiekiau Sebastianą.

Jo nebuvo namie. Perskaičiau ant rašomojo stalo suverstus laiškus, kuriuose neradau nei staigmenų, nei paslapčių, atidžiai peržiūrėjau ant židinio atbrailos sustatytus kvietimus, tačiau nieko naujo nebuvo. Tada atsisėdau ir skaičiau „Moterį lapę"[29], kol jis sugrįžo.

– Nuėjau mišių į Senuosius rūmus, – pasakė jis. – Visą semestrą ten nesilankiau, bet monsinjoras Belas praėjusią savaitę du kartus pakvietė mane vakarienės, o aš juk žinau, ką tai reiškia. Jam parašė mama. Todėl šiandien nuėjau, atsisėdau pačiam pirmos eilės viduryje, kad nieku gyvu nelikčiau jo nepastebėtas, ir visu balsu kalbėjau „sveikamarijas“; dabar šitas reikalas atliktas. Kaip vakarienė su Antuanu? Apie ką kalbėjotės?

– Na, kalbėjo iš esmės jis. Sakyk, Itone judu buvote pažįstami?

– Man įstojus, jį po pusės metų išmetė. Atsimenu, kartais jį matydavau. Jau tada krito į akis.

– Ar jis eidavo su tavim į bažnyčią?

– Neprisimenu, kad būtų ėjęs, o ką?

– Ar jis pažįsta ką nors iš tavo šeimos?

– Čarlzai, garbės žodis, koks tu šiandien keistas. Ne. Nemanau, kad pažįsta.

– Ir Venecijoje nebuvo susitikęs tavo motinos?

– Pamenu, ji kažką pasakojo. Pamiršau, ką. Atrodo, buvo nuvykusi paviešėti pas mūsų gimines italus, Foljerius, Entonis su tėvais irgi ten buvo, gyveno viešbutyje, tada Foljeriai surengė kažkokį pokylį, bet jų nepakvietė. Mama man lyg kažką sakė, kai užsiminiau, kad jis mano draugas. Neįsivaizduoju, ko jam taip parūpo tas Foljerių pokylis – kunigaikštienė taip didžiuojasi savo angliška kilme, kad beveik apie nieką daugiau nešneka. Be to, Antuanas niekam neužkliuvo, bent jau ne per *labiausiai*. Kebliau buvo su jo motina.

– O kas tokia Venseno hercogienė?

– Popė?

– Stefani.

– Verčiau paklausk Antuano. Jis sakosi turėjęs su ja romaną.

– Tai tiesa?

– Manau, taip. Man atrodo, Kanuose tai praktiškai privaloma. Iš kur toks susidomėjimas?

– Tik norėjau sužinoti, kiek tiesos tame, ką man vakar prikalbėjo Entonis.

– Spėju, nė lašo. Tuo jis ir žavus.

– Tau gal tai atrodo žavu. Mano manymu – tikra velniava. Ar žinai, kad vakar visą vakarą jis stengėsi mane nuteikti prieš tave ir galiausiai jam tai beveik pavyko?

– Tikrai? Kokia paikystė. Štai Aloizijus, pavyzdžiui, tokių dalykų labai nemėgsta, ar ne, pasipūtęs meškine?

Tada įėjo Bojus Mulkasteris.

Trečias skyrius

Po ilgųjų atostogų namo grįžau be jokių planų ir visiškai be pinigų. Semestro pabaigos išlaidoms padengti už dešimt svarų pardaviau Kolinzui savo širmą; keturi svarai dar buvo likę, tačiau išrašęs paskutinį čekį keliais šilingais pereikvojau sąskaitos limitą, ir man buvo pasakyta, kad be tėvo leidimo daugiau pinigų negausiu. Sąskaitos papildymo laukiau tik spalio mėnesį. Perspektyva atrodė niūri, ir aš, apmąstęs padėtį, pajutau kažką labai artimo atgailai už ankstesnį išlaidavimą.

Semestro pradžioje visos mano sąskaitos už mokslą, būstą ir maistą buvo apmokėtos ir rankose dar turėjau per šimtą svarų. Iš jų nieko nebeliko; maža to, nebuvau nė penso įmokėjęs ten, kur būčiau galėjęs tikėtis kredito. Neturėjau jokių priežasčių taip išlaidauti, nesivaikiau jokių ypatingų

malonumų, gaunamų tik už pinigus; paprasčiausiai leidau juos pavėjui. Sebastianas mane erzino: „Tu švaistai pinigus kaip bukmekeris“, – tačiau aš išlaidavau dėl jo arba su juo. Jo paties piniginiai reikalai nuolat buvo sujaukti ir neaiškūs.

– Visus pinigų reikalus tvarko advokatai, – bejėgiškai kalbėjo jis, – manau, jie baisiai daug pasisavina. Nežinau, kaip čia yra, bet aš niekad daug negaunu. Aišku, galėčiau paprašyti mamos, ji man visada duotų.

– Tai kodėl nepaprašai, kad pagaliau skirtų tau padorią sumą išlaidoms?

– Ak, mamai labiau patinka teikti dovanas. Ji tokia geraširdė, – pareiškė jis, dar viena smulkmena papildydamas jos portretą, kurį aš kūriau vaizduotėje.

Tačiau dabar Sebastianas pasitraukė į kitą savo gyvenimą, kur manęs nepakvietė, o aš likau vienišas, graužiamas sąžinės priekaištų.

Kaip nesąžiningai mes subrendę pradedame neigti dorybingus jaunystės polėkius, atmintyje stengdamiesi išlaikyti tik ilgas, saulėtas lengvapėdiškų išdaigų ir paikysčių dienas. Pasakojimas apie jaunystę niekada nebus sąžiningas ir atviras, jei jame nebus vietos vaikystėje įdiegtų moralės normų ilgesiui, noro pasitaisyti skatinamiems apgailestavimams ir ryžtui – juodoms valandoms, kurios gyvenime mus aplanko reguliariai kaip nulis, būtinai iškrintantis lošiant rulete.

Tad grįžęs namo pirmą popietę aš vaikštinėjau iš kambario į kambarį, žvelgdamas pro plačius stiklo langus tai į sodą, tai į gatvę, kamuojamas nuožmios savigraužos.

Žinojau, kad tėvas namie, bet į jo biblioteką įeiti buvo draudžiama, o jis pats manęs pasveikinti pasirodė tik prieš vakarienę. Jis tada dar nebuvo sulaukęs šešiasdešimties, tačiau iš keisto užsispyrimo stengėsi rodytis daug vyresnis; iš pažiūros jam galėjai duoti visus septyniasdešimt metų,

o paklausęs jo kalbų – kone aštuoniasdešimt. Artėjo prie manęs pabrėžtinai čiūžčiojančia kinų mandarino eigastimi, droviai šypsodamasis. Vakarieniaudamas namie – kitur vakarieniaudavo retai – tėvas visad apsivilkdavo aksomo švarką, puoštą šilkine virvele, iš kurios buvo pasiūtos sagų kilpelės; tokie švarkai buvo madingi prieš daugelį metų ir netrukus vėl grįš į madą, bet tuo metu atrodė kaip sąmoningas archaizmas.

– Mielas berniuk, niekas man nepranešė, kad tu jau grįžai. Ar labai pavargai kelionėje? Tau padavė arbatos? Ar gerai jautiesi? Aš ką tik sudariau gana drąsų sandorį su Zonenšeinu – įsigijau V a. terakotos bulių. Sėdau jo apžiūrėti ir visai pamiršau, kad tu turi atvykti. Vagone buvo *daug* keleivių? Ar gavai vietą prie lango? (Jis pats taip retai kur nors keliaudavo, kad išgirdęs apie kitų keliones visad puldavo jų užjausti.) Heiteris tau padavė vakarinį laikraštį? Žinoma, naujienų ten nerasi, tik krūvą visokių nesąmonių.

Pranešė, kad vakarienė paduota. Tėvas senu papratimu pasiėmė prie stalo knygą, bet prisiminęs, kad aš grįžau, paslapčia numetė ją po savo kėde.

– Ko norėtum gerti? Heiteri, ką mes galime pasiūlyti Čarlzui?

– Turime viskio.

– Turime viskio. Bet gal tu norėtum ko nors kito? Ko dar turime?

– Namuose daugiau nieko nėra, pone.

– Daugiau nieko nėra. Pasakyk Heiteriui, ko norėtum, ir jis tau nupirks. Aš nebelaikau namie vyno. Man uždrausta jį gerti, o svečiai pas mane nesilanko. Bet tu, kol esi čia, gerk, kas tau patinka. Ar ilgam atvykai?

– Dar pats gerai nežinau, tėve.

– Tavo atostogos *labai* ilgos, – ilgesingai ištarė jis. – Kai aš buvau jaunas, vykdavome į vadinamąsias studijų iškylas, dažniausiai kur nors kalnuose. Bet kodėl? Kodėl, – irzliai pakartojo jis, – visi manė, kad kalnų vaizdai skatina norą mokytis?

– Manau, gal būtų gerai pasimokyti dailės – palankyti studiją, kur moko piešti iš natūros.

– Mielas berniuk, tu pats pamatysi, visos studijos uždarytos. Studentai dabar važiuoja į Barbizoną ar kur kitur ir tapo gamtoje. Mano laikais buvo tokie „dailės būreliai" – vyrai ir moterys (*šnirpšt*), dažniausiai su dviračiais (*šnirpšt*), raibo tvido kelnėmis iki kelių, su tvirto audeklo skėčiais ir dar, visų šventu įsitikinimu, laisva meilė (*šnirpšt*): *visiška* nesąmonė. Turbūt jų tebėra ir dabar. Galėtum pamėginti.

– Na, didžiausia mano atostogų problema, tėve, yra pinigai.

– O, manau, kad tokiam jaunam žmogui kaip tu dėl to neverta jaudintis.

– Bet matai, aš gerokai išsileidau.

– Tikrai? – atsiliepė tėvas, nerodydamas nė mažiausio susidomėjimo.

– Tiesą sakant, nelabai įsivaizduoju, kaip pragyvensiu artimiausius du mėnesius.

– Na, aš tau nieko negaliu patarti. Niekada nebuvau „išsileidęs", kaip tu sakai tokiu sielvartingu balsu. Nors, tiesą sakant, kaip kitaip pasakyti? Neturtingas? Nuskurdęs? Viską prašvilpęs? Turintis piniginių sunkumų? Likęs be grašio? (*šnirpšt*). Užplaukęs ant seklumos? Pakliuvęs į keblią padėtį? Sakykime, kad atsidūrei keblioje padėtyje, ir bus aišku. Tavo senelis kartą man pasakė: „Gyvenk pagal išgales, bet jei pateksi į bėdą, ateik pas mane. Neik pas žydus." Kokia nesąmonė. Pats pamėgink. Nueik į Džermino gatvę pas tuos

ponus, kurie siūlosi paskolinti pinigų už pasirašytą vekselį. Mielas berniuk, tu iš jų negausi nė sovereno.

– Tai ką man siūlai?

– Tavo pusbrolis Melchioras kartą neapdairiai investavo pinigus ir pakliuvo į labai keblią padėtį. Tai išvyko į Australiją.

Nebuvau matęs tėvo tokio patenkinto nuo tos dienos, kai jis Lombardijos brevijoriuje rado tarp puslapių įkištus du II a. papiruso lakštus.

– Heiteri, mano knyga nukrito.

Knygą pakėlė nuo grindų, atvertė ir atrėmė į ant stalo stovinčią *épergne*[30]. Daugiau per visą vakarienę jis neištarė nė žodžio, tik kartais linksmai šnirpšteldavo – nemanau, kad juokėsi iš to, ką skaitė.

Netrukus pakilome nuo stalo ir susėdome kambaryje su langais į sodą; aiškiai mačiau, kad tėvas liovėsi apie mane galvojęs – žinojau, kad jo mintys nuskriejo toli, į senovės laikus, kuriuose jis jautėsi laisvas, kur laikas skaičiuojamas šimtmečiais, skulptūros netekusios veidų, o visi jam žinomi vardai iš tiesų tėra iškraipyti žodžiai, turintys visai kitą prasmę. Jis sėdėjo poza, kuri bet kam kitam būtų pasirodžiusi baisiai nepatogi, įsitaisęs šonu savo krėsle tiesia atkalte, aukštai iškėlęs į šviesą pasuktą knygą. Kartkartėm išsitraukdavo pieštuką iš auksinio dėklo, prikabinto prie laikrodžio grandinėlės, ir kažką pasižymėdavo paraštėje. Pro atvirus langus vidun sklido vasaros sutemos; buvo girdėti tik laikrodžių tiksėjimas, tolimas transporto murmesys nuo Beisvoterio plento ir tėvo verčiamų puslapių šnarėjimas. Anksčiau maniau, kad apsiskelbus neturtėliu būtų nekorektiška užsirūkyti cigarą, bet dabar iš nevilties nuėjau į savo kambarį ir jį atsinešiau. Tėvas nepakėlė akių. Nupjoviau cigaro galiuką, užsirūkiau ir vėl padrąsėjęs paklausiau:

– Tėve, juk nenori, kad visas atostogas praleisčiau čia, su tavimi?

– A?

– Ar tau nenusibos, jei aš taip ilgai būsiu namuose?

– Tikiuosi, įstengsiu to viešai neparodyti, net jei kartais ir nusibostų, – romiai atsakė tėvas ir vėl įniko į knygą.

Vakaras baigėsi. Galiausiai įvairūs kambaryje esantys laikrodžiai skambiai išmušė vienuoliktą. Tėvas užvertė knygą ir nusiėmė akinius.

– Labai džiaugiuosi, kad tu čia, mielas berniuk, – pasakė jis. – Gyvenk tiek, kiek norėsi. – Tarpduryje jis stabtelėjo ir atsigręžė. – Tavo pusbrolis Melchioras už kelionę į Australiją atidirbo laive, „žemiau denio“ (*šnirpšt*). Kažin, ką tai galėtų reikšti – „žemiau denio“[31]?

Kitą kaitrią savaitę mano santykiai su tėvu regimai pablogėjo. Dienomis jo beveik nematydavau; jis valandų valandas sėdėdavo bibliotekoje, retkarčiais iš jos išnirdamas, ir tada girdėdavau, kaip šūkteli, pasilenkęs prie laiptų turėklų:

– Heiteri, iškvieskite taksi.

Paskui išvykdavo, kartais pusvalandžiui ar dar trumpiau, kartais visai dienai; savo reikalų niekad neaiškindavo. Ne kartą mačiau, kaip jam į viršų bet kuriuo paros metu ant padėklo neša skurdžius vaikiškus skanumynus – džiūvėsių, stiklinę pieno, bananą ir panašiai. Sutiktas koridoriuje ar ant laiptų, išsiblaškęs pažvelgdavo į mane ir ištardavo: „A-ha“, „Šitaip karšta“, arba: „Puiku, puiku“, bet vakarais, atėjęs į sodo kambarį su savo aksominiu rūkymo švarku, visad mandagiai sveikindavosi.

Vakarienės stalas tapo mūsų mūšio lauku.

Antros dienos vakarą aš atsinešiau į valgomąjį knygą. Romus, klaidžiojantis tėvo žvilgsnis staiga su didžiuliu

susidomėjimu užkliuvo už jos ir mums einant per vestibiulį tėvas ten ant stalo nemačiomis paliko savo knygą. Susėdus valgyti pasiskundė:

– Žinai, Čarlzai, galėtum su manimi bent kiek pasikalbėti. Šiandien man buvo labai sunki diena. Taip tikėjausi prasiblaškyti, pasišnekučiuoti.

– Žinoma, tėve. Apie ką norėtum pasikalbėti?

– Prablaškyk mane. Padėk užsimiršti, – irzliai pareiškė, – papasakok apie naujus spektaklius.

– Bet aš nė vieno nemačiau.

– Reikėtų pamatyti, žinai, tikrai reikėtų. Nenormalu, kai jaunuolis kiaurus vakarus kiurkso namie.

– Tėve, bet aš juk tau sakiau, kad neturiu pinigų teatrams.

– Mielas berniuk, nieku gyvu negalima pasidaryti tokiam priklausomam nuo pinigų. Ar žinai, kad, būdamas tavo amžiaus, pusbrolis Melchioras jau buvo vienas iš muzikinio spektaklio prodiuserių? Tai buvo viena iš nedaugelio sėkmingų jo investicijų. Reikia lankytis teatre – laikyk tai savo išsilavinimo dalimi. Jei paskaitytum įžymių žmonių biografijų, pamatytum, kad mažiausiai pusė jų susipažino su teatro menu, įsigiję pigiausius bilietus į galeriją. Man sakė, kad tai neprilygstamas malonumas. Būtent galerijoje rasi tikruosius teatralus ir teatro kritikus. Yra net toks posakis apie galeriją: „Sėdėti šalia dievų." Pinigų beveik neišleidi, o laukdamas spektaklio pradžios dar gali pasigėrėti „gatvės menininkų" pasirodymais. Kurį nors vakarą mudu abu nueisime pasėdėti šalia dievų. Ką pasakysi apie ponios Eibel kulinarius gebėjimus?

– Jie tokie pat, kokie buvę.

– Įkvėpimo ji semiasi iš tavo tetos Filipos. Kitados ši pateikė poniai Eibel dešimt valgiaraščių, kurie nuo to laiko

nepasikeitė. Kai esu vienas, visai nepastebiu, ką valgau, bet tau atvykus reikėtų kokių nors naujovių. Ko norėtum? Ar mėgsti omarus? Heiteri, pasakykite poniai Eibel, kad rytoj mums patiektų omarų.

Vakarienei tądien buvo balta, beskonė sriuba, perkepta jūros liežuvio filė su rausvu padažu, į bulvių košės kūgelius atremti ėrienos maltiniai ir troškintos kriaušės su želė, užkeltos ant abejotino biskvito.

– Tokią prabangią vakarienę valgau tik iš pagarbos tavo tetai Filipai. Ji buvo tvirtai įsitikinusi, kad trijų patiekalų vakarienę valgo miesčionys. „Duok tarnams laisvę, – sakydavo ji, – ir netrukus pamatysi, kad kiekvieną vakarą tau patieks tiktai kotletą." Mano akimis, tai tiesiog puiku. Tiesą sakant, būtent taip vakarieniauju, kai ponia Eibel turi išeiginę, o aš einu į savo klubą. Bet tavo teta griežtai įsakė kasdien patiekti sriubos ir tris patiekalus: kartais tai būna žuvis, mėsa ir pikantiškas užkandis, kartais – mėsa, pikantiškas užkandis ir desertas – kaitalioti galima įvairiai.

...Pasitaiko nuostabių žmonių, mokančių išreikšti savo nuomonę taip tvirtai, tarsi ji būtų įrėžta akmenyje; tavo teta turėjo šią dovaną.

...Dabar net sunku įsivaizduoti, kad kitados mes su ja kasdien kartu vakarieniaudavome dviese – lygiai kaip mudu dabar, mielas berniuk. Tiesa, *ji* labai atkakliai stengdavosi mane prablaškyti. Nuolat pasakodavo, ką perskaičiusi. Tik pagalvok, buvo įsikalusi į galvą, kad apsigyvens mano namuose visam laikui. Manė, kad aš, likęs vienas, pradėsiu keistai elgtis. Gal ir pradėjau. Kaip manai? Bet jai nepavyko. Galų gale aš ją išgujau.

Tai sakant, jo balse suskambo neabejotinas grasinimas.

Būtent dėl tetos Filipos tėvo namuose jaučiausi toks svetimas. Motinai mirus, ji atsikraustė gyventi pas mus;

neabejoju, kad buvo pasiryžusi čia įsikurti visam laikui, kaip pati sakė. Tada aš nežinojau apie kasdienius kankinimus prie vakarienės stalo. Teta daug laiko leisdavo su manimi, ir aš tam nesipriešinau. Tai truko metus. Paskui padėtis ėmė keistis – pirmiausia ji Saryje vėl atidarė savo namus, kuriuos buvo ketinusi parduoti, ir man išvykus į mokyklą persikeldavo ten, atvažiuodavo į Londoną tik kelioms dienoms, apsipirkti ir susitikti su pažįstamais. Vasarą mudu keliaudavome atostogų prie jūros, kur nuomodavome namelį. Kai aš mokiausi paskutinėje klasėje, ji išvažiavo į užsienį. *Galų gale aš ją išgujau*, – pergalingai ir niekinamai pasakė jis apie šią geraširdę moterį, puikiai suprasdamas, kad jo žodžiuose išgirsiu iššūkį sau.

Mums išeinant iš valgomojo, tėvas tarė:

– Heiteri, ar jau kalbėjote su ponia Eibel apie omarus, kurių užsakiau rytojaus dienai?

– Ne, pone.

– Ir nekalbėkite.

– Gerai, pone.

Kai įsitaisėme savo krėsluose sodo kambaryje, jis pratarė:

– Kažin, ar Heiteris išvis ketino užsiminti apie tuos omarus. Man atrodo, ne. Žinai, jis tikriausiai pamanė, kad aš *juokauju*.

Rytojaus dieną man į rankas netyčia pakliuvo ginklas. Sutikau seną mokyklos dienų pažįstamą, bendraamžį, pavarde Džorkinsas. Džorkinsui niekad nejutau simpatijos. Kartą, dar tetos Filipos laikais, jis buvo atėjęs pas mus gerti arbatos, ir teta paskelbė jam nuosprendį, pareikšdama, kad jis turbūt aukso širdies, tačiau iš pažiūros visiškai nepatrauklus. Dabar aš karštai apsidžiaugiau jį sutikęs ir pakviečiau vakarienės. Jis atėjo ir įrodė, jog išliko nepasikeitęs. Heiteris tikriausiai

įspėjo tėvą, kad turime svečią, nes jis pasirodė apsivilkęs ne savo aksominį švarką, o fraką: frakas, juoda liemenė, labai aukšta apykaklė ir labai siauras baltas kaklaraištis buvo jo vakarinis apdaras, dėvimas melancholiškai nelyginant dvariškio gedulo kostiumas; taip rengtis jis įprato dar būdamas labai jaunas ir vėliau nebepanoro keisti stiliaus. Smokingo tėvas išvis neturėjo.

– Labas vakaras, labas vakaras. Kaip malonu, kad atvykote iš taip toli.

– O, ne taip jau toli, – atsakė Džorkinsas, kuris gyveno visai greta, Sasekso aikštėje.

– Mokslas naikina atstumus, – mįslingai pareiškė tėvas. – Jūs čia verslo reikalais?

– Na, aš užsiimu verslu, jei tą turėjote galvoje.

– Vienas mano pusbrolis buvo verslininkas – ne, jūs jo nepažįstate, esate per jaunas. Tik vakar pasakojau apie jį Čarlzui. Dažnai jį prisimenu. Jis priėjo, – tėvas trumpam nutilo, ruošdamasis kuo įtaigiau ištarti sau neįprastus žodžius, – *liepto galą*.

Džorkinsas nervingai sukikeno. Tėvas įsmeigė į jį priekaištingą žvilgsnį.

– Jums juokingos jo nelaimės? O gal nesate girdėjęs posakio, kurį pavartojau; jūs veikiausiai pasakytumėte, kad jo verslas „užsilenkė“.

Tėvas visiškai valdė padėtį. Jis susigalvojo, neva Džorkinsas – amerikietis, ir visą vakarą subtiliai žaidė su juo vienašališką šaradą, aiškino pokalbyje pasitaikančius angliškus posakius, vertė svarus į dolerius ir mandagiai pabrėžė jo skirtingą patirtį tokiais sakiniais, kaip: „Žinoma, vertinant *jūsų* požiūriu...“, „Ponui Džorkinsui tai turbūt pasirodys labai provincialu...“ ir: „Didžiulėse erdvėse, prie kurių *esate pratęs*...“; mano svečias, kamuojamas miglotos

nuojautos, kad jį palaikė kažkuo kitu, negavo nė mažiausios progos pasiaiškinti. Vakarieniaujant jis vis stengėsi pažvelgti mano tėvui į akis, tikėdamasis jose perskaityti, kad visa tai – tik įmantrus pokštas, tačiau įžvelgė tik geraširdišką rūpestį ir galiausiai visai sutriko.

Kartą pamaniau, kad tėvas persistengė; jis tarė Džorkinsui:

– Deja, gyvendamas Londone veikiausiai labai pasigendate savo nacionalinio sporto?

– Savo nacionalinio sporto? – perklausė Džorkinsas, ne visai supratęs klausimą, tačiau viltingai užuodęs progą išsiaiškinti nesusipratimą.

Tėvas pažvelgė į jį, paskui į mane, geraširdišką jo veidą trumpam aptemdė piktdžiuga; paskui, vėl sušvelnėjęs, atsisuko į Džorkinsą. Jo išraiška priminė lošėjo, kuris priešininkui, turinčiam švietalų, išmeta džokerį.

– Savo nacionalinio sporto, – švelniai pakartojo jis, – *kriketo*, – ir nebegalėdamas susitvardyti ėmė šnirpščioti, visas kretėdamas, šluostydamasis akis servetėle. – Kadangi dirbate Sityje, tikriausiai negalite labai dažnai lankytis kriketo stadione?

Prie valgomojo durų jis su mumis atsisveikino.

– Labanakt, pone Džorkinsai, – palinkėjo. – Tikiuosi, dar mus aplankysite, kai kitą kartą „perskrosite vandenyno bangas“.

– Klausyk, apie ką tavo senis kalbėjo? Ar gali būti, kad jis mane palaikė amerikiečiu?

– Kartais jis būna keistokas.

– Nieko sau – patarė man aplankyti Vestminsterio abatiją. Labai keista.

– Taip. Vargu ar įstengsiu paaiškinti.

– Net pamaniau, kad jis iš manęs tyčiojasi, – suglumęs prisipažino Džorkinsas.

Po kelių dienų tėvas smogė atsakomąjį smūgį. Jis susirado mane ir paklausė:

– Ar ponas Džorkinsas dar čia?

– Ne, tėve, suprantama, kad ne. Jis buvo atėjęs tik vakarienės.

– O, aš tikėjausi, kad jis pas mus apsistos. Toks *įvairiapusiškas* jaunuolis. Bet tu šiandien vakarieniausi namie?

– Taip.

– Ketinu surengti nediduką pobūvį, kad tavo vakarai nebūtų tokie monotoniški. Kaip manai, ponia Eibel įstengs susidoroti su šia užduotimi? Ne. Bet mūsų svečiai nereiklūs. Seras Katbertas ir ledi Orm-Herik sudarys, jei taip galima pasakyti, kviestinių branduolį. Pavalgę, tikiuosi, paklausysime muzikos. Pakviečiau ir jaunimo, specialiai tau.

Tikrovė pranoko blogą nuojautą, kurią man sukėlė tėvo planas. Svečiams susirinkus kambaryje, kurį tėvas, nė kiek nebijodamas pašaipų, vadino „galerija", aiškiai pamačiau, kad jie buvo kruopščiai atrinkti siekiant sukelti man kuo didesnį apmaudą. „Jaunimui" atstovavo panelė Glorija Orm-Herik, kuri mokėsi griežti violončele, jos sužadėtinis, plikagalvis jaunuolis iš Britų muziejaus, ir jokios užsienio kalbos nemokantis vokietis leidėjas iš Miuncheno. Mačiau, kaip tėvas stovi greta jų ir šnirpščiodamas dirsčioja į mane pro stiklinę spintą su keramikos dirbiniais. Tą vakarą jis atlapo kilpelėje buvo įsisegęs mažą raudoną rožę, nelyginant riterių kovos ženklą.

Vakarienė truko ilgai, nes patiekalai, kaip ir svečiai, buvo kruopščiai parinkti siekiant pasityčioti. Valgiaraštis buvo ne iš tų, kuriuos paliko teta Filipa, ir siekė kur kas ankstesnius laikus, kai tėvas dar buvo per mažas valgyti su suaugusiaisiais. Įmantriai išpuošti patiekalai buvo arba raudonos, arba baltos spalvos. Ir jie, ir vynas buvo vienodai beskoniai. Po

vakarienės tėvas pasodino vokietį leidėją prie fortepijono, o kol šis skambino, nusivedė serą Ormą-Heriką į galeriją apžiūrėti etruskų buliaus.

Vakaras buvo tiesiog šiurpus, ir išsiskirsčius paskutiniams svečiams aš apstulbęs pamačiau, jog dar tik kelios minutės po vienuolikos. Tėvas įsipylė stiklinę miežių gėrimo ir tarė:

– Kokie vis dėlto nuobodūs mano draugai! Žinai, jei tavęs čia nebūtų, nieku gyvu nebūčiau susipratęs jų čia pasikviesti. Pastaruoju metu visai nebepaisau svetingumo reikalavimų. Bet kadangi tu ketini ilgai čia viešėti, nuo šiol dažnai rengsiu tokius vakarus. Tau patiko panelė Orm-Herik?

– Ne.

– Ne? Kas tau labiau užkliuvo – jos maži ūsiukai ar didžiulės pėdos? Kaip manai, jai buvo smagu?

– Ne.

– Man irgi taip pasirodė. Abejoju, ar bent vienam iš svečių vakaras patiko. Tas jaunas svetimšalis, mano galva, skambino tiesiog siaubingai. Kažin, kur aš galėjau su juo susipažinti? O panelė Konstancija Smetvik – iš kur aš ją pažįstu? Tačiau šeimininko pareigų negalima nepaisyti. Kol tu čia, mes nenuobodžiausime.

Paskui dvi savaites vyko žūtbūtinė kova, kurioje aš patyriau didesnių nuostolių, nes tėvas turėjo daugiau išteklių ir platesnę manevrų erdvę, o aš koviausi, priremtas prie sienos mažyčiame placdarme tarp kalnų ir jūros. Kovos tikslų jis garsiai nepaskelbė, todėl po šiai dienai nežinau, ar troško mane nubausti – nuoširdžiai siekė išgyvendinti į užsienį, kaip išgujo tetą Filipą į Bordigerą ir pusbrolį Melchiorą į Darviną, – ar, ir tai atrodo labiau tikėtina, kovėsi vien iš prigimtos mūšių aistros, dėl kurios maža kas galėjo jam prilygti.

Iš Sebastiano gavau vieną laišką labai į akis krintančiame voke, kurį man atnešė mudviem su tėvu pietaujant; mačiau,

kad tėvas smalsiai nužvelgė laišką, ir nusinešiau jį į savo kambarį, trokšdamas perskaityti niekieno netrukdomas. Laiškas buvo parašytas ant storo, vėlyvojo karalienės Viktorijos valdymo laikotarpio gedulingo popieriaus su juodu herbu ir juodais pakraščiais, įdėtas į tokį pat voką. Nekantraudamas perskaičiau:

Braidshedo pilis
Viltšyras
Kažin, kokia šiandien diena

Brangusis Čarlzai,

sekretero gilumoje radau šio popieriaus ir būtinai privalau tau parašyti, nes gedžiu prarastos savo nekaltybės. Iš pat pradžių buvo aišku, kad ji neilgai gyvens. Gydytojai seniai nuleido rankas.

Greitai važiuosiu į Veneciją paviešėti pas tėtį jo nuodėmės rūmuose. Kaip būtų gerai, jei važiuotum drauge. Kaip būtų gerai, jei būtum čia.

Man niekaip nesiseka pabūti vienam. Nuolat rodosi įvairūs šeimos nariai, ima visokius lagaminus ir vėl išvyksta, užtat baltosios avietės jau prinoko.

Beveik apsisprendžiau nesivežti Aloizijaus į Veneciją. Bijau, kad jis ten susipažins su bjauriais italų lokiais ir įgis prastų įpročių.

Geriausi linkėjimai ar kaip ten.

S.

Seniai pažinojau jo laiškus, buvau jų gavęs dar Ravenoje, tad nusivilti nebuvo ko; bet tą dieną, kai plėšdamas išilgai perpus storą popierių ir mesdamas jį į šiukšlių dėžę apmaudžiai žiūrėjau į ňykius Beisvoterio sodelius, netaisyklingus galinius

namų fasadus, į kanalizacijos vamzdžių, atsarginių išėjimų ir pūpsančių nedidukių oranžerijų raizginį, man prieš akis iškilo blyškus Entonio Blanšo veidas, žvelgiantis pro išsidraikiusius lapus, kaip anąsyk Teime žvelgė pro žvakių liepsneles, ir pro mašinų gausmą aidėjo jo raiškus balsas... „Tad supranti, kad negalima kaltinti Sebastiano, jei jis kartais atrodo mažumėlę priekvailis... Žinai, kai jo klausausi, kažkodėl vis prisimenu tą ganėtinai šleikštų paveikslą „Muilo burbulai"..."

Kelias dienas man atrodė, kad neapkenčiu Sebastiano; staiga vieną sekmadienio popietę gavau jo telegramą, kuri išsklaidė šį šešėlį, tačiau iškart užtraukė kitą, dar tamsesnį.

Tėvas buvo išėjęs; kai grįžo, aš laukiau jo karštligiškai sunerimęs. Jis sustojo vestibiulyje, net nenusiėmęs panamos skrybėlės, ir maloniai man nusišypsojo.

– Niekaip neatspėsi, ką šiandien veikiau – ogi buvau zoologijos sode. Nepaprastai malonu; žvėrys, atrodo, taip džiaugiasi saule.

– Tėve, man reikia tuojau pat išvažiuoti.

– Taip?

– Mano geriausią draugą ištiko baisi nelaimė. Tuojau pat privalau važiuoti pas jį. Heiteris jau krauna mano daiktus. Traukinys išvyksta po pusvalandžio.

Parodžiau jam telegramą, kurioje buvo parašyta tik: *Sunkiai sužeistas tuoj pat atvažiuok Sebastianas.*

– Na, – ištarė tėvas, – gaila, kad taip susijaudinai. Perskaičius pranešimą man neatrodo, kad nelaimė tokia didelė, kaip tu, regis, ją įsivaizduoji – kitaip vargu ar telegramą būtų pasirašęs pats sužeistasis. Nors, žinoma, gali būti, kad jis tebeturi sąmonę, bet visai apako, o gal guli paralyžiuotas lūžus stuburui. Bet kodėl jam taip reikia, kad atvažiuotum? Juk tu neturi medicininio išsilavinimo. Nepriklausai dvasininkų luomui. Tai gal tikiesi palikimo?

– Juk sakiau, tai mano geriausias draugas.

– Na, Ormas-Herikas irgi geras mano draugas, bet tokią saulėtą sekmadienio popietę aš tikrai nelėkčiau prie jo mirties patalo, viską pametęs. Abejoju, ar ledi Orm-Herik apsidžiaugtų mane pamačiusi. Tačiau tavęs, matau, nekamuoja panašios abejonės. Pasiilgsiu tavęs, mielas berniuk, nors vien dėl manęs gali nesiskubinti grįžti namo.

Pedingtono stotis tą rugpjūčio sekmadienio pavakarę – pro dulkėtą stiklo stogą srūvanti saulės šviesa, uždaryti spaudos kioskai, reti keleiviai, neskubiai žingsniuojantys šalia nešikų, – mažiau susijaudinusį žmogų būtų visai nuraminusi. Traukinys važiavo beveik tuščias. Liepiau padėti mano lagaminą trečiosios klasės kupė kampe, o pats nuėjau į vagoną restoraną.

– Pirmajai pamainai vakarienę patieksime po Redingo, pone, apie septintą. Gal dabar ko nors atnešti?

Užsisakiau džino su vermutu; jį atnešė, vos traukiniui pajudėjus. Šakutės ir peiliai suskambo įprastais motyvais, už langų slinko ryškiai apšviestas kraštovaizdis. Bet mano siela atsisakė domėtis šiomis maloniomis smulkmenomis; baimė nelyginant mielės ėmė veikti mintis, ir rūgimo procesas didžiuliais pukšinčiais burbulais vertė į viršų įvairių nelaimių vaizdus: neatsargiai laikomas užtaisytas šautuvas užkliūva už vartų perlipos; žirgas staiga pakyla ant užpakalinių kojų ir griūva ant šono; šešėlių apgaubto tvenkinio dumblotame dugne slypi aštri kerplėša; ramų rytą staiga nulūžta guobos šaka, aklagatvyje į sieną įlekia automobilis; prieš akis perbėgo visas civilizuoto gyvenimo pavojų katalogas, įsivaizdavau net tamsoje išsiviepusį žudiką maniaką, užsimojusį švino vamzdžiu. Pro šalį skriejo javų laukai ir tankūs miškai, užlieti auksinės vakaro šviesos, o mano ausyse ratų dundesys monotoniškai kartojo: „Tu per vėlai, tu per vėlai, jis mirė jau, jis mirė jau, jis mirė jau."

Pavakarieniavau, persėdau į vietinio susisiekimo traukinį ir temstant pasiekiau Melsted Kedburį, savo kelionės tikslą.

– Į Braidshedą, pone? Taip, ledi Džulija laukia kieme.

Ji sėdėjo atvirame automobilyje prie vairo. Iškart ją pažinau; apsirikti buvo neįmanoma.

– Jūs ponas Raideris? Lipkit vidun. – Balsas buvo kaip Sebastiano, kalbos maniera irgi.

– Kaip jis?

– Sebastianas? O, puikiausiai. Ar jau vakarieniavot? Na, tikriausiai davė kokią nors bjaurastį. Namie gausite dar. Mudu su Sebastianu dabar vieni, tai nutarėm palaukti jūsų.

– Kas jam atsitiko?

– Jis jums nepranešė? Turbūt bijojo, kad neatvažiuosit, jei pasakys. Skilo kulkšnies kaulelis, toks mažulytis, kad net neturi pavadinimo. Vakar padarė rentgeno nuotrauką ir liepė mėnesį laikyti koją iškeltą. Jam labai apmaudu, griuvo visi planai, užtat dabar kraustosi iš proto... Visi kiti išsivažinėjo. Mėgino mane įkalbėti, kad pasilikčiau su juo. Na, jūs tikriausiai pats žinote, kaip jis moka graudinti. Jau buvau besutinkanti, tik staiga sumaniau paklausti: „Bet nejaugi *daugiau* neturi ko pasikviesti?“; jis atsakė, kad visi arba išvažiavę, arba užsiėmę, be to, nieko kito jis nenori matyti. Galiausiai sutiko pamėginti įkalbėti jus, o aš pažadėjau pasilikti, jei nepasiseks, tad galite įsivaizduoti, kokia esu jums dėkinga. Tikrai kilnu buvo iškart atvažiuoti tokį kelią, vos gavus kvietimą. – Tačiau jai tariant šiuos žodžius, aš išgirdau ar tariausi išgirdęs gaidelę paniekos žmogui, kurį taip lengva prisikviesti.

– Kaip jis susižeidė?

– Norit, tikėkit, norit, ne – žaidė kroketą. Susinervino ir užkliuvo už vartelių. *Ne pats* garbingiausias randas.

Ji buvo tokia panaši į Sebastianą, kad sėdint greta jos tirštėjančioje prieblandoje mane trikdė dvilypė artumo ir svetimybės iliuzija. Panašiai būtų, jei pro stiprius žiūronus stebėtum toli esantį žmogų, iki smulkmenų apžiūrėtum jo veidą ir drabužius, manydamas, kad tereikia ištiesti ranką ir galėsi jį paliesti; stebėtumeisi, kodėl jis tavęs negirdi ir neatsisuka, tau krustelėjus, o paskui staiga pamatytum jį plika akimi ir prisimintum, jog esi jam tik tolumoje spingsanti dulkelė, net neaišku, žmogus ar ne. Aš ją pažinojau, ji manęs – ne. Tamsūs jos plaukai buvo nedaug ilgesni už Sebastiano, ir vėjas lygiai taip pat pūtė juos aukštyn nuo kaktos; akys, įsmeigtos į tamsėjantį kelią, buvo jo, tik didesnės; dažytų lūpų kontūrai griežtesni. Ant riešo ji segėjo auksinę apyrankę su prikabintomis figūrėlėmis, ausyse – mažyčius aukso žiedelius. Iš po lengvo vasarinio palto kyšojo gėlėto šilko suknelės palankas; tada buvo madingi trumpi sijonai, ištiestos kojos ant automobilio stabdžių bei greičio pedalų buvo ilgos ir liesos, irgi atitinkančios madą. Jos lytis aiškiausiai dalijo artumą ir svetimybę, tarsi pripildė tarp mūsų žiojinčią erdvę, todėl Džulijos moteriškumą jutau veriamai aiškiai – nieko panašaus nebuvau jutęs su jokia kita moterimi.

– Klaikiai bijau vairuoti tokiu paros metu, – pasakė ji. – Bet namie, atrodo, išvis nebeliko kam vairuoti automobilio. Mudu su Sebastianu gyvenam kaip laukiniai. Tikiuosi, nesitikėjote prašmatnių pobūvių. – Ji palinko į priekį ir paėmė iš dėtuvės pakelį cigarečių.

– Ačiū, ne.

– Pridekit man cigaretę, būkit geras.

Manęs pirmą kartą gyvenime to paprašė; išsitraukęs rūkstančią cigaretę sau iš burnos ir dėdamas jai tarp lūpų nugirdau plonytį tarsi šikšnosparnio balselis lyties cyptelėjimą, girdimą tik man vienam.

– Ačiū. Jūs jau esate pas mus buvęs. Auklė viską pranešė. Mums abiem pasirodė labai keista, kad nepasilikote su manim išgerti arbatos.

– Tai Sebastianas.

– Jūs, regis, leidžiate jam su jumis daryti, ką nori. Be reikalo. Jam tai ne į naudą.

Jau buvome privažiavę kelio posūkį; miškų ir dangaus spalvos nublanko, rūmai, išskyrus auksinį atvirų durų keturkampį, atrodė nupiešti *grisaille*[32]. Prie durų stovėjo tarnas, laukdamas mano lagamino.

– Štai ir mes.

Ji pirma manęs užlipo laiptais, įėjo į vestibiulį, nusviedė paltą ant staliuko marmuro viršumi ir pasilenkė paglostyti jos pasveikinti pasirodžiusio šuns.

– Nė kiek nenustebčiau, jei Sebastianas jau būtų sėdęs vakarieniauti.

Sulig tais žodžiais jis pasirodė vestibiulio gale tarp kolonų – įriedėjo invalido vežimėliu. Vilkėjo pižama ir chalatu, viena koja buvo storai apvyniota tvarsčiais.

– Štai, mielasis, parvežiau tavo bičiulį, – tarė ji, ir balse vėl nuaidėjo vos girdima paniekos gaidelė.

– Maniau, tu miršti, – ištariau aiškiai suvokdamas – tiesą sakant, suvokiau nuo pat atvykimo, – kad nepasiteisinus lūkesčiams išgyventi didžią tragediją jaučiuosi veikiau suirzęs negu patenkintas.

– Aš irgi taip maniau. Neįsivaizduoji, kaip skaudėjo. Džulija, kaip manai, jei *tu* gražiai paprašytum Vilkokso, gal jis šį vakarą mums patiektų šampano?

– Aš negaliu pakęsti šampano, o ponas Raideris jau po vakarienės.

– *Ponas* Raideris? *Ponas* Raideris? Čarlzas niekada neatsisako taurės šampano. Žinai, kai žiūriu į sutvarstytą savo

koją, niekaip negaliu atsikratyti minties, kad sergu podagra, ir iškart mirtinai užsigeidžiu šampano.

Vakarieniavome kambaryje, kurį jie vadino „paveikslų svetaine“. Jis buvo erdvus, aštuonkampis, įrengtas vėliau negu visi namai; sienas puošė raityti medalionai, o kupolą – statiškos, Pompėjų vilų freskas primenančios figūros, susibūrusios pastoralinėmis grupėmis. Visa tai drauge su atlaso medžio bronzuotais baldais, kilimu, kybančiais auksuotais kandeliabrais, veidrodžiais ir sienų šviestuvais sudarė vientisą talentingo meistro sukurtą kompoziciją.

– Kai būname vieni, dažniausiai valgome čia, – paaiškino Sebastianas, – čia taip jauku.

Jie vakarieniavo, o aš valgiau persiką ir pasakojau apie savo karą su tėvu.

– Man atrodo, jis tikras meilutis, – pasakė Džulija. – O dabar, vaikinai, aš jus paliksiu.

– Kur susiruošei?

– Pas auklę. Pažadėjau prieš miegą su ja sulošti halmą. – Ji pabučiavo Sebastiano pakaušį. Aš pakilau ir atidariau jai duris. – Labanakt, pone Raideri, ir viso geriausio. Rytoj turbūt nepasimatysime. Ketinu anksti išvažiuoti. Negaliu apsakyti, kokia jums esu dėkinga, kad sutikote perimti iš manęs slaugės pareigas.

– Mano sesuo šį vakarą labai pasipūtusi, – jai išėjus, pareiškė Sebastianas.

– Atrodo, aš jai nelabai patinku, – atsakiau.

– Atrodo, jai niekas nepatinka. Aš ją labai myliu. Ji visai tokia pat kaip aš.

– *Tikrai?*

– Tai yra panašios išvaizdos ir kalba panašiai. Žmogaus su tokiu charakteriu kaip mano niekaip neįstengčiau mylėti.

Kai išgėrėme portveiną, pro kolonų salę nusekiau paskui Sebastiano invalido vežimėlį į biblioteką, kurioje praleidome tą vakarą ir beveik visus ateinančio mėnesio vakarus. Biblioteka buvo rūmų pusėje su vaizdu į tvenkinius; pro atvertus langus vidun veržėsi žvaigždės, vakaro kvapai, tamsmėlynis ir sidabriškas mėnulio nušviestas slėnio vaizdas, fontano vandens čiurlenimas.

– Mudu su tavim čia dieviškai pagyvensime, – pasakė Sebastianas, ir kai aš kitą rytą skusdamasis pro vonios langą pamačiau, kaip Džulija, įsimetusi į automobilio galą lagaminą, išvažiuoja iš pagrindinio kiemo ir nė karto neatsigręžusi dingsta už kalvos viršūnės, pasijutau ramus ir laisvas; panašų jausmą dar kartą patyriau po daugelio metų, po neramios nakties girdėdamas sirenas, skelbiančias: „Pavojus praėjo."

Ketvirtas skyrius

Koks nepakartojamas ir būtinas yra jaunystės vangumas! Kaip greitai ir be pėdsakų jis dingsta! Įkarštis, kilnūs polėkiai, iliuzijos, nusivylimai ir kiti tradiciniai jaunystės atributai – išskyrus šį – lydi mus visą gyvenimą, tai priartėdami, tai nutoldami. Jie patys ir sudaro gyvenimą; bet vangumas – atpalaiduotos dar nenuilsusios sausgyslės, uždaras, vien savęs paisantis protas – priklauso tiktai jaunystei ir miršta drauge su ja. Gal limbe esama buveinių, kuriose herojams panašiai atlyginama už prarastą galimybę regėti Viešpatį; gal net pats palaimingas Viešpaties regėjimas šiek tiek giminingas šiam perdėm žemiškam išgyvenimui – kad ir kaip ten būtų, anomis

vangiomis Braidshede praleistomis dienomis aš tikrai tikėjau esąs visai arti dangaus.

– Kodėl šį dvarą vadina „Pilimi“?

– Tai ir buvo pilis, kol neperkėlė.

– Ką čia šneki?

– Taip ir buvo. Anksčiau mes turėjom pilį – ji stovėjo apačioje, prie kaimo, už kokios mylios. Paskui akį patraukė šitas slėnis; tada pilį nugriovė, akmenis atgabeno čia ir iš jų pastatė dvaro rūmus. Aš tuo džiaugiuosi, o tu?

– Jei jis būtų mano, nieku gyvu nesutikčiau gyventi kitur.

– Bet suprask, Čarlzai, jis ne mano. Dabar, šią akimirką, – taip, bet dažniausiai čia pilna plėšrūnų. O, jei visad būtų taip, kaip dabar – amžinai vasara, jokių žmonių, vaisiai visad prinokę ir Aloizijus geros nuotaikos...

Sebastianą mėgstu prisiminti tokį, koks jis buvo tą vasarą, kai mes vienu du klaidžiojome po užkerėtuosius rūmus; kaip Sebastianas invalido vežimėliu rieda žema buksmedžių gyvatvore apsodintais sodo takeliais palei lysves, renka prinokusias braškes, skina šiltas figas, keliauja iš vieno šiltnamio į kitą, iš vienų kvapų į kitus, iš vieno klimato į kitą, tai nupjauna kekę muskatinių vynuogių, tai ieško orchidėjų, tinkančių mums įsisegti į atlapo kilpeles; kaip Sebastianas, perdėtai šlubčiodamas it pantomimos personažas, traukia į buvusius vaikų kambarius arba sėdi greta manęs ant palaikio gėlėto kilimo tarp išverstų iš dėžės žaislų; kamputyje ramiai kažką adanti auklė Hokins sako: „Jūs vienas už kitą blogesni, abu kaip vaikai. Ar to jus moko universitete?“; kaip Sebastianas paslikas drybso kolonadoje, saulės užlietame krėsle, kaip dabar, o aš sėdžiu greta ant kietos kėdės ir stengiuosi nupiešti fontaną.

– Ar kupolą irgi projektavo Inigas Džounsas[33]? Man atrodo, jis vėlesnis.

– Ak, Čarlzai, nebūk toks turistas. Koks skirtumas, kada jis pastatytas – svarbu, kad gražus.

– Man patinka žinoti tokius dalykus.

– O varge, jau tikėjausi, kad išgydžiau tave nuo šito – vis tas baisusis Kolinzas.

Neįkainojamas estetikos pamokas siūlė jau pats gyvenimas tarp šių sienų, klajojant iš kambario į kambarį, – nuo klasikinės Souno projektuotos bibliotekos iki kiniško stiliaus poilsio kambario, žilpinančio akį auksuotomis pagodomis ir linkčiojančiais mandarinais, tapytais sienų apmušalais bei Čipendeilio drožyba, nuo Pompėjų vilas primenančios svetainės iki didingos gobelenais puoštos salės, nė truputėlio nepasikeitusios nuo tų laikų, kai buvo įrengta prieš du šimtus penkiasdešimt metų, – arba valandų valandas sėdint pavėsingoje terasoje.

Ši terasa tarsi puošnus vainikas užbaigė viso pastato planą; ji buvo pastatyta ant masyvių akmens atramų ir atsukta į tvenkinius, tad iš salės rodėsi, jog kybo tiesiai viršum jų – tarsi stovėdamas prie baliustrados galėtum svaidyti akmenukus į vandenį, tyvuliuojantį tiesiai po kojomis. Terasą iš abiejų pusių laikė apglėbusi kolonada, o už jos galuose stovinčių paviljonų augo liepų giraitės, tolumoje susiliejančios su kalvos šlaituose žaliuojančiais miškais. Terasos grindys vietomis buvo grįstos plytelėmis, kitur įrengtos lysvės ir įmantrūs nykštukinių buksmedžių labirintai; tanki aukštesnių buksmedžių gyvatvorė supo terasą plačiu ovalu, suskaidytu skulptūromis puoštomis nišomis, o šios didingos erdvės centre kilo fontanas, kokį labiausiai tikėtumeisi pamatyti kokioje nors Pietų Italijos miesto aikštėje; kaip tik ten fontaną prieš šimtą metų atrado vienas iš Sebastiano

protėvių – pamatė, nusipirko, atsivežė ir pastatė svetimame, tačiau draugiškame krašte.

Sebastianas mane pakurstė fontaną nupiešti. Mėgėjui tai buvo nelengva užduotis: ovalus baseinas su tašytų akmenų salele vidury, ant jos auga akmeniniai atogrąžų augalai bei laukiniai, natūralūs angliški paparčiai; tarp jų trykšta dešimtys šaltinius mėgdžiojančių srovelių, aplink šėlsta fantastiški atogrąžų žvėrys – kupranugariai, žirafos, įsisiautėjęs liūtas, – gausiai vemiantys vandenį; ant akmenų, viršūne beveik siekdamas namo frontoną, stiebiasi raudono smiltainio egiptietiškas obeliskas, – tačiau kažkoks keistas atsitiktinumas padėjo įveikti darbą, šiaip gerokai pranokstantį mano išgales, ir sąmoningai vienur kai ką praleidęs, kitur gudriai sukeitęs vietomis nupiešiau visai neblogą Piranezio stiliaus kūrinį.

– Gal jį dovanoti tavo motinai? – paklausiau.

– Kodėl? Tu juk jos nepažįsti.

– Na, iš mandagumo. Aš juk gyvenu jos namuose.

– Dovanok auklei, – pasiūlė Sebastianas.

Taip ir padariau; ji pasidėjo piešinį į savo kolekciją ant komodos viršaus ir pareiškė, kad nupieštas fontanas visai kaip tikras – ji ne kartą girdėjusi, kaip kiti juo žavisi, bet pati taip ir neįstengusi suvokti, kas čia taip gražu.

Man jo grožis tapo atradimu.

Nuo mokyklos laikų, kai per atostogas dviračiu išnaršiau gretimas parapijas, kopijuodamas žalvarinių antkapių plytų ornamentus ir fotografuodamas senovinės krikštyklas, aš puoselėjau meilę architektūrai; nors, kaip daugelis mano amžininkų, mintyse žavėjimąsi Džono Raskino puritoniškumu iškeičiau į žavėjimąsi Rodžerio Frajaus puritoniškumu, širdimi buvau prisirišęs prie visko, kas angliška ir viduramžiška.

O būdamas čia atsiverčiau į baroką. Čia, po aukštu, įžūliu kupolu ir kesoninėmis lubomis; čia, vaikštinėdamas po arkomis ir frontonais, kolonados pavėsyje, valandų valandas sėdėdamas prie fontano, akimis čiuopdamas jo formų šešėlius, stengdamasis įsiklausyti į tolumoje nykstančius aidus, džiaugdamasis jame sukaupta šventiška drąsos, išmonės apstybe, pajutau savyje užgimstančią visai naują nervų sąrangą, tarsi tarp akmenų čiurlenanti, urduliuojanti srovė tikrai būtų tryškusi iš gyvybės šaltinio.

Vieną dieną spintoje radome didelę juodai lakuotą skardinę dėžę, pilną dar visai gerų aliejinių dažų.

– Juos nusipirko mama, gal prieš metus, gal prieš dvejus. Kažkas jai pasakė, kad pasaulio grožį iš tiesų įvertina tik tas, kas mėgina jį nutapyti. Kaip mes tada iš jos prisijuokėme. Ji visai nemokėjo piešti – tūtelėse spalvos atrodė ryškios, bet kai mama pamėgindavo jas sumaišyti, būtinai išeidavo chaki. – Tai patvirtino keletas sausų purvo spalvos dėmių, likusių ant paletės. – Kordelijai nuolat liepdavo plauti teptukus. Galiausiai mes visi sukilome ir privertėme ją liautis.

Dažai mums įkvėpė sumanymą papuošti kontorą – mažą kambarėlį, į kurį vedė durys iš kolonados; kitados čia buvo tvarkomi žemės valdų reikalai, bet dabar kontora stovėjo apleista, ten buvo sukrauti seni sodo žaidimai ir lovys su seniai nuvytusiais alavijais; iš pirmo žvilgsnio galėjai suprasti, kad anksčiau šio kambario paskirtis buvo ne tokia oficiali – gal jis buvo skirtas arbatai gerti, gal skaityti, – nes tinkuotas sienas puošė subtilios rokoko stiliaus plokštės, o lubos kilo viršun dailiu kryžminiu skliautu. Viename iš mažesniųjų ovalinių rėmų pradėjau piešti romantiško kraštovaizdžio eskizą, kurį vėliau diena po dienos spalvinau; mane lydėjo sėkmė ir nuolatinis laimės pojūtis, todėl darbas pavyko. Teptukas

tarsi savaime darė tai, ko norėjau. Tai buvo vasaros gamtos vaizdas be žmonių – balti debesys, mėlyni toliai, pirmame plane – gebenėmis apsivijęę griuvėsiai, atšiaurūs uolėti akmenys, krioklys ir tolumoje tirpstančios medžių lapijos. Tapyti aliejiniais dažais visai nemokėjau, mokiausi dirbdamas. Kai po savaitės paveikslas buvo baigtas, Sebastianas nekantriai ragino mane imtis didesnės plokštės. Pasidariau keletą eskizų. Jis prašė nutapyti *fête champêtre**: kaspinais puoštas sūpuokles, negriuką pažą, piemenėlį, pučiantį dūdelę; tačiau darbas nesisekė. Pats suvokiau, kad aną gamtovaizdį pavyko nutapyti atsitiktinai ir kad toks sudėtingas pastišas ne mano jėgoms.

Vieną dieną drauge su Vilkoksu nulipome į rūsį ir pamatėme tuščias nišas, kuriose kitados laikytos neišsenkamos vyno atsargos; dabar buvo naudojamas tik vienas transeptas, jo lentynose gulėjo daugybė vyno butelių, kai kurie rūšinio, net penkiasdešimties metų senumo[34].

– Nuo tada, kai jo prakilnybė išvyko į užsienį, atsargų niekas nepapildė, – pasakė Vilkoksas. – Turime daug seno vyno, kurį jau reikėtų išgerti. Būtų buvę ne pro šalį įsigyti aštuonioliktųjų ir dvidešimtųjų metų derliaus vyno. Vyno pirkliai man kelis kartus apie tai rašė, bet jos prakilnybė sako, kad kalbėčiausi su lordu Braidshedu, šis liepia kreiptis į jo prakilnybę, o jo prakilnybė pareiškia, kad viską tegu tvarko advokatai. Štai kaip žemai nusiritome. Geriant taip, kaip dabar, atsargų pakaks dar dešimčiai metų, bet kas bus paskui?

Vilkoksas džiaugėsi mūsų dėmesiu; mes liepėme atnešti po butelį iš kiekvienos nišos, ir tais ramiais su Sebastianu praleistais vakarais aš pirmą kartą rimčiau susidomėjau vynu, pasėdamas sėklas gausaus derliaus, padėjusio vėliau

* Kaimo šventę (*pranc.*).

išgyventi ne vienus liesus metus. Mudu susėsdavome „paveikslų svetainėje“, pasistatę ant stalo tris atkimštus butelius ir po tris taures kiekvienam; Sebastianas susirado knygą apie vyno degustavimą, ir mes kruopščiai laikėmės jos nurodymų. Trumpai pašildę taurę prie žvakės pripildavome jos trečdalį vyno, pateliūskuodavome, palaikydavome taurę delnuose, pakeldavome prieš šviesą, uosdavome aromatą, siurbtelėdavome, palaikydavome vyną burnoje, leisdavome jam nutekėti liežuviu bei gomuriu tarsi ridendami monetą stalo paviršiumi ir atlošę galvas laukdavome, kol gėrimas nuslys gerkle. Knebinėdami daktaro Oliverio Bato sausainius[35], aptardavome vyno skonį ir imdavomės kito butelio; tada vėl grįždavome prie pirmojo, paskui prie antro ar trečio, paskui pradėdavome gerti iš visų trijų butelių, supainiodavome taures, nebesutardavome, kurios kurio, keisdavomės jomis; galiausiai prieš mus stovėdavo šešios taurės, kai kurios su kelių rūšių vynu, įpiltu sumaišius butelius, ir viską tekdavo pradėti iš naujo, pasiėmus dar po tris švarias taures, kol buteliai ištuštėdavo, o mūsų pagyros vynui tapdavo visai nebetramdomos ir egzotiškos:

– ...Tai smulkutis, drovus vynas, nelyginant gazelė.

– Arba faunas.

– Nusėtas saulės šviesos dėmėmis, kaip pievos gobelenuose.

– Kaip fleita prie ramių vandenų.

– ...O šitas vynas senas, išmintingas.

– Tarsi pranašas oloje.

– ...O šitas – perlų vėrinys ant balto kaklo.

– Kaip gulbė.

– Kaip paskutinis vienaragis.

Auksinę žvakių šviesą valgomajame iškeitę į žvaigždėtą dangų, susėsdavome ant fontano briaunos, vėsindavome

delnus vandenyje ir apgirtę klausydavomės, kaip jis tyška ir urduliuoja, tekėdamas per akmenis.

– Manai, kad mums būtina nusigerti *kiekvieną* vakarą? – vieną rytą paklausė Sebastianas.

– Manau, taip.

– Aš irgi taip manau.

Kitų žmonių beveik nesutikdavome. Retkarčiais mūsų keliai susikirsdavo su ūkio valdytojo, lieso glebios išvaizdos pulkininko; sykį jis užsuko išgerti arbatos. Bet dažniausiai mums pavykdavo nuo jo pasislėpti. Sekmadieniais iš vienuolyno netoliese atveždavo vienuolį, jis laikydavo mišias ir pusryčiaudavo su mumis. Tai buvo pirmas mano sutiktas katalikų kunigas; pastebėjau, kad jis visai nepanašus į pastorių, bet Braidshedas man ir taip atrodė magiška vieta, čia viskas privalėjo būti unikalu bei nepakartojama; iš tiesų tėvas Fipsas buvo paprastas putliaskruostis žmogelis, kuris labai domėjosi vietos kriketu ir užsispyręs nenorėjo suprasti, kad mums jis nė trupučio nerūpi.

– Suprantate, tėve, mudu su Čarlzu ničnieko neišmanome apie kriketą.

– Labai gailiuosi, kad praėjusį ketvirtadienį nemačiau, kaip Tenisonas surinko penkiasdešimt aštuonis taškus. Tai bent smūgis turėjo būti. Viską labai gerai aprašė *Times*. Ar matėte, kaip jis žaidė su Pietų Afrikos komanda?

– Niekad gyvenime nesu jo matęs.

– Aš irgi ne. Jau daugelį metų nežiūrėjau tikrų, aukščiausio lygio varžybų – pastarąjį kartą mane nusivedė tėvas Greivsas, kai važiavome pro Lidsą grįždami iš naujojo abato indukcijos Ampleforte. Tėvui Greivsui pavyko rasti tokį traukinį, kad tą popietę, kai vyko rungtynės su Lankašyru, turėjome tris valandas laukti. Tai bent popietė buvo. Iki šiol prisimenu

kiekvieną laimėtą tašką. Nuo to laiko tenka kliautis tik laikraščių aprašymais. Jūs dažnai einate žiūrėti kriketo?

– Niekada neinu, – atsakiau, ir jis pažvelgė į mane su naivia nuostaba, kurią paskui ne kartą teko matyti religingų žmonių veiduose – tarsi niekaip neįstengtų suprasti, kodėl žmogus, gyvenantis pasaulietiškų pavojų apsuptyje, taip menkai naudojasi jam pasiekiamais džiaugsmais ir paguoda.

Sebastianas visada eidavo į mišias, nors daugiau jų beveik niekas nelankė. Braidshedas nebuvo senas katalikybės centras. Ledi Marčmein atsivežė keletą tarnų katalikų, bet šiaip dauguma jų, kaip ir visi kaimiečiai, jei kur ir melsdavosi, tai tik mažoje pilkoje bažnytėlėje prie vartų, tarp Flaitų šeimos antkapių.

Sebastiano tikėjimas anuomet man buvo mįslė, bet ne iš tų, kurias būčiau labai nekantravęs įminti. Aš nebuvau tikintis. Vaikystėje mane kas savaitę vesdavosi į bažnyčią, mokykloje kasdien eidavau į pamaldas koplyčioje, bet kai pradėjau mokytis privačioje mokykloje, tarsi kompensaciją gavau leidimą per atostogas bažnyčios nelankyti. Mokytojai, dėstę tikybą, man pasakojo, kad Biblijos tekstais visai negalima pasitikėti. Niekas niekada nė nemėgino man pasiūlyti melstis. Tėvas į bažnyčią eidavo tik ypatingomis šeimos progomis ir neslėpė savo paniekos. Motina, regis, buvo pamaldi. Kadaise man atrodė keista, kodėl ji laikė savo pareiga palikti mudu su tėvu, išvykti į Serbiją su sanitarinės pagalbos mašina ir išsekusi mirti Bosnijos sniegynuose. Bet vėliau savyje atpažinau panašių polėkių. Dar vėliau pripažinau tai, apie ką tada, 1923 metais, nebuvau net susimąstęs: pripažinau antgamtę kaip tikrovę. Bet tą vasarą Braidshede šių poreikių nesuvokiau.

Dažnai – nuo pažinties su Sebastianu beveik kiekvieną dieną – koks nors netyčia jo ištartas žodis primindavo, kad jis katalikas, bet man tai atrodė tik kvailiojimas, panašiai kaip

meškiukas. Braidshede apie religiją nekalbėjome, kol antrą sekmadienį, kai tėvas Fipsas mus paliko sėdinčius kolonadoje su laikraščiais, Sebastianas, mano nuostabai, ištarė:

– O varge, kaip sunku būti kataliku.

– Ar tau tai svarbu?

– Žinoma. Nuolatos.

– Na, nepasakyčiau, kad tai labai matyti. Grumiesi su pagundomis? Neatrodo, kad būtum daug dorybingesnis už mane.

– Aš už tave daug blogesnis, – įsižeidęs atkirto Sebastianas.

– Tai apie ką tada kalbi?

– Kas ten toks melsdavo: „O Dieve, padaryk, kad būčiau geras, bet dar ne dabar“?

– Nežinau. Tikriausiai tu.

– Na taip, *aš* irgi kasdien to meldžiu. Bet ne tai norėjau pasakyti. – Jis vėl įsikniaubė į *News of the World* puslapius ir netrukus tarė: – Dar vienas pasileidėlis skautų vadovas.

– Tikriausiai tave verčia tikėti visokiom nesąmonėm?

– Nesąmonėm? Norėčiau, kad tai būtų nesąmonės. Kartais man jos atrodo baisiai protingos.

– Mielas Sebastianai, bet juk negali būti, kad tu rimtai tuo *tikėtum?*

– Negali?

– Na, kalbu apie Kalėdas, žvaigždę, Tris Karalius, jautį, asilą...

– O taip, aš tuo tikiu. Labai graži idėja.

– Bet juk negalima kuo nors *tikėti* tik dėl to, kad tai graži idėja.

– Man galima. Aš taip ir tikiu.

– O maldos? Nejau manai, kad jei suklupsi priešais statulą ir ištarsi kelis žodžius – net nebūtinai garsiai, pakaks minty-

se, – tai sukelsi oro permainas; nejau tiki, kad vieni šventieji galingesni, kiti ne tokie galingi, ir jei nori sulaukti pagalbos, reikia tinkamai pasirinkti, į ką kreiptis?

– O taip. Gal neatsimeni – praėjusį semestrą turėjau pasiėmęs Aloizijų ir nebepamenu kur jį pamečiau. Rytą kaip išprotėjęs meldžiausi šventajam Antanui Paduviečiui, o tuoj po pietų prie Kenterberio vartų pasirodė ponas Nikolsas, nešinas Aloizijum, ir pasakė, kad aš jį palikau automobilyje.

– Ką gi, – tariau, – jei gali visu tuo tikėti ir jei nesistengi būti geras, tai kodėl taip sunku būti kataliku?

– Jei nesupranti, tai ir nesuprasi.

– Rimtai, kodėl?

– Ak, *neįkyrėk*, Čarlzai. Noriu paskaityti apie tą moterį iš Halo, kuri naudojo įrankius[36]...

– Tu pats pradėjai šitą kalbą. Aš kaip tik susidomėjau.

– Daugiau niekada apie tai neužsiminsiu... ją nuteisė šešiems mėnesiams, bet atsižvelgė į trisdešimt aštuonis kitus atvejus – vajetau!

Tačiau vėl prakalbo apie tai po kokių dešimties dienų, kai mudu gulėjome ant stogo, deginomės saulėje ir pro teleskopą stebėjome apačioje, parke, vykstančius Žemės ūkio parodos renginius. Tai buvo kukli dviejų dienų paroda, skirta artimiausių parapijų ūkininkams, seniai praradusi visus rimtesnės konkurencijos požymius, gyvuojanti veikiau kaip mugė bei proga pasižmonėti. Aplinkui ratą, pažymėtą įsmeigtomis žemėn vėliavėlėmis, stovėjo pustuzinis įvairaus dydžio palapinių, teisėjų tribūna ir keletas aptvarų galvijams; didžiausioje palapinėje, prekiaujančioje užkandžiais ir gėrimais, būriavosi ūkininkai. Parodai ruoštasi ilgiau negu savaitę.

– Mums teks pasislėpti, – pareiškė Sebastianas paskirtai dienai artėjant. – Atvyks mano brolis. Jis pats svarbiausias Žemės ūkio parodoje.

Tad mes įsitaisėme ant stogo, už baliustrados.

Braidshedas atvažiavo rytiniu traukiniu ir papietavo su valdytoju, pulkininku Fenderiu. Tuoj jam atvykus, mes penkioms minutėms išlindome pasisveikinti. Entonis Blanšas jį apibūdino labai tiksliai – jo veidas atrodė kaip visų Flaitų, tik išskaptuotas acteko skulptoriaus. Pro teleskopą žiūrėjome, kaip jis nerangiai vaikštinėja tarp žemės nuomininkų, stabteli pasisveikinti su tribūnoje įsikūrusiais teisėjais, pasilenkia prie aptvaro ir rimtai apžiūrinėja galvijus.

– Keistas vyrukas tas mano brolis, – pasakė Sebastianas.

– Atrodo visai normalus.

– O, bet taip nėra. Kad tu žinotum, jis didesnis beprotis už mus visus, tik to visai nematyti. Užtat viduje – vieni mazgai. Supranti, jis norėjo būti kunigu.

– Nežinojau.

– Man atrodo, tas noras niekur nedingo. Baigęs Stouniherstą, brolis vos netapo jėzuitu. Mama baisiai kankinosi. Supranti, juk negalėjo jam uždrausti, nors, aišku, baisiausiai to nenorėjo. Tik pagalvok, ką būtų pasakę žmonės – juk jis vyriausias sūnus; jei tai būčiau buvęs aš, visai kas kita. O dar vargšas tėtis. Bažnyčia ir taip jį prikankino, tik šito trūko. Baisus buvo metas – vienuoliai ir monsinjorai šmirinėja po namus kaip pelės, o Braidshedas sėdi paniuręs ir šneka apie Viešpaties valią. Supranti, jam buvo didžiausias smūgis, kai tėtis išvyko į užsienį – tiesą sakant, jį tai sukrėtė labiau negu mamą. Galų gale pavyko jį įtikinti, kad pasimokytų Oksforde ir po trejų metų apsispręstų. Dabar ir stengiasi apsispręsti. Kartais kalba, kad nori stoti į gvardiją, kartais – kad eis į Bendruomenių rūmus, kartais – kad ketina vesti. Pats nežino, ko iš tiesų nori. Kažin, ar ir man taip būtų nutikę, jei būčiau mokęsis Stouniherste? Turėjau ten vykti, bet kai dar buvau

mažas, tėtis išvažiavo į užsienį ir tuojau pat pareikalavo, kad mane leistų į Itoną.

– Ar tavo tėvas atsižadėjo religijos?

– Na, galima sakyti, jog taip; jis priėmė katalikybę tik vesdamas mamą. O kai išvažiavo, paliko ir mus, ir religiją. Tau reikėtų su juo susipažinti. Jis labai puikus žmogus.

Sebastianas anksčiau nė karto nebuvo rimtai kalbėjęs apie savo tėvą.

Aš atsakiau:

– Jums turbūt buvo labai skaudu, kai tėvas išvyko.

– Taip, visiems, išskyrus Kordeliją. Ji buvo per maža. Aš tuo metu labai kentėjau. Mama mėgino mums, trims vyresniesiems, paaiškinti, kas atsitiko, kad nepradėtume nekęsti tėčio. Man vieninteliam nė į galvą neatėjo jo nekęsti. Man atrodo, jei būčiau nekentęs, jai būtų labiau patikę. Aš visad buvau jo numylėtinis. Jei ne ta koja, dabar viešėčiau pas jį. Tik aš vienas jį lankau. Gal nori važiuoti su manim? Jis tau patiktų.

Apačioje, vidury lauko, vyriškis su garsiakalbiu griausmingai skelbė ką tik pasibaigusio renginio rezultatus; mus pasiekė tolimi jo balso aidai.

– Žodžiu, kaip matai, religiniu požiūriu mūsų šeima labai įvairi. Braidshedas ir Kordelija – karšti katalikai; jis nelaimingas, ji laiminga kaip paukštelis; mudu su Džulija pusiau pagonys – aš laimingas, o Džulija, man atrodo, ne; mamą visi laiko šventąja, tėtis ekskomunikuotas[37] – bet tikrai nežinau, kuris iš jų laimingas. Apskritai, kad ir kaip žiūrėtum, laimė su tuo menkai susijusi, o man daugiau nieko nereikia... Gaila, kad aš nelabai mėgstu katalikų.

– Man atrodo, jie tokie patys kaip visi žmonės.

– Mielas Čarlzai, čia tu labai klysti – jie visiškai kitokie, ypač šioje šalyje; kur jų tiek nedaug. Svarbu ne tai, kad jie sudaro vieningą klaną – tiesą sakant, klanai mažiausiai

keturi, ir kiekvienas iš jų nuolat juodina visus kitus, – svarbiausia, kad jie visiškai kitaip žiūri į gyvenimą; jiems svarbūs kiti dalykai negu daugumai. Kiek įmanydami stengiasi tai nuslėpti, bet kas nors visą laiką išlenda. Aišku, juk kitaip nė būti negali. Bet, žinai, tokiems puspagoniams kaip mudu su Džulija vis dėlto labai sunku.

Šį neįprastai rimtą pokalbį staiga nutraukė iš už kamino pasigirdęs garsus, vaikiškas balsas, šaukiantis:

– Sebastianai, Sebastianai!

– Viešpatie aukščiausias! – ištarė Sebastianas, griebdamas patiesalą. – Atrodo, tai mano sesuo Kordelija. Prisidenk.

– Kur tu?

Prieš mūsų akis išniro kresna kokių dešimties ar vienuolikos metų mergaitė; įsimintini šeimos bruožai buvo ryškiai matyti jos atvirame, putliame, negražiame veide; ant nugaros kadaravo dvi storos senamadiškos kasos.

– Eik iš čia, Kordelija. Mes neapsirengę.

– Kodėl? Visai padoriai atrodote. Taip ir maniau, kad jus rasiu čia. Tu juk nežinojai, kad būsiu ir aš, tiesa? Atvažiavau su Braidžiu, norėjau aplankyti Pranciškų Ksaverą. – Atsisukusi į mane: – Tai mano paršas. Paskui papietavom su pulkininku Fenderiu, tada prasidėjo paroda. Pranciškus Ksaveras gavo specialų diplomą. Pirmą vietą užėmė tas bjaurybė Rendelas ir jo niežuota kiauliapalaikė. *Mieliausias* Sebastianai, kaip aš džiaugiuosi tave matydama! Kaip tavo koja?

– Pasisveikink su ponu Raideriu.

– Oi, atsiprašau. Sveiki, pone Raideri, – jos šypsenoje spindėjo šeimai būdingas žavesys. – Ten, apačioje, visi gerokai įkaušo, tai aš sumaniau pabėgti. Klausyk, o kas nutapė tuos paveikslus kontoroje? Užėjau pasiieškoti lazdos ir žiūriu...

– Galvok, ką kalbi. Tai pono Raiderio darbas.

– Bet jis *labai gražus*. Rimtai, tai tikrai jūs nupiešėt? Koks jūs *gabus*. Paklausykit, o gal vis dėlto apsirenkite ir nusileiskite į apačią? Dabar ten nieko nėra.

– Braidis tuoj būtinai atsives teisėjus.

– Visiškai ne. Girdėjau, kaip sakė, jog to nedarys. Šiandien jis labai surūgęs. Nenorėjo man leisti vakarieniauti su jumis, bet aš įkalbėjau. Ateikit. Kai jau galėsit žmonėms pasirodyti, rasit mane vaikų kambaryje.

Tą vakarą mūsų draugija atrodė niūroka. Laisvai jautėsi tik Kordelija – džiaugėsi valgiais, vėlyva valanda ir broliu. Braidshedas, vos trejais metais vyresnis už mudu su Sebastianu, atrodė priklausąs kitai kartai. Išore ir elgesiu jis priminė kitus savo šeimos narius, veide retai pasirodanti šypsena švietė tuo pačiu žavesiu; balsas, panašus į Sebastiano, skambėjo santūriai ir oficialiai; jei taip kalbėtų mano pusbrolis Džasperas, pavadintum jį pasipūtusiu apsimetėliu, bet Braidshedas buvo visiškai nuoširdus ir nesistengė daryti gero įspūdžio.

– Gailiuosi, kad anksčiau neturėjau galimybės pasveikinti jūsų, atvykusio pas mus, – tarė jis man. – Jumis tinkamai rūpinasi? Tikiuosi, Sebastianas negaili vyno. Vilkoksas, paliktas savo valiai, kartais linksta pašykštauti.

– Mums jis buvo labai dosnus.

– Džiaugiuosi. Jūs mėgstate vyną?

– Labai.

– Norėčiau tą patį pasakyti apie save. Vynas labai padeda bendrauti su žmonėmis. Mokydamasis Magdalenos kolegijoje, ne kartą mėginau nusigerti, tačiau nė karto nepajutau malonumo. Alus ir viskis traukia dar mažiau. Todėl tokie renginiai kaip šiandien man yra tikra kankynė.

– Aš mėgstu vyną, – pareiškė Kordelija.

– Pastarajame laiške iš mano sesers Kordelijos mokyklos

buvo parašyta, kad ji ne tik pati blogiausia mokinė visoje mokykloje, bet pati blogiausia visų laikų mokinė, kokią tik įstengia prisiminti seniausia vienuolė.

– Tai dėl to, kad aš atsisakiau būti *enfant de Marie**. Motinėlė pasakė, kad negalės manęs priimti, kol pagaliau nesusitvarkysiu kambario, o aš atsakiau, kad tada verčiau tegu nepriima, nes netikiu, kad Švenčiausiajai Mergelei nors kiek rūpėtų, kur aš laikau sportinius batelius – kairėje ar dešinėje nuo šokių batelių. Motinėlė baisiai įsiuto.

– Švenčiausiajai Mergelei rūpi, ar tu esi klusni, ar ne.

– Braidi, nepradėk demonstruoti maldingumo, – įsikišo Sebastianas. – Su mumis ateistas.

– Agnostikas, – patikslinau aš.

– Tikrai? Jūsų kolegijoje tai populiaru? Magdalenos kolegijoje, pamenu, tokių dalykų pasitaikydavo.

– Tikrai nežinau. Buvau agnostikas dar gerokai prieš įstodamas į Oksfordą.

– Tai labai dažnas reiškinys, – atsakė Braidshedas.

Atrodė, jog religijos temos tą dieną niekaip nepavyks išvengti. Vėliau aptarėme Žemės ūkio parodą. Paskui Braidshedas tarė:

– Praėjusią savaitę Londone sutikau vyskupą. Žinote, jis nori uždaryti mūsų koplyčią.

– Oi, bet taip negalima, – šūktelėjo Kordelija.

– Manau, mama jam neleis, – atsakė Sebastianas.

– Koplyčia pernelyg nuošali, – pasakė Braidshedas. – Aplink Melstedą gyvena gal tuzinas šeimų, kurioms čia sunku patekti. Jis nori ten atidaryti maldos centrą.

– Bet kaipgi mes? – paklausė Sebastianas. – Nejau žiemą teks ten važinėti rytinių pamaldų?

* Marijos vaiku (*pranc.*).

– Būtinai reikia čia palikti Švenčiausiąjį Sakramentą, – pareiškė Kordelija. – Aš mėgstu kartais užbėgti jo aplankyti, mama irgi.

– Ir aš, – pritarė Braidshedas, – bet mūsų per mažai. Be to, mes nepriklausome senųjų katalikų šeimoms, kur į mišias susirenka visi apylinkės gyventojai. Anksčiau ar vėliau koplyčios teks atsisakyti, tik gal mama to nebesulauks. Klausimas, ar nebūtų geriau tai padaryti dabar. Jūs dailininkas, Raideri, ką pasakysite apie jos meninę vertę?

– Man atrodo, ji tokia *graži*, – su ašaromis akyse ištarė Kordelija.

– Bet ar tai meno kūrinys?

– Na, aš ne visai suprantu jūsų klausimą, – atsargiai atsakiau. – Manau, jog tai neeilinis konkretaus laikotarpio stiliaus pavyzdys. Po kokių aštuoniasdešimties metų ja tikriausiai visi labai žavėsis.

– Bet juk negali taip būti, kad prieš dvidešimt metų ji buvo vertinga, po aštuoniasdešimties metų vėl bus vertinga, o dabar – nevertinga?

– Na, gal ji *vertinga* ir dabar. Tik norėjau pasakyti, kad man ji nelabai patinka.

– Bet ar yra skirtumas tarp to, kad tau kažkas patinka, ir to, kad tau tai atrodo gera?

– Braidi, nebūk jėzuitas, – sudraudė Sebastianas, bet aš spėjau suvokti, kad tai ne paprastas nesusikalbėjimas, o gili, neperžengiama mudu skirianti praraja; mes nė vienas nesupratome kito ir niekada nesuprasime. – Ar tu pats, kalbėdamas apie vyną, ką tik neišryškinai panašaus skirtumo?

– Ne. Man patinka ir atrodo geras tikslas, kurį kartais pavyksta pasiekti pasitelkus vyną – skatinti žmonių tarpusavio simpatiją. Bet mano atveju vynas nepadeda šio tikslo siekti, tad aš jo nemėgstu ir nelaikau sau geru.

– Braidi, baik pagaliau.

– Atsiprašau, – tarė jis. – Man pasirodė, kad tai gana įdomu.

– Ačiū Dievui, kad aš mokiausi Itone, – atsiduso Sebastianas.

Pavalgius Braidshedas pasakė:

– Atsiprašau, bet man reikia pusvalandžiui pasigrobti Sebastianą. Rytoj visą dieną būsiu užsiėmęs, o pasibaigus parodai tuoj pat išvažiuosiu. Turiu daugybę dokumentų, kuriems reikia tėvo parašo. Sebastianui teks juos nuvežti jam ir viską paaiškinti. O tau, Kordelija, metas miegoti.

– Leisk pirmiausia suvirškinti, – atsakė ši. – Aš nepratusi nakčiai tiek prisiryti. Galiu pasikalbėti su Čarlzu.

– *Čarlzu?* – paklausė Sebastianas. – *Čarlzu?* Vaike, tau jis *ponas Raideris*.

– Eime, Čarlzai.

Kai likome dviese, ji paklausė:

– Ar jūs tikrai agnostikas?

– Ar jūsų šeimoje įprasta nuolat šnekėti apie religiją?

– Ne nuolat. Tiesiog ši tema iškyla visai natūraliai, ar ne?

– Argi? Man anksčiau niekad neiškildavo.

– Tai gal tada jūs *tikrai* agnostikas. Aš už jus melsiuosi.

– Man bus labai malonu.

– Bet viso rožinio negalėsiu jums skirti, supraskit. Tik vieną dekadą. Turiu paminėti labai daug žmonių. Meldžiuosi už juos visus iš eilės, todėl kiekvienam tenka po kokią dekadą per savaitę.

– Man atrodo, tai daugiau, negu esu nusipelnęs.

– O, turiu ir daug sunkesnių atvejų – Loidas Džordžas[38], kaizeris, Olaiva Benks.

– Kas ji tokia?

– Ją praėjusį semestrą išmetė iš mokyklos. Taip ir nesužinojau, už ką. Motinėlė atrado kažkokių jos raštelių. Žinot ką,

jei nebūtumėte agnostikas, paprašyčiau jūsų paaukoti penkis šilingus, kad galėčiau nusipirkti juodaodę krikštaduktę.

– Jūsų religijoje manęs jau niekas nebenustebins.

– Tai naujiena, ją pernai sugalvojo vienas kunigas misionierius. Nusiunti tokioms vienuolėms į Afriką penkis šilingus, jos pakrikštija kūdikį ir pavadina jį tavo vardu. Aš jau turiu šešias juodaodes Kordelijas. Gražu, ar ne?

Grįžę Braidshedas su Sebastianu išvarė Kordeliją miegoti. Braidshedas pratęsė mūsų diskusiją.

– Žinoma, iš tikrųjų jūs visiškai teisus, – tarė jis. – Meną laikote priemone, o ne tikslu. Tai gryniausia teologija, bet labai neįprasta sutikti agnostiką, kuris jos laikytųsi.

– Kordelija žadėjo už mane melstis, – atsakiau.

– Ji skyrė maldų noveną savo paršui, – tarė Sebastianas.

– Jūs turbūt suprantate, kaip man tai atrodo keista, – tariau.

– Manau, mes prašomės skandalo, – užbaigė Braidshedas.

Tą vakarą pirmąkart suvokiau, kaip mažai iš tiesų pažįstu Sebastianą, ir supratau, kodėl jis visad stengėsi laikyti mane atokiai nuo šios savo gyvenimo dalies. Jis buvo tarsi draugas, su kuriuo susipažinau laive, plaukdamas jūromis; o dabar mes atvykome į jo gimtąjį uostą.

Braidshedas su Kordelija išvažiavo; palapines aikštelėje nugriovė, vėliavėles ištraukė; išmindžiota žolė pamažu vėl atžėlė; tingiai prasidėjęs mėnuo sparčiai artėjo prie pabaigos. Sebastianas jau vaikščiojo be lazdos ir visai pamiršo buvusį sužeidimą.

– Kaip manai, gal važiuojam su manim į Veneciją, – pasiūlė jis.

– Neturiu pinigų.

– Aš apie tai pagalvojau. Nuvažiavę galėsim gyventi už tėčio pinigus. Kelionės išlaidas man sumoka advokatai –

pirmosios klasės bilietas ir kupė. Už tą sumą abu galėsim važiuoti trečiąja klase.

Taip ir padarėme; iš pradžių neskubėdami atplaukėme į Diunkerką pigiausia klase – visą naktį sėdėjome ant denio po vaiskiu dangumi, stebėdami, kaip virš smėlio kopų brėkšta pilkšva aušra; paskui, tirtėdami ant medinių suolų, nudardėjome į Paryžių, tiesiai į *Lotti* viešbutį, išsimaudėme, nusiskutome, papietavome *Foyot* – ten buvo karšta ir beveik tuščia, – mieguisti paslankiojome po parduotuves ir ilgai kavinėje laukėme traukinio; šiltą, dulkėtą vakarą pasiekėme Liono stotį, lėtą pietų krypties traukinį, vėl su mediniais suolais, jo vagonai buvo pilni varguolių, išsiruošusių aplankyti giminių, – apsikrovusių, kaip įprasta varguoliams Europos šiaurėje, begale smulkių ryšulėlių, nuolankia kantrybe šviečiančiais veidais, – ir atostogaujančių jūreivių. Užmigti pavykdavo tik neilgam, traukinys nuolat trūkčiojo ir stabčiojo, vidury nakties persėdome į kitą traukinį, vėl užmigome ir rytą pabudome tuštutėliame vagone: pro langus šmėkščiojo pušų giraitės, tolumoje bolavo viršukalnės. Naujos pareigūnų uniformos pasienio punkte, kava su duona stoties bufete, aplink pietietiškai grakštūs ir gyvybingi žmonės; paskui vėl į lygumas, kol spygliuočius ėmė keisti vynuogienojai ir alyvmedžiai, persėdimas Milane; dešra su česnaku, duona ir butelis *Orvieto*, nusipirktas iš prekių išnešiotojo (visus pinigus buvome išleidę Paryžiuje, teturėjome kelis frankus); aukštai spiginanti saulė, kaitra alsuojantis kraštas; vagoną kiekvienoje stotyje užplūsta valstiečiai, netrukus išlipa, tvankiame ore nepakeliamai troškus česnako kvapas. Vakare galiausiai pasiekėme Veneciją.

Mus pasitiko iškilni figūra.

– Tėčio kamerdineris, Plenderis.

– Buvau atėjęs pasitikti greitojo traukinio, – tarė Plenderis. – Jo prakilnybė pamanė, kad jūs per klaidą pranešėte ne

tą traukinio numerį. Parašyta, kad šitas traukinys atvyksta tik iš Milano.

– Mes važiavom trečiąja klase.

Plenderis mandagiai sukikeno.

– Gondola čia pat. Bagažą liepsiu pakrauti į *vaporetto* ir atvešiu jums iš paskos. Jo prakilnybė išvyko į Lidą. Nežinojo, ar spės grįžti iki jums pasirodant – tada, kai manė, kad atvažiuosite greituoju. Dabar jau turėtų būti grįžęs.

Jis mus nuvedė prie laukiančios valties. Gondolininkai vilkėjo žalios ir baltos spalvos livrėjas su sidabro ženkleliais ant krūtinių; jie šypsojosi ir mums lankstėsi.

– *Palazzo. Pronto**.

– *Si, signore Plender***.

Ir mes nuskriejome.

– Esi čia buvęs?

– Ne.

– Aš kartą buvau – atplaukiau jūra. Taip geriausia čia atvykti.

– *Ecco ci siamo, signori****.

Rūmai man nepasirodė labai didingi: siauras neoklasicistinis fasadas, apsamanoję laiptai, tamsus įėjimas pro rustuoto akmens arką. Vienas gondolininkas iššoko ant kranto, pribėgo prie durų, paskambino; kitas liko stovėti valties priekyje, laikydamas ją prie pat laiptelių. Durys atsidarė; vyriškis gana neskoninga dryžuoto lino livrėja palydėjo mus laiptais aukštyn, iš šešėlių į šviesą; *piano nobile***** buvo užlietas šviesos, kurioje ryškiai žėrėjo Tintoreto stiliaus freskų spalvos.

---

* Į rūmus. Paskubėkit (*it.*).

** Taip, pone Plenderi (*it.*).

*** Štai ir atvykome, ponai (*it.*).

**** Pažodžiui: „didžiūnų aukštas“ (*it.*); pagrindinis renesanso pastatų aukštas, dažniausiai antras, kuriame įrengti puošniausi ir geriausi kambariai.

Mūsų kambariai buvo aukštu aukščiau, į juos vedė statūs marmuro laiptai; langinės uždarytos, saugantis nuo popietės saulės; liokajus jas atidarė, plačiai atvėrė langus ir mes pažvelgėme tiesiai į Didįjį kanalą; lovas dengė moskitų tinkleliai.

– *Mostica* dabar nėra.

Abiejuose kambariuose stovėjo nedidukės pūstašonės komodos su drumstais veidrodžiais auksuotais rėmais; daugiau baldų nebuvo. Grindys – pliki marmuro luitai.

– Niūroka? – paklausė Sebastianas.

– Niūroka? Tik pažiūrėk. – Nuvedžiau jį atgal prie lango, pro kurį, kur pažvelgsi, vėrėsi neprilygstamo grožio reginys.

– Ne, negalima pasakyti, kad niūru.

Staiga pasigirdo garsus sprogimas, kuris privertė mus pulti į gretimą kambarį. Ten buvo vonia – mums pasirodė, jog ji įrengta kamine. Lubų nebuvo; sienos nuo pat grindų kilo tiesiai į atvirą dangų. Liokajus stovėjo kone visai paskendęs debesyje garų, išsiveržusių iš senovinio šildymo katilo. Aitriai dvokė dujomis, iš čiaupo tekėjo plonytė šalto vandens čiurkšlelė.

– Nieko nebus.

– *Si, si, subito, signori**.

Liokajus laiptais užbėgo į viršų ir iš ten ėmė garsiai šaukti; jam atsiliepė kur kas šaižesnis moteriškas balsas. Mudu su Sebastianu grįžome stebėti po mūsų langais vykstančio spektaklio. Netrukus ginčas baigėsi, pasirodė moteris su vaiku, maloniai mums nusišypsojo, permetė liokajų nuožmiu žvilgsniu ir ant Sebastiano komodos pastatė sidabrinį dubenį bei ąsotį verdančio vandens. Liokajus per tą laiką kraustė iš lagaminų mūsų drabužius, dailiai juos dėliojo, itališkai

* Tuoj, tuoj, ponai (*it.*).

apsakinėdamas niekieno nepripažįstamus dujų katilo pranašumus, tik staiga pakreipė galvą, sukluso, ištarė: *Il marchese*, ir tarsi strėlė nėrė laiptais žemyn.

– Prieš eidami pas tėtį, verčiau apsikuopkime, – pasiūlė Sebastianas. – Persirengti nebūtina. Atrodo, šiuo metu jis vienas.

Kamavausi smalsumu pamatyti lordą Marčmeiną. Kai galiausiai pirmą kartą susitikome, labiausiai nustebau, kad jis toks normalus, nors ilgiau pabendravus paaiškėjo, jog toks tik apsimeta. Atrodė, tarsi jis, aiškiai suvokdamas savo baironišką aurą, laikytų ją neskoninga ir visomis jėgomis stengtųsi sumenkinti. Jis stovėjo svetainės balkone, ir kai pasisuko mūsų pasveikinti, veidą dengė tamsus šešėlis. Įžiūrėjau tik aukštą, tiesaus stoto figūrą.

– Mielas tėti, – ištarė Sebastianas, – koks jaunas tu atrodai!

Jis pabučiavo lordą Marčmeiną į skruostą, o aš, nebučiavęs tėvo nuo tų laikų, kai išaugau trumpas kelnes, droviai stovėjau nuošalėje.

– Tai Čarlzas. Na, pasakyk, Čarlzai, juk mano tėvas labai išvaizdus?

Lordas Marčmeinas padavė man ranką.

– Nežinau, kas tikrino jūsų traukinio numerį, – pasakė jis – balsas irgi buvo Sebastiano, – bet įvyko visiška *bêtise**. Tokio traukinio išvis nėra.

– Mes juo atvažiavome.

– Negali būti. Tuo laiku atvyksta tik lėtasis traukinys iš Milano. Aš buvau Lide. Vėlyvą popietę įpratau ten žaisti tenisą su treneriu. Tai vienintelis dienos metas, kai tam ne per karšta. Tikiuosi, jums, berniukai, viršuje bus patogu. Atrodo, šie namai taip suprojektuoti, kad tik vienas žmo-

* Kvailystė, nesąmonė (*pranc.*).

gus juose gali patogiai gyventi, ir tas žmogus esu aš. Mano kambarys tokio pat dydžio kaip šis, ir drabužinė labai padori. Kitą erdvų kambarį pasiėmė Kara.

Susižavėjau išgirdęs, kaip paprastai ir laisvai jis kalba apie savo meilužę; vėliau įtariau, kad taip elgėsi tyčia, norėdamas man padaryti įspūdį.

– Kaip ji?

– Kara? Tikiuosi, gerai. Rytoj grįžta. Vieši pas savo draugus amerikiečius viloje prie Brentos kanalo. Kur vakarieniausime? Galima eiti į *Luna*, bet dabar ten jau bus pilna anglų. Ar labai nenuobodžiausite, jei valgysime namie? Kara rytoj tikrai norės kur nors eiti, o čia turime puikų virėją.

Jis pasitraukė nuo lango ir stovėjo visas apšviestas vakaro saulės raudono sienų damasto fone. Jo veidas buvo kilnus, santūrus, lygiai toks, kokį norėjo rodyti visiems: šiek tiek nuilsęs, šiek tiek sardoniškas, šiek tiek geidulingas. Vyras pačiame amžiaus gražume; buvo keista prisiminus, kad jis tik keletu metų jaunesnis už mano tėvą.

Vakarienę valgėme už marmuro stalo, pastatyto prie langų; šiuose namuose viskas buvo arba iš marmuro, arba iš aksomo, arba blausiai auksuota. Lordas Marčmeinas tarė:

– Ir ką gi jūs planuojate čia veikti? Maudytis ar gėrėtis vaizdais?

– *Šiek tiek* norėtume pasigėrėti, – atsakiau.

– Karai tai patiks – Sebastianas jums tikriausiai sakė, kad ji čia šeimininkė. Tik žinokite, kad abiejų tikslų pasiekti nepavyks. Nuvažiavus į Lidą, ištrūkti nebeįmanoma – pradedi lošti šaškėmis, paskui užtrunki bare, galiausiai atbunki nuo saulės. Verčiau laikykitės bažnyčių.

– Čarlzas labai domisi tapyba, – pareiškė Sebastianas.

– Taip? – balse nugirdau neapsakomo nuobodulio gaidelę, puikiai pažįstamą iš pokalbių su tėvu. – Tikrai? Jus domina kuris nors konkretus Venecijos dailininkas?

– Belinis, – atsakiau nei į tvorą, nei į mietą.

– Tikrai? Kuris?

– O, net nežinojau, kad jų buvo du.

– Tiksliau sakant, trys. Netrukus pats sužinosite, kad didžiaisiais laikais tapyba buvo iš esmės šeimos verslas. Kaip jums sekėsi Anglijoje?

– Buvo labai puiku, – atsakė Sebastianas.

– Tikrai? Ar tikrai? Mano didžioji tragedija ta, kad visiškai negaliu pakęsti Anglijos kaimo. Tikriausiai baisi gėda paveldėti didžiulę atsakomybę ir būti visiškai jai abejingam. Aš iš tiesų esu toks, kokį mane vaizduoja socialistai, savo partijai darau tik gėdą. Na, bet neabejoju, kad mano vyriausias sūnus visa tai pakeis, jei tik jam dar liks ką paveldėti... Niekaip nesuprantu, kodėl visi taip giria itališkus saldumynus? Braidshede anksčiau saldumynus gamindavo italas konditeris, iki pat mano tėvo laikų. Tėvas pasamdė austrą, ir tas buvo daug geresnis. Dabar tikriausiai ten triūsia kokia nors britų matrona mėsingomis rankomis.

Po vakarienės išėjome iš rūmų pro šonines duris, tiltelių, skersgatvių bei aikščių labirintu nusigavome į *Florian* gerti kavos ir stebėjome, kaip varpinės papėdėje skirstosi ir vėl susieina žmonių minios.

– Venecijoje minia ne tokia kaip visame pasaulyje, – pasakė lordas Marčmeinas. – Mieste knibždėte knibžda anarchistų, bet neseniai čia pamėgino pasėdėti viena amerikietė labai dekoltuota suknele, tai jie išujo ją netardami nė žodžio, tik susirinko aplink ir tylomis spoksojo; tarsi žuvėdros paplūdimyje suko aplink ratus, tai priartėdami, tai nutoldami, kol ji neištvėrusi išėjo. Mūsų tėvynainiai nemoka taip oriai išreikšti moralinio pasipiktinimo.

Kaip tik tą akimirką nuo kanalo atžingsniavo būrelis anglų, ketino susėsti prie gretimo staliuko, bet staiga perėjo

į kitą pusę; iš ten vogčiomis šnairavo į mus ir šnekučiavosi, sukišę galvas.

– Tą vyrą ir jo žmoną aš pažinojau, kai užsiiminėjau politika. Jis iškilus tavo Bažnyčios narys, Sebastianai.

Vakare prieš einant miegoti Sebastianas man tarė:

– Jis tikras meilutis, ar ne?

Rytojaus dieną atvyko lordo Marčmeino meilužė. Aš buvau devyniolikos ir apie moteris ničnieko neišmaniau. Nebūčiau galėjęs atpažinti net prostitutės gatvėje. Todėl nebuvau abejingas tam, jog gyvenu po vienu stogu su svetimaujančia pora, bet jau ganėtinai suaugęs, kad įstengčiau nuslėpti susidomėjimą. Lordo Marčmeino meilužės laukiau kupinas prieštaringiausių lūkesčių, kuriais, ją pamačius, teko nusivilti. Ji nebuvo nei geidulinga Tulūz-Lotreko stiliaus odaliska, nei „putli mažytė“: vidutinio amžiaus, gerai išsilaikiusi, dailiai apsirengusi, nepriekaištingų manierų moteris – tokių kaip ji daugybę esu matęs įvairiose viešose vietose, su kai kuriomis net bendravęs. Neatrodė, kad ją ženklintų socialinės stigmos. Jos atvykimo dieną pietavome Lide, ir su ja sveikinosi beveik prie visų staliukų.

– Vitorija Korombona šeštadienį mus kviečia į pokylį.

– Labai malonu. Tu juk žinai, kad aš nešoku, – atsakė lordas Marčmeinas.

– Bet dėl vaikinų? Korombonų rūmus, apšviestus pokyliui, tikrai verta pamatyti. Juk nežinia, kiek ateityje dar bus tokių progų.

– Vaikinai tegu daro, kaip nori. Mums teks atsisakyti.

– Ir dar aš pakviečiau pietų ponią Haking Bruner. Ji turi žavią dukterį. Sebastianui ir jo draugui ji labai patiks.

– Sebastianas ir jo draugas labiau domisi Beliniu, o ne turtingomis paveldėtojomis.

– Aš seniai apie tai svajojau, – atsiliepė Kara, mikliai keisdama išpuolio kryptį. – Jau net nebesuskaičiuoju, kiek kartų esu čia buvusi, o Aleksas nė karto manęs neišleido net į Šv. Morkaus katedrą. Pabūsime *turistai*, ar ne?

Mes tapome turistais; Kara pasamdė gidą, kilmingą neūžaugą venecijietį, kuriam buvo atviros visos durys, ir vedama jo, su kelionių vadovu rankose, visur vaikščiojo su mumis; kartais nuilsdavo, tačiau nė karto nepasidavė – tvarkinga, proziška figūrėlė neaprėpiamos miesto prabangos ir grožio fone.

Dvi savaitės Venecijoje prabėgo greitai ir saldžiai – gal net per saldžiai; jutau, kad skęstu meduje, praradęs geluonį. Gyvenimas tai tekėjo gondolos ritmu – mes lėtai slydome susisiekiančiais kanalais, o valtininkas dainingais paukščio šūksniais įspėdavo artėjančius pakeleivius; tai greitu kateriu lėkė per įlanką, pavymui lydimas saulės nušviestų purslų debesies, padrikai įrėždamas atmintyje smėlyje atsispindinčią nirtulingą saulę ir marmuro interjerų vėsą, o labiausiai – visur teliūskuojantį vandenį, glostantį nugludintus akmenis, šviesos krislais atsispindintį tapytose lubose; vakarą Korombonų rūmuose, panašiuose į tuos, kuriuos turbūt lankė Baironas, paskui kitą baironišką vakarą, praleistą gaudant *scampi** Kjodžos seklumose, fosforu žėrintį taką paskui laivelį, priekyje siūbuojantį žibintą, iš vandens išnyrantį tinklą, pilną jūržolių, smėlio ir pliaukšinčių žuvų; melionus ir *prosciutto*** balkone, ryto vėsoje; karštus sumuštinius su sūriu ir šampano kokteilius *Harry* bare.

Menu, kaip Sebastianas pasakė, apžvelgęs raito Koleonio statulą:

– Kai pagalvoji, liūdnoka, kad mudu su tavim, kad ir kas nutiktų, negalėsime dalyvauti kare.

---

* Krevetes (*it.*).

** Kumpį (*it.*).

Ypač gerai atsimenu vieną pokalbį artėjant mūsų viešnagės pabaigai.

Sebastianas su tėvu išėjo žaisti teniso, o Kara galiausiai prisipažino pavargusi. Pavakare mes susėdome prie langų į Didįjį kanalą: ji su siuviniu įsitaisė ant sofos, aš, tuščiomis rankomis, – krėsle. Pirmą kartą pasilikome vienu du.

– Man atrodo, jūs labai prisirišęs prie Sebastiano, – tarė ji.

– Na, žinoma.

– Žinau tokias romantiškas draugystes, jas mėgsta anglai ir vokiečiai. Lotynų šalyse tai neįprasta. Man atrodo, jos labai puikios, jei tik per ilgai neužtrunka.

Ji kalbėjo taip ramiai ir dalykiškai, kad įsižeisti tiesiog nebuvo kaip, tačiau nesumaniau, ką atsakyti. Atrodo, ji nė nesitikėjo atsakymo, nes ramiai siuvinėjo toliau, kartais padėdama rankdarbį ir pasirinkdama darbo krepšelyje reikalingos spalvos šilko sruogą.

– Tai meilė, kuri ištinka vaikus, dar nesuvokiančius, ką ji reiškia. Anglus ji aplanko jau beveik subrendusius; man tai net patinka. Tokia meile geriau mylėti kitą vaikiną negu merginą. Aleksas taip pamilo merginą, savo žmoną. Kaip manote, ar *mane* jis myli?

– Garbės žodis, Kara, jūs klausiate neįmanomų dalykų. Iš kur man žinoti? Manau, taip...

– Nieko panašaus. Nė kiek, nė truputėlio. Tai kodėl tada manęs nepalieka? Tuoj pasakysiu: nes aš jį saugau nuo ledi Marčmein. Jis jos neapkenčia; jūs nė įsivaizduoti negalite, kaip jis jos neapkenčia. Manote, jis toks ramus, tikras anglas – nuobodžiaujantis milordas, visko matęs, aistros jau nurimusios, dabar trokšta tik patogiai gyventi, niekuo nesirūpinti, žiemas leisti pietuose, vasaras – šiaurėje, o manęs reikia tam, ko žmogus pats sau suteikti negali. Tačiau, bičiuli, jis tikras neapykantos ugnikalnis. Kai ji greta, jis dūsta, jam

trūksta oro. Atsisako net koją kelti į Angliją, nes ten gyvena ji; jam sunku net būti su Sebastianu, nes jis – jos sūnus. Bet Sebastianas irgi jos neapkenčia.

– Galiu jus patikinti, kad čia jūs klystate.

– Gal jums to ir neprisipažįsta. Gal neprisipažįsta net sau; bet jie abu kupini neapykantos – neapykantos sau. Aleksas ir jo šeima... Kaip manote, kodėl jis taip vengia aukštuomenės?

– Visad maniau, kad aukštuomenė jį atstūmė.

– Mielas berniuk, koks jūs dar jaunas. Kad aukštuomenė atstumtų išvaizdų, protingą ir turtingą vyrą, tokį kaip Aleksas? Niekada gyvenime. Tai jis juos atgrasė. Dar dabar kai kas vis bando pas mus rodytis, bet sulaukia užgauliojimų ir patyčių. Ir tik dėl ledi Marčmein. Jis niekada nepaduos rankos žmogui, kuris galbūt sveikinosi su ja. Kai pas mus ateina svečių, aš matyte matau, kaip jis svarsto: „Gal jie atvažiavo tiesiai iš Braidshedo? O gal iš čia važiuos į Marčmeinų rūmus? Ar papasakos apie mane mano žmonai? Gal jie – grandis, siejanti mane su tuo, ko nekenčiu?“ Ne, rimtai, iš visos širdies jums sakau – jis tikrai taip galvoja. Jis beprotis. O kuo ji nusipelnė tokios neapykantos? Niekuo – tik buvo mylima žmogaus, kuris dar nespėjo suaugti. Manęs niekas nesupažindino su ledi Marčmein; mačiau ją tik vieną kartą; bet kai gyveni su vyru, gauni progą pažinti ir kitą jo mylėtą moterį. Labai gerai ją pažįstu. Tai paprasta, gera moteris, kurią neteisingai mylėjo.

...Kai žmogus taip įnirtingai nekenčia, tai reiškia, kad jis nekenčia kažin ko pačiame savyje. Aleksas neapkenčia paauglystės iliuzijų – nekaltybės, Dievo, vilties. Vargšei ledi Marčmein tenka už viską sumokėti. Moteris negali turėti tiek skirtingų meilių.

...O prie manęs Aleksas labai prisirišęs, aš saugau jį nuo jo nekaltybės. Dviese mums ramu.

...Sebastianas įsimylėjęs savo vaikystę. Todėl jis bus labai nelaimingas. Tas jo meškiukas, auklė... o jam juk jau devyniolika...

Ji pasimuistė ant sofos, pasisuko, kad galėtų matyti pro šalį plaukiančias valtis, ir patenkintu, šiek tiek pašaipiu balsu tarė:

– Kaip gera sėdėti sau pavėsyje ir kalbėti apie meilę... – paskui, staiga nusileidusi ant žemės, pridūrė: – Sebastianas per daug geria.

– Turbūt tai galima pasakyti apie mus abu.

– Jūs – kitas reikalas. Stebėjau judu. Sebastianui viskas kitaip. Jei niekas jo nesustabdys, jis taps girtuokliu. Esu tokių labai daug mačiusi. Kai susipažinau su Aleksu, jis irgi buvo beveik nusigėręs; tai jų kraujas. Matau iš to, *kaip* Sebastianas geria. Jūs ne toks.

Atvykome į Londoną paskutinę dieną prieš semestro pradžią. Pakeliui iš Čaringo Kryžkelės aš išlaipinau Sebastianą jo motinos namo kieme.

– Štai ir Marčersas, – atsiduso jis, ir tai reiškė atostogų pabaigą. – Nekviesiu tavęs užeiti, čia tikriausiai pilna namiškių. Susitiksime Oksforde.

Aš per parką nuvažiavau namo.

Tėvas, kaip įprasta, pasitiko mane kantriai apgailestaudamas.

– Šiandien sveikas, – tarė jis, – rytoj sudie. Man atrodo, aš tavęs beveik nematau. Tikriausiai tau čia nuobodu. Ar galėtų būti kitaip? Smagu buvo?

– Labai. Buvau Venecijoje.

– Taip. Taip. Suprantama. Geras oras?

Kai susiruošėme eiti miegoti, prieš tai visą vakarą sėdėję tylomis, jis stabtelėjo ir paklausė:

– Tas tavo draugas, dėl kurio nerimavai, – ar jis mirė?

– Ne.

– Ačiū Dievui. Galėjai man parašyti ir pranešti. Aš taip dėl jo jaudinausi.

Penktas skyrius

– Kaip tipiška Oksfordui, – tariau aš, – kad nauji metai prasideda rudenį.

Visur – ant grindinio, žvyruotų takelių ir vejų – krito rudens lapai, kolegijų parkuose degančių laužų dūmai maišėsi su drėgna upės migla, kylančia virš pilkų sienų; riebiai žvilgėjo po kojomis grindinio akmenys, kiemą supančių namų languose viena po kitos užsidegančios auksinės šviesos atrodė pasklidos ir tolimos, nauji siluetai su naujomis mantijomis sutemus klaidžiojo skliautuotais koridoriais, o pažįstamas varpų gausmas kėlė praėjusių metų prisiminimus.

Mudu užvaldė rudenė nuotaika, tarsi birželio gaivalingas džiugesys būtų nuvytęs drauge su leukonijomis, kurių aromatą po mano langu pakeitė aitrus kiemo kampe deginamų drėgnų lapų kvapas.

Buvo pirmo semestro sekmadienio vakaras.

– Jaučiu, kad man lygiai šimtas metų, – pasakė Sebastianas.

Jis atvažiavo į kolegiją vakar vakare, diena anksčiau už mane; ką tik pirmą kartą susitikom po to, kai tada atsisveikinome taksi.

– Šiandien popiet mane iškvietė pasikalbėti monsinjoras Belas. Nuo tada, kai atvykau, jis jau ketvirtas – pirmas buvo

mano vadovas, paskui prodekanas, tada ponas Samgrasas iš Visų Šventųjų kolegijos, o štai dabar dar monsinjoras Belas.

– Kas tas ponas Samgrasas iš Visų Šventųjų?

– Vienas iš tų, kurie sukasi aplink mamą. Visi man kalbėjo, kad pernai studijas pradėjau labai prastai, kad į mane atkreipė dėmesį ir jei nepasitaisysiu, išmes iš universiteto. Ką turėčiau daryti, kad pasitaisyčiau? Turbūt reikėtų įstoti į Tautų Sąjungą, kas savaitę skaityti „Izidę“, rytais gerti kavą kavinėje *Cadena*, rūkyti pypkę, žaisti ledo ritulį, vaikščioti į arbatėles Bors Hile ir paskaitas Keble, važinėti dviračiu su paskaitų konspektais krepšelyje, vakarais gerti kakavą ir rimtu veidu kalbėti apie seksą. O, Čarlzai, kas mums nutiko per atostogas? Jaučiuosi toks senas.

– Aš jaučiuosi pagyvenęs. Tai nepalyginti blogiau. Ko gero, mes jau patyrėme viską, ką malonaus čia išvis galima patirti.

Tylėdami sėdėjome apšviesti židinio ugnies, kol visai sutemo.

– Entonis Blanšas išstojo iš universiteto.

– Kodėl?

– Jis man parašė. Kiek supratau, išsinuomojo butą Miunchene – ten pradėjo romaną su policininku.

– Man jo trūks.

– Turbūt man irgi, tam tikru atžvilgiu.

Vėl nutilome ir taip tyliai sėdėjome, nedegdami šviesų, kad žmogus, užėjęs manęs aplankyti, pastoviniavo tarpduryje ir netrukus išėjo, manydamas, jog kambaryje nieko nėra.

– Negalima taip pradėti naujų metų, – pasakė Sebastianas; bet šis niūrus spalio vakaras, regis, vėsia savo drėgme apskleidė dar kelias savaites. Visą semestrą, visus metus mudu su Sebastianu kaskart giliau skendome šešėliuose, o

Aloizijus tarsi fetišas, iš pradžių slapstytas nuo misionierių, bet galiausiai pamirštas ir vienišas, sėdėjo ant komodos Sebastiano miegamajame.

Mudu abu pasikeitėme. Nebeliko atradimų džiaugsmo, kuriuo alsavo mūsų pirmųjų metų anarchija. Aš surimtėjau.

Netikėtai suvokiau, kad pasigendu pusbrolio Džaspero, su pagyrimu išlaikiusio baigiamuosius egzaminus ir gremėzdiškai besirengiančio maištininko gyvenimui Londone; troškau jį šokiruoti – dingus jo įspūdingam stotui, kolegijoje tarsi pritrūko solidumo, jis manęs nebeprovokavo ir neskatino piktintis, kaip aną vasarą. Maža to, grįžau prisisotinęs ir šiek tiek atgailaujantis, pasiryžęs tramdyti savo polėkius. Neketinau daugiau būti tėvo pašaipų objektu; jo ekscentriškas persekiojimas geriau už bet kokius priekaištus mane įtikino, kaip kvaila gyventi ne pagal pajamas. Šį semestrą nenusipelniau nė vieno auklėjamojo pokalbio; sėkmingai pasirodęs senovės istorijos seminare ir gavęs beta su minusu už vieną kursinį darbą, užsitikrinau vadovo palankumą, kurį be didesnių pastangų pavyko išlaikyti.

Nenutraukiau ryšių su Istorijos fakultetu, rašiau po du referatus per savaitę, kartais lankydavau paskaitas. Be to, antro kurso pradžioje įstojau į Raskino menų mokyklą; du ar tris rytus per savaitę mes, gal dešimt žmonių, iš kurių beveik pusė buvo merginos iš Šiaurės Oksfordo, – rinkdavomės prie antikinių skulptūrų atliejų Ašmolio muziejuje; du kartus per savaitę mažoje studijoje virš arbatinės piešdavome nuogą natūrą; organizatoriai labai stengėsi, kad vakarinių užsiėmimų netemdytų joks nešvankumo šešėlis, todėl pozuotoja atvažiuodavo iš Londono tik tai dienai, jai buvo griežtai uždrausta gyventi universiteto teritorijoje; pamenu, viena jos šlaunis, arčiau krosnelės, visad būdavo rausva, o kita – dėmėta ir pašiurpusi, tarsi neseniai nupešta. Alsuo-

dami lempose deginamo žibalo kvapu, sėdėdavome apžergę taburetes ir stengdavomės prišaukti Trilbi[39] šmėklą. Mano piešiniai buvo niekam tikę; namie, likęs vienas, pripaišiau įmantrių stilizuotų miniatiūrų, kurios, išsaugotos to meto draugų, dar dabar kartais iškeliamos į dienos šviesą, verčia mane gėdytis.

Mus mokė beveik mano amžiaus vyriškis, kuris su mumis elgėsi priešiškai, tarsi gindamasis; jis dėvėjo labai tamsiai mėlynus marškinius, citrinos geltonio kaklaraištį, nešiojo akinius raginiais rėmais; nuolat matydamas prieš akis šį įspėjimą, aš ėmiau rengtis kitaip, beveik tokiais drabužiais, kuriuos pusbrolis Džasperas būtų pripažinęs tinkamais viešnagei kaimo dvare. Padoriai apsirengęs ir susiradęs mėgstamą užsiėmimą tapau visai gerbtinu kolegijos nariu.

Sebastiano reikalai susiklostė kitaip. Pirmųjų metų anarchija tenkino giliai jo viduje slypintį poreikį pabėgti nuo tikrovės, o dabar, jausdamasis vis labiau suvaržytas ten, kur kitados džiaugėsi tokia laisve, jis net su manimi buvo abejingas ir niūrus.

Tą semestrą mudu beveik visą laiką buvome tik dviese, abu taip panirę vienas į kitą, kad kitų draugų visai nereikėjo. Pusbrolis Džasperas sakė, jog visai normalu antrame kurse stengtis atsikratyti draugų, kurių įsigijai pirmaisiais metais, ir jis buvo teisus. Daugumą pažįstamų buvau susiradęs per Sebastianą; dabar mes abu jais atsikratėme, o naujų nebeieškojome. Neprireikė nei kivirčų, nei nuoskaudų. Iš pradžių susitikdavome taip pat dažnai; lankėmės kitų vakarėliuose, bet patys jų beveik nerengėme. Man nerūpėjo padaryti įspūdžio naujiems pirmakursiams, kurie stengėsi debiutuoti aukštuomenėje kaip jų seserys Londono pobūviuose; bene kiekviename vakarėlyje pastebėdavau nematytų veidų,

ir nors prieš kelis mėnesius godžiai troškau susipažinti su naujais žmonėmis, dabar jaučiausi persisotinęs; net mažas artimiausių mūsų bičiulių būrelis, taip linksmai gyvavęs vasaros saulėje, tarsi priblėso ir aptilo, užgultas nuo upės atslinkusio drėgno rūko, kuris man aptemdė ir užklojo visus metus. Entonis Blanšas išvykdamas išsivežė kažką svarbaus, užrakino kažkokias duris ir prikabino raktą prie savo grandinėlės; draugams, kuriems jis buvo visiškai svetimas, dabar jo labai trūko.

Mėgėjų teatro spektaklis baigtas, maniau aš; impresarijus susisagstė karakulio kailinius, pasiėmė užmokestį, ir nepaguodžiamos aktorės liko be įkvėpėjo. Jo netekusios, jos pamiršdavo mizanscenas ir painiojo tekstą; tik jis gebėjo tinkamą akimirką įsakyti pakelti uždangą; jis turėjo vadovauti scenos apšvietimui, pakuždėti tekstą iš už kulisų, įsakmiu žvilgsniu prižiūrėti orkestro dirigentą; su juo dingo savaitraščių fotografai, išgaravo iš anksto sutartas publikos palankumas ir malonumo nuojauta. Juos siejantis ryšys nebuvo pernelyg stiprus – tik bendra tarnystė; bet dabar aukso nėrinius ir aksomą teks supakuoti ir grąžinti kostiumininkei, vietoje prabangių scenos kostiumų vėl užsivilkti nuobodžią kasdienybės uniformą. Kelias laimingas repeticijų valandas, kelias pakilias spektaklio minutes visi atliko prašmatnius vaidmenis – garsiuose paveiksluose nutapytus didingus savo protėvius, į kuriuos manė esą panašūs; bet štai viskas baigėsi ir blausioje dienos šviesoje reikia keliauti namo – pas vyrą, kuris ėmė dažnai važinėti į Londoną, pas mylimąjį, kuris prasilošė kortomis, pas pernelyg greitai augantį vaiką.

Entonio Blanšo draugų būrelis iširo, liko tik tuzinas mieguistų anglų paauglių. Kada nors gyvenime, daug vėliau, jie sakys: „O pameni tą keistą tipą, kurį pažinojom Oksforde – Entonį Blanšą? Kažin, kaip jam dabar sekasi?“ Jie nutursėno

atgal į bandą, iš kurios buvo užgaidžiai atrinkti, ir pamažu prarado beveik visus individualius bruožus. Šias permainas mes matėme aiškiau už juos; kartais jie dar susirinkdavo mūsų kambariuose, tačiau mes nebetroškome jų draugijos. Užtat pamėgome žemesnės klasės pramogas ir dažnai vakarus leisdavome Hogarto piešinius menančiose užeigėlėse Šv. Ebo ir Šv. Klemenso apylinkėse bei skersgatviuose tarp senojo turgaus ir kanalo, kur dar įstengdavome linksmintis ir kur mus, regis, mėgo. Tapome nuolatiniais „Sodininko herbo“, „Žirgo galvos“ ir „Druido galvos“ netoli teatro lankytojais, mus gerai pažinojo „Hipodrome“ Pragaro aklagatvyje, nors čia rizikavome sutikti kitų studentų, iš aludžių neišlendančių Breisnouzo kolegijos žaliūkų, o Sebastianą užvaldė savotiška fobija, kurią uniformuoti žmonės neretai pajunta tarnybos kolegoms, tad ne vieną vakarą mums sugadino studentai, dėl kurių jis, būdavo, palieka neišgertą artipilnę taurę ir niūriai patraukia atgal į kolegiją.

Tokius mus rado ledi Marčmein, tų metų Mykolinių semestro pradžioje savaitei atvykusi į Oksfordą. Sebastianas atrodė lyg prislopintas, iš aibės jo draugų buvau likęs tik aš. Ji pripažino mane Sebastiano draugu, pati irgi pamėgino su manimi susidraugauti ir taip nenorom pakirto mūsų draugystę iš pat pašaknų. Tai vienintelis priekaištas, kurį galiu supriešinti su begaliniu jos gerumu man.

Ji atvažiavo į Oksfordą susitikti su ponu Samgrasu iš Visų Šventųjų kolegijos, pastaruoju metu jo vaidmuo mūsų gyvenime vis didėjo. Ledi Marčmein pasižadėjo draugams ir giminėms parengti atminimo knygą apie savo brolį Nedą, vyriausią iš trijų legendinių didvyrių, žuvusių mūšiuose tarp Monso ir Pašendeilo; jis paliko gausų archyvą – eilėraščių, laiškų, kalbų, straipsnių; juos rengiant spaudai, net tokiam negausiam skaitytojų būriui, prireikė ypatingo takto, o

priimant sprendimus mylinčios sesers nuomonė galėjo tik suklaidinti. Tai pripažindama, ji ėmė ieškoti pagalbininko ir rado poną Samgrasą.

Tai buvo jaunas istorijos dėstytojas, neaukštas, apkūnus, labai tvarkingai apsirengęs, retais plaukais, priglostytais prie didžiulės galvos, dailių rankų, mažų kojų; apskritai atrodė, jog jis per dažnai maudosi. Elgėsi draugiškai, kalbėjo savotiška maniera. Mudu su juo artimai susipažinome.

Ponas Samgrasas puikiai mokėjo padėti kitiems žmonėms atlikti jų darbus, bet ir pats buvo parašęs keletą stilingų knygelių. Jis mėgo raustis po senovinius rankraščius ir puikiai mokėjo vertinti tapybiškumą. Sebastianas, sakydamas, kad jis „vienas iš tų, kurie sukasi aplink mamą", nebuvo visiškai teisus – jis sukdavosi aplink visus, kuriuose įžvelgdavo ką nors įdomaus.

Ponas Samgrasas gerai išmanė genealogiją ir paveldėjimo teisę; jis ypač mėgo nuverstus nuo sosto ar nuskurdusius karališkojo kraujo asmenis, mokėjo tiksliai nusakyti kiekvieno iš pretendentų teises į sostą; pats nebūdamas religingas, daugiau už didumą katalikų žinojo apie jų Bažnyčią; turėjo draugų Vatikane, galėjo ilgai postringauti apie bažnytinę politiką ir kadrus, vardyti, kurie iš dabartinių hierarchų yra malonėje, o kurie – ne, kurios iš naujausių teologinių hipotezių atrodo įtartinos arba kuris jėzuitas ar dominikonas advento pamoksle pavojingai priartėjo prie leistinos ribos; turbūt jam trūko vien tikėjimo: vėliau jis labai mėgdavo Braidshede užsukti į koplyčią per palaiminimą ir stebėti, kaip damos juodais nėrinių šaliais melsdamosi grakščiai nulenkia galvas; jis domėjosi visų seniai pamirštais aukštuomenės skandalais ir buvo tikras nesantuokinių vaikų tėvystės klausimų žinovas; pats tvirtino, kad mėgsta praeitį, bet man kažkodėl atrodė, jog tuos prakilnius žmones, su kuriais

bendrauja, gyvus ir mirusius, jis laiko nelabai rimtais; realus buvo tik ponas Samgrasas, visi kiti – karnavalinė eisena. Jis priminė pasipūtusį, geraširdišką Viktorijos laikų turistą, kurio pramogai visa tai rodoma. Be to, kaip literatas, jis man atrodė įtartinai guvus; spėjau, kad kur nors plokštėmis išmuštuose savo kambariuose laiko paslėpęs diktofoną.

Pirmą kartą jį pamačiau ledi Marčmein draugijoje; tada pamaniau, kad jai sunku būtų rasti nepanašesnį į save žmogų negu šis prasimušėlis intelektualas arba tinkamesnį foną savo žavesiui atskleisti. Ji neturėjo įpročio tiesmukai brautis į kito žmogaus gyvenimą, bet po savaitės Sebastianas nepatenkintas pareiškė: „Atrodo, judu su mama dabar geriausi draugai“, ir aš susivokiau, kaip mikliai ir nepastebimai buvau įtrauktas į dvasinio artumo santykius: kitokio bendravimo ledi Marčmein nepripažino. Prieš jai išvažiuojant daviau žodį kitas atostogas, išskyrus pačias Kalėdų šventes, praleisti Braidshede.

Po savaitės ar dviejų, vieną pirmadienį, sėdėjau Sebastiano kambaryje laukdamas, kol jis grįš iš konsultacijos; staiga į kambarį įėjo Džulija, o jai iš paskos – stambus vyriškis, kurį ji pristatė kaip „poną Motramą“, o kreipdamasi vadino „Reksu“. Jie užsukę pakeliui iš dvaro, kuriame svečiavosi savaitgalį, paaiškino ji. Reksas Motramas su plačiu languotu paltu atrodė įšilęs ir savimi pasitikintis; Džulija, įsisupusi į kailinius, – sušalusi ir drovi; ji tuoj pat priėjo prie židinio ir drebėdama pritūpė priešais.

– Tikėjomės, kad Sebastianas pavaišins mus pietumis, – pasakė ji. – Jei nepavyks, galėsim pamėginti pas Bojų Mulkasterį, bet kažkodėl pamaniau, kad su Sebastianu galim tikėtis geresnio maisto – esam baisiai išalkę. Visą savaitgalį pas Čazmus mus kone badu marino.

– Bojus ir Sebastianas pietauja pas mane. Ateikite ir jūs.

Jie nedvejodami sutiko ir netrukus visi susirinko mano kambariuose į vienus iš paskutinių mano kviestinių pietų Oksforde. Reksas Motramas labai stengėsi padaryti įspūdį. Tai buvo gražus vyras tamsiais, žemai ant kaktos užkritusiais plaukais ir vešliais juodais antakiais. Kalbėjo malonia kanadiečio tartimi. Apie jį nesunku buvo greitai sužinoti viską, ką jis norėjo atskleisti – kad jam pasisekė ir jis turi pinigų, kad yra parlamento narys, lošėjas, geras vyrukas; kad reguliariai žaidžia golfą su Velso princu, kad palaiko draugiškus santykius su „Maksu", „F. E.", „Gerte" Lourens, Ogastasu Džonu ir Karpentjė[40] – kitaip tariant, praktiškai su visais garsiais žmonėmis, apie kuriuos užeidavo kalba. Apie universitetą jis atsiliepė taip:

– Ne, aš universitete nesimokiau. Tai būtų reiškę, kad trejais metais atsilikau nuo kitų.

Jo gyvenimas – ta jo dalis, apie kurią mielai pasakojo, – prasidėjo kare, kur jis pasižymėjo tarnaudamas Kanados pulkuose ir išsitarnavo iki vieno labai populiaraus generolo adjutanto.

Kai susipažinome, jam niekaip negalėjo būti daugiau negu trisdešimt, tačiau mums Oksforde atrodė labai senas. Džulija su juo elgėsi lygiai taip pat kaip su visais kitais, šiek tiek niekinamai ir iš aukšto, tačiau savindamasi. Per pietus liepė atnešti iš automobilio jos cigaretes, o porą kartų, kai jis imdavo pernelyg girtis, atsiprašė už jį sakydama: „Nepamirškite, jis iš kolonijų"; Reksas atsakė į tai griausmingu kvatojimu.

Kai juodu išvažiavo, paklausiau, kas jis toks.

– Et, vienas iš tų, kurie sukasi aplink Džuliją, – atsakė Sebastianas.

Šiek tiek nustebome, kai po savaitės gavome telegramą, kuria jis kvietė mudu ir Bojų Mulkasterį rytoj atvykti į Londoną, į vakarėlį, jo rengiamą „Džulijos garbei".

– Jis turbūt visai nepažįsta jaunų žmonių, – tarė Sebastianas, – draugauja tik su senais surukusiais rykliais iš Sičio ir Bendruomenių rūmų. Važiuosim?

Pasitarėme; kadangi mūsų gyvenimas Oksforde tuo metu buvo visai niūrus, nutarėme važiuoti.

– Kodėl jis pakvietė Bojų?

– Mudu su Džulija pažįstam jį nuo gimimo. Pamatęs, kad jis pietauja pas tave, tikriausiai palaikė geru draugu.

Mes nelabai mėgome Mulkasterio, tačiau kai visi trys, gavę kolegijų leidimus negrįžti nakvynės, Hardkaslo automobiliu išvažiavome į Londono kelią, buvome kuo puikiausiai nusiteikę.

Nakvoti ketinome Marčmeinų name. Nuvažiavome ten persirengti ir ruošdamiesi vakarui, vaikščiodami vienas pas kitą į kambarius, kurie visi buvo trečiame aukšte ir atrodė gana aptriušę, palyginti su pirmo aukšto prabanga, išgėrėme butelį šampano. Nulipę į apačią pamatėme Džuliją, dar nepersirengusi ji kaip tik ėjo į savo kambarį.

– Aš vėluosiu, – įspėjo ji, – jūs, vaikinai, geriau važiuokit pas Reksą be manęs. Kaip pasakiška, kad atvykot.

– Kokia proga šis vakarėlis?

– Et, toks šlykštus labdaros pokylis, bet aš privalau jame dalyvauti. Reksas atkakliai siūlėsi ta proga surengti vakarienę. Iki pasimatymo.

Reksas Motramas gyveno visai netoli Marčmeinų namo.

– Džulija vėluos, – pranešėme mes, – ji tik dabar nuėjo rengtis.

– Vadinasi, užtruks dar mažiausiai valandą. Siūlau išgerti.

Moteris, kurią jis mums pristatė kaip ponią Čempion, tarė:

– Man atrodo, Reksai, ji norėtų, kad važiuotume be jos.

– Na, vis tiek pirmiausia išgerkime.

– Kam atkemšate tokį didžiulį butelį[41], Reksai? – irzliai paklausė ji. – Jūs amžinai persistengiate.

– Mums bus pats sykis, – atsiliepė jis imdamas į rankas butelį ir pamažu atlaisvindamas kamštį.

Buvo dar dvi merginos, Džulijos bendraamžės, regis, irgi susijusios su pokylio organizavimu. Mulkasteris pažinojo jas nuo seno, o jos pažino jį – man pasirodė, jog nelabai apsidžiaugė jį pamačiusios. Ponia Čempion kalbėjosi su Reksu. Mudu su Sebastianu gėrėme dviese, kaip visada.

Galiausiai pasirodė Džulija – neskubi, elegantiška, nė kiek nesumišusi.

– Nereikėjo jam leisti manęs laukti, – tarė ji. – Tai vis jo kanadietiškas mandagumas.

Reksas Motramas buvo vaišingas šeimininkas, ir baigiantis vakarienei mes, trys oksfordiškiai, jau buvome girti. Kai stovėjome vestibiulyje ir laukėme ateinant merginų, o Reksas su ponia Čempion, pasitraukę atokiau, patyliukais kivirčijosi, Mulkasteris pasiūlė:

– Klausykit, o gal pabėgam iš tų baisių šokių ir traukiam pas motušę Meifild?

– Kas ta motušė Meifild?

– Na žinot, motušė Meifild. Visi ją žino – motušė Meifild iš „Senosios šimtinės". Aš ten turiu nuolatinę draugužę – simpatišką mažytę, vardu Efė. Baisu pagalvoti, kas manęs laukia, jei Efė sužinos, kad atvažiavau į Londoną ir neužėjau jos aplankyti. Einam pas motušę Meifild, susipažinsit su Efe.

– Gerai, – sutiko Sebastianas, – einam pas motušę Meifild, susipažinsim su Efe.

– Pasiimkim dar butelį gerojo Motramo šampano, spjaukim į sumautus šokius ir traukiam į „Senąją šimtinę". Ką manot?

Ištrūkti iš pokylio pasirodė visai nesunku; merginos, kurias atsivežė Reksas Motramas, ten beveik visus pažinojo, tad po

poros šokių prie mūsų staliuko prisėdo daug žmonių; Reksas Motramas vis užsakinėjo vyno; netrukus mūsų trijulė stovėjo lauke ant šaligatvio.

– Ar žinai, kur mums eiti?

– Aišku, žinau. Sinko gatvė, šimtas.

– O kur tai yra?

– Prie pat Lesterio aikštės. Verčiau važiuokime automobiliu.

– Kodėl?

– Tokiais atvejais visada pravartu turėti automobilį.

Mes su juo nesiginčijome, ir tai buvo lemtinga klaida. Automobilis stovėjo prie Marčmeinų namo, už šimto žingsnių nuo viešbučio, kuriame vyko šokiai. Mulkasteris sėdo prie vairo ir truputį paklaidžiojęs saugiai atvežė mus į Sinko gatvę. Vienoje tamsaus prieangio pusėje stūksojo šveicorius, kitoje kamavosi pagyvenęs vyriškis vakariniu kostiumu, kakta atsirėmęs į sienos plytas, tarsi norėdamas ją atvėsinti; buvo aišku, jog atvykome kur reikia.

– Neikit, jus čia nunuodys, – pasakė vyriškis.

– Jūs klubo nariai? – paklausė šveicorius.

– Mano pavardė Mulkasteris, – atsakė Mulkasteris. – Vikontas Mulkasteris.

– Nieko nežinau, klauskite apačioje, – atsakė šveicorius.

– Jus apvogs, nunuodys, užkrės ir apvogs, – vėl pasakė pagyvenęs vyriškis.

Tamsiame įėjime ryškiai švietė langelis.

– Nariai? – paklausė kresna moteris vakarine suknele.

– Čia tai man patinka, – tarė Mulkasteris. – Jau turėtumėte mane pažinti.

– Taip, branguti, – be jokio susidomėjimo sutiko moteris. – Po dešimt šilingų nuo kiekvieno.

– O, klausykit, anksčiau nė karto nemokėjau.

– Gal ir ne, branguti. Bet šiandien pas mus pilna, todėl įėjimas dešimt šilingų. Tie, kurie ateis po jūsų, turės mokėti po svarą. Jums pasisekė.

– Aš noriu pasikalbėti su ponia Meifild.

– Aš ponia Meifild. Po dešimt šilingų.

– Ei, motuše, nė nepažinau jūsų taip išsipuošusios. Jūs juk mane pažįstat, ar ne? Bojus Mulkasteris.

– Žinoma, mažuti. Dešimt šilingų.

Sumokėjome; vyriškis, kūnu užstojantis vidaus duris, pasitraukė mūsų praleisti. Viduje buvo karšta ir pilna žmonių, nes „Senoji šimtinė" tuo metu buvo pačioje klestėjimo viršūnėje. Susiradome staliuką, užsisakėme butelį; padavėjas pirmiausia paėmė pinigus ir tik paskui atkimšo butelį.

– Kur šį vakarą Efė? – paklausė Mulkasteris.

– Kokia Efė?

– Na, Efė, viena iš merginų, kurios visada čia. Dailutė tamsiaplaukė.

– Čia dirba daug merginų. Yra tamsiaplaukių, yra šviesiaplaukių. Kai kurios turbūt dailutės. Neturiu laiko su jomis visom pažindintis.

– Eisiu jos paieškoti, – ryžosi Mulkasteris.

Kol jo nebuvo, prie mūsų staliuko stabtelėjo dvi merginos ir smalsiai mus nužvelgė.

– Eime, – tarė viena mergina kitai, – tuščiai gaištam laiką. Šitie žydri.

Netrukus pergalingai pasirodė Mulkasteris, vesdamasis Efę, kuriai padavėjas net neužsakius tuojau pat atnešė lėkštę kiaušinienės su šonine.

– Šį vakarą dar nė kąsnelio burnoj neturėjau, – paaiškino ji. – Čia geri tik pusryčiai, o per dieną gerokai praalksti.

– Iš jūsų dar šeši šilingai, – tarė padavėjas.

Numalšinusi alkį, Efė servetėle nusišluostė lūpas ir pažvelgė į mus.

– Aš tave ne kartą esu čia mačiusi, tiesa? – paklausė ji manęs.

– Deja, ne.

– Bet *tave* tai tikrai mačiau? – Mulkasteriui.

– Na, manyčiau. Turbūt nepamiršai mūsų vakarėlio rugsėjo mėnesį?

– Žinoma, ne, mielasis. Tu juk tas gvardietis, kuris įsipjovė kojos pirštą, teisingai?

– Nagi, Efe, kam tu mane erzini?

– Ne, pala, tai įvyko kitą vakarą, ar ne? Žinau – tu buvai su Bante tąsyk, kai užgriuvo policija ir mums teko slėptis tarp šiukšlių dėžių.

– Efe, tau patinka mane erzinti, tiesa? Įsižeidei, kad seniai čia nebuvau, ar ne?

– Sakyk, ką nori, bet aš tikrai žinau, kad *kažkur* esu tave mačiusi.

– Baik erzintis.

– Aš visai nesierzinu. Garbės žodis. Nori pašokti?

– Kol kas ne.

– Ačiū Dievui. Man šį vakarą klaikiai spaudžia batai.

Netrukus ji su Mulkasteriu karštai šnekučiavosi. Sebastianas atsilošė kėdėje ir tarė man:

– Pakviesiu tas dvi prisėsti prie mūsų.

Dvi anksčiau mumis susidomėjusios merginos vėl artėjo prie mūsų staliuko. Sebastianas nusišypsojo ir pakilo su jomis pasisveikinti; netrukus jos irgi su apetitu valgė. Vienos veidas priminė kaukolę, kita buvo panaši į ligotą vaiką. Kaukolė, atrodo, buvo skirta man.

– Gal jums patiktų jaukus vakarėlis? – paklausė ji. – Tik mes šešiese, pas mane.

– Žinoma, – atsakė Sebastianas.

– Kai atėjot, pamanėm, kad jūs žydri.

– Jus suklaidino mūsų žydinti jaunystė.

Kaukolė sukikeno.

– Tu visai nieko, – tarė ji.

– Tiesą sakant, net labai simpatiškas, – pridūrė Ligotas Vaikas. – Tik reikia įspėti ponią Meifild, kad ketiname išeiti.

Buvo dar anksti, vos po vidurnakčio, kai vėl atsidūrėme gatvėje. Šveicorius pamėgino mus įkalbėti, kad važiuotume taksi.

– Aš pasaugosiu jūsų automobilį, pone; jums nereikėtų pačiam vairuoti, tikrai ne, aš, jumis dėtas, to nedaryčiau.

Bet Sebastianas sėdo prie vairo, abi merginos susigrūdo greta jo, ketindamos rodyti kelią. Efė, Mulkasteris ir aš įsitaisėme gale. Man regis, važiuodami šiek tiek parėkavome.

Nuvažiuoti pavyko netoli. Pasukę Šaftsberio prospektu Pikadilio pusėn vos per plauką nesusidūrėme su tiesiai iš priekio artėjančiu taksi automobiliu.

– Viešpatie Dieve, – ištarė Efė, – žiūrėk, kur važiuoji. Gal nori mus visus nugalabyti?

– Tas vairuotojas labai neatsargus, – atsakė Sebastianas.

– Tu irgi neatsargiai vairuoji, – pasakė Kaukolė. – Be to, mums reikia važiuoti kita gatvės puse.

– Kita tai kita, – sutiko Sebastianas, staigiai šūsteldamas į priešingą pusę.

– Ei, sustok. Aš geriau eisiu pėsčia.

– Sustoti? Žinoma.

Jis paspaudė stabdžius ir mes išsyk sustojome pačiam gatvės vidury. Prie mūsų, spartindami žingsnius, ėjo du policininkai.

– Išleiskit mane lauk, – paliepė Efė, mikliai išsikeberiojo iš mašinos ir leidosi bėgti.

Kitus jie pričiupo.

– Labai atsiprašau, pareigūne, jei trukdžiau eismui, – labai raiškiai tardamas žodžius pareiškė Sebastianas, – bet

dama primygtinai reikalavo, kad sustočiau, nes jai reikėjo išlipti. Neklausė jokių prieštaravimų. Jūs veikiausiai pats pastebėjote, jog reikalas buvo labai skubus. Supraskite – nervai.

– Leiskite man su juo pasikalbėti, – pasisiūlė Kaukolė. – Nagi, gražuoli, nedaryk mums bėdos; niekas daugiau nieko nematė, tik jūs. Vaikinai nenorėjo nieko blogo. Tuoj įsodinsiu juos į taksi ir ramiai pargabensiu namo.

Policininkai atidžiai mus apžiūrinėjo, stengdamiesi nuspręsti, kaip elgtis. Net tada viskas dar galėjo baigtis gerai, jei ne Mulkasteris.

– Klausykit, bičiuliai, – įsikišo jis, – nagi, jūs nieko nematėt. Mes ką tik išėjom iš motušės Meifild. Ji tikrai jums moka, kad prireikus užmerktumėt akis. Tai mūsų irgi galėtumėt nepastebėti – pamatysite, nepasigailėsit.

Jo žodžiai išsklaidė paskutines abejones, kurių galbūt policininkai dar turėjo. Netrukus visi sėdėjome kamerose.

Kaip mes ten nuvažiavome, beveik neprisimenu; nepamenu ir kaip mus pasodino. Man regis, Mulkasteris karštai priešinosi, ir kai visiems paliepė iškraustyti kišenes, apkaltino kalintojus plėšikavimu. Paskui mus uždarė, ir pirmas aiškus mano prisiminimas – tai plytelių sienos, aukštai pritaisyta lempa storo stiklo gaubtu, gultai ir durys, ant kurių iš vidaus nebuvo rankenos. Kažkur į kairę nuo manęs siautėjo Sebastianas ir Mulkasteris. Pakeliui į nuovadą Sebastianas neblogai laikėsi ant kojų ir atrodė gana santūrus, tačiau uždarytas kameroje pašėlo, ėmė daužyti duris ir šūkauti: „Po velnių, aš negirtas. Atidarykite duris. Man būtinai reikia gydytojo. Sakau jums, aš negirtas“; gretimoje kameroje Mulkasteris rėkė: „Dieve mano, jūs už tai brangiai sumokėsite. Darote baisią klaidą, aš jums sakau. Iškvieskite vidaus rei-

kalų ministrą. Paskambinkite mano advokatui. Reikalauju laikytis *habeas corpus**."

Pasigirdo pasipiktinimo murmesys iš kitų kamerų, kuriose įvairūs per vakarą prigaudyti valkatos bei kišenvagiai mėgino bent kiek numigti: „Alio, jūs ten, ramiau!", „Duokit žmonėms ramybę, ar girdit?"... „Kas čia, po šimts, nuovada ar beprotnamis?" – o seržantas, priėjęs patikrinti, sudraudė juos pro grotas:

– Jei neišsiblaivysit, sėdėsit čia visą naktį.

Nusiminęs įsitaisiau ant gultų ir trumpam užsnūdau. Netrukus triukšmas aprimo ir išgirdau Sebastiano balsą:

– Ei, Čarlzai, ar tu čia?

– Aš čia.

– Velniškai bjaurus reikalas.

– Gal mus gali paleisti už užstatą ar kaip?

Mulkasteris, atrodo, užmigo.

– Pasakysiu, kas gali mums padėti – Reksas Motramas. Jis čia jausis kaip žuvis vandenyje.

Pasirodė, jog ne taip lengva jį rasti; tik po gero pusvalandžio man pavyko prisišaukti budintį policininką. Po ilgų įkalbinėjimų jis gana skeptiškai sutiko telefonu perduoti žinutę į viešbutį, kuriame vyko mūsų pokylis. Paskui vėl teko ilgai palaukti, ir staiga mūsų kalėjimo durys atsivėrė.

Troškiame policijos nuovados ore pro aitrią nešvaros ir dezinfekcijos smarvę prasimušė sodrus, malonus dūmas, kylantis nuo Havanos cigaro – dviejų Havanos cigarų, nes antrą rūkė budintis seržantas.

Reksas stovėjo budėtojo kambaryje nelyginant tikras – net, ko gero, perdėtas – valdžios ir turto įsikūnijimas, apsivilkęs kailiu pamuštą paltą su plačia karakulio apykakle,

---

* Asmens neliečiamumo teisė (*lot.*).

užsidėjęs cilindrą. Policininkai nuolankiai jo klausė ir vykdė visus įsakymus.

– Turėjome atlikti pareigą, – teisinosi jie. – Suėmėme ponaičius, nes bijojome, kad nepakliūtų į bėdą.

Piktas, pagiriotas Mulkasteris užvedė painų skundą apie tai, kaip buvo pažeistos jo, kaip piliečio, teisės pasinaudoti advokato paslaugomis. Reksas tarė:

– Verčiau leiskite kalbėti man.

Aš jau buvau išsiblaivęs; gėrėdamasis žiūrėjau ir klausiau, kaip Reksas tvarko mūsų reikalus. Jis perskaitė suėmimo protokolus, draugiškai pasikalbėjo su mus suėmusiais policininkais; be galo elegantiškai, vos pastebimai užsiminė jiems apie kyšio galimybę, bet tuojau pat ją atšaukė pamatęs, kad viskas per ilgai užtruko ir per plačiai pasklido; įsipareigojo rytoj dešimtą valandą ryto pristatyti mus į magistrato teismą ir netrukus išsivedė. Jo automobilis stovėjo lauke.

– Šiandien nėra prasmės ką nors aptarinėti. Kur nakvojate?

– Marčerse, – atsakė Sebastianas.

– Geriau važiuojam pas mane. Galiu jus apnakvyndinti. Palikit viską spręsti man.

Buvo akivaizdu, kad jam labai patinka būti tokiam dalykiškam.

Kitą rytą jo dalykiškumas pasireiškė dar įspūdingiau. Atsibudau nustebęs ir sutrikęs, kaip dažniausiai būna nakvojant nepažįstamoje vietoje, ir pačiomis pirmomis sąmonės minutėmis atmintin grįžo praėjusios nakties įvykiai – iš pradžių kaip košmaras, paskui kaip tikrovė. Rekso liokajus iš lagamino kraustė daiktus. Pamatęs mane, priėjo prie praustuvės ir kažko įpylė iš buteliuko.

– Atrodo, viską paėmiau iš Marčmeinų namo, – tarė jis. – Štai, ponas Motramas liepė parnešti iš Hepelio vaistinės.

Išgėręs vaistų, pasijutau daug geriau.

Mūsų jau laukė specialiai iškviestas barzdaskutys iš Tramperio kirpyklos.

Sėdus pusryčiauti, pasirodė Reksas.

– Teisme svarbu gerai pasirodyti, – tarė jis. – Laimė, jūsų veiduose nematyti vakarykščio lėbavimo žymių.

Po pusryčių atėjo advokatas, Reksas trumpai jam apsakė padėtį.

– Sebastianas ne juokais įkliuvo, – kalbėjo jis. – Jam gresia iki šešių mėnesių kalėjimo už vairavimą neblaiviam. Nelaimė, jus teis Grigas, o jis tokiais atvejais gana griežtas. Šį rytą nieko ypatingo nebus, tik paprašysime savaitei atidėti Sebastiano bylos svarstymą, kad gynyba galėtų pasirengti. Jūs abu prisipažinsite kaltę, atsiprašysite ir sumokėsite po penkis šilingus baudos. Pažiūrėsiu, gal pavyks susitarti su vakariniais laikraščiais, kad nekeltų triukšmo. Sunkiau gali būti įkalbėti „Žvaigždę".

...Nepamirškit, svarbiausia – nė žodžio apie „Senąją šimtinę". Laimė, šliundros buvo negirtos ir joms kaltinimai nepateikti, bet policininkai užsirašė jų pavardes ir gali iškviesti liudyti. Jei mėginsite ginčytis su policijos pateiktais kaltinimais, jie iškvies jas. To būtina išvengti, todėl jums teks sutikti su viskuo, ką sakys policininkai; lieka tikėtis, kad magistrato teisėjai parodys gerą širdį ir nenorės sugriauti jaunuolio ateities dėl vieno vaikiško nusižengimo. Viskas bus gerai. Dar reikės lengvai įkalbamo dėstytojo, kuris patvirtintų, kad esate geras studentas. Džulija sakė, jog tokį turit – kažkokį Samgrasą. Tiks. O *jūsų* istorija paprasta – atvykote iš Oksfordo į padoriausią pokylį, bet kadangi esate nepratę gerti, tai padauginote ir paklydote, važiuodami namo.

...Paskui pažiūrėsim, kaip sutvarkyti reikalus su jūsų Oksfordo valdžia.

– Aš jiems liepiau pakviesti advokatą, – įsikišo Mulkasteris, – bet jie atsisakė. Beviltiškai pasišiukšlino, nesuprantu, kodėl turėtų likti nenubausti.

– Dėl Dievo meilės, tik nepradėkit ginčytis. Prisipažinkit, kad esat kalti, ir susimokėkit baudas. Ar aišku?

Mulkasteris niurnėdamas sutiko.

Teisme viskas vyko taip, kaip buvo numatęs Reksas. Pusę vienuoliktos jau stovėjome Lenktojoje gatvėje – mudu su Mulkasteriu visiškai laisvi, Sebastianui liepta po savaitės vėl pasirodyti. Mulkasteris neprasitarė apie patirtą nuoskaudą; mudu gavome įspėjimą ir turėjome sumokėti po penkis šilingus baudos bei penkiolika šilingų teismo išlaidų. Mulkasteris mums spėjo ne juokais pakyrėti, todėl su dideliu palengvėjimu išgirdome, jog jis Londone turįs kitų reikalų. Advokatas paliko mudu su Sebastianu liūdėti vienumoje ir nuskubėjo savo keliais.

– Turbūt teks pranešti mamai, – tarė jis. – Velniava, velniava, velniava! Šalta. Nenoriu namo. Neturiu kur eiti. Gal tyliai parslinkim į Oksfordą ir palaukim, kol *patys* pradės mūsų ieškoti?

Laiptais aukštyn žemyn laipiojo įvairūs policijai ir teismams pažįstami sukčiai, o mes tebestovėjome vėjų perpučiamame skersgatvyje, neįstengdami sugalvoti, kur dėtis.

– O gal paieškom Džulijos?

– Galėčiau išvažiuoti į užsienį.

– Mielas Sebastianai, tave juk tik išbars ir lieps sumokėti keletą svarų baudos.

– Taip, bet kiek *nemalonumų* – įtrauks ir mamą, ir Braidį, visą šeimą, dėstytojus. Mieliau sėsčiau į kalėjimą. Jei paslapčia išvažiuočiau į užsienį, manęs juk negalėtų grąžinti, tiesa? Taip visada elgiasi tie, kurių ieško policija. Neabejoju, mama elgsis taip, tarsi jai būtų sunkiausia.

– Paskambinkime Džulijai, susitarkime kur nors su ja susitikti ir viską aptarkime.

Susitikome su ja *Gunter* restorane Berklio aikštėje. Džulija, kaip dauguma moterų tuo metu, dėvėjo žalią žemai ant akių užsmauktą skrybėlaitę, pervertą deimantine strėle; po pažastimi nešėsi šunytį, beveik paskendusį jos kailiniuose. Pasveikino mus neįprastai susidomėjusi.

– Na ir prisidirbot, vaikinai; bet turiu pripažinti, kad stebėtinai gerai atrodot. Aš vienintelį kartą gyvenime buvau prisigėrusi, tai rytojaus dieną maniau, kad mirsiu. Galėjote pasiimti ir mane. Pokylis buvo kraupus kaip mirtis, o aš seniai norėjau apsilankyti „Senojoje šimtinėje". Niekas manęs nesiveda. Ar ten labai smagu?

– Tai tu ir apie tai žinai?

– Reksas man rytą paskambino ir viską papasakojo. Kaip atrodė jūsų merginos?

– Nepradėk domėtis nešvankybėmis.

– Maniškė buvo panaši į kaukolę.

– O maniškė – į džiovininkę.

– *Nieko sau.* – Buvo aišku, kad po nuotykio su merginomis mes labai išaugome Džulijos akyse; ši nutikimo dalis jai atrodė įdomiausia.

– Ar mama žino?

– Apie kaukoles ir džiovininkes – ne. Bet žino, kad pakliuvot už grotų. Aš jai pasakiau. Aišku, ji išklausė kaip tikras angelas. Tu gi žinai, kad viskas, ką darė dėdė Nedas, yra tobula, o jis kartą buvo atsidūręs kalėjime už tai, kad atsivedė lokį į Loido Džordžo surengtą mitingą, taigi mama reagavo labai žmoniškai. Kviečia jus abu pietų.

– O Dieve!

– Problema – laikraščiai ir giminės. Čarlzai, jūsų giminaičiai irgi siaubingi?

– Aš turiu tik tėvą. Jis nieko nesužinos.

– Mūsų giminė tiesiog baisi. Vargšės mamos laukia šiurpūs išbandymai. Tuoj jai visi pradės rašyti užuojautos laiškus ir plūsti į svečius, bet pusė iš jų patyliukais manys: „Štai, kaip būna, kai augini vaiką katalikų tikėjime", o kita pusė: „Štai, kaip būna, kai leidi jį mokytis į Itoną, o ne į Stouniherstą." Vargšelė niekaip jiems neįtiks.

Pietavome su ledi Marčmein. Ji nutikimą vertino romiai ir su humoru. Išgirdome vienintelį priekaištą:

– Nesuprantu, kam jums prireikė nakvoti pas poną Motramą. Galėjot iš karto parvažiuoti ir viską papasakoti man.

...Kaip pasiaiškinsiu giminėms? – paklausė ji. – Kai pamatys, kad aš jaudinuosi mažiau už kitus, visi bus baisiai sukrėsti. Ar pažįstate mano vyro seserį, Fanę Roskomon? Ji seniai kalba, kad aš prastai auklėju vaikus. Pradedu manyti, jog ji teisi.

Kai išėjome, pasakiau Sebastianui:

– Geresnės reakcijos neįmanoma įsivaizduoti. Ko tu taip jaudinaisi?

– Nemoku paaiškinti, – atsiliepė prislėgtas Sebastianas.

Po savaitės Sebastianas stojo prieš teismą ir gavo dešimties svarų baudą. Laikraščiai šiai žiniai skyrė nemaloniai daug dėmesio, viename pasirodė ironiška antraštė: „Markizo sūnus nepratęs gerti vyno". Magistrato teisėjas pareiškė, kad sunkesnių kaltinimų išvengti pavyko vien dėl savalaikių policijos veiksmų... „Jums tiesiog pasisekė, kad netenka dabar atsakyti už sunkų nusikaltimą." ...Ponas Samgrasas paliudijo, kad Sebastiano reputacija esanti be priekaištų ir kad kaltinimai kelia grėsmę jo šlovingai ateičiai universitete. Laikraščiai pasigavo ir tai – „Pavyzdingo studento ateičiai

kilo pavojus". Jei ne pono Samgraso parodymai, pareiškė teisėjas, jis būtų mielai skyręs griežtesnę bausmę; įstatymas vienodas ir Oksfordo studentui, ir eiliniam chuliganui; tiesą sakant, kuo geresnėje šeimoje augęs nusikaltėlis, tuo gėdingesnis nusikaltimas...

Ponas Samgrasas mums padėjo ne tik Lenktojoje gatvėje. Oksforde jis veikė taip pat uoliai ir įžvalgiai, kaip Reksas Motramas Londone. Spėjo pasikalbėti su kolegijos vadovybe, proktoriais, prorektoriumi; įkalbėjo monsinjorą Belą aplankyti Kristaus Bažnyčios kolegijos dekaną; surengė ledi Marčmein susitikimą su pačiu rektoriumi: jo veiklos dėka mums visiems trims iki semestro pabaigos buvo uždrausta vakarais iškelti koją iš kolegijos. Hardkaslui dėl ne visai suprantamų priežasčių vėl uždraudė naudotis automobiliu, ir pamažu viskas nurimo. Labiausiai įkyrėjusi bausmė buvo nuolatinis bendravimas su Reksu Motramu ir ponu Samgrasu, bet kadangi Reksas gyveno Londone, tarp aukštų politikų ir finansininkų, o ponas Samgrasas čia pat, Oksforde, tai pastarasis mus kamavo kur kas labiau.

Jis persekiojo mus visą semestrą. Kolegijos sprendimu nebegalėjome vakarais susiburti ir nuo devintos valandos vieni tūnodavome savo kambariuose, priklausomi nuo pono Samgraso malonės. Beveik nebuvo vakaro, kad jis kurio nors iš mūsų neaplankytų. Kalbėjo apie „mūsų mažutę avantiūrą" taip, tarsi jis irgi būtų sėdėjęs už grotų, ir tai mus sietų. ...Kartą aš, perlipęs tvorą, pabėgau iš kolegijos, ponas Samgrasas rado mane Sebastiano kambariuose, kai vartai jau buvo užrakinti, ir pasistengė, kad šis faktas mudu susietų dar labiau. Todėl nė trupučio nenustebau, kai atvykęs po Kalėdų į Braidshedą išvydau poną Samgrasą vieną sėdintį prie židinio kambaryje, pramintame „gobelenų sale", ir tarsi tyčia lūkuriuojantį manęs.

– Kaip matote, esu čia vienvaldis šeimininkas, – tarė mane pamatęs, ir kai pakilęs padavė man ranką, šeimininkiškai sveikindamasis, iš tiesų galėjai pamanyti, jog jam priklauso ir salė, ir tamsūs jos sienas puošiantys medžioklės vaizdai, priklauso kariatidės abipus židinio, priklausau ir aš. – Šį rytą, – tęsė jis, – ant vejos priešais namą vyko Marčmeinų skalikų gaujos apžiūra – nuostabus, archajiškas reginys, – o dabar mūsų jaunieji draugai patraukė į lapių medžioklę, net Sebastianas, kuris – jūsų tai turbūt nenustebins – su raudonu švarku atrodo labai elegantiškai. Braidshedo elegantišku nepavadinsi, jis veikiau įspūdingas: juodu abu su tokiu vietos keistuoliu seru Valteriu Striklend-Vineiblsu vadovauja vietos medžiotojų draugijai. Gaila, kad jų atvaizdų nėra šiuose gana vidutiniškuose gobelenuose – tai jiems pridėtų bent kiek fantazijos.

...Šeimininkė į medžioklę nevažiavo, kaip ir sveikstantis dominikonas, per daug skaitęs Mariteno ir per mažai Hėgelio; dar, žinoma, seras Adrianas Porsonas ir du gan grėsmingi giminaičiai iš Vengrijos – mėginau juos kalbinti iš pradžių vokiškai, paskui prancūziškai, bet nė viena kalba neišgirdau nieko įdomaus. Šita draugija neseniai išvyko aplankyti kaimynų. Aš praleidau jaukią popietę prie židinio neprilygstamojo Šarliuso draugijoje[42]. Pamatęs jus, įsidrąsinau paprašyti atnešti arbatos. Kaip jus parengti susitikimui su visais čia esančiais? Deja, rytoj daugelis išsivažinės. Ledi Džulija Naujuosius metus ketina sutikti ne namie ir išsiveža drauge visą *beau-monde**. Pasigesiu šių dailių būtybių, ypač tokios Selijos; ji jūsų nelaimės draugo Bojaus Mulkasterio sesuo, stebėtinai nepanaši į jį. Kalbos maniera primena

* Pažodžiui – „gražųjį pasaulį" (*pranc.*); taip vadinami turtingiausi ir madingiausi aukštuomenės nariai.

paukštelį, be galo žaviai ir mikliai lesioja įvairias temas, o rengiasi it moksleivė, ir asmeniškai man tai atrodo labai pikantiška. Pasigesiu jos, nes aš rytoj neišvažiuoju. Nuo rytdienos pradėsiu rimtai dirbti prie šeimininkės knygos – patikėkite, tai tikras to meto nutikimų lobynas: gryniausias, autentiškas 1914 m. kūrinys.

Atnešė arbatos, paskui grįžo Sebastianas; jis sakėsi anksti atsilikęs nuo kitų medžiotojų ir pasukęs namo; netrukus sugužėjo ir likusieji, grįžę automobiliu, vakarop nusiųstu jų parvežti; nebuvo matyti tik Braidshedo: jis turėjo kažkokių reikalų šunidėse, Kordelija nuėjo drauge. Grįžusieji pasklido po salę, netrukus pradėjo valgyti plaktą kiaušinienę bei karštas bandeles, o ponas Samgrasas, nors pietavo namie ir visą popietę prasėdėjo snausdamas prie židinio, irgi valgė drauge. Netrukus su savo palyda grįžo ledi Marčmein, ir kai ji, prieš lipdama laiptais aukštyn persirengti vakarienei, paklausė: „Kas eis į koplyčią rožinio?“, o Sebastianas su Džulija atsiliepė nekantraują kuo greičiau išsimaudyti, su ja pasisiūlė eiti ponas Samgrasas ir dominikonas.

– Tas ponas Samgrasas galėtų ir išvažiuoti, – iš vonios pasakė Sebastianas, – man jau iki blogumo pakyrėjo jaustis jam dėkingam.

Per ateinančias dvi savaites antipatija ponui Samgrasui virto mažyte visų namiškių paslaptimi; jo draugijoje puikios senos sero Adriano Porsono akys nukrypdavo į kažkokius tolimus horizontus, o lūposе sustingdavo klasikinė pesimizmo išraiška. Tik pusbroliai iš Vengrijos, neteisingai įvertinę dėstytojo socialinę padėtį ir palaikę kažkokiu itin privilegijuotu tarnu, nekreipė jį jokio dėmesio.

Iš visų Kalėdoms susirinkusių svečių liko tik ponas Samgrasas, seras Adrianas Porsonas, vengrai, vienuolis, Braidshedas, Sebastianas ir Kordelija.

Namuose viešpatavo religija; ji ne tik reiškėsi praktikomis – kasdienėmis mišiomis, rožiniu, ryto ir vakaro maldomis koplyčioje, – bet ir vyravo pokalbiuose. „Privalome Čarlzą paversti kataliku“, – prisakė ledi Marčmein, ir man pas juos viešint daugelį pokalbių ji subtiliai pasukdavo teologijos link. Po pirmo tokio pokalbio Sebastianas paklausė:

– Ar mama jau pradėjo su tavimi savo „pašnekesius“? Ji amžinai taip daro. Prakeikimas, atrodo, negali be jų gyventi.

Niekad nebūdavo taip, kad žmogų tyčia iškviestų pašnekesiui ar kad jis būtų pradėtas sąmoningai; tai tiesiog nutikdavo ledi Marčmein panorus nuoširdžiai, akis į akį su kuo nors pasikalbėti: vasarą – vaikštinėjant palei tvenkinius ar prisėdus nuošaliame rožyno kampelyje, žiemą – jos svetainėje antrame namo aukšte.

Ši svetainė buvo tik jos vienos; ji pasisavino ją ir taip pakeitė, kad įėjęs staiga pasijusdavai patekęs į visai kitus namus. Lubas padarė žemesnes, todėl nebebuvo matyti įmantrių karnizų, vienokiu ar kitokiu pavidalu puošiančių visus kambarius; sienas, kitados išmuštas brokatu, apnuogino, nudažė melsvai ir prikabinėjo ant jų aibę malonius prisiminimus keliančių mažučių akvarelių; ore tvyrojo saldus ką tik nuskintų gėlių ir aitrių kvapniųjų žolių aromatas; mažoje rožės medžio spintoje rikiavosi jos biblioteka – gerokai suskaityti poezijos tomai ir religiniai veikalai minkštais odos viršeliais; ant židinio atbrailos būriavosi širdžiai mieli daikteliai – dramblio kaulo madona, gipsinis šventasis Juozapas, po mirties nutapyti visų trijų kare žuvusių brolių miniatiūriniai portretai. Tą švytintį rugpjūtį, kurį mudu su Sebastianu praleidome Braidshede, laikėmės atokiai nuo jo motinos kambario.

Prisiminus šį kambarį, galvoje suskambo ir buvusių pokalbių nuotrupos. Pamenu, kaip ji kalbėjo:

– Kai buvau jauna, mes buvome gana neturtingi, nors vis dėlto gerokai turtingesni už daugumą žmonių, o ištekėjusi tapau labai turtinga. Anksčiau man tai kėlė nerimą, maniau, negerai turėti tiek daug gražių daiktų, kai kiti neturi nieko. Dabar suprantu, kad turtuoliai irgi gali nusidėti, geisdami neturtėlių privilegijų. Dievas ir jo šventieji visada labiau mylėjo vargšus, bet aš manau, jog Viešpaties malonė tuo ir nepaprasta, kad gali suteikti šventumo visų žmonių gyvenimams, tarp jų ir turtuolių. Pagoniškoje Romoje turtai visada reiškė žiaurumą, bet dabar taip nebėra.

Aš jai kažką pasakiau apie kupranugarį ir adatos skylutę, ir ji mielai pasigavo šią temą.

– Na žinoma, – tarė, – juk labai netikėta manyti, kad kupranugaris lįs pro adatos skylutę, tačiau Evangelijoje pilna neįtikėtinų dalykų. Kas galėtų *tikėtis*, kad jautis ir asilas suklups prie lopšio, garbindami kūdikį? Apskritai šventųjų gyvenimuose gyvūnai elgiasi labai keistai. Tai ir yra religijos poetika, pasakiškasis jos aspektas.

Tačiau aš likau abejingas ir jos tikėjimui, ir žavesiui; tiksliau – jie abu mane veikė vienodai. Tuo metu man rūpėjo tik Sebastianas, kuriam, mano manymu, grėsė pavojus, nors tada dar nesuvokiau, koks tas pavojus rimtas. Jis nuolat beviltiškai meldė, kad būtų paliktas ramybėje. Savo paties vaizduotėje, prie žydrų vandenų, po šnarančiomis palmėmis jis būdavo ramus ir patenkintas it polinezietis; tačiau vos tik prie koralinių rifų išmesdavo inkarą didžiulis laivas, kateris įplaukdavo įlankon, o šlaitu, niekada neregėjusiu batų pėdsako, ryžtingai imdavo ropštis nuožmus prekiautojas, administratorius, misionierius ar turistas, išmušdavo valanda atkasti senovinius genties ginklus ir pradėti kalvose mušti būgnus arba pasirinkti lengvesnį kelią – nusigręžti nuo saulės šviesoje skendinčių durų ir vienišam dusti nuo kosulio

tamsoje, kur sienomis bergždžiai žygiuoja bejėgės pieštos dievybės, o kampuose priversta tuščių romo butelių.

O kadangi įsibrovėliais Sebastianas laikė ir savo sąžinę, ir visas žmogiško prisirišimo apraiškas, jo dienos Arkadijoje buvo suskaičiuotos. Mat tomis man ramiomis dienomis Sebastianas pajuto grėsmę. Gerai žinojau tą jo įtarų nerimą, kai jis tarsi elnias staiga pakelia galvą, tolumoje nuaidėjus pirmiesiems medžioklės rago garsams; jau buvau matęs, kaip jis sunerimsta vos užsiminus apie šeimos narius ir religiją, o dabar pastebėjau ir pats virtęs įtariamuoju. Jo meilė niekur nedingo, tačiau tapo bedžiaugsmė, nes aš lioviausi buvęs jo vienatvės dalis. Vis labiau susidraugaudamas su jo šeimos nariais prisijungiau prie to pasaulio, nuo kurio jis stengėsi pabėgti; virtau viena iš jį kaustančių grandinių. Būtent tokiai daliai visais tais pašnekesiais mane stengėsi parengti jo motina. Niekas nebuvo išsakyta garsiai. Tik labai retai ir itin miglotai suvokdavau, kas čia vyksta.

Išoriškai vienintelis priešas atrodė ponas Samgrasas. Mudu su Sebastianu praleidome Braidshede dvi savaites, elgdamiesi kaip išmanydami. Sebastiano brolis buvo užsiėmęs sportu ir žemės valdomis; ponas Samgrasas bibliotekoje triūsė prie ledi Marčmein knygos; seras Adrianas Porsonas beveik niekad nesiskyrė su ledi Marčmein. Mes su jais susitikdavome tik vakarais; po tuo erdviu stogu pakako vietos begalei įvairiausių savarankiškų žmonių.

Po dviejų savaičių Sebastianas tarė:

– Nebegaliu pakęsti pono Samgraso. Važiuokime į Londoną.

Jis apsistojo pas mane ir mielai gyveno ten, o ne „Marčerse“. Mano tėvui jis patiko.

– Man atrodo, tavo draugas labai įdomus ir linksmas, – pareiškė jis. – *Dažniau* jį pasikviesk.

Paskui, grįžę į Oksfordą, vėl panirome į ankstesnį gyvenimą, nors jis, regis, traukte traukėsi nuo šalčio. Sebastiano liūdesį, taip aiškiai regimą praėjusį semestrą, pakeitė nuolatinis niūrumas, neišsisklaidantis net būnant su manimi. Jo širdį slėgė skausmas, bet aš neįstengiau atrasti jo priežasties, todėl, negalėdamas padėti, užjaučiau ir liūdėjau drauge.

Dabar jis pralinksmėdavo tik būdamas girtas, o išgėręs būtinai veržbeing „paerzinti pono Samgraso". Pagal Švč. Mergelės Marijos bažnyčios varpų melodiją jis sukūrė dainelę, kurios priedainis skambėjo: „Samgrasas – mulkis basas", ir beveik kas savaitę dainuodavo šią serenadą jam po langais. Ponui Samgrasui teko garbė tapti pirmuoju dėstytoju, kurio kambariuose buvo įvestas privatus telefonas. Įkaušęs Sebastianas jam skambindavo ir dainuodavo savo paprastutę dainelę. Į tai ponas Samgrasas, kaip sakoma, žvelgė geraširdiškai, ir susitikus šypsodavosi įteikliai, tačiau kas kartą vis globėjiškiau, tarsi kiekvienas Sebastiano išpuolis kažkokiu būdu stiprintų pono Samgraso įtaką jam.

Kaip tik tą semestrą pradėjau suprasti, kad Sebastianas yra visai kitoks girtuoklis negu aš. Aš nusigerdavau dažnai, tačiau veikiau iš geros nuotaikos pertekliaus, norėdamas išsaugoti smagias akimirkas, jas pratęsti ir sustiprinti; Sebastianas gėrė, stengdamasis pabėgti. Mudu abu brendome, darėmės rimtesni; aš pradėjau gerti mažiau, jis – daugiau. Sužinojau, kad kartais man grįžus į savo kolegiją jis iki vėlumos sėdėdavo vienas ir gerdavo. Nelaimės pasipylė ant jo tokiu greičiu ir buvo tokios netikėtai žiaurios, kad man dabar sunku pasakyti, kada suvokiau, jog mano draugas pakliuvo į rimtą bėdą. Per Velykų atostogas jau tai žinojau.

Džulija sakydavo:

– Vargšas Sebastianas. Čia kažkokia cheminė reakcija.

Tai buvo įprastas tų laikų posakis, kilęs iš dievaži kokios klaidingai suprastos populiariojo mokslo sampratos. „Tai vis

cheminės reakcijos“, – buvo sakoma, prireikus paaiškinti itin stiprią dviejų žmonių meilę arba neapykantą vienas kitam. Naujas senos determinizmo sąvokos pavidalas. Aš nemanau, kad mano draugo nelaimių priežastis buvo cheminė reakcija.

Velykų atostogos Braidshede buvo pilnos kartėlio; jų kulminacija tapo nedidelis, tačiau nepamirštamai skausmingas nutikimas. Prieš vakarienę motinos namuose Sebastianas smarkiai prisigėrė, ir tai ženklino naują jo liūdnų rekordų erą, dar vieną galiausiai jį sužlugdžiusio bėgimo nuo šeimos etapą.

Tai buvo vakare tos dienos, kai iš Braidshedo išvažiavo daug Velykoms atvykusių svečių. Tik buvo sakoma, kad jie atvyko „Velykoms“, o iš tikrųjų pradėjo rinktis antradienį po Velykų, nes visi Flaitai nuo Didžiojo ketvirtadienio iki pat Velykų dienos užsidarė rekolekcijoms į vienuolyno svečių namus. Tais metais Sebastianas pareiškė nevažiuosiąs, bet paskutinę akimirką pasidavė ir namo grįžo slegiamas sunkios depresijos, iš kurios man visiškai nepavyko jo ištraukti.

Visą savaitę jis daug gėrė – tik aš vienas žinojau, kiek daug; gėrė nervingai, slapstydamasis, visiškai kitaip, negu seniau buvo pratęs. Viešint svečiams, bibliotekoje visada stovėdavo padėklas su grogu, ir Sebastianas įprato slapčiomis ten lankytis, nesisakydamas net man. Dienomis namuose beveik nieko nebūdavo. Aš dirbau – tapiau kitą plokštę mažajame kolonados kambaryje su vaizdu į sodą. Sebastianas skundėsi esąs peršalęs, sėdėjo namie, ir aš jo nė karto nemačiau visai blaivaus; bet jis sugebėjo nepatraukti dėmesio, nes beveik visą laiką tylėjo. Kartais pastebėdavau į jį metamus smalsius žvilgsnius, bet daugelis svečių per mažai jį pažinojo, kad įžvelgtų permainą, o šeimos nariai buvo užsiėmę – kiekvienas rūpinosi savo svečiais.

Į mano priekaištus Sebastianas atsakė: „Negaliu pakęsti tų susirinkusiųjų“; tačiau galiausiai palūžo, kai jie išsivažinėjo ir jam teko akis į akį susidurti su saviškiais.

Buvo įprasta, kad šeštą valandą vakaro į svetainę atnešdavo kokteiliams skirtą padėklą su buteliais; svečiai įsipildavo patys, o butelius išnešdavo, jiems išėjus persirengti; vėliau, prieš pat pietus, kokteiliai vėl pasirodydavo, tik dabar juos nešiodavo liokajai.

Sebastianas dingo po arbatos; sutemo, tad aš gerą valandą su Kordelija žaidžiau mažongą. Jis pasirodė šeštą, kai aš vienas sėdėjau svetainėje; pastebėjau gerai pažįstamą rūškaną veido išraišką, o prakalbus atpažinau nuo gėrimo užkimusį balsą.

– Ar dar neatnešė kokteilių? – Jis negrabiai truktelėjo tarnų iškvietimo virvutę.

Aš paklausiau:

– Kur tu buvai?

– Viršuj, pas auklę.

– Netikiu. Tu kažkur gėrei.

– Skaičiau savo kambaryje. Man šiandien blogiau, aš peršalęs.

Kai atnešė padėklą, jis šliūkštelėjo į stiklinę džino bei vermuto ir išsinešė ją iš kambario. Nusekiau į viršų jam iš paskos, bet jis man prieš nosį užtrenkė savo kambario duris ir pasuko spynoje raktą.

Grįžau į svetainę kupinas liūdesio ir blogos nuojautos.

Susirinko šeimos nariai. Ledi Marčmein paklausė:

– Kas nutiko Sebastianui?

– Jis nuėjo prigulti. Peršalimas sustiprėjo.

– O varge, kad tik neprasidėtų gripas. Man pastaruoju metu porą kartų pasirodė, kad jis karščiuoja. Jam nieko nereikia?

– Ne, kaip tik prašė, kad netrukdytume.

Pamaniau, ar nevertėtų pasikalbėti su Braidshedu, tačiau jo niūrus, tarsi iš akmens išskaptuotas veidas anaiptol neskatino atvirų pokalbių. Todėl lipdamas į viršų persirengti pasakiau Džulijai:

– Sebastianas girtas.

– Negali būti. Jis juk net nepasirodė gerti kokteilių.

– Jis visą popietę gėrė savo kambaryje.

– Kaip keista! Baisi nuobodybė! Ar galės ateiti vakarienės?

– Ne.

– Na, tai *jums* teks juo pasirūpinti. Tai ne mano reikalas. Jis dažnai taip elgiasi?

– Pastaruoju metu – taip.

– Baisiausia nuobodybė.

Pamėginau atidaryti Sebastiano duris, tačiau jos buvo užrakintos; tikėjausi, kad jis užmigo, bet grįžęs iš vonios radau jį sėdintį mano kambaryje prie židinio; buvo apsirengęs vakariniais drabužiais, tik nepersiavęs batų, tačiau kaklaraištis pakrypęs į šoną, plaukai pasišiaušę; veidas tamsiai išraudęs, akys šiek tiek žvairuojančios. Kalbėjo neaiškiai.

– Čarlzai, tu kalbėjai tiesą. Ne pas auklę. Ten, viršuj, gėriau viskį. Bibliotekoje nebėra, kai išvyko svečiai. Svečių nebeliko, tik mama. Aš visai girtas. Turbūt geriau, jei man atneš pavalgyti į kambarį. Nenoriu vakarieniauti su mama.

– Eik gulti, – patariau. – Pasakysiu, kad tau pasidarė blogiau.

– Daug blogiau.

Nuvedžiau jį į jo kambarį, kuris buvo greta manojo, ir pamėginau paguldyti į lovą, bet jis atsisėdo priešais veidrodį, spitrindamasis į savo atvaizdą, mėgindamas pasitaisyti kaklaraištį. Ant rašomojo stalo prie židinio stovėjo puspilnis grafinas viskio. Paėmiau jį manydamas, kad Sebastianas nemato, bet jis mikliai atsisuko nuo veidrodžio ir paliepė:

– Padėk atgal.

– Nebūk asilas, Sebastianai. Tau jau užteks.

– O koks, po velnių, tavo reikalas? Tu čia tik svečias – *mano* svečias. Savo namuose galiu gerti kiek noriu.

Tą akimirką jis būtų su manimi susimušęs dėl grafino.

– Na gerai, – tariau, statydamas grafiną į vietą, – tik dėl Dievo meilės, niekam nesirodyk.

– O, nesikišk į ne savo reikalus. Tu čia atvažiavai kaip mano draugas, o dabar šnipinėji mane ir skundi mano motinai – aš žinau. Tai štai, gali iš čia nešdintis ir pasakyk jai, kad nuo šiol aš sau susirasiu draugus, o ji tegu sau susiranda šnipus.

Aš palikau jį ir nulipau į apačią vakarieniauti.

– Užėjau pas Sebastianą, – pasakiau. – Atrodo, jis gana rimtai peršalęs. Dabar guli ir sako, kad daugiau jam nieko nereikia.

– Vargšas Sebastianas, – tarė ledi Marčmein. – Jam reikia išgerti karšto viskio. Einu pažiūrėti, kaip jis jaučiasi.

– Nereikia, mama, aš nueisiu, – stodamasi pasakė Džulija.

– *Aš* nueisiu, – pasisiūlė Kordelija, tą vakarą svečių išvykimo proga vakarieniaujanti su mumis. Niekam nespėjus jos sulaikyti, ji jau išlėkė pro duris.

Džulija pagavo mano žvilgsnį ir vos regimai liūdnai gūžtelėjo pečiais.

Po kelių minučių Kordelija grįžo. Ji atrodė labai rimta.

– Ne, atrodo, jam nieko nereikia, – pasakė ji.

– Kaip jis jaučiasi?

– Na, *nežinau*, bet man *atrodo*, jis visiškai girtas, – tarė ji.

– *Kordelija*.

Staiga mergaitė ėmė kikenti.

– „Markizo sūnus nepratęs gerti vyno“, – pacitavo ji. – „Pavyzdingo studento ateičiai iškilo pavojus“.

– Čarlzai, tai tiesa? – paklausė ledi Marčmein.

– Taip.

Paskelbė, kad vakarienė paduota, ir mes nuėjome į valgomąjį, kur daugiau apie tai nekalbėjome.

Kai mudu su Braidshedu likome vieni, jis paklausė:

– Sakėte, Sebastianas girtas?

– Taip.

– Na ir laiką pasirinko. Jūs negalėjote jo sulaikyti?

– Ne.

– Ne, – pakartojo Braidshedas. – Suprantu, negalėjote. Kartą mačiau girtą savo tėvą, šiame kambaryje. Man tada buvo ne daugiau kaip dešimt metų. Neįmanoma sulaikyti žmogaus, kuris nori prisigerti. Žinot, mamai irgi nepavyko sulaikyti tėvo.

Jis kalbėjo keistai, tarsi neasmeniškai. Pamaniau, kad juo artimiau pažįstu šios šeimos narius, juo keistesni jie man atrodo.

– Paprašysiu motinos, kad šį vakarą mums paskaitytų.

Kaip vėliau sužinojau, šeimą ištikus kokiems nors nemalonumams buvo įprasta prašyti ledi Marčmein vakare garsiai paskaityti. Ji turėjo labai gražų balsą ir aktorinių gebėjimų. Tą vakarą skaitė ištrauką iš „Tėvo Brauno". Džulija sėdėjo prie stalelio, pasiėmusi manikiūro įrankius, ir susikaupusi lakavo nagus; Kordelija glostė Džulijos pekinų šunytį; Braidshedas dėliojo pasjansą; aš sėdėjau sudėjęs rankas, stebėdamas šią dailią grupę ir gedėdamas viršuje gulinčio draugo.

Tačiau tuo vakaro košmarai nesibaigė.

Kartais, kai namie nebūdavo svečių, ledi Marčmein su šeima mėgdavo prieš miegą užeiti į koplyčią. Vos ji užvertė knygą ir pasiūlė tai kitiems, atsidarė durys ir pasirodė Sebastianas. Jis buvo apsirengęs tuos pačius drabužius, su kuriais

buvau jį matęs, bet veidas atrodė nebe įškaitęs, o blyškus kaip mirtis.

– Atėjau atsiprašyti, – pasakė jis.

– Sebastianai, brangusis, eik į savo kambarį, – pasakė ledi Marčmein. – Pasikalbėsime rytoj rytą.

– Ne tavęs. Atėjau atsiprašyti Čarlzo. Pasielgiau su juo kaip kiaulė, o jis mano svečias. Mano svečias, vienintelis mano draugas, o aš su juo elgiausi kaip kiaulė.

Svetainėje padvelkė šalčiu. Aš palydėjau Sebastianą atgal į jo kambarį, šeimos nariai nuėjo pasimelsti. Užlipęs viršun pastebėjau, kad grafinas jau tuščias.

– Tau laikas gulti, – pasakiau.

Sebastianas ėmė verkti.

– Kodėl tu susidėjai su jais prieš mane? Žinojau, kad taip bus, jei leisiu tau su jais susipažinti. Kodėl tu mane šnipinėji?

Jis prišnekėjo ir daugiau tokių dalykų, kuriuos net dabar, po dvidešimties metų, skaudu prisiminti. Galiausiai man pavyko jį nuraminti, jis užmigo, ir aš liūdnas nuėjau pas save.

Kitą rytą, labai anksti, visiems dar miegant, jis atėjo į mano kambarį; atitraukė užuolaidas, ir aš, pabudęs nuo šio garso, pamačiau jį – stovėjo nusisukęs nuo manęs, apsirengęs, rūkė ir žiūrėjo pro langą į ilgus šešėlius ant rasotos žolės ir pirmuosius paukščius, čiulbaujančius pradėjusių sprogti medžių viršūnėse. Kai aš prakalbau, atsuko į mane veidą, kuriame vakarykštės audros siautuliai nebuvo palikę jokių pėdsakų: atrodė gaivus ir paniuręs, kaip įsižeidusio vaiko.

– Na, – paklausiau, – kaip jautiesi?

– Gana keistai. Manau, dar tebesu girtas. Buvau nusileidęs į arklides, mėginau paimti automobilį, bet viskas užrakinta. Mes išvažiuojam.

Jis atsigėrė vandens iš butelio, stovinčio prie mano lovos, išmetė cigaretės nuorūką pro langą ir drebančiomis kaip senio rankomis prisidegė kitą.

– Kur važiuoji?

– Nežinau. Turbūt į Londoną. Galėsiu paviešėti pas tave?

– Žinoma.

– Gerai, tai renkis. Bagažą mums galės atsiųsti vėliau.

– Negalima taip imti ir išvažiuoti.

– Negalima pasilikti čia.

Jis atsisėdo prie lango, nusigręžęs nuo manęs, žiūrėdamas į tolumą. Netrukus tarė:

– Matau, iš kamino rūksta dūmai. Tikriausiai arklidės jau atrakintos. Eime.

– Aš negaliu išvažiuoti, – atsakiau. – Privalau atsisveikinti su tavo motina.

– Geras šunelis.

– Na, aš tiesiog nemėgstu pabėgimų.

– O man tai nė kiek nerūpi. Ketinu nuo visko pabėgti – kuo greičiau, kuo toliau. Judu su mano motina galit kiek norit regzti sąmokslus; aš čia nebegrįšiu.

– Tą patį sakei vakar.

– Žinau. Atsiprašau, Čarlzai. Juk sakiau, aš dar tebesu girtas. Jei tau nuo to bus bent kiek geriau, žinok, jog pats negaliu savęs pakęsti.

– Man nuo to nė kiek ne geriau.

– O man atrodo, turėtų būti. Na gerai, jei neketini važiuoti, tai perduok mano linkėjimus auklei.

– Tu tikrai važiuoji?

– Žinoma.

– Pasimatysime Londone?

– Taip, aš apsistosiu pas tave.

Jis mane paliko, tačiau aš nebeįstengiau užmigti; beveik po dviejų valandų liokajus atnešė arbatos su sumuštiniais ir paruošė man drabužius naujai dienai.

Vėliau nuėjau pas ledi Marčmein; buvo kilęs žvarbus vėjas, todėl visi liko namie; atsisėdau greta jos priešais židinį, ji palinkusi siuvinėjo, į lango stiklą daužėsi beveik išsprogęs vijoklio ūglis.

– Geriau jau būčiau jo *nemačiusi*, – tarė ji. – Tai buvo žiauru. *Žinoti*, kad jis girtas, man ne taip baisu. Visi vyrai taip elgiasi, kol jauni. Esu pratusi prie šios *minties*. Mano broliai tokio amžiaus buvo be galo padūkę. Skaudžiausia vakar buvo tai, kad jam nė kiek *ne smagu*.

– Suprantu, – atsakiau. – Anksčiau jo tokio niekad nesu matęs.

– Ir dar kada – vakar vakare... kai visi išsivažinėjo, kai mes pagaliau likome vieni – suprantate, Čarlzai, aš jus laikau vienu iš mūsų, Sebastianas jus myli, – kai jam nebuvo jokio reikalo apsimetinėti, kad linksminasi. Jam tikrai nebuvo linksma. Šią naktį labai mažai miegojau, visą laiką galvoje sukosi mintis: jis baisiai nelaimingas.

Nieku gyvu negalėjau jai paaiškinti to, ką ir pats ne visai aiškiai supratau; jau tada pamaniau: „Netrukus ji pati viską sužinos. Gal net jau žino.“

– Tai buvo baisu, – tariau. – Bet, labai prašau, negalvokite, kad jis taip elgiasi visą laiką.

– Ponas Samgrasas man sakė, kad jis visą semestrą labai daug gėrė.

– Taip, bet ne šitaip – anksčiau taip nebuvo.

– Tai kodėl dabar pradėjo? Kodėl čia? Su mumis? Visą naktį mąsčiau, meldžiausi, svarsčiau, ką jam pasakyti, o šį rytą jo jau nebėra. Tai labai žiauru – imti ir išvažiuoti, netarus

nė žodžio. Nenoriu, kad jis gėdytųsi; būtent dėl to, kad jam gėda, viskas ir yra taip blogai.

– Jis gėdijasi, kad yra toks nelaimingas, – atsakiau.

– Ponas Samgrasas sako, kad jis labai triukšmauja ir šėlsta. Man atrodo, – tarė ji, ir pro debesis švystelėjo silpnas humoro blyksnis, – man atrodo, judu abu mėgstate paerzinti poną Samgrasą. Tai negražu. Man ponas Samgrasas labai patinka, jūs irgi turėtumėte jį gerbti už viską, ką dėl jūsų padarė. Nors, spėju, jei būčiau jūsų amžiaus ir dar vaikinas, tikriausiai irgi neatsispirčiau norui truputį paerzinti poną Samgrasą. Ne, tai man nekliūva, bet vakar vakaras ir šis rytas – tai jau visai kas kita. Suprantate, *visa tai jau yra buvę anksčiau.*

– Galiu tik pasakyti, kad daug kartų mačiau jį girtą ir daug kartų pats esu kartu prisigėręs, bet tai, kas įvyko vakar vakare, man irgi naujiena.

– O, aš kalbu ne apie Sebastianą. Tai buvo prieš daug metų. Esu visa tai jau anksčiau patyrusi iš kito žmogaus, kurį mylėjau. Na, jūs tikriausiai suprantate, apie ką aš kalbu – apie jo tėvą. Jis lygiai taip pat prisigerdavo. Kažkas man sakė, kad dabar jis visai kitoks. Meldžiu Dievą, kad tai būtų tiesa, ir dėkoju Jam visa širdimi, jei taip ir yra. Bet tas *pabėgimas* – juk žinote, *jis* irgi pabėgo. Buvo taip, kaip jūs ką tik pasakėte, jis gėdijosi, kad yra toks nelaimingas. Abu nelaimingi, abiem gėda, abu pabėga. Kokia apgailėtina silpnybė. Vyrai, tarp kurių aš augau, – nuostabių jos akių žvilgsnis pakilo nuo siuvinio ir nuklydo į tris miniatiūras odiniais aptaisais, stovinčias ant židinio atbrailos, – buvo ne tokie. Aš to tiesiog negaliu suprasti. O jūs, Čarlzai?

– Irgi nelabai.

– O juk Sebastianas prie jūsų prisirišęs labiau negu prie bet kurio iš mūsų, jūs tai žinote. Privalote jam padėti. Aš neįstengiu.

Čia aš į kelis sakinius sudėjau tai, kam tuo metu prireikė ilgų kalbų. Ledi Marčmein nebuvo daugiakalbė, tačiau pokalbio temos ji imdavosi moteriškai, tarsi flirtuodama – pamažu, apylankomis prie jos artėdama, paskui pasitraukdama, būgštaudama, pleveno aplinkui tarsi plaštakė, žaidė nelyginant „milžino žingsnius" – nejuntamai artėdavo prie tikslo, kol pašnekovas stovi atsukęs nugarą, bet tuojau pat sustingdavo, jam atsigręžus. Jų kančia, jų pabėgimas neapsakomai gildė jai širdį, ir būtent tai ji stengėsi man atskleisti. Ji užtruko gerą valandą, kol viską išsakė. Tik kai aš pakilau, rengdamasis išeiti, paklausė manęs, tarsi tik dabar prisiminusi:

– Kažin, ar matėte mano brolio knygą? Ją ką tik išleido.

Pasakiau, kad pavarčiau ją Sebastiano kambaryje.

– Norėčiau, kad ją turėtumėte. Galima, padovanosiu? Visi trys buvo puikūs vyrai, o Nedas – pats geriausias. Jis žuvo paskutinis, ir kai atėjo telegrama – žinojau, kad ji būtinai ateis, – pamaniau: „Dabar mano sūnaus eilė įvykdyti tai, ko niekada nebeįvykdys Nedas." Tada jau buvau likusi viena. Jis kaip tik ketino vykti į Itoną. Suprasite, jei perskaitysite Nedo knygą.

Ant jos sekretero kaip tik gulėjo vienas egzempliorius. Pamenu, tada pamaniau: „Ji numatė tokią pokalbio pabaigą dar prieš man ateinant. Gal surepetavo ir visą pokalbį? Jei jis būtų buvęs kitoks, ar būtų pasidėjusi knygą atgal į stalčių?"

Ji užrašė ant titulinio puslapio savo ir mano vardus, datą, vietą.

– Naktį meldžiausi ir už jus, – pasakė.

Išeidamas uždariau duris, atsiribodamas nuo *bondieuserie**, žemų lubų, gėlėtų kartūno užvalkalų, avių odos knygų

* Niekinamas religinių puošmenų ir maldingumo atmosferos, tvyrančios ledi Marčmein kambaryje, pavadinimas (pagal *pranc.* žodžius *le bon Dieu*, „gerasis Dievas").

aptaisų, Florencijos vaizdų, vazų su hiacintais ir kvapniosiomis žolėmis, kryželiu siuvinėtų servetėlių, nuo intymaus, moteriško, šiuolaikinio pasaulio, ir vėl atsidūriau pagrindiniame vestibiulyje po aukštomis kesoninėmis lubomis, tarp kolonų ir antablementų, didingoje, vyriškoje, geresnių laikų aplinkoje.

Buvau nekvailas ir ganėtinai suaugęs, kad suvokčiau, jog mane mėgina papirkti, tačiau vis dėlto dar toks jaunas, kad tai man buvo malonu.

Džulijos tą rytą nemačiau, bet man išvažiuojant prie automobilio pribėgo Kordelija ir paklausė:

– Jūs matysite Sebastianą? Labai prašau, perduokit jam nuo manęs ypatingus linkėjimus. Nepamiršite – *ypatingus*?

Važiuodamas traukiniu į Londoną perskaičiau knygą, kurią man dovanojo ledi Marčmein. Frontispise buvo fotografija – jaunuolis grenadieriaus uniforma; ją pamatęs iškart supratau, iš kur atsirado niūri kaukė, Braidshedo veide užklojusi grakščius tėvo giminės bruožus; tai buvo miškų ir urvų gyventojas, medžiotojas, genties tarybos senolis, tradicijos be paliovos nuožmiai grumtis su savo aplinka saugotojas. Knygoje buvo ir daugiau iliustracijų, nuotraukų iš visų trijų brolių atostogų, ir kiekvienoje iš jų nesunkiai įžvelgiau tuos pačius archajiškas bruožus; prisiminęs švelnią, spindulingą ledi Marčmein neįžvelgiau joje nė mažiausio panašumo į šiuos niūrius vyrus.

Knygoje apie ją buvo parašyta nedaug; ji buvo devyneriais metais vyresnė už vyriausią brolį, ištekėjusi ir palikusi namus jiems dar mokantis mokykloje; tarp jos ir brolių buvo dar dvi seserys; gimus trečiai dukteriai, prasidėjo piligrimystės ir labdaringi aukojimai meldžiant sūnaus, nes šeima turėjo didžiules valdas ir seną vardą; vyriškosios lyties įpėdiniai

pasirodė vėlyvi, tačiau gausūs, žadėdami tęstinumą giminės, kuri drauge su jais taip tragiškai pražuvo.

Šeimos istorija mažai skyrėsi nuo daugumos Anglijos žemvaldžių katalikų; ir Elžbietos, ir Viktorijos valdymo laikais jie gyveno užsisklendę, bendravo tik su savo žemės nuomininkais ir giminėmis, sūnus siuntė mokytis į užsienį, dažnai ten ir apvesdindavo, o jei ne – ieškodavo nuotakų keliose dešimtyse panašių šeimų; neturėjo jokių vilčių iškilti; anų prarastųjų kartų žmonės gerai išmoko pamokas, kurių pėdsakus nesunku buvo įžvelgti paskutinių trijų šeimos vyrų gyvenime.

Ponas Samgrasas, sumanus redaktorius, iš daugelio padrikų rašinėlių – eilėraščių, laiškų, dienoraščio ištraukų, vienos kitos niekur neskelbtos esė – sudėjo stebėtinai vieningą visumą, alsuojančią rimta, riteriška, tarsi ne šio pasaulio dvasia; amžininkų laiškai, parašyti jau po herojų mirties, daugiau ar mažiau sklandžiai pasakojo tą pačią istoriją – vyrų, pasiekusių visas įmanomas mokslo ir sporto aukštumas, visuotinai mėgstamų ir be galo daug žadančių, tačiau kažkodėl regimų atokiai nuo kitų; vainikais puoštų išrinktųjų, skirtų aukojimui. Šie vyrai privalėjo žūti, kad pasaulyje atsirastų vietos Huperiui; jie buvo aborigenai, įstatymais paskelbti žalingais, juos reikėjo išgalabyti, kad saugiai suklestėtų komivojažeris kampuotu pensnė: jo drėgnos rankos paspaudimas, šypsantis plačiai iššiepti dirbtiniai dantys. Traukiniui gabenant mane vis toliau nuo ledi Marčmein, susimąsčiau, ar ant jos irgi nebus kritęs tas pats pražūtingas švytėjimas, paženklinęs ją ir viską, kas su ja susiję, žūčiai – nebūtinai kare. Ar jaukaus savo židinio raudonoje liepsnoje ji nemato lemtingo ženklo, ar į lango stiklą besidaužančio vijoklio bilsnojime negirdi pragaišties šnabždesio?

Privažiavau Pedingtoną, grįžau namo, radau ten Sebastianą ir tragedijos nuojauta išsisklaidė, nes jis atrodė linksmas ir laisvas kaip tada, kai pamačiau jį pirmą kartą.

– Kordelija tau perduoda *ypatingus* linkėjimus.

– Ar buvai užėjęs „pasišnekėti" su mama?

– Taip.

– Perėjai į jos pusę?

Dar vakar būčiau pareiškęs: „Nėra jokių pusių", bet tądien atsakiau:

– Ne, aš su tavim, Sebastianai, *contra mundum**.

Daugiau mudu šia tema nebekalbėjome – nei tada, nei vėliau.

Tačiau šešėliai vis glaudžiau supo Sebastianą. Grįžome į Oksfordą, po mano langais vėl žydėjo leukonijos, gatves apšvietė kaštonų žvakės ir jų balti žiedlapiai sruveno šiltais grindinio akmenimis; bet viskas buvo nebe taip kaip anksčiau; Sebastiano širdyje viešpatavo viduržiemis.

Ėjo savaitės; mes ieškojome būsto ateinančiam semestrui ir radome jį Mertono gatvėje – nuošalų, brangiai nuomojamą namelį netoli teniso aikštynų.

Sutikęs poną Samgrasą, kurį pastaruoju metu matydavome daug rečiau, papasakojau jam apie mūsų pasirinkimą. Jis stovėjo *Blackwell* knygyne prie prekystalio, ant kurio buvo sudėtos naujausios vokiškos knygos, susikrovęs kampe nedidelę būsimų pirkinių šūsnį.

– Jūs ketinate gyventi kartu su Sebastianu? – paklausė jis. – Tai jis kitą semestrą *ketina* čia sugrįžti?

– Manau, taip. O kodėl ne?

– Nežinau, kodėl; tiesiog pamaniau, kad gal negrįš. Nuolatos apsirinku tokiais klausimais. Mertono gatvė man labai patinka.

Jis man parodė knygas, kurias ketino pirkti, bet kadangi

* Prieš visus (pažodžiui – „prieš pasaulį") (*lot.*).

vokiškai nemokėjau, jos manęs nesudomino. Prieš man nueinant jis tarė:

– Žinot, nepamanykite, kad kišuosi į jūsų reikalus, bet gal bus geriau neskubėti – nuomokite tą Mertono gatvės butą tik tada, kai jau *viskas* bus aišku.

Persakiau šį pokalbį Sebastianui, ir jis atsakė:

– Taip, yra šioks toks sąmokslas. Mama nori, kad gyvenčiau pas monsinjorą Belą.

– Tai kodėl tu man to nesakei?

– Todėl, kad aš *neketinu* gyventi pas monsinjorą Belą.

– Vis tiek manau, kad galėjai pasakyti. Kada visa tai prasidėjo?

– O, jau seniai. Mama labai gudri, pats žinai. Pamatė, kad nepavyko tavęs pervilioti. Turbūt viską lėmė tavo laiškas, kurį jai parašei, perskaitęs dėdės Nedo knygą.

– Aš jai beveik nieko neparašiau.

– Tas ir yra. Jei būtum apsisprendęs jai padėti, būtum daug ką parašęs. Žinai, dėdė Nedas – tai tarsi išbandymas.

Bet ji, atrodo, nebuvo galutinai praradusi vilties, nes po kelių dienų gavau laiškelį, kuriame buvo parašyta: *Antradienį važiuosiu pro Oksfordą, tikiuosi pasimatyti su jumis ir Sebastianu. Prieš susitikdama su juo, norėčiau penkias minutes pasikalbėti tik su jumis. Ar galiu to prašyti? Ateisiu į jūsų kambarius apie dvyliktą.*

Ji atėjo; susižavėjo mano kambariais:

– ...Žinote, mano broliai, Saimonas ir Nedas, čia mokėsi. Nedo kambariai buvo su langais į sodą. Norėjau, kad Sebastianas irgi įstotų čia, bet mano vyras mokėsi Kristaus Bažnyčios kolegijoje, o jis, kaip žinote, buvo atsakingas už Sebastiano išsilavinimą...

Pasigėrėjo mano piešiniais:

– ...*visi* labai giria jūsų paveikslus sodo kambaryje. Nedovanosime jums, jei jų neužbaigsite...

Pagaliau prakalbo apie tai, dėl ko atvažiavo:

– Turbūt jau supratote, ko norėjau jūsų paklausti. Sakykite tiesiai – ar Sebastianas ir šį semestrą daug geria?

Žinoma, supratau; atsakiau:

– Jei gertų, neturėčiau jums apie tai sakyti. Bet dabar galiu atsakyti: ne.

Ji pratarė:

– Aš tikiu jumis. Dėkui Dievui! – Ir mudu nuėjome pietauti į Kristaus Bažnyčios kolegiją.

Tą naktį Sebastianą trečią kartą ištiko nelaimė; apie pirmą valandą nakties prodekanas rado jį visiškai girtą, šlitinėjantį kolegijos kieme.

Aš buvau su juo atsisveikinęs prieš pat pusiaunaktį; jis atrodė paniuręs, tačiau visiškai blaivus. Man išėjus, per valandą vienas išgėrė pusę butelio viskio. Rytojaus rytą, atėjęs man pasipasakoti, beveik nieko nebeprisiminė.

– Ar dažnai taip darydavai, – paklausiau, – ar dažnai gerdavai vienas, man išėjus?

– Turbūt kokius du kartus, gal keturis. Tik tada, kai jie imdavo prie manęs kabinėtis. Jei tik paliktų mane ramybėje, viskas būtų gerai.

– Dabar tikrai nepaliks, – pasakiau.

– Žinau.

Abu supratome, kad atėjo krizė. Tą rytą nejutau Sebastianui jokios meilės; jam jos reikėjo, bet aš neįstengiau jo užjausti.

– Žinai ką, – pasakiau, – jei po kiekvieno susitikimo su kuriuo nors savo šeimos nariu ketini vienišas prisiliuobti iki nukritimo, tai vilties nedaug.

– O taip, – be galo liūdnai atsiliepė Sebastianas. – Aš *žinau*. Vilties visai nėra.

Bet mano išdidumas buvo užgautas, nes prieš savo valią pasirodžiau melagis; neįstengiau atsiliepti į jo skausmą.

– Gerai, tai ką ketini daryti?

– Aš nieko nedarysiu. Jie patys viską padarys.

Taip aš jį ir išleidau, netaręs paguodos žodžio.

Paskui mašina vėl įsisuko; regėjau viską kartojantis lygiai taip pat, kaip gruodžio mėnesį: ponas Samgrasas ir monsinjoras Belas susitiko su Kristaus Bažnyčios kolegijos dekanu, atvyko Braidshedas, girgždėdami pajudėjo didieji krumpliaračiai, žvaliai sukosi mažieji. Visi labai gailėjosi ledi Marčmein, kurios brolių vardai aukso raidėmis švietė ant karo žuvusiųjų memorialo, kurios brolių atminimas tebebuvo gyvas daugelio širdyse.

Ji aplankė mane, ir dabar aš vėl keliais žodžiais perteiksiu pokalbį, kuris truko mums einant nuo Holivelo per Mesopotamiją iki parkų, o paskui keltu keliantis į Šiaurės Oksfordą; ten ji buvo apsistojusi pas vienuoles, kurias kažin kokiu būdu globojo.

– *Turite* manimi patikėti, – pasakiau aš, – kai sakiau jums, jog Sebastianas negeria, buvau įsitikinęs kalbąs tiesą.

– Aš žinau, kad jūs stengiatės jam būti geras draugas.

– Kalbu ne apie tai. Tikrai tikėjau tuo, ką jums sakau. Ir dabar dar šiek tiek tikiu. Manau, jis buvo girtas kokius du ar tris kartus, ne daugiau.

– Nieko nebus, Čarlzai, – pertraukė ji. – Jūs man aiškiai sakote, kad nepažįstate jo taip gerai, kaip tikėjausi, ir nedarote jam tokios įtakos. Nieko gero neišeis, jei mėginsime juo patikėti. Pažinojau ne vieną girtuoklį. Blogiausia, kad jie baisūs melagiai. Meilė teisybei prarandama pirmiausia.

...Po anų nuostabių pietų... Kai jūs išėjote, Sebastianas buvo toks mielas, visiškai kaip tada, kai dar buvo mažas, aš sutikau su viskuo, ko jis prašė. Žinote, seniai abejojau, ar dera jam leisti gyventi su jumis. Žinau, kad teisingai suprasite mano žodžius. Puikiai žinote, jog mes visi labai prie jūsų prisirišome, ir ne tik dėl to, kad esate Sebastiano draugas. Jei nustotumėte lankytis pas mus, nepaprastai jūsų pasigestume.

Bet aš norėčiau, kad Sebastianas turėtų daugiau draugų, ne tik jus vieną. Monsinjoras Belas man sakė, jog jis visiškai nebendrauja su kitais katalikais, nesilanko Njumeno klube, net į mišias retai ateina. Gink Dieve, nenoriu, kad jis būtų pažįstamas vien su katalikais, tačiau bent *keletą* pažinoti būtų gerai. Tik labai stiprus tikėjimas gali išsilaikyti visiškai vienas, o Sebastiano tikėjimas nėra stiprus.

...Bet antradienį popiet buvau tokia laiminga, kad pamiršau visus savo prieštaravimus; nuėjau su juo apžiūrėti kambarių, kuriuos susiradote. Žavingas namas. Mes sutarėme, kokius baldus jums atvežti iš Londono, kad jį būtų galima gražiai apstatyti. Ir staiga, tą patį vakarą po mūsų susitikimo! Ne, Čarlzai, tai prieštarauja reiškinių logikai.

Jai tai ištarus, aš pamaniau: „Šį posakį tikriausiai bus pasisavinusi iš kurio nors savo gerbėjo intelektualo."

– Gerai, – paklausiau, – bet ar jūs žinote, kaip jam padėti?

– Kolegijoje man visi buvo nepaprastai malonūs. Žadėjo jo neišmesti su sąlyga, kad jis apsigyvens pas monsinjorą Belą. Pati tokio dalyko nebūčiau siūliusi, tai sumanė pats monsinjoras. Jis būtinai prašė jums perduoti, kad visada pas juos būsite laukiamas svečias. Tiesa, kambario Senuosiuose rūmuose jums neatsiras, bet jūs, man atrodo, ir pats jo nenorėtumėt.

– Ledi Marčmein, jei norite galutinai paversti Sebastianą girtuokliu, tai šis būdas pats tinkamiausias. Nejau nesuprantate, kokia pragaištinga jam bus bent mažiausia užuomina į tai, kad yra *sekamas*?

– Ak, varge tu mano, na kaip jums paaiškinti? Protestantai visus katalikų kunigus laiko šnipais.

– Aš kalbu ne apie tai. – Mėginau jai paaiškinti, tačiau man nepavyko. – Jis privalo jaustis laisvas.

– Bet jis visad ir buvo laisvas, iki šios dienos, ir pažiūrėkite, kas iš to išėjo.

Priėjome keltą; pasiekėme aklagatvį. Beveik be žodžių palydėjau ją iki vienuolyno, tada sėdau į autobusą ir parvažiavau iki Karfakso.

Sebastianas laukė mano kambariuose.

– Noriu pasiųsti telegramą tėčiui, – tarė jis. – Jis neleis jai manęs uždaryti pas tą kunigą.

– Bet jei kitaip negalėsi pasilikti universitete?

– Tai ir nepasiliksiu. Ar gali mane įsivaizduoti dukart per savaitę patarnaujantį mišioms, padedantį rengti arbatėles droviems pirmakursiams katalikams, vakarieniaujantį Njumeno klube su lektoriumi, atvykusiu skaityti paskaitos, kartais su svečiais išgeriantį taurę portveino, visą laiką prižiūrimą monsinjoro Belo, kad negerčiau per daug; man trumpam išėjus iš kambario, jis pasiaiškintų, jog tai toks universiteto girtuoklėlis, kurį teko priglausti, nes to labai prašė jo motina, tikrai žavinga moteris?

– Aš jai sakiau, kad iš to nieko neišeis, – atsakiau.

– Kaip manai, gal šiandien kaip reikiant prisigerkime?

– Tai kaip tik tas atvejis, kai nuo to niekam nebus blogiau, – atsakiau aš.

– *Contra mundum?*

– *Contra mundum.*

– Ačiū, Čarlzai. Nedaug tokių vakarų mums jau liko.

Tą vakarą, pirmąkart po daugelio savaičių, mudu prisigėrėme iki kliedesio; palydėjau jį prie vartų visiems varpams mušant vidurnaktį ir parsvyravau atgal į savo kambarius po žvaigždėtu dangumi, kuris svaigiai siūbavo tarp bokštų; kritau ant lovos ir užmigau su visais drabužiais, ko nebuvau daręs jau metus.

Rytojaus dieną ledi Marčmein išvažiavo iš Oksfordo, pasiėmusi Sebastianą. Mudu su Braidshedu nuėjome į jo kambarius atrinkti, ką iš daiktų jam nusiųsti, o ką palikti.

Braidshedas buvo rimtas ir kaip visada santūrus.

– Gaila, kad Sebastianas arčiau nesusipažino su monsinjoru Belu, – tarė jis. – Pamatytų, koks jis malonus žmogus ir kaip su juo nesunku kartu gyventi. Aš pas jį gyvenau, kai mokiausi paskutiniame kurse. Motina mano, kad Sebastianas – beviltiškas girtuoklis. Tikrai?

– Yra pavojus, kad netrukus toks bus.

– Man atrodo, Dievas girtuoklius vertina labiau negu daugelį padorių žmonių.

– Dėl Dievo meilės, – pratrūkau, nes tą rytą vos laikiausi nepravirkęs, – kam amžinai į viską painioti Dievą?

– Atsiprašau. Visai pamiršau. Bet žinote, tai labai juokingas klausimas.

– Tikrai?

– Man – taip. Ne jums.

– Ne, man nejuokingas. Aš manau, kad jei ne jūsų religija, Sebastianas turėtų galimybę būti sveikas ir laimingas.

– Abejotina, – atsakė Braidshedas. – Kaip manote, jam dar reikės šitos dramblio kojos?

Vakare nuėjau į kitą kiemo galą aplankyti Kolinzo. Jis buvo vienas su savo knygomis, blėstančioje vakaro šviesoje dirbo prie atviro lango.

– Labas, – pasisveikino. – Užeik. Visą semestrą tavęs nemačiau. Deja, visai neturiu kuo pavaišinti. Kaip čia tu apleidai aukštuomenės draugiją?

– Aš dabar vienišiausias žmogus Oksforde, – atsakiau. – Sebastianą Flaitą išmetė.

Netrukus paklausiau, ką jis ketina veikti per vasaros atostogas. Jis papasakojo; planai man pasirodė nuobodūs iki maudulio. Tada paklausiau, ar jau susirado būstą kitam semestrui. Taip, atsakė jis, būstas gana toli, bet užtat patogus. Gyvensiąs drauge su Tingeitu, kolegijos Esė draugijos sekretoriumi.

– Yra dar vienas kambarys, kol kas tuščias. Barkeris ketino jame apsigyventi, bet dabar nutarė kandidatuoti į Unijos prezidentus ir pamanė, kad reikėtų susirasti būstą kur nors arčiau.

Mums abiem atėjo mintis, kad gal aš galėčiau užimti tą kambarį.

– O kur tu gyvensi?

– Ketinau gyventi Mertono gatvėje su Sebastianu Flaitu. Bet dabar iš to nieko neišeis.

Vis tiek nė vienas iš mūsų garsiai neištarė pasiūlymo ir tinkama akimirka praėjo. Man išeinant, jis pasakė:

– Tikiuosi, susirasi ką nors į Mertono gatvę.

Aš jam atsakiau:

– O tu tikrai susirasi ką nors į Iflio plentą.

Daugiau mudu niekada nebesišnekėjome.

Buvo likę dešimt dienų iki semestro pabaigos; kažin kaip jas ištvėręs grįžau į Londoną, kaip visiškai kitomis sąlygomis buvau grįžęs prieš metus, neturėdamas jokių planų.

– Tas stebėtinai gražus tavo draugas, – paklausė mano tėvas, – ar jis ne su tavim?

– Ne.

– Man jau buvo pasirodę, kad jis čia jaučiasi kaip namie. Gaila, man jis patiko.

– Tėve, ar tu labai nori, kad aš gaučiau diplomą?

– Ar *aš* noriu? Viešpatie aukščiausias, kodėl aš turėčiau to norėti? Man jis nereikalingas. Nelabai reikalingas ir tau, kaip matau.

– Būtent apie tai ir galvoju. Pamaniau, kad grįžti į Oksfordą bus tik laiko švaistymas.

Iki tol tėvas menkai domėjosi tuo, ką jam sakau, bet dabar staiga padėjo knygą, nusiėmė akinius ir įdėmiai pažvelgė į mane.

– Tave išmetė, – pareiškė jis. – Brolis mane įspėjo, kad taip bus.

– Ne, manęs neišmetė.

– Na gerai, tai ką čia šneki? – irzliai paklausė jis vėl užsidėdamas akinius ir ieškodamas knygoje vietos, kur baigė skaityti. – Universitete reikia praleisti mažiausiai trejus metus. Pažinojau vieną žmogų, kuris užtruko septynerius, kol gavo teologo laipsnį.

– Aš tik pamaniau, kad jei neketinu imtis profesijos, kuriai būtinai reikalingas diplomas, gal geriau bus jau dabar pradėti dirbti. Ketinu tapti dailininku.

Tačiau tėvas tada nieko neatsakė.

Vis dėlto mano sumanymo neatmetė; kai mudu vėl prakalbome apie tai, jis jau buvo galutinai su juo susitaikęs.

– Kai būsi dailininkas, – pasakė jis man sekmadienį per pietus, – tau reikės studijos.

– Taip.

– Na, čia studijos nėra. Nėra net tinkamo kambario, kurį būtų galima tam pritaikyti. Neketinu tau leisti tapyti galerijoje.

– Ne. Aš nė negalvojau apie tai.

– Be to, nenoriu, kad po namus švaistytųsi pusnuogės pozuotojos ir kritikai, kalbantys nesuprantamais žodžiais. Ir nepakenčiu terpentino kvapo. Jei gerai supratau, tu ketini imtis darbo rimtai ir tapysi aliejiniais dažais? – Mano tėvas priklausė kartai, kuriai dailininkus skirstyti į profesionalus ir mėgėjus buvo įprasta pagal tai, ar jie tapo aliejiniais dažais, ar akvarele.

– Manau, pirmus metus išvis nedaug tapysiu. Šiaip ar taip, turėčiau įstoti į akademiją.

– Užsienyje? – viltingai paklausė tėvas. – Ten, girdėjau, yra puikių akademijų.

Viskas vyko kur kas sparčiau, negu buvau tikėjęsis.

– Užsienyje arba čia. Pirmiausia reikia apsižvalgyti.
– Žvalgykis užsienyje, – patarė jis.
– Tai tu neprieštarautum, jei palikčiau Oksfordą?
– Prieštarauti? Prieštarauti? Mielas berniuk, tau dvidešimt dveji.
– Dvidešimt, – pataisiau aš, – spalį sueis dvidešimt vieneri.
– Tik tiek? Man kažkodėl pasirodė, kad viskas tęsiasi *daug* ilgiau.
Epizodą užbaigia ledi Marčmein laiškas.

Brangusis Čarlzai, – rašė ji, – *šį rytą Sebastianas išvažiavo į užsienį pas tėvą. Prieš jam išvykstant paklausiau, ar jis parašė jums. Atsakė, kad ne, taigi parašyti teks man, nors sunku tikėtis, kad pavyks laiške išsakyti tai, ko neišsakiau per mūsų pastarąjį pasivaikščiojimą. Tačiau negalima jūsų palikti nežinioje.*

Kolegija pašalino Sebastianą tik vienam semestrui ir po Kalėdų sutinka jį priimti atgal su sąlyga, kad jis gyvens pas monsinjorą Belą. Jis turi apsispręsti pats. Kol kas ponas Samgrasas maloniai sutiko jį pagloboti. Pasibaigus viešnagei pas tėvą, ponas Samgrasas su Sebastianu drauge važiuos į Levantą, kur ponas Samgrasas seniai rengėsi apžiūrėti keletą stačiatikių vienuolynų. Jis tikisi, kad Sebastianą tai irgi sudomins.

Sebastiano viešnagė pas mus nebuvo vykusi.

Kai per Kalėdas juodu grįš, žinau, kad Sebastianas norės jus pamatyti, kaip ir mes visi. Tikiuosi, kad jūsų kito semestro planai nelabai nukentėjo ir kad jums viskas klostosi gerai.

Nuoširdžiai jūsų,
Teresa Marčmein

Šį rytą nuėjau į sodo kambarį ir man buvo taip liūdna.

ANTRA KNYGA

Išvykimas iš Braidshedo

Pirmas skyrius

– Bet vos užkopę į perėją, – pasakojo ponas Samgrasas, – išgirdome iš už nugaros atšuoliuojančius arklius, prie karavano prijojo du kareiviai ir paliepė sukti atgal. Juos atsiuntė generolas – vos spėjo laiku mus pasiekti. Pasirodo, priešakyje, gal už mylios, tykojo bandos.

Jis trumpam nutilo; negausūs klausytojai sėdėjo nuščiuvę, suvokdami, kad jiems stengiamasi padaryti įspūdį, tačiau neišmanydami, kaip mandagiau parodyti savo susidomėjimą.

– *Bandos?* – ištarė Džulija. – *Nieko sau*!

Bet atrodė, kad jam to maža. Galiausiai ledi Marčmein pasakė:

– Tikriausiai tos visur lendančios avių bandos jums kalnuose dažnai įkyrėdavo.

– Mieloji ledi Marčmein, aš kalbu apie *plėšikus*, kurių gaujas ten vadina bandomis. – Kordelija, sėdinti greta manęs ant sofos, ėmė tyliai kretėti iš juoko. – Kalnuose jų knibždėte knibžda. Kemalio kariuomenės likučiai, graikai, kuriems buvo atkirsti atsitraukimo keliai. Tie vyrukai neturi ko prarasti, galite manimi patikėti.

– Įžnybkit man, – pašnibždomis paprašė Kordelija.

Aš jai žnybtelėjau, ir sofos spyruoklės liovėsi virpėjusios.

– Ačiū, – šnibžtelėjo ji, atgalia ranka nusibraukdama ištryškusias ašaras.

– Tai jums taip ir nepavyko patekti į tą vietą, apie kurią kalbėjote? – paklausė Džulija. – Tikriausiai buvo baisiai apmaudu, tiesa, Sebastianai?

– Man? – atsiliepė Sebastianas, sėdintis tamsoje už lempos šviesos metamo rato, nepasiekiamas židinyje liepsnojančių malkų šilumai, atsiribojęs nuo šeimos ir ant stalo išskleistų fotografijų. – Man? O, man atrodo, tą dieną manęs ten išvis nebuvo, ką, Sami?

– Tą dieną jūs sirgote.

– Sirgau, – tarsi aidas atkartojo jis, – todėl negalėjau patekti į tą vietą, teisybė, Sami?

– O štai *čia*, ledi Marčmein, mūsų karavanas Alepe, užeigos kieme. Štai virėjas, armėnas Begedbianas, čia aš ant ponio, ten matyti sulankstyta palapinė, čia toks įkyrus kurdas, kuris tuo metu prisvilo ir sekė mums iš paskos... O čia aš Ponte, Efese, Trapezunde, tvirtovėje *Krak des chevaliers*, Batumyje – atsiprašau, dar nesudėliojau nuotraukų eilės tvarka.

– Visur tik vedliai, griuvėsiai ir mulai, – pareiškė Kordelija. – O kur Sebastianas?

– Sebastianas, – atsakė ponas Samgrasas pergalingu balsu, tarsi būtų tikėjęsis tokio klausimo ir iš anksto paruošęs atsakymą, – viską fotografavo. Neblogai įvaldė šį meną, kai galiausiai atprato uždengti objektyvą ranka, tiesa, Sebastianai?

Balsas iš tamsos nieko neatsakė. Ponas Samgrasas iš kiaulės odos portfelio ištraukė dar vieną fotografiją.

– O čia, – paaiškino jis, – grupinė nuotrauka, kurią padarė gatvės fotografas Beirute, Šv. Jurgio viešbučio terasoje. Va Sebastianas.

– Klausykit, – nustebau aš, – o čia juk Entonis Blanšas?

– Taip, mes atsitiktinai susitikome Konstantinopolyje ir paskui dažnai matydavomės. Nepaprastai įdomus žmogus. Nesuprantu, kodėl anksčiau jo nepažinojau. Jis keliavo su mumis iki pat Beiruto.

Nurinko arbatos indus, užtraukė užuolaidas. Buvo trečia diena po Kalėdų, pirmas mano viešnagės vakaras; Sebastianas ir ponas Samgrasas taip pat atvažiavo tik šiandien – nustebęs sutikau juos, išlipęs į peroną.

Prieš tris savaites ledi Marčmein man parašė: *Ką tik gavau žinią iš pono Samgraso, kad jie su Sebastianu grįš Kalėdoms namo, kaip mes ir tikėjomės. Taip ilgai apie juos nieko nebuvo girdėti, kad jau bijojau, ar nebus visai dingę, o kol nežinojau, nenorėjau dėl nieko tartis. Sebastianas bus jūsų labai pasiilgęs. Jei galėsite, atvažiuokite pas mus per Kalėdas ar tuojau pat po jų.*

Kalėdas buvau žadėjęs praleisti su dėde ir pažado negalėjau sulaužyti, bet vėliau atvažiavau iš kito šalies krašto ir nuskubėjau į vietinį traukinį, tikėdamasis rasti Sebastianą jau namie; tačiau pasirodė, jog jis važiuoja gretimame vagone, o kai paklausiau, ką čia darąs, ponas Samgrasas ėmė taip sklandžiai ir išsamiai pasakoti apie ne ten nusiųstą bagažą ir šventėms uždarytą Kuko turizmo kontorą, kad iškart supratau, jog nuo manęs kažką slepia.

Buvo akivaizdu, kad ponui Samgrasui nesmagu; iš pirmo žvilgsnio tebesielgė, tarsi visiškai pasitikėtų savimi, tačiau kaltė gaubė jį nelyginant giliai įsigėręs cigaro dūmų kvapas; kai ledi Marčmein su juo pasisveikino, jos balse nugirdau nekantravimą. Geriant arbatą jis gyvai pasakojo apie kelionę, paskui ledi Marčmein jį nusivedė į viršų „pasišnekėti“. Kone užjausdamas stebėjau, kaip jis eina su ja; net visai prastam pokerio žaidėjui buvo aišku, kad pono Samgraso kortos niekam tikusios; dar šnekučiuojantis prie arbatos ėmiau

įtarti, jog jis ne tik blefuoja, bet ir sukčiauja. Aiškiai mačiau, kad jis privalo pasakyti ledi Marčmein kažką svarbaus apie Kalėdų įvykius, tačiau delsia, renka tinkamus žodžius; maža to, spėjau, jog galėtų nemažai papasakoti apie visą kelionę į Levantą, bet nieku gyvu neketina to daryti.

– Eime aplankyti auklės, – pakvietė Sebastianas.

– Būkit geri, leiskit ir man eiti su jumis, – paprašė Kordelija.

– Eime.

Mes užkopėme į kupolą ir pasiekėme vaikų kambarį. Pakeliui Kordelija paklausė:

– Ar tu visai nesidžiaugi, kad grįžai namo?

– Žinoma, džiaugiuosi, – atsakė Sebastianas.

– Na, galėtum bent kiek parodyti to džiaugsmo. Taip tavęs laukiau.

Auklė nebuvo linkusi leistis į pokalbį; jai labiausiai patiko, kai svečiai nekreipdavo į ją dėmesio ir leisdavo ramiai megzti, stebėti jų veidus, prisimenant, kokie jie buvo maži; palyginti su vaikystės ligomis ir prasižengimais, nublankdavo visi dabartiniai jų nuotykiai.

– Nagi, – tarė ji, – *tikrai* atrodai išvargęs. Turbūt tau labai netiko svetimų šalių maistas. Kai jau grįžai, reikia truputį atsiganyti. Iš akių matau, kad ne vieną naktį praleidai be miego – tikriausiai vis tie šokiai. – Auklė Hokins šventai tikėjo, kad aukštuomenė beveik visus laisvus vakarus leidžia šokių salėse. – Ir marškinius reikia suadyti. Atnešk juos man, kol neatidavei skalbti.

Sebastianą iš tiesų galėjai palaikyti sunkiu ligoniu; per penkis mėnesius jis pasikeitė labiau negu per kelerius metus. Išblyško, sulyso, paakiai pajuodo, lūpų kampučiai nukaro, ant smakro buvo matyti neseniai užgijusios voties randas; balsas tapo duslesnis, judesiai – tai vangūs, tai, priešingai, perne-

lyg skubrūs; be to, atrodė apsileidęs, plaukai, kitados kritę žaviomis nerūpestingomis sruogomis, susiriebalavę; bet blogiausia – žvilgsnyje pamačiau įtemptą baugštumą, kurį netyčia pastebėjau dar per Velykas ir kuris dabar virto įpročiu.

Šio baugštumo paveiktas neklausinėjau, kaip jam sekasi, o pats ėmiau šnekėti apie tai, ką veikiau rudenį ir žiemą. Papasakojau apie nuomojamą butą Paryžiuje, Šv. Liudviko saloje, apie meno mokyklą, apie tai, kokie geri senieji dėstytojai ir kokie niekam tikę studentai.

– Jie nė kojos nekelia į Luvrą, – kalbėjau, – o jei kada ir užsuka, tai tik dėl to, kad koks nors absurdiškas jų žurnalas staiga „atranda“ menininką, tinkamą to mėnesio madingiausiai meno teorijai iliustruoti. Pusė nori staiga išgarsėti, kaip Pikabija, kita pusė tiesiog siekia užsidirbti gyvenimui, piešdami reklamas žurnalui *Vogue* ir kurdami naktinių klubų interjerus. O dėstytojai vis tiek stengiasi juos išmokyti piešti kaip Delakrua.

– Čarlzai, – tarė Kordelija, – juk tiesa, kad modernusis menas – apgaulė?

– Gryniausia apgaulė.

– O, kaip aš džiaugiuosi. Susiginčijau su viena mūsų vienuole, ji man sakė, kad negalima kritikuoti to, ko nesupranti. Dabar jai pasakysiu, kad mano nuomonę patvirtino tikras menininkas, tegu žinos.

Netrukus Kordelijai reikėjo eiti vakarieniauti, o mudu su Sebastianu nusileidome į svetainę kokteilių. Radome vienišą Braidshedą, tačiau mums įkandin įėjo Vilkoksas ir jam tarė:

– Jūsų prakilnybe, jos prakilnybė norėtų su jumis pasikalbėti viršuje.

– Ne mamos stilius siųsti tarnus ko nors atvesti. Dažniausiai žmones ji atsivilioja pati.

Padėklo su kokteiliais nebuvo nė ženklo. Po kelių minučių Sebastianas paskambino. Pasirodė liokajus.

– Ponas Vilkoksas viršuje, pas jos prakilnybę.

– Nesvarbu, atneškite kokteilius.

– Raktus turi ponas Vilkoksas, jūsų prakilnybe.

– Štai kaip... gerai, kai jis nulips apačion, atsiųskite pas mane.

Mudu pasišnekučiavome apie Entonį Blanšą – „Stambule jis buvo užsiželdinęs barzdą, bet aš jį priverčiau nusiskusti“, – ir po dešimties minučių Sebastianas tarė:

– Na, aš vis tiek nenorėjau kokteilio, verčiau eisiu maudytis, – ir išėjo iš kambario.

Buvo pusė aštuonių; visi kiti tikriausiai išsiskirstė persirengti, aš norėjau pasekti jų pavyzdžiu, bet lipdamas laiptais sutikau besileidžiantį Braidshedą.

– Minutėlę, Čarlzai, noriu jums kai ką paaiškinti. Motina liepė nė viename kambaryje nepalikti be priežiūros alkoholio. Pats suprantate, kodėl. Jei ko norėsite, paskambinkite ir pakvieskite Vilkoksą – tik geriau palaukite, kol liksite vienas. Atsiprašau, tačiau taip jau yra.

– Kitaip buvo neįmanoma?

– Kiek supratau, visiškai neįmanoma. Gal girdėjote, o gal ir ne – Sebastianas, vos grįžęs į Angliją, vėl neišlaikė. Per Kalėdas buvo dingęs. Ponas Samgrasas jį rado tik vakar vakare.

– Taip ir spėjau, kad nutiko kažkas panašaus. Jūs tikrai manote, kad tai geriausias sprendimas?

– Taip nusprendė motina. Sebastianas nuėjo į viršų, gal jūs dabar išgersite kokteilį?

– Bijau užspringti.

Mane visad apgyvendindavo tame pačiame kambaryje, kurį gavau lankydamasis pirmą kartą – gretimą Sebastiano kambariui, atskirtą nuo jo bendra drabužine, prieš dvidešimt

metų perdaryta į vonios kambarį, vietoje lovos įtaisius gilią varinę vonią raudonmedžio kraštais, prileidžiamą vandens pasukus žalvario svirtį, sunkią kaip koks nors laivo įtaisas; daugiau kambaryje nieko nekeitė, žiemą ten židinyje visad degdavo anglys. Dažnai prisimenu aną vonią – nuo garų aprasojusias akvareles ant sienų, ant kartūnu apvilkto krėslo atkaltės šylantį didžiulį rankšluostį, – kaip kontrastą vienodiems, ligoninę primenantiems vonios kambariams žvilgančiomis chromuotomis rankenėlėmis bei veidrodžiais, kurie įkūnija prabangą šiuolaikiniame pasaulyje.

Išsimaudžiau vonioje ir neskubėdamas nusišluosčiau priešais ugnį, vis galvodamas apie bedžiaugsmį savo bičiulio grįžimą namo. Užsimečiau chalatą ir nuėjau pas Sebastianą; kaip buvau pratęs, atidariau duris nesibeldęs. Jis pusiau apsirengęs sėdėjo prie židinio, išgirdęs mane įeinant irzliai krūptelėjo ir skubiai pastatė ant stalelio stiklinę dantų šepetėliams.

– A, čia tu. Išgąsdinai.

– Tai susiradai ko išgerti, – tariau.

– Nesuprantu, ką sakai.

– Dėl Dievo meilės, – atsakiau, – prieš mane gali neapsimetinėti! Verčiau pavaišink.

– Čia tik likučiai, turėjau gertuvėje. Jau viską pabaigiau.

– Kas čia darosi?

– Nieko. Daug kas. Papasakosiu kitą kartą.

Apsirengęs vėl užėjau pas Sebastianą, bet jis sėdėjo, kaip buvau palikęs – pusiau apsirengęs, žiūrėdamas į ugnį.

Svetainėje buvo tik Džulija.

– Klausykit, – paklausiau, – kas darosi?

– Nieko ypatingo, eilinis šeimos *potin**. Sebastianas vėl prisigėrė, tai dabar mes visi turime jį prižiūrėti. Baisi nuobodybė.

---

* Sąmyšis, skandalas (*pranc.*).

– Jam turbūt irgi nelabai smagu.

– Pats kaltas. Kodėl negali elgtis kaip visi žmonės? Beje, kalbant apie priežiūrą – ką pasakysite apie poną Samgrasą? Čarlzai, ar jums neatrodo, kad tas tipas kažkoks slidus?

– Labai slidus. Kaip manote, jūsų motina tai pastebėjo?

– Mama mato tik tai, ką nori matyti. Juk negali sužiūrėti visų namų. *Aš*, žinokite, jai irgi keliu nerimą.

– Nežinojau, – atsakiau ir nuolankiai pridūriau: – Ką tik grįžau iš Paryžiaus, – nenorėdamas sudaryti įspūdžio, kad nemalonumai, į kuriuos ji įsipainiojo, kam nors gali pasirodyti nesvarbūs.

Vakaras buvo nykus kaip reta. Valgėme „paveikslų svetainėje". Sebastianas vėlavo ir mes skaudžiai nerimavome, veikiausiai įsivaizduodami, kaip jis galiausiai įeina tarsi klounas, šlitiniuodamas, garsiai žagsėdamas. Tačiau kai pasirodė, jis, žinoma, elgėsi pavyzdingai; atsiprašė, atsisėdo į tuščią kėdę, nė karto nepertraukė – ir, atrodo, nesiklausė – pono Samgraso monologo. Mums pralinksminti buvo pateiktas ilgiausias kelionių po Artimuosius Rytus smulkmenų katalogas – druzai, patriarchai, ikonos, blakės pataluose, romėnų griuvėsiai, keisti patiekalai iš avių ir ožkų akių, prancūzų ir turkų pareigūnai.

Stebėjau, kaip valgantiesiems pilsto šampaną. Priėjo Sebastiano eilė, jis tarė: „Man prašau viskio", pamačiau, kaip Vilkoksas virš jo galvos dirsteli į ledi Marčmein, o ši beveik nepastebimai linkteli galva. Viskį Braidshede paduodavo kiekvienam atskirai mažuose stiklo grafinuose; pilnas grafinas, kuriame telpa apytikriai ketvirtis butelio, būdavo pastatomas priešais pageidaujantį; Sebastianui Vilkoksas atnešė pustuštį grafiną. Sebastianas tyčia pakėlė jį prieš šviesą, pateliūskavo, apžiūrėjo ir netaręs nė žodžio susipylė viską į stiklinę, kuri prisipildė per kokius du pirštus. Tą pačią

akimirką visi, išskyrus Sebastianą, vienu metu sušneko, o ponas Samgrasas, staiga likęs be klausytojų, ėmė pasakoti apie maronitus, kreipdamasis į žvakides; netrukus vėl nutilome ir leidome jam kalbėti, kol ledi Marčmein ir Džulija išėjo iš svetainės.

– Neužtruk, Braidi, – atsisukusi tarpduryje pasakė ji kaip visada, ir tą vakarą mes visai neketinome gaišti. Mums į taures pripylė portveino ir tuojau pat išnešė grafiną. Greitai išgėrę nuėjome į svetainę, Braidshedas paprašė motinos paskaityti, ji iki dešimtos valandos labai įkvėptai skaitė „Nieko dienoraštį", tada užvertė knygą ir pasakė, jog nežinia kodėl jaučiasi labai pavargusi, tokia pavargusi, kad šį vakarą į koplyčią neis.

– Kas rytoj jos medžioti? – paklausė ji.

– Kordelija, – atsakė Braidshedas. – Aš ketinu paimti Džulijos eržiliuką, kad apsiprastų su skalikais; manau, užtruksiu ne ilgiau negu porą valandų.

– Rytoj atvažiuoja Reksas, – pasakė Džulija. – Gal aš pasiliksiu namie jo pasitikti.

– Kur rinksimės? – staiga paklausė Sebastianas.

– Čia. Flait Sent Meri.

– Tada ir aš norėčiau joti, jei man atsiras žirgas.

– Žinoma. Nuostabu. Būčiau tave pakvietęs, bet tu visad skųsdavaisi, kad nemėgsti medžioti. Galėsi paimti Varpelį. Jis šį sezoną puikios eigasties.

Staiga visi apsidžiaugė, kad Sebastianas nori joti į medžioklę, tarsi vakarą gaubusi sutema būtų prasisklaidžiusi. Braidshedas paskambino ir liepė atnešti viskio.

– Kas nors dar norės?

– Man irgi atneškit, – tarė Sebastianas, ir nors šį kartą patarnavo liokajus, ne Vilkoksas, aš pastebėjau, jog ir jis persimetė žvilgsniu su ledi Marčmein, o ši vėl linktelėjo

galva. Visi buvo įspėti iš anksto. Atnešė viskio, jau išpilstyto į stiklines, panašiai kaip bare, kai užsakai „dvigubą porciją“, ir mes visi akimis nusekėme padėklą tarsi skalikai, užuodę į valgomąjį nešamą laukinių paukščių mėsą.

Vis dėlto skaidri nuotaika, apėmusi Sebastianui panorus medžioti, neišnyko; Braidshedas nusiuntė žinią į arklides ir visi pralinksmėję išsiskirstėme į savo kambarius.

Sebastianas iškart atsigulė; aš sėdėjau jo kambaryje prie židinio ir rūkiau pypkę. Pasakiau:

– Visai norėčiau rytoj joti su tavimi.

– Žinai, – atsakė jis, – sporto čia bus nedaug. Pasakysiu tau atvirai, ką ketinu daryti. Prie pirmų brūzgynų atsiliksiu nuo Braidžio, ristele nujosiu iki artimiausios geros aludės, įsitaisysiu bare ir visą dieną ramiai gersiu. Jei jie su manim elgiasi kaip su alkoholiku, alkoholiką ir gaus. Be to, vis tiek nekenčiu medžioklės.

– Ką gi, aš negaliu tavęs sulaikyti.

– Tiesą sakant, gali – jei neduosi pinigų. Ar žinai, kad jie dar vasarą uždarė mano banko sąskaitą? Tai bene didžiausia mano problema. Kad linksmai praleisčiau Kalėdas, užstačiau laikrodį ir portsigarą, o dabar iš tavęs teks prašyti pinigų rytdienos išlaidoms.

– Aš tau jų neduosiu. Juk puikiai supranti, kad negaliu.

– Tikrai neduosi, Čarlzai? Na ką gi, tada tikriausiai kaip nors išsisuksiu be tavęs. Pastaruoju metu man tai visai neblogai sekasi – suktis savo jėgomis. Teko išmokti.

– Sebastianai, ką judu *iš tikrųjų* veikėte su ponu Samgrasu?

– Jis viską papasakojo per vakarienę – apie griuvėsius, vedlius, mulus; Samiui niekas daugiau nerūpi. Mes tiesiog sutarėme eiti kiekvienas savo keliu. Vargšas Samis iki šiol visai padoriai elgėsi. Tikėjausi, kad pavyks viską išlaikyti paslaptyje, bet jis, atrodo, išplepėjo apie mano Kalėdų links-

mybes. Turbūt pamanė, kad jei per gerai apie mane atsilieps, praras asmens sargybinio darbą. O šis jam, žinai, visai į naudą. Nesakau, kad vagia. Man atrodo, pinigų klausimu jis gana sąžiningas. Turi tokį nesmagų bloknotėlį, kuriame užsirašo, už kiek išgryninta keliautojo čekių ir kiek iš tos sumos išleista, kad parodytų mamai ir advokatams. Bet jis labai norėjo pakeliauti po tuos kraštus, todėl palaikė didžiule sėkme, kad mano dėka keliavo patogiai, ne taip, kaip įprasta dėstytojams. Keblu buvo tik todėl, kad teko taikstytis su mano draugija, bet ir šią problemą netrukome išspręsti.

...Pradžioje iškeliavome beveik kaip į Didįjį turą[43] – žinai, su rekomendaciniais laiškais visokiems įtakingiems asmenims, Rodo saloje apsistojome pas karinį gubernatorių, Konstantinopolyje – pas ambasadorių. Būtent dėl tokių dalykų Samis ir sutiko su šiuo pasiūlymu. Žinoma, mane nelengva prižiūrėti, tačiau jis visus būsimus šeimininkus iš anksto įspėjo, kad esu nenormalus.

– Sebastianai.

– Ne *visai* normalus – o kadangi dar ir pinigų neturėjau, tai nelabai dažnai pavykdavo ištrūkti. Jis net arbatpinigių už mane duodavo – įdės žmogeliui į delną banknotą ir tuojau pat pasižymi bloknotėlyje, kiek sumokėjo. Labiausiai man pasisekė Konstantinopolyje. Vieną vakarą ištrūkau iš Samio priežiūros ir šiek tiek išlošiau kortomis. Rytojaus dieną pabėgau, įsitaisiau *Tokatlian* viešbučio bare ir nuoširdžiai džiaugiausi laimės valanda; staiga pamačiau, kaip į vidų įeina Entonis Blanšas su barzda ir jaunu žyduku. Entonis man paskolino dešimtinę – vos spėjo, nes Samis tuojau pat uždusęs atlėkė ir vėl mane įkalino. Paskui nė akimirkos nepaleido iš akių, ambasados darbuotojai savo rankomis įsodino mus į laivą, plaukiantį į Pirėjus, ir nulydėjo akimis. Bet Atėnuose buvo lengviau. Vieną dieną po pietų paprasčiausiai išėjau iš

atstovybės, išsikeičiau pinigus Kuko agentūroje, paklausiau, kaip nuplaukti į Aleksandriją – tik norėdamas paerzinti Samį; vėliau autobusu nuvažiavau į uostą, susiradau amerikietiškai kalbantį jūreivį, pabuvau pas jį iki laivui išplaukiant ir kuo puikiausiai grįžau į Konstantinopolį.

...Entonis su tuo žyduku gyveno labai žaviame apgriuvusiame name netoli turgaus. Pagyvenau pas juos, kol pasidarė per šalta, tada mudu su Entoniu nukeliavome į pietus ir prieš tris savaites Sirijoje susitikome su Samiu, kaip buvo sutarta.

– Ar Samis nesipriešino?

– Tu žinai, man atrodo, jis visai smagiai pakeliavo, tik, suprantama, jau nebe aukštuomenės draugijoje. Gal iš pradžių ir nerimavo. Nenorėjau, kad sukeltų ant kojų visą Viduržemio jūros laivyną, todėl pasiunčiau iš Konstantinopolio telegramą, pranešiau, jog esu sveikas, ir paprašiau pervesti pinigų į Osmanų banką. Vos gavęs telegramą, iškart atlėkė pas mane. Žinoma, buvo atsidūręs keblioje padėtyje, aš juk pilnametis ir nesu pripažintas neveiksniu, todėl nėra už ką manęs suimti. Negalėjo palikti mirti badu, pats gyvendamas iš mano pinigų, ir negalėjo nieko pranešti mamai, nepasirodydamas visiškas kvailys. Vargšas Samis, suriečiau jį į ožio ragą. Iš pradžių buvau manęs jį taip ir palikti, bet Entonis labai padėjo, sakė, jog bus daug geriau, jei sutarsime draugiškai; iš tiesų pavyko sutarti labai draugiškai. Ir štai aš čia.

– Po Kalėdų.

– Taip, buvau tvirtai pasiryžęs linksmai atšvęsti Kalėdas.

– Ir atšventei?

– Turbūt. Nelabai ką atsimenu, o tai juk geras ženklas, tiesa?

Kitą dieną per pusryčius Braidshedas vilkėjo raudoną švarką; Kordelija, irgi labai pasipuošusi, aukštai iškėlusi smakrą virš

balto šalikėlio, pamatė Sebastianą su paprastu tvido švarku ir suaimanavo:

– *Oi, Sebastianai*, negalima joti taip apsirengus. Eik persirengti. Tau taip tinka medžioklės drabužiai.

– Jie kažkur užrakinti. Gibsas nerado.

– Meluoji. Pati padėjau viską suruošti, kol dar tavęs nepažadino.

– Pusės reikmenų trūksta.

– Taip tik pataikauji visokiems Striklend-Vineiblsams. Jie ir taip bjauriai elgiasi. Net grumams nebeleidžia dėvėti cilindrų!

Be ketvirčio vienuoliktą atvedė žirgus, bet apačioje daugiau nieko nesutikome, tarsi visi namiškiai būtų išsislapstę ir ketinę pasirodyti tik tada, kai Sebastiano žirgo kanopų aidas ištirps tolumoje.

Prieš pat išjojant, kitiems jau sėdint ant žirgų, Sebastianas mostu pakvietė mane į vestibiulį. Ant stalo šalia skrybėlės, pirštinių, rimbo ir ryšelio sumuštinių gulėjo gertuvė, kurią jis buvo palikęs, kad pripildytų. Pakėlęs pateliūskavo: gertuvė buvo tuščia.

– Matai, – pasakė jis, – manimi net tiek nepasitiki. Tai jie bepročiai, ne aš. Dabar tikrai negalėsi neduoti man pinigų.

Daviau jam svarą.

– Daugiau, – tarė jis.

Daviau dar vieną ir stebėjau, kaip jis sėda ant žirgo ir žingine nuseka paskui brolį ir seserį.

Tą pačią akimirką tarsi surežisuotame spektaklyje man prie šono išniro ponas Samgrasas, paėmė už parankės ir nusivedė atgal prie židinio. Pasišildė priešais ugnį tvarkingas mažytes rankeles, paskui apsisuko ir ėmė šildyti sėdynę.

– Tai Sebastianas išjojo medžioti lapių, – tarė jis, – ir mūsų problemėlės porai valandų išspręstos?

Neketinau klausytis, kaip ponas Samgrasas kalba tokius dalykus.

– Vakar sužinojau apie jūsų Didįjį turą, – atsakiau.

– A, aš taip ir maniau. – Ponas Samgrasas anaiptol neatrodė sumišęs, veikiau pajuto palengvėjimą, kad pašnekovas viską jau žino. – Nenorėjau varginti šeimininkės, pasakodamas nereikalingas smulkmenas. Galiausiai viskas baigėsi daug geriau negu buvo galima tikėtis. Tiesa, pamaniau, kad jai reikėtų šį tą papasakoti apie Sebastiano Kalėdų linksmybes. Vakar veikiausiai pastebėjote, kad imtasi šiokių tokių atsargumo priemonių.

– Pastebėjau.

– Jums pasirodė, jog to per daug? Esu linkęs jums pritarti, juo labiau kad tai atsiliepia mūsų pačių viešnagės patogumams. Šį rytą kalbėjau su ledi Marčmein. Nemanykite, kad tik dabar atsikėliau. Buvau viršuje pasišnekučiuoti su šeimininke. Manyčiau, vakare galime tikėtis švelnesnio režimo. Vakar vakaro turbūt *nė vienas* iš mūsų nenorėtų pakartoti. Man pasirodė, kad mano pastangos jus prablaškyti nesusilaukė deramo dėkingumo.

Buvo be galo atgrasu kalbėti apie Sebastianą su ponu Samgrasu, tačiau nesusilaikiau nepasakęs:

– Vargu ar šis vakaras – tinkamiausias laikas švelninti režimą.

– Kodėl gi? Po visos dienos, praleistos laukuose, stebimam budrios Braidshedo akies? Ar įmanoma rasti geresnę progą?

– Nežinau, pagaliau tai ne mano reikalas.

– Griežtai kalbant, ir ne mano, juk jis saugiai pargabentas namo. Ledi Marčmein tiesiog malonėjo pasiklausti mano patarimo. Nors dabar man labiau rūpi mūsų, o ne Sebastiano gerovė. Aš įpratau vakare išgerti tris taures portveino; įpratau bibliotekoje visada rasti gausiai apkrautą gėrimų

padėklą. Bet jūs pabrėžiate, kad to nereikėtų daryti *šiandien*. Kažin kodėl? Šiandien Sebastianui niekaip nepavyks prisivirti košės. Pirma, jis neturi pinigų. Aš tai žinau. Pats pasirūpinau. Net jo laikrodis ir portsigaras mano kambaryje. Visiškai nėra ko baimintis... jei tik koks nors blogas žmogus neaprūpins jo kišenpinigiais... A, ledi Džulija, labas rytas, labas rytas. Kaipgi šią medžioklės dieną laikosi jūsų šunelis?

– O, šuneliui viskas gerai. Klausykit. Šiandien atvažiuoja Reksas Motramas. Negalima leisti, kad pasikartotų vakarykštis vakaras. Kas nors turi pasikalbėti su mama.

– Kas nors *jau* pasikalbėjo. Tai aš. Manau, viskas bus gerai.

– Ačiū Dievui. Čarlzai, jūs šiandien tapysite?

Jau tapo papročiu, kad aš, viešėdamas Braidshede, kas kartą nutapydavau po vieną medalioną sodo kambario sienose. Paprotys man tiko, nes tai buvo puiki dingstis pasitraukti nuo kitų svečių; kai namuose jų būdavo pilna, sodo kambarys imdavo rungtyniauti su vaikų kambariu – kas nors čia vis ateidavo, norėdamas pabūti nuošaliau ir pasiskųsti kitais; taigi aš net nesistengdamas galėjau sužinoti visas apkalbas. Buvau užbaigęs jau tris medalionus; visi, atskirai paėmus, buvo gana dailūs, bet, deja, skirtingų stilių, nes per pusantrų metų, praėjusių nuo darbo pradžios, pasikeitė mano skonis ir išlavėjo ranka. Kaip kambario puošmena jie buvo visai nevykę. Tą rytą, kaip ne kartą iki tol, sodo kambaryje ieškojau prieglobsčio. Nuėjęs netrukus ėmiausi darbo. Džulija atėjo drauge pažiūrėti, kaip seksis, ir pokalbis neišvengiamai nukrypo į Sebastianą.

– Ar jums dar nenusibodo apie tai šnekėti? – paklausė ji. – Kodėl visi juo taip rūpinasi?

– Tik todėl, kad mes jį mylim.

– Ką gi. Aš irgi, galima sakyti, jį myliu, bet niekaip negaliu suprasti, kodėl jis negali elgtis kaip visi. Juk žinot, kai augau, šeimoje buvo viena paslaptis – tėtis. Apie jį nebuvo galima kalbėti prie tarnų, nekalbėjo nė prie mūsų, kol buvom maži. Jei mama dar ir Sebastianą pavers paslaptimi, to jau bus *per daug*. Jei jam patinka nuolatos būti įkaušusiam, ko nevažiuoja į kokią nors Keniją, kur niekam tokie dalykai nerūpi?

– Kodėl Kenijoje būti nelaimingam ne taip svarbu kaip kitur?

– Neapsimetinėkite kvailiu, Čarlzai. Jūs mane puikiai supratote.

– Norite pasakyti, kad tada jums nebūtų taip nesmagu? Ką gi, norėjau įspėti, kad jei šiandien Sebastianui niekas nesutrukdys, vakare vėl galima tikėtis nesmagumų. Jis prastai nusiteikęs.

– O, pamedžios visą dieną ir viskas praeis.

Buvo tiesiog graudu žiūrėti, kokias viltis visi deda į tą medžioklę. Ledi Marčmein, rytą užėjusi manęs aplankyti, pasišaipė iš savęs su jai būdinga subtilia ironija.

– Nuo seno nemėgstu medžioklės, – pasakė ji, – man vis atrodo, kad joje net maloniausi žmonės virsta bjauriais storžieviais. Nesuprantu, kas jiems nutinka, bet vos tik apsirengia medžioklės drabužiais ir susėda ant žirgų, iškart pradeda elgtis kaip kokie prūsai. O paskui dar giriasi. Kiek kartų esu sėdėjusi prie vakarienės stalo ir su siaubu stebėjusi pažįstamus žmones, staiga virtusius pasipūtusiais bukagalviais, kuriems niekas daugiau nerūpi!.. Ir vis dėlto, žinote, – veikiausiai tai kažkoks šimtmečių senumo paveldas – šiandien man lengviau žinant, kad Sebastianas su jais. „Iš tiesų jam nėra taip jau blogai, – sakau sau, – juk išjojo į medžioklę“, tarsi tai reikštų, kad mano maldos išklausytos.

Ji paklausė, kaip man sekėsi Paryžiuje. Papasakojau apie savo butą su vaizdu į upę ir Dievo Motinos katedros bokštus.

– Tikiuosi, kai grįšiu, Sebastianas atvažiuos manęs aplankyti.

– Kaip būtų gerai, – ištarė ledi Marčmein ir atsiduso, tarsi kalbėdama apie kažką nepasiekiama.

– Gal jis atvažiuos paviešėti pas mane Londone.

– Čarlzai, juk žinote, kad tai neįmanoma. Londonas jam visai netinka. Net ponui Samgrasui ten nepavyko jo suvaldyti. Šiuose namuose mes neturime paslapčių vienas nuo kito. Jūs žinote, kad Sebastianas per Kalėdas buvo dingęs. Ponas Samgrasas jį rado tik todėl, kad Sebastianas neturėjo pinigų apmokėti sąskaitoms ten, kur buvo, tad jie paskambino mums. Tai jau visai baisu. Ne, tik ne Londonas; jeigu jis neįstengia padoriai elgtis čia, su mumis... Reikia jį truputį palaikyti čia, kad pasitaisytų ir atsigautų, pamedžiotų, o paskui galės vėl išvažiuoti į užsienį su ponu Samgrasu... Supraskite, aš visa tai jau esu patyrusi.

Atsakymas į jos žodžius buvo neištartas, tačiau aiškus mums abiem: „*Ano* jūs neįstengėte išlaikyti; *jis* pabėgo. Pabėgs ir Sebastianas. Todėl, kad jie abu jūsų nekenčia."

Apačioje, slėnyje, nuaidėjo rago aidas ir medžiotojų šūksniai.

– Štai ir jie, jau įjojo į mūsų valdas. Tikiuosi, Sebastianui smagu.

Taigi ir kalbėdamasis su Džulija, ir su ledi Marčmein atsidūriau aklagatvyje: ne dėl to, kad mes vieni kitų nesupratome, bet dėl to, kad supratome pernelyg gerai. Su Braidshedu, kai šis grįžo pietauti ir panoro pasikalbėti apie tą patį – nes ši tema buvo užvaldžiusi namus nelyginant gaisras, įsiplieskęs laive žemiau vaterlinijos, juodais ir raudonais gaisais žioruojantis tamsoje, besiveržiantis pro liukus aitriomis dūmų sruogomis, staiga šūstelinčiomis pro atviras duris ir ventiliacijos angas, – su Braidshedu pasijutau tarsi

atsidūręs nepažįstamame, negyvame pasaulyje, Mėnulio kraštovaizdį primenančiose lavos plynaukštėse, plaučius draskančiuose kalnynuose.

Jis tarė:

– Tikiuosi, jis serga alkoholizmu. Tai tiesiog didžiulė nelaimė, ir mes visi turime jam padėti ją ištverti. Labiausiai bijojau, kad jis prisigeria tyčia, kada užsimanęs, tik dėl to, kad jam tai patinka.

– Taip ir buvo – mudu abu būtent taip prisigerdavome. Ir dabar jis taip elgiasi, kai būna su manim. Galėčiau padaryti, kad jis tik taip ir gertų, jei jūsų motina pasitikėtų manimi. Bet vos tik pradėsite jį kankinti asmens sargybiniais ir visokiais gydymais, jis per kelerius metus virs visiška griuvena.

– Supraskite, būti griuvena – *ne nuodėmė*. Niekas nėra moraliai įpareigotas būtinai tapti pašto tarnybos ministru, medžiotojų būrio vadu arba sulaukęs aštuoniasdešimties kasdien pėsčiomis sukarti dešimt mylių.

– *Ne nuodėmė*, – pakartojau aš. – *Moraliai įpareigotas*... Jūs ir vėl kalbate apie religiją.

– Aš nė nebuvau nustojęs apie ją kalbėti, – atsakė Braidshedas.

– Žinote ką, Braidi, jei aš bent trumpą akimirką užsigeisčiau tapti kataliku, pasikalbėjus su jumis penkias minutes tas noras praeitų it nebuvęs. Man regis, jūs net protingus samprotavimus gebate paversti gryniausiomis nesąmonėmis.

– Keista, kad jūs taip sakote. Jau esu tai girdėjęs iš kitų. Tai viena iš daugelio priežasčių, dėl kurių supratau negalėsiąs būti geras kunigas. Tikriausiai mano protas kažkaip ne taip veikia.

Per pietus Džulijai rūpėjo viena – šiandien atvyksiantis svečias. Ji nuvažiavo į stotį jo pasitikti ir parvežė namo, visiems sėdus gerti arbatos.

– Mama, tik pažiūrėk, ką man Reksas dovanojo Kalėdoms.

Tai buvo nedidukas gyvas vėžlys su deimantais inkrustuotais Džulijos inicialais ant kiauto; šis beveik nešvankus gyvūnas, kuris bejėgiškai slysčiojo gludintomis grindimis, mėgino užkopti ant kortų staliuko, kepurnėjosi ant kilimo, pamatęs atkištą ranką skubiai įtraukdavo raukšlėtą prieštvaninę galvą, paskui vėl ją iškišdavo ir ištiesęs kaklą svyruodavo į visas puses, tapo įsimintina vakaro dalimi, atminties kabliuku, už kurio užkimba dėmesys, nors čia pat vyksta daug svarbesni dalykai.

– Jergutėliau, – ištarė ledi Marčmein. – Kažin, ar jis ėda tą patį, ką visi vėžliai?

– Ką darysite, kai jis nugaiš? – paklausė ponas Samgrasas. – Ar bus galima tą patį kiautą uždėti kitam vėžliui?

Reksas buvo įspėtas apie Sebastiano problemą – antraip jis vargu ar būtų ištvėręs namuose tvyrančią atmosferą, – ir akimoju sumetė, kaip ją išspręsti. Sėdus gerti arbatos, jis linksmai ir atvirai išklojo savo pasiūlymą; visą dieną šnibždėjusis pakampėse buvo tikras palengvėjimas apie tai prabilti garsiai.

– Nusiųskit jį į Ciurichą pas Boretusą. Boretusas – tinkamiausia išeitis. Jis turi sanatoriją, kurioje kasdien daro tikrus stebuklus. Žinote, kaip anksčiau gėrė Čarlis Kilkartnis?

– Ne, – su miela, jai įprasta ironija atsakė ledi Marčmein. – Ne, deja, mes nežinome, kaip gėrė Čarlis Kilkartnis.

Džulija, išgirdusi šaipantis iš jos mylimojo, nusisuko į vėžlį ir susiraukė. Bet Reksas Motramas nekreipė dėmesio į tokias subtilias adatėles.

– Dvi žmonos buvo visai nuleidusios rankas, – pasakojo jis. – O kai jis susižadėjo su Silvija, ši iškėlė sąlygą – nuvažiuoti gydytis į Ciurichą. Ir gydymas padėjo. Po trijų

mėnesių grįžo tarsi kitas žmogus. Nuo to laiko – nė lašo, nors Silvija jį ir paliko.

– Kodėl gi ji taip pasielgė?

– Na, vargšas Čarlis, kai metė gerti, pasidarė gana nykus. Bet juk aš ne apie tai pasakoju.

– Ne, turbūt ne. Tiesą sakant, jūsų pasakojimas iš tiesų turėtų mums suteikti vilties.

Džulija piktai išsišiepė išpuoštajam vėžliui.

– Žinote, jis gydo ir sekso problemas.

– O varge, kokių keistų bičiulių vargšelis Sebastianas įsigis Ciuriche.

– Pas tą daktarą dažniausiai reikia užsirašyti labai iš anksto, bet, manau, jums rastų vietą, jei aš paprašyčiau. Galėčiau šiandien pat iš čia jam paskambinti.

(Kai Reksas užsimanydavo padėti savo artimam, jį apimdavo bauginantis geradarystės įkarštis; galėjai pamanyti, kad stengiasi įpiršti besispyriojančiai namų šeimininkei naują dulkių siurblį.)

– Reikės apie tai pagalvoti.

Mums apie tai galvojant, iš medžioklės grįžo Kordelija.

– O, Džulija, kas *čia* dabar? Koks *siaubas*.

– Tai Rekso kalėdinė dovana man.

– Oi, atsiprašau. Amžinai aš ką nors ne taip lepteliu. Bet kaip žiauru! Jam turbūt baisiai skaudėjo.

– Jie nejunta skausmo.

– Iš kur žinai? Galiu lažintis, kad junta.

Ji pabučiavo motiną, kurios šiandien dar nebuvo mačiusi, pasisveikino su Reksu ir paprašė tarnų atnešti kiaušinienės.

– Jau gėriau arbatos pas ponią Barni, kol laukiau automobilio, bet vis tiek noriu valgyti. Kokia smagi diena! Džinė Striklend-Vineibls griuvo tiesiai į balą. Mes nesustodamos

šuoliavom nuo Bengerso iki pat Aukštutinio Istrio. Man atrodo, tai kokios penkios mylios, Braidi, ar ne?

– Trys.

– Na, mes juk ne taip tiesiai lėkėm... – Pilna burna valgydama kiaušinienę, ji su pertrūkiais pasakojo mums apie medžioklę. – ...Kad būtumėt matę Džinę, kai ji pakilo iš tos balos.

– Kur Sebastianas?

– Jis užsitraukė gėdą. – Žodžiai, ištarti skambiu vaikišku balsu, nuskambėjo tarsi varpo dūžiai, tačiau ji tęsė. – Išsiruošė į medžioklę su bjauriu žiurkiagaudžio švarkiūkščiu ir niekingu siauru kaklaraiščiu, kaip koks Kapitono Morvino jojimo akademijos pradinukas. Aš asmeniškai apsimečiau, kad jo nepažįstu, tikiuosi, kad nepažino ir kiti. O ką, jis negrįžo? Tikriausiai pasiklydo.

Kai Vilkoksas atėjo nurinkti arbatos indų, ledi Marčmein paklausė:

– Lordas Sebastianas nepasirodė?

– Ne, jūsų prakilnybe.

– Turbūt užsuko pas ką nors arbatos. Keista, jis niekada taip nesielgia.

Po pusvalandžio Vilkoksas įnešė padėklą su kokteiliais ir tarė:

– Lordas Sebastianas ką tik skambino, paprašė, kad jį parvežtų iš Pietų Tvainingo.

– Iš Pietų Tvainingo? O kas ten gyvena?

– Jis skambino iš viešbučio, jūsų prakilnybe.

– Pietų Tvainingo? – pakartojo Kordelija. – Dievuliau, tai jis ne juokais pasiklydo.

Jis grįžo įraudęs, karštligiškai žvilgančiomis akimis; supratau, kad yra beveik visai girtas.

– Mielasis, – pasveikino ledi Marčmein, – kaip malonu,

kad tu vėl taip gerai atrodai. Grynas oras išėjo tau į sveikatą. Gėrimai ant stalo, įsipilk, ko nori.

Jos žodžiuose nebuvo nieko nepaprasto, išskyrus tai, kad jie išvis buvo pasakyti. Prieš šešis mėnesius to nebūtų buvę.

– Ačiū, – atsiliepė Sebastianas. – Įsipilsiu.

Smūgis, kurio iš anksto lauki, nutaikytas į jau daug kartų daužytą vietą, nebestebinantis ir nesukrečiantis, tik sukeliantis buką, kankinamą skausmą, priverčiantis suabejoti, ar įstengsi iškęsti dar vieną, – tokie jausmai mane buvo apėmę tą vakarą sėdint prie stalo priešais Sebastianą, matant jo blausų žvilgsnį ir negrabius judesius, girdint kimų balsą, nevykusius mėginimus ilgai storžieviškai tylėjus įsiterpti į pokalbį. Kai galiausiai ledi Marčmein, Džulija ir tarnai išėjo iš valgomojo, Braidshedas tarė:

– Sebastianai, gal tu geriau eik miegoti.

– Dar noriu išgerti portveino.

– Taip, išgerk, jei nori. Bet nebeik į svetainę.

– Aišku, aš per girtas, – tarė Sebastianas, sunkiai linktelėjęs galva. – Kaip senais laikais. Senais laikais džentelmenai visada prisigerdavo ir nebeidavo pas damas.

(„Bet iš tiesų *ne taip*, kaip senais laikais, – vėliau pasakė man Samgrasas, stengdamasis palaikyti pokalbį, – senais laikais būdavo visai kitaip. Kažin, kur čia skirtumas? Gal linksmybės trūksta? Gal bendruomenės, draugijos? Žinot, man atrodo, šiandien jis gėrė vienas. Kur galėjo gauti pinigų?“)

– Sebastianas nuėjo į viršų, – pranešė Braidshedas, mums įėjus į svetainę.

– Taip? Gal jums paskaityti?

Džulija su Reksu lošė beziką; vėžlys, išerzintas šunyčio, sulindo į savo kiautą; ledi Marčmein garsiai skaitė „Nieko dienoraštį“, paskui gana anksti paskelbė, jog metas miegoti.

– Mama, ar aš galiu dar šiek tiek palošti? Tik tris partijas?

– Gerai, mieloji. Kai eisi miegoti, užsuk pas mane. Aš nemiegosiu.

Ponas Samgrasas ir aš puikiausiai matėme, kad Džulija su Reksu trokšta likti vieni, tad mes irgi išėjome; Braidshedas, nieko panašaus nepastebėjęs, įsitaisė krėsle su *Times*, kurio dar nebuvo spėjęs perskaityti. Kaip tik tada, mums einant į savo kambarius, ponas Samgrasas ir pasakė: „Senais laikais būdavo visai kitaip."

Kitą rytą paklausiau Sebastiano:

– Atvirai man pasakyk, ar nori, kad čia pasilikčiau?

– Ne, Čarlzai, turbūt ne.

– Aš tau nepadedu?

– Nepadedi.

Tad nuėjau atsisveikinti su jo motina.

– Čarlzai, norėčiau jūsų kai ko paklausti. Ar jūs vakar Sebastianui davėte pinigų?

– Taip.

– Žinodamas, kam jis juos išleis?

– Taip.

– Aš jūsų nesuprantu, – atsakė ji. – Tiesiog nesuprantu, kaip galima būti tokiam žiauriam ir beširdžiui.

Ji nutilo, bet nemaniau, kad laukia atsakymo; neturėjau ko jai pasakyti, nebent būčiau vėl iš naujo pradėjęs tą patį seną, nesibaigiantį ginčą.

– Neketinu jums priekaištauti, – tarė ji. – Dievas mato, aš neturiu teisės niekam priekaištauti. Pati esu kalta dėl viso blogio, kuris nutinka mano vaikams. Bet aš tiesiog nesuprantu. Nesuprantu, kaip jūs, būdamas toks geras ir supratingas, staiga galite taip žiauriai pasielgti. Nesuprantu, kodėl jūs mums visiems taip patikote. O jūs tikriausiai nekentėte mūsų nuo pat pradžių? Nesuprantu, kuo mes to nusipelnėme.

Aš likau abejingas; jos sielvartas manęs visiškai nejaudino. Kadaise lygiai taip įsivaizdavau sceną, kaip mane išmeta iš mokyklos. Beveik tikėjausi išgirsiąs: „Aš jau parašiau įspėjimo laišką jūsų vargšui tėvui." Bet išvažiuodamas atsisukau automobilyje, norėdamas – kaip maniau – paskutinį kartą pažvelgti į rūmus, ir pajutau čia paliekąs dalį savęs; supratau, kad nuo šiol, kad ir kur eičiau, visada žinosiu jos nebeturįs ir beviltiškai jos ieškosiu kaip vaiduokliai, neva nuolat grįžtantys ten, kur kitados paslėpė materialius lobius ir be jų niekaip negalintys išsipirkti kelio į aną pasaulį.

– Niekada čia nebegrįšiu, – ištariau sau.

Užsidarė durys, žemos durelės sienoje, kurių ieškojau ir kurias buvau radęs Oksforde; jei jos atsivertų dabar, užburto sodo už jų neberasčiau.

Ilgai kalėjęs besauliuose koralų rūmuose, tarp linguojančių jūržolių miškų, pagaliau iškilau į paviršių, į paprastos, eilinės dienos šviesą, įkvėpiau gaivaus jūros oro.

Išvykdamas palikau – ką? Jaunystę? Paauglystę? Romantiką? Visa tai siejančius kerus, „Jaunojo burtininko žinyną", dailų sekreterą, kuriame dramblio kaulo lazdelė tvarkingai guli šalia biliardo kamuolių pakeistu svorio centru, perpus sulenkiamos penso monetos ir plunksninių gėlių, lengvai įtraukiamų į tuščiavidurę žvakę.

– Aš čia palikau iliuzijas, – pasakiau sau. – Nuo šiol gyvensiu trijų matmenų pasaulyje, kliaudamasis penkiomis juslėmis.

Vėliau ne kartą gavau progų įsitikinti, kad tokio pasaulio išvis nėra, bet anuomet, automobiliui pasukus ir rūmams išnykus iš akių, tikėjau, kad jis visai čia pat, kad laukia manęs ten, kur baigiasi kelias.

Taigi grįžau į Paryžių, pas draugus, kurių ten susiradau, prie įpročių, kurių ten įgijau. Maniau daugiau niekada

nebeišgirsiąs apie Braidshedą, bet gyvenime retai pasitaiko tokių aiškių ir griežtų išsiskyrimų. Nepraėjus nė trims savaitėms, gavau Kordelijos laišką, parašytą prancūziško stiliaus vienuolyno auklėtinės braižu.

Brangusis Čarlzai, – rašė ji, – *jums išvykus, aš labai liūdėjau. Galėjote bent užeiti atsisveikinti!*

Girdėjau, kad užsitraukėte nešlovę, ir noriu pranešti, kad aš irgi patekau į nemalonę. Pavogiau iš Vilkokso raktus, atnešiau Sebastianui viskio ir įkliuvau. Bet jam jo labai reikėjo. Kilo baisus skandalas (kuris dar nesibaigė).

Ponas Samgrasas išvyko (gerai!), jis, atrodo, irgi bus pakliuvęs į nemalonę, tik nežinau, už ką.

Džulija labai žavisi ponu Motramu (blogai!); jis ketina išvežti Sebastianą pas vokietį gydytoją (labai labai blogai!).

Džulijos vėžlys dingo. Nutarėme, kad jis kur nors užsikasė, kaip vėžliai mėgsta, taigi krūva pinigų bus nuėjusi šuniui ant uodegos (pono Motramo žodžiai).

Man viskas klojasi kuo puikiausiai.

Geriausi linkėjimai nuo Kordelijos

Praėjus gal savaitei, kai gavau šį laišką, vieną popietę parėjęs į savo butą radau laukiantį Reksą.

Buvo kokia ketvirta valanda; tuo metų laiku studijoje anksti pradeda temti. Durininkė pranešė, kad viršuje manęs laukia svečias, ir iš jos veido pamačiau, jog tai toli gražu ne bet kas; ji labai gyvai paisė lankytojų amžiaus bei patrauklumo, o šį kartą buvo aišku, jog atvykėlis – pačios aukščiausios klasės; Reksas jos pripažinimą pateisino – nenusivilkęs sunkaus kelioninio kailinio palto, jis stovėjo prie lango ir žvelgė į upę.

– Štai kaip, – ištariau, – štai kaip.

– Buvau užėjęs rytą. Man pasakė, kur dažniausiai pietaujate, bet ten jūsų neradau. Jis pas jus?

Nereikėjo nė klausti, kas tas jis.

– Tai jis ir nuo jūsų pabėgo?

– Atvykome vakar vakare, šiandien ketinome važiuoti į Ciurichą. Po vakarienės palikau jį *Lotti* viešbutyje – sakėsi esąs pavargęs – ir nuėjau į Keliautojų klubą sulošti keletą partijų.

Pastebėjau, kad net pasakodamas man jis mėgina teisintis, tarsi repetuodamas savo istoriją kitiems klausytojams. „Sakėsi esąs pavargęs" skambėjo gerai. Sunkiai įsivaizdavau, kad Reksas leistų girtam pienburniui sutrukdyti jam palošti kortomis.

– O grįžęs jo neberadote?

– Nieko panašaus. O, kad taip būtų buvę. Radau, jis manęs laukė. Keliautojų klube man pasisekė, susišlaviau gerą krūvą pinigų. Kol miegojau, Sebastianas juos nušvilpė. Paliko tik du pirmosios klasės bilietus į Ciurichą, užkišęs už veidrodžio krašto. Po šimts, turėjau beveik tris šimtus svarų!

– Tai jis dabar gali būti praktiškai bet kur?

– Bet kur. Jūs *tikrai* jo neslepiate?

– Ne. Nenoriu daugiau susidėti su ta šeima.

– O aš, manau, susidėjau su jais ilgam, – atsakė Reksas. – Klausykit, noriu su jumis daug ką aptarti, bet pažadėjau tam vyrukui iš Keliautojų klubo, kad šiandien popiet suteiksiu progą atsilošti. Gal pavakarieniausite su manim?

– Gerai. Kur?

– Aš dažniausiai einu į *Ciro*.

– Kodėl ne *Paillard*?

– Nesu apie jį girdėjęs. Nemanykite, mokėsiu aš.

– Žinau, kad jūs. Bet maistą užsakysiu aš.

– Na gerai. Kaip, sakėte, vadinasi restoranas? – Aš jam užrašiau. – Iš tų, kuriuose galima pamatyti vietos gyvenimo vaizdų?

– Taip, galima pasakyti ir taip.

– Ką gi, bus įdomu pažiūrėti. Užsakykite ką nors skanaus.

– Taip ir ketinau.

Atėjau į restoraną dvidešimčia minučių anksčiau už Reksą. Jei jau teks su juo praleisti visą vakarą, pasistengsiu bent jau daryti tai, ką noriu. Gerai atsimenu aną vakarienę – *oseille** sriuba, paprastas keptas jūros liežuvis su baltojo vyno padažu, *caneton à la presse*** ir citrinų suflė. Paskutinę akimirką, baimindamasis, kad Reksui toks valgiaraštis pasirodys pernelyg paprastas, užsakiau dar blynų su ikrais. Vyno padavėjui liepiau atnešti butelį 1906 metų *Montrachet*, kuris tuo metu kaip tik buvo pats geriausias, o su antiena – 1904 metų *Clos de Bèze*.

Gyventi Prancūzijoje tuomet buvo pigu; dėl palankaus svaro kurso man skirtų pinigų pakako su kaupu, visai nereikėjo taupyti. Vis dėlto tokiuose restoranuose vakarieniaudavau labai retai ir pamatęs galiausiai atvykusį Reksą, atiduodantį rūbininkui paltą ir skrybėlę tokia išraiška, tarsi daugiau nebesiviltų jų atgauti, pajutau jam prielankumą. Jis įtariai apžvelgė iškilnią nedidukę salę lyg tikėdamasis joje išvysti apašus ar gaują lėbaujančių studentų. Tačiau pamatė tik keturis senatorius, kurie, pasirišę po barzdomis servetėles, valgė netardami nė žodžio. Įsivaizdavau, kaip jis vėliau pasakoja savo bičiuliams komersantams: „...pažįstu vieną įdomų vyruką, studijuoja dailę, gyvena Paryžiuje. Kartą jis mane nusivedė į tokį keistą restoranėlį – žinot, iš tų,

* Rūgštynių (*pranc.*).

** Kepta antiena, patiekiama su padažu iš savo syvų (*pranc.*).

kur nežinodamas praeisi pro šalį ir nė nepastebėsi, – ten valgėm geriausią vakarienę, kokią tik man yra tekę ragauti. Be mūsų, restorane dar buvo pustuzinis senatorių – o tai jau tikras ženklas, kad ten viskas gerai. Ir anaiptol, pasakysiu, nepigu."

– Gal turit žinių iš Sebastiano? – paklausė jis.

– Jų nebus, – atsakiau, – kol nesibaigs pinigai.

– Šiek tiek kiauliška buvo taip pasprukti. Tikėjausi, kad jei man pavyks jį atvesti į doros kelią, pelnysiu bent kiek naudos kitoje srityje.

Buvo aiškiai matyti, kad jis trokšta aptarti savo reikalus, bet pamaniau, kad tam puikiausiai gali palaukti geraširdiško sotumo valandos, kai atneš konjako; kai dėmesys mažumėlę atbuks, kai bus galima klausytis tarsi iš tolo; o kol kas, aitrią dabarties akimirką, kai metrdotelis keptuvėje varto blynus, o tolėliau du menkesni patarnautojai ruošia slėgtuvą antienai, verčiau pakalbėti apie mane.

– Ar jūs dar ilgai pabuvote Braidshede? Apie mane kas nors kalbėjo, kai išvykau?

– Ar kalbėjo? Seni, nuo kalbų apie jus man net bloga pasidarė. Markizę, kaip sakoma, „užgraužė sąžinė", kad taip su jumis pasielgė. Kiek supratau, pastarąjį kartą kalbėdama ji nesirinko žodžių.

– Sakė, kad aš esąs „žiaurus ir beširdis".

– Rimti kaltinimai.

– „Nesvarbu, ką žmonės apie tave sako, kad tik nepavadintų karvelienos pyragu ir nesuvalgytų."

– A?

– Toks posakis.

– Aha. – Grietinėlė susimaišė su ištirpintu sviestu, užliejo blynus, atskyrė vieną nuo kito gleivėtus ikrų grūdelius, papuošė juos baltuma ir auksu.

– Man patinka, kai dar prideda smulkintų svogūnų, – pasakė Reksas. – Vyrukas, kuris tokius dalykus išmano, sakė, kad tada išryškėja skonis.

– Iš pradžių paragaukite be svogūnų, – patariau. – Ir papasakokite, ką dar žinote apie mane.

– Na, suprantama, Gramgrasas, ar kuo jis vardu – na, tas pasipūtęs dėstytojūkštis, – smarkiai šovė pro šalį. Tas visiems labai patiko. Jums išvykus, jis gal porą dienų buvo didžiausias numylėtinis. Nenustebčiau, jei pats ir būtų pakurstęs poniutę jus išgrūsti. Kiekviename žingsnyje jį mums kišo kaip pavyzdį, kol galiausiai Džulija nebeištvėrė ir viską išdavė.

– *Džulija?*

– Na, suprantat, kaip buvo – jis ėmė kaišioti nosį į *mudviejų* reikalus. Džulija pastebėjo, kad tas tipelis apsišaukėlis, ir vieną popietę, kai Sebastianas buvo girtas – jis beveik visą laiką buvo girtas, – išgavo iš jo viską apie Didįjį turą. Tai buvo pono Samgraso galas. Paskui markizė ėmė svarstyti, ar vis dėlto ne per žiauriai su jumis pasielgusi.

– O koks ten kilo kivirčas su Kordelija?

– Tai buvo viršūnė. Tas vaikas – grynas stebuklas; ji visą savaitę girdė Sebastianą viskiu tiesiai mums po nosimis. Niekaip negalėjom suprasti, kur jis jo gauna. Tada markizė ir pasidavė.

Po riebių, sodraus skonio blynų sriuba pasirodė puiki – karšta, skysta, karstelėjusi, su putele.

– Pasakysiu jums, Čarlzai, vieną dalyką, kurį mamelė Marčmein nuo visų slepia. Ji sunkiai serga. Bet kada gali kristi negyva. Rudenį ją apžiūrėjo Džordžas Anstruteris ir sakė, kad liko daugiausia dveji metai.

– Bet iš kur jūs tai žinote?

– Tokius dalykus visada sužinau. O dabar, kai šeimoj kilo šitas sąmyšis, bijau, jog nė metų neatlaikys. Pažįstu Vienoje

daktarą, kuris galėtų jai labai padėti. Jis pastatė ant kojų Sonią Bamfšir, nors visi, net Anstruteris, buvo netekę vilties. Bet mamelė Marčmein nė girdėti apie jį nenori. Tikriausiai ta jos beprotiška religija draudžia rūpintis kūno sveikata.

Jūros liežuvis buvo paruoštas taip paprastai ir subtiliai, kad Reksas į jį nė dėmesio neatkreipė. Valgydami klausėmės slėgtuvo muzikos – lūžtančių kaulų traškėjimo, kraujo ir kaulų smegenų lašnojimo, plonus anties krūtinėlės griežinėlius laistančio šaukšto tapšnojimo. Paskui buvo ketvirčio valandos pertrauka – aš gėriau pirmą *Clos de Bèze* taurę, Reksas užsirūkė pirmą cigaretę. Jis atsilošė, išpūtė virš stalo dūmų kamuolį ir pareiškė:

– Žinot, maistas čia visai neblogas; būtų gerai, jei kas nors perpirktų šitą skylę ir gerokai ją pagyvintų.

Netrukus vėl ėmė pasakoti apie Marčmeinus:

– Dar štai ką jums pasakysiu – jei jie laiku nesusigriebs, netrukus gali sulaukti nemažų piniginių sunkumų.

– Maniau, kad jie neapsakomai turtingi.

– Na, jie ir yra turtingi, kiek gali būti turtingi žmonės, kurie neįdarbina savo pinigų. Šios šeimos jau nebe tokios turtingos kaip 1914 metais, bet Flaitai, regis, to nesuvokia. Tikriausiai taip patogiausia jų reikalus tvarkantiems advokatams – duodi pinigų, kiek prašo, ir nieko neklausinėji. Jūs tik pažiūrėkit, kaip jie gyvena – ir Braidshedas, ir Marčmeinų namas visada kuo puikiausiai paruošti gyventi, gaujos skalikų, seniausiai niekas nekėlė nuomos mokesčio ūkininkams, neatleido nė vieno darbininko, po namus slampinėja dešimtys nukriošusių dykaduonių tarnų, kuriems patarnauja kiti tarnai, o senis, be kita ko, dar gyvena atskirai, ir, pasakysiu, anaiptol ne kukliai. Žinot, kiek jie skolingi?

– Aišku, nežinau.

– Vien Londone – beveik šimtą tūkstančių. Kiek prasiskolinę kitur, nežinau. Suprantate, tai visai nemaža sumelė

žmonėms, kurie *nesinaudoja* savo pinigais. Pernai lapkritį skola buvo devyniasdešimt aštuoni tūkstančiai. Aš tokius dalykus sužinau.

Štai ką jis sužino – apie mirtinas ligas ir skolas, pamaniau.

Džiaugiausi burgundišku vynu. Jis man buvo tarsi priminimas, kad pasaulis yra senesnis ir geresnis, negu atrodo Reksui, kad žmonija per ilgą savo aistrų istoriją įgijo ne tik tos išminties, kuria vadovaujasi jis. Tokio pat vyno atsitiktinai teko gerti pirmą karo rudenį, kai pietavau su savo vyno tiekėju Šv. Jokūbo gatvėje; per daugel praėjusių metų sušvelnėjo ir priblėso jo skonis, tačiau išlikęs tyras, tiesus balsas, menantis geriausius laikus, kalbėjo tuos pačius vilties žodžius.

– Nesakau, kad jie išeis elgetom; senis visada įstengs sukrapštyti mažiausiai trisdešimt tūkstančių per metus, bet netrukus jų laukia sukrėtimas, o kai aristokratai išsigąsta, pirmiausia atima pinigus iš dukterų. Užtat norėčiau aiškiai susitarti dėl vedybų sutarties, kol dar viskas ramu.

Konjako dar ilgai laukti, o mes jau prakalbome apie Reksą. Po dvidešimties minučių būčiau pasirengęs išklausyti visų jo pasakojimų. Kiek įmanydamas atsiribojau nuo savo pašnekovo, visą dėmesį skyriau lėkštėje garuojančiam maistui, bet mano laimės lukštą vis pralauždavo sakinių nuotrupos, versdamos prisiminti negailestingą, godų pasaulį, kuriame Reksas gyveno. Jis ieškojo moters; reikėjo, kad ji būtų geriausia rinkoje ir kad ją būtų galima gauti už tinkamą kainą: štai kokia buvo jo kalbos esmė.

– ...mamelė Marčmein manęs nemėgsta. Gerai, aš jos nė neprašau. Ne ją ketinu vesti. Jai nepakanka drąsos tiesiai pasakyti: „Tamsta ne džentelmenas, o avantiūristas iš kolonijų." Užtat sako, kad mes gyvename skirtingose atmosferose.

Tai tiesa, bet Džulijai, kad ir kaip keista, manoji atmosfera prie širdies... Paskui dar pradeda pliurpti apie religiją. Man jos Bažnyčia netrukdo; Kanadoje katalikų niekas per daug negerbia, bet tai kas kita; jūs čia, Europoje, turite visai prašmatnių katalikų šeimų. Tai ir gerai, tegu Džulija vaikšto į bažnyčią kiek nori. Nė nemanau jai drausti. Tiesą sakant, jai tai nėmaž nerūpi, bet man patinka tikinčios merginos. Dar geriau – vaikus irgi galės auklėti katalikais. Tikrai nesipriešinsiu tiems jų „pažadams“[44], viską padarysiu, ko tik reiks... Na, ir dar mano praeitis. „Mes apie jus tiek mažai žinome.“ Ji žino gerokai per daug. Turbūt ir jūs girdėjote, kad aš bent porą metų palaikiau ryšius su kita moterim.

Taip, aš buvau apie tai girdėjęs; visi Rekso pažįstami žinojo apie jo romaną su Brenda Čempion; žinojo, kad būtent šis romanas jam suteikė viską, kuo skyrėsi nuo bet kurio eilinio maklerio: golfo partijas su Velso princu, narystę „Breto“ klube, net bičiulius Bendruomenių rūmų rūkomajame, nes kai jis pirmą kartą ten įžengė, partijos vadai nė nemanė sakyti: „Žiūrėkit, štai jaunas, daug žadantis Šiaurės Gridlio atstovas, kuris taip gerai pasisakė apie pensijų mažinimą.“ Jie sakė: „Žiūrėkit, štai naujausia Brendos Čempion pasija“, – tai jam padėjo susidraugauti su vyrais, o moteris nesunkiai mokėjo sužavėti pats.

– Žodžiu, ten viskas seniai baigta. Mamelė Marčmein pernelyg subtili, kad apie tai kalbėtų, tik užsiminė, neva aš buvau įsipainiojęs į „skandalą“. Na gerai, tai kokio žento ji nori – pusgyvio vienuolio, kaip Braidshedas? Džulija apie tą reikalą viską žino, ir jei jai nerūpi, tai nesuprantu, ko kitiems rūpintis.

Po antienos atnešė rėžiukų ir cikorijų salotų, tarsi migla apibarstytų smulkučiais svogūnų laiškų taškeliais. Stengiausi galvoti tik apie salotas. Paskui kurį laiką įstengiau galvoti

tik apie suflė. Vėliau atnešė konjaką, tada atėjo tinkamas metas tokiems atviravimams.

– ...Džulijai tuoj sueis dvidešimt. Nenoriu laukti, kol ji taps pilnametė. Be to, jei jau vedu, noriu, kad viskas būtų kaip reikia... o ne slapstytis pakampėse... Turiu prižiūrėti, kad nuo jos nenusuktų jai priklausančios palikimo dalies. O kadangi markizė nenori man padėti, važiuoju pas senį: rimtai su juo pasikalbėsiu. Spėju, jis sutiks su viskuo, kas nepatinka jai. Dabar jis Monte Karle. Ketinau pas jį važiuoti, pristatęs Sebastianą į Ciurichą. Todėl kai jis pabėgo, viskas taip ir susijaukė.

Konjakas Reksui nepatiko. Jis buvo skaidrus, blyškus, atneštas švariame butelyje be napoleoniškų medalių. Buvo gal metais ar pora senesnis už Reksą, visai neseniai supilstytas į butelius. Jį patiekė nedidelėse labai plono stiklo tulpių pavidalo taurelėse.

– Brendis – vienas iš tų dalykų, apie kuriuos šį tą išmanau, – pareiškė Reksas. – Ši spalva niekam tikusi. Dar blogiau, kad gerdamas iš tokio antpirščio nejuntu skonio.

Atnešė pilvotą taurę, dydžiu kone sulig jo galva. Reksas liepė ją pašildyti ant spiritinės lempelės. Tada pateliūskavo pasakišką gėrimą, giliai įkvėpė garų ir pareiškė, kad tokį birzgalą jo tėvynėje geria tik skiestą sodos vandeniu.

Tad padavėjai gėdydamiesi ištraukė iš slėptuvės milžinišką apmusijusį butelį, specialiai laikomą tokiems svečiams kaip Reksas.

– Čia tai daiktas, – pagyrė jis, teliūskuodamas sirupingą skystį, paliekantį taurės kraštuose tamsius ratilus. – Visada turi jo kur nors paslėpę, bet nepaduos, kol nepareikalausi kaip reikiant. Paragaukit.

– Man labiau patinka šitas.

– Na, jei nesugebat jo įvertinti, tai gerti būtų tikras nusikaltimas.

Jis prisidegė cigarą ir atsilošė, patenkintas pasauliu; aš irgi buvau patenkintas, tik kitame pasaulyje negu jis. Abu jautėmės laimingi. Jis kalbėjo apie Džuliją, o aš klausiausi jo šnekų, atokių ir nesuprantamų, tarsi tolimo šuns lojimas tykią naktį.

Gegužės pradžioje buvo paskelbtos sužadėtuvės. Mačiau skelbimą *Continental Daily Mail* ir pamaniau, kad Reksas tikriausiai „rimtai pasikalbėjo su seniu". Tačiau ne viskas klojosi taip, kaip tikėtasi. Kitą naujieną apie juos išgirdau birželio vidury – perskaičiau, kad pora labai tyliai susituokė Savojos koplyčioje. Vestuvėse nedalyvavo nei karališkojo kraujo asmenys, nei ministras pirmininkas; nebuvo nė Džulijos šeimos narių. Iš tiesų atrodė, kad jie „slapstosi pakampėse", tačiau visą istoriją išgirdau tik po kelerių metų.

Antras skyrius

Atėjo metas pakalbėti apie Džuliją, kuri lig šiol Sebastiano dramoje vaidino epizodinį ir gan mįslingą vaidmenį. Tokia ji tuomet man atrodė, toks jai atrodžiau aš. Mudu siekėme skirtingų tikslų, kurie mus suartino, tačiau paliko nepažįstamus. Vėliau ji prisipažino savotiškai pasižymėjusi mane atmintyje, panašiai kaip žmogus, lentynoje ieškodamas konkrečios knygos, kartais susidomi visai kita, ją pasiima, peržvelgia titulinį puslapį, ištaria: „Šitą irgi būtinai reikės perskaityti, kai turėsiu daugiau laiko", pastato atgal ir tęsia paiešką. Aš ja domėjausi labiau, nes brolis ir sesuo buvo fiziškai labai panašūs, ir šis panašumas, vis išryškėjantis jiems keičiant

pozą ar mainantis apšvietimui, kaskart iš naujo perverdavo man širdį; kuo sparčiau, artėdamas prie katastrofos, Sebastianas kasdien vis labiau blanko bei gvero, tuo ryškiau ir skaisčiau buvo regėti Džulija.

Tais laikais ji buvo liesa, plokščiakrūtinė, ilgakojė; atrodė, kad kojos auga tiesiai nuo kaklo – tokia buvo bekūnė, nelyginant žiogas; šiuo požiūriu visiškai atitiko tų laikų madą, tačiau nei šukuosena, nei madingos skrybėlaitės, nei tuščias tada madingas žvilgsnis, nei klouniškos skaistalų dėmės ant skruostikaulių nepajėgė jos paversti tipiška savo kartos mergina.

Kai pirmą kartą ją pamačiau – kai ji pasitiko mane prie stoties ir prieblandoje parvežė namo, tą 1923 metų vidurvasarį, – ji buvo tik aštuoniolikos, ką tik baigusi pirmą Londono sezoną.

Kalbėta, kad tas sezonas buvęs prašmatniausias nuo karo, kad pamažu gyvenimas pradedąs atsigauti. Džulija sukiojosi pačiame jo centre. Tada Londone dar buvo išlikęs gal pustuzinis privačių namų, kuriuos galima pavadinti „istorinėmis vertybėmis“; Marčmeinų namas Šv. Jokūbo aikštėje buvo vienas iš jų, ir visi sutarė, kad pokylis Džulijos garbei, nepaisant apgailėtinų tų laikų drabužių, švytėjo tikra prabanga. Sebastianas jame dalyvavo, beveik nenoromis siūlė ir man eiti drauge; aš atsisakiau ir vėliau pasigailėjau, nes tai buvo paskutinis ten iškeltas toks pokylis, didingų švenčių virtinės pabaiga.

Iš kur galėjau žinoti? Tomis dienomis atrodė, kad laiko pakaks viskam; pasaulis vėrėsi prieš mus, tik norėk jį tyrinėti. Tą vasarą buvau sklidinas Oksfordo; Londonas, maniau, gali palaukti.

Kiti didingi namai priklausė Džulijos giminaičiams arba vaikystės draugams, be to, nesuskaičiuojama daugybė di-

desnių namų Meifere ir Belgreivijoje tai vieną, tai kitą naktį plieskė šviesomis, užplūsti svečių. Užsieniečiai, grįžtantys į Londoną iš savo nusiaubtųjų šalių, giminėms rašė čia pamatę pasaulį, kurį jau laikė visiškai išnykusiu spygliuotų vielų priraizgytuose purvynuose; tomis laimės dienomis Džulija švytėjo ir pleveno, susiliedama tai su šviesa, sklindančia pro medžius, tai su žvakių atspindžiais begaliniuose veidrodžiuose: senstelėjusiems ponams ir ponioms, susėdusiems nuošalėje su savo atsiminimais, ji priminė mėlynąją paukštę.

– „Braidžio" Marčmeino vyriausioji mergaitė, – kalbėjo jie vieni kitiems. – Gaila, kad jis pats jos nemato.

Vieną, kitą, trečią vakarą ir dar daugel vakarų visur, kur ji ėjo, nuolat apsupta negausaus artimiausių draugų būrelio, drauge atsklisdavo akimirka džiugesio; panašiai iki skausmo perveria širdį ant upės kranto staiga pamačius, kaip virš vandens pralekia tulžys.

Ši būtybė – nei vaikas, nei moteris, temstant vežė mane aną vasarą, dar nekamuojama meilės, apstulbinta savo grožio galios, stovinti vėsiame gyvenimo pakraštėlyje; ji buvo tarsi žmogus, staiga pamatęs turintis galingą ginklą; vaikiškos pasakos herojė, sukiojanti ant piršto stebuklingą žiedą: tereikia jį paliesti pirštų galiukais, pašnibždom ištarti burtų žodžius, ir po kojomis prasivers žemė, išspjaus paslaugų milžiną tarną, pabaisą ir juokdarį, kuris pristatys viską, ką lieptas, tik ne visai tokiu pavidalu, kokiu norėta.

Tą vakarą ji manimi nesidomėjo; po mūsų kojomis grumėjo dar nepašauktas džinas; ji gyveno atsiskyrusi mažame pasaulėlyje, uždarytame vidury kito pasaulėlio, pačiam centre koncentriškų ratų sistemos, panašios į dramblio kaulo rutulius, kuriuos taip kruopščiai raižo kinai; galvą jai kvaršino tik viena menka problema – menka, vertinant

jos abstrakčiu supratimu. Ramiai, per šimtus mylių atsitraukusi nuo tikrovės, ji svarstė, už ko galėtų ištekėti. Panašiai strategas palinksta prie žemėlapio, nusagstyto smeigtukais ir pribraižyto spalvotų kreidos linijų, svarstydamas, kaip reikėtų perkelti smeigtukus, perbraižyti linijas, kad keleto colių skirtumas, išsiveržęs už jo kambario sienų, ištrūkęs iš klusnių karininkų priežiūros, įstengtų aprėpti praeitį, dabartį ir ateitį: griautų arba kurtų. Tuomet ji buvo savo pačios simbolis, negyvenantis nei vaiko, nei moters gyvenimo; pergalė ir pralaimėjimas jai tereiškė galimybę perkelti smeigtukus ar perbrėžti linijas; apie karą ji ničnieko neišmanė.

„Kaip būtų gerai gyventi užsienyje, – mąstė ji, – kur tokius reikalus sprendžia tėvai ir advokatai."

Ištekėti – kuo greičiau, kuo prašmatniau – siekė visos jos draugės. Jei ji ir pamąstydavo apie tai, kas bus po vestuvių, tai tik matydama santuokoje individualios būties pradžią; pirmąjį mūšį, kuriame reikia įgyti pentinus, o tada jau bus galima leistis į tikrą gyvenimą.

Ji toli pranoko visas savo amžiaus merginas, tačiau žinojo savo gyvenamame pasaulėlyje, esančiame vidury kito pasaulėlio, turinti keletą didelių trūkumų. Palei šokių salių sienas sustatytas sofas apsėdę senoliai skaičiavo taškus ir jai skirdavo baudų. Skandalas, siejamas su tėvu; jos švytėjimą temdanti neapčiuopiama, paveldėta dėmelė, kurią, regis, ryškino jos pačios gyvenimo būdas – užsispyrimas, neklusnumas, mažesnis už bendraamžių noras leistis sutramdomai; jei ne tai, kas žino?..

Palei sienas sėdinčioms pagyvenusioms ponioms labiausiai rūpėjo vienas klausimas: ką ves jaunieji princai? Grynesnio kraujo ir kilmės, dailesnės merginos už Džuliją nebūtų radę; tačiau dėl to silpnučio ją gožiančio šešėlio ji nelaikyta tinkama didžiausiai garbei; ir dar, žinoma, dėl religijos.

Santuoka su karališkosios šeimos nariu nė iš tolo neatitiko Džulijos ambicijų. Ji žinojo, ar bent manė žinanti, ko nori: tikrai ne šito. Tačiau kad ir kur pasisuktų, tarp jos ir pasirinkto tikslo tuoj pat iškildavo religijos siena.

Padėtis jai atrodė visai beviltiška. Jei dabar atsižadėtų Bažnyčios ir tikėjimo, kuriame buvo išauklėta, tikrai eitų į pragarą; o štai jos draugės protestantės, auklėtos palaimingo neišmanymo būsenoje, gali tekėti už vyriausiųjų sūnų, gyventi taikoje su savo pasauliu ir anksčiau už ją patekti į dangų. Apie jokios šeimos vyriausiąjį sūnų ji negalėjo nė svajoti, o jaunesni sūnūs irgi netiko: jie buvo reikalingi, tačiau į juos nevertėjo dėti didelių vilčių. Jaunesni sūnūs gyveno šešėlyje, tačiau negalėjo džiaugtis tokio gyvenimo privilegijomis; privalėjo vengti viešumos, nebent atsitikus kokiai nors nelaimei staiga tektų užimti vyriausiojo vietą: tokia buvo jų paskirtis, dėl to reikėjo, kad jie visada būtų tinkami paveldėti titulą. Gal tik šeimoje, kurioje auga trys ar keturi berniukai, katalikei merginai pavyktų be ypatingo vargo susituokti su jaunėliu. Suprantama, buvo ir katalikų, bet jie nepriklausė Džulijos susikurtam, jos gyvenamam pasaulėliui; jame buvo tik motinos giminaičiai, kurie jai atrodė niūrūs ir ekscentriški. Iš kokio tuzino turtingų ir kilmingų katalikų šeimų nė vienoje tuo metu nebuvo tinkamo amžiaus įpėdinio. Užsieniečiais – motinos giminėje jų buvo daug – negalėjai pasitikėti finansų klausimais, jie keistai elgėsi, be to, anglei merginai ištekėti už užsieniečio buvo tikra nelaimė. Tai kas liko?

Štai kas kėlė Džulijai nerimą po triumfo Londone. Ji žinojo, kad problemą galima išspręsti. Negali būti, manė ji, kad už jos pasaulėlio sienų neatsirastų daugybės žmonių, vertų būti į jį priimtų; tik apmaudu, kad jai pačiai tenka jų ieškoti. Ne jai žiauri, subtili rinkimosi prabanga, atsainus

katės ir pelės žaidimas prie židinio. Ne, ji ne Penelopė; teks leistis į medžioklę giriose.

Ji buvo susikūrusi absurdišką tinkamo vyriškio paveikslą: stulbinamo grožio, nelabai vyriškos išvaizdos anglų diplomatas, gyvenantis užsienyje; jo dvaras mažesnis už Braidshedą ir arčiau Londono; senas, kokių trisdešimt dvejų ar trejų metų, neseniai tragiškos nelaimės paverstas našliu; Džulijai atrodė geriau, kai vyras šiek tiek prislėgtas neseniai patirto sielvarto. Jo karjeros perspektyvos kuo puikiausios, tačiau gyvenimo džiaugsmą pradėjusi graužti vienatvė; gal jam net gresia pavojus pakliūti į begėdės užsienietės avantiūristės nagus; padedamas jos jaunystės įkarščio, jis galėtų tapti net ambasadoriumi Paryžiuje. Pagal įsitikinimus jis – nuosaikus agnostikas, bet gerbia religijos apraiškas ir pritaria vaikų auklėjimui katalikiškai; apdairiai mano, jog šeimoje pakanka dviejų berniukų ir mergaitės, patogiai gimusių per kokius dvylika metų, ir nereikalauja, kaip kartais pasitaiko vyrams katalikams, kad žmona pastotų kasmet. Be atlyginimo, jis gauna dvylika tūkstančių metinių pajamų ir neturi artimų giminių. Toks variantas tiktų, manė Džulija, ir jo ieškojo tada, kai pasitiko mane geležinkelio stotyje. Aš jai netikau. Tą man ir pasakė, netardama nė žodžio, kai lūpomis suėmė mano pridegtą cigaretę.

Visa tai pamažu, po trupinį sužinojau iš Džulijos, kaip vyras sužino apie mylimos moters ankstesnį – kaip tuomet atrodo, parengiamąjį, – gyvenimą ir nutaria pats jame dalyvavęs, įvairiais klastingais būdais kreipęs jį savęs link.

Palikusi mudu su Sebastianu Braidshede, Džulija išvažiavo paviešėti tetos ledi Roskomon viloje Kap Fera. Visą kelią mąstė apie savo problemą. Buvo sugalvojusi savajam našliui diplomatui vardą: pavadino jį Justasu, ir nuo tol jis tapo jai

komišku personažu, privačiu juoku, apie kurį niekam nepapasakosi, tad kai galiausiai jos kelyje pasitaikė toks žmogus – tik ne diplomatas, o mąslus leibgvardijos majoras, – kai jis ją pamilo ir pasiūlė tai, apie ką pati svajojo, ji pavarė jį šalin, pasmerkė dar didesniam mąslumui ir liūdesiui; mat tada jau pažinojo Reksą Motramą.

Rekso amžius buvo didelis pranašumas, nes Džulijos draugų aplinkoje vyravo savotiškas gerontofilinis snobizmas: jaunuoliai paskelbti nerangiais ir spuoguotais; kur kas prašmatniau pietauti *Ritz* viešbutyje – tokia laisve anais laikais naudojosi labai nedaug merginų, mažytė artimiausių Džulijos draugių grupelė, ir ją labai skeptiškai vertino taškus dalijantys vyresnieji, maloniai besišnekučiuojantys palei šokių salių sienas, – sėdint prie staliuko tiesiai į kairę nuo įėjimo su krakmolytu, susiraukšlėjusiu senu donžuanu, kurio vengti jaunystėje buvo įspėta dar merginos motina, negu pačiame salės viduryje su krykštaujančiais jaunuoliais. Iš tiesų Reksas nebuvo nei krakmolytas, nei susiraukšlėjęs; vyresni žmonės jį laikė agresyviu, prasimušti siekiančiu pienburniu, bet Džulija neklysdama atpažino nuo jo sklindantį prabangos dvelksmą – „Makso“, „F. E.“, Velso princo vardus, lošimą iš didelių sumų Sporto klube, antrą *magnumą*[45] šampano, ketvirtą cigarą, klusnų vairuotoją, sutinkantį laukti valandų valandas – kuris draugams sukels pavydą. Jo visuomeninė padėtis buvo unikali, dvelkianti paslaptimi, gal net nusikaltimais: buvo kalbama, kad Reksas visada nešiojasi pistoletą. Džulija ir jos draugės susižavėjusios baisėjosi, kaip jos vadino, „Ponto gatvės stiliumi“; jos kolekcionavo posakius, kompromituojančius vartotoją, ir tarp savęs – o dažnai, trikdydamos aplinkinius, ir viešumoje, – kalbėdavo vien jais. „Ponto gatvės stilius“ buvo mūvėti žiedą su antspaudu, teatre vaišinti merginą šokoladiniais saldainiais, šokiuose

klausti: „Ar leisite jums paieškoti kokio pašaro?“ Kad ir kas Reksas būtų, „Ponto gatvei“ jo niekaip nebuvo galima priskirti. Tiesiai iš marginalų pasaulio jis įžengė į Brendos Čempion aplinką, o Brenda gyveno giliausiame iš daugybės koncentriškų dramblio kaulo rutulių. Gal Džulija Brendoje Čempion įžvelgė užuominą į tai, kokia po dvylikos metų taps ji ir jos draugės – kitaip sunku paaiškinti priešiškumą, kilusį tarp merginos ir moters. Viena buvo neabejotina – tai, kad Reksas priklauso Brendai Čempion, paskatino Džuliją juo susidomėti.

Reksas su Brenda Čempion viešėjo Kap Fera, kaimyninėje viloje, kurią tais metais nuomojosi spaudos magnatas ir dažnai lankė politikai. Šiaip jie nebūtų patekę į ledi Roskomon pažinčių sferą, bet gyvendami pašonėje norom nenorom pradėjo bendrauti, ir Reksas iškart, nors atsargiai, ėmė flirtuoti.

Visą vasarą jį kamavo nerimas. Santykiai su ponia Čempion priėjo aklagatvį; iš pradžių jie be galo jaudino, bet pamažu pakinktai ėmė veržti. Jis pastebėjo, kad ponia Čempion, kaip dažnai pasitaiko anglams, gyvena mažame pasaulėlyje, apsuptame kito mažo pasaulėlio, o Reksui reikėjo platesnių erdvių. Jis norėjo įtvirtinti tai, ką buvo pasiekęs; nuleisti juodą vėliavą, išsilaipinti į krantą, pakabinti pirato kirvuką virš židinio ir pradėti rūpintis javų derliumi. Atėjo laikas vesti; jis irgi ieškojo savo „Justaso“, tačiau taip gyvendamas beveik negaudavo progų susipažinti su merginomis. Buvo girdėjęs apie Džuliją: visi kalbėjo, jog ji pati įspūdingiausia debiutantė, tinkamas prizas.

Stebimas šaltų ponios Čempion akių, pridengtų tamsiais akiniais, Reksas Kap Fera ne ką galėjo nuveikti – tik užmezgė draugišką pažintį, kurią vėliau bus galima pagilinti. Jis nė karto nebuvo pasilikęs su Džulija vienu du, bet pasirūpino,

kad ji dalyvautų beveik visose jų pramogose; išmokė ją lošti *chemin-de-fer*, pasistengė, kad į Nicą ar Monte Karlą ji važinėtų tik jų automobiliu; pasiekė tiek daug, kad ledi Roskomon parašė ledi Marčmein, o ponia Čempion persikėlė su juo į Antibus greičiau negu buvo planavusi.

Džulija išvažiavo į Zalcburgą pas motiną.

– Teta Fanė rašo, kad susidraugavai su ponu Motramu. Man jis neatrodo labai malonus.

– Aš ir nemanau, kad jis malonus, – atsakė Džulija. – Turbūt išvis nemėgstu malonių žmonių.

Dažnai sakoma, jog dauguma neseniai praturtėjusių žmonių slepia, kaip įsigijo pirmuosius dešimt tūkstančių; tačiau charakterio savybės, pasireiškusios dar prieš jiems tampant pasipūtusiais storžieviais – kai buvo be galo svarbu susidraugauti su kiekvienu sutiktu, kai kliautis galėjo tik viltimi, o iš pasaulio gaudavo vien tai, ką įstengdavo išvilioti žavesiu, – laiduoja pasisekimą tarp moterų tiems iš jų, kurie ištveria pasiektąją pergalę. Reksas, Londone gavęs daugiau laisvės, puolė vergauti Džulijai: prisitaikydavo prie visų jos planų, eidavo ten, kur tikėjosi ją sutikti, padlaižiavo visiems, kuriuos tikėjosi jai tarsiant apie jį gerą žodį; įsiprašė į daugybę labdaros komitetų, norėdamas būti arčiau ledi Marčmein; pasiūlė Braidshedui savo pagalbą, jei šis norėtų gauti vietą parlamente (tačiau gavo griežtą atkirtį); karštai domėjosi Katalikų bažnyčia, kol galiausiai pamatė, jog tai netinkamas kelias į Džulijos širdį. Visad būdavo pasiruošęs pavėžėti ją savo *Hispano*, nesvarbu, kur ji sumanytų nukakti; vesdavosi ją ir jos draugus stebėti kumštynių, sodindavo į geriausias vietas, o kovai pasibaigus supažindindavo su laimėtojais; ir nė karto neprasitarė apie meilę. Iš pradžių jis atrodė jai malonus, vėliau pasidarė būtinas; anksčiau viešai juo didžiavusis, netrukus ėmė truputį gėdytis, bet tuo metu,

tarp Kalėdų ir Velykų, nebegalėjo be jo apsieiti. Staiga, pati to nesitikėdama, suprato jį įsimylėjusi.

Šis trikdantis, netikėtas atradimas ją užklupo vieną gegužės vakarą, kai Reksas pasakė turįs reikalų Rūmuose, o ji, atsitiktinai važiuodama Karolio gatve, pamatė jį išeinantį iš namų, kuriuose, kaip ji žinojo, gyvena Brenda Čempion. Džulija taip įsižeidė ir supyko, kad vos įstengė išbūti svečiuose; pirmai progai pasitaikius, grįžo namo ir bent dešimt minučių graudžiai verkė; paskui pasijuto išalkusi, pasigailėjo per vakarienę mažai valgiusi, liepė atnešti duonos su pienu ir nuėjo miegoti pasakiusi:

– Rytą, kai skambins ponas Motramas, – nesvarbu, kiek bus valandų, – sakykite, kad liepiau manęs netrukdyti.

Rytojaus dieną ji, kaip visada, pusryčiavo lovoje, skaitė laikraščius, skambinėjo draugams. Galiausiai paklausė:

– Tiesa, ar skambino ponas Motramas?

– Taip, jūsų prakilnybe, keturis kartus. Ar sujungti, jei dar skambins?

– Taip. Ne. Sakykit, kad išėjau.

Nulipusi apačion, vestibiulyje ant staliuko rado žinutę. *Ponas Motramas laukia ledi Džulijos pusę dviejų „Ritz" viešbučio restorane.*

– Šiandien pietausiu namie, – pareiškė ji.

Po pietų išėjo su motina į parduotuves, arbatos gerti nuėjo pas tetą, namo grįžo šeštą.

– Jūsų prakilnybe, ponas Motramas jau seniai laukia. Nuvedžiau jį į biblioteką.

– O, mama, tegu jis man nesuka galvos. Pasakykite jam, kad eitų namo.

– Tai labai negražu, Džulija. Ne kartą sakiau, kad tai ne pats simpatiškiausias iš tavo draugų, bet aš jau spėjau prie jo priprasti, kone prisirišti. Juk negalima susidraugauti su

žmogumi, o paskui nei iš šio, nei iš to jį mesti, juo labiau tokį žmogų kaip ponas Motramas.

– O, mama, ar man *būtinai* reikia pas jį eiti? Jei nueisiu, kils scena.

– Niekai, Džulija, tu vynioji jį aplink pirštą kaip šiltą vilną.

Tad Džulija nuėjo į biblioteką ir po valandos išėjo jau susižadėjusi.

– Ak, mama, aš juk sakiau – jei nueisiu, viskas tuo baigsis.

– Nieko panašaus tu man nesakei. Tik sakei, kad kils scena. Net įsivaizduoti negalėjau *tokios* scenos.

– Na, bet jis juk tau patinka, mama. Pati sakei.

– Jis mums padarė labai daug gero. Kaip tavo vyras, jis man atrodo visiškai netinkamas. Visi man pritars.

– Po velnių visus.

– Mes nieko apie jį nežinome. Gal jis turi juodųjų kraujo – tikrai, jo veidas įtartinai tamsus. Brangioji, tai visiškai neįmanoma. Nesuprantu, kaip galėjai taip kvailai pasielgti.

– Na, o kokią aš tada turiu teisę ant jo pykti už tai, kad toliau susitikinėja su ta baisia sene? Tu nuolat kalbi, kad reikia gelbėti puolusias moteris. O aš nutariau išgelbėti puolusį vyrą. Gelbsčiu Reksą nuo mirštamos nuodėmės.

– Nepiktžodžiauk, Džulija.

– Na, ar ne mirštama nuodėmė miegoti su Brenda Čempion?

– Ir nekalbėk nešvankybių.

– Jis pažadėjo daugiau su ja nesusitikti. Juk negalėjau to reikalauti neprisipažinusi, kad jį myliu, tiesa?

– Dėkui Dievui, už ponios Čempion moralę aš neatsakau. Bet atsakau už tavo laimę. Jei nori žinoti, poną Motramą laikau geru draugu, naudingu žmogumi, bet nepasitikiu juo nė per nago juodymą ir esu tikra, kad jo vaikai bus niekam

tikę. Vaikuose visada atsiliepia protėviai. Neabejoju, kad po kelių dienų tu ir pati pasigailėsi. O kol kas *nieko nedarykime*. Niekam nieko nesakysime, pasistengsime, kad niekas nieko neįtartų. Tau teks liautis su juo pietavus. Čia, žinoma, gali su juo susitikinėti, bet viešumoje nesirodyk. O dabar paprašyk, kad užeitų pas mane, noriu su juo pasišnekėti.

Taip prasidėjo metus trukusios slaptos Džulijos sužadėtuvės, didžiulės įtampos laikas, nes Reksas tądien pirmą kartą ją pabučiavo – ne taip, kaip anksčiau porą trejetą kartų ją bučiavo sentimentalūs ir drovūs jaunuoliai, bet karštai, kupinas aistros, atskleidusios panašius jausmus ir joje pačioje. Aistra Džuliją išgąsdino, ir vieną dieną ji grįžo po išpažinties pasiryžusi užkirsti tokiems dalykams kelią.

– Kitaip mums teks nebesusitikinėti, – paaiškino ji.

Reksas iškart pakluso ir vėl tapo nuolankus kaip žiemą, kai diena po dienos laukdavo jos šaltyje, sėdėdamas didžiuliame savo automobilyje.

– O, jei galėtume tuojau pat susituokti, – pasakė ji.

Šešias savaites juodu laikėsi santūriai, pasibučiuodavo tik pasisveikindami ir atsisveikindami, visą laiką sėdėjo atokiai vienas nuo kito, kalbėjosi apie tai, ką veiks, kur gyvens, kokios Rekso galimybės tapti ministro pavaduotoju. Džulija jautėsi patenkinta, paskendusi meilėje, gyveno ateitimi. Tik staiga, prieš pat baigiantis parlamento sesijai, ji sužinojo, kad Reksas su vienu makleriu praleido savaitgalį Saningdeile – nors sakė važiuosiąs į savo rinkimų apylinkę – ir kad su juo ten viešėjo ponia Čempion.

Kai Džulija tai sužinojo, Reksui atėjus į Marčmeinų namus vėl pasikartojo ta pati scena, kaip ir prieš du mėnesius.

– Ko tu tikėjaisi? – paklausė jis. – Kokią teisę turi tiek daug reikalauti, pati duodama tiek mažai?

Ji išsipasakojo apie šią problemą Farmo gatvėje: aptakiai, ne per išpažintį, bet tamsioje svetainėje, specialiai skirtoje tokiems pokalbiams.

– Juk tiesa, tėve, – manęs negalima smerkti, jei padarysiu nedidelę nuodėmę stengdamasi jį apsaugoti nuo didesnės?

Tačiau romus senas jėzuitas buvo nepalenkiamas. Ji beveik nesiklausė, ką jis sako, suprato tik viena: jai neleidžiama elgtis taip, kaip nori.

Baigęs įtikinėti, jis tarė:

– Dabar gal atliksite išpažintį.

– Ačiū, ne, – atkirto ji, tarsi atsisakydama parduotuvėje siūlomo daikto. – Šiandien nenoriu, – ir pikta išėjo namo.

Nuo to laiko ji užvėrė sielą religijai.

Ledi Marčmein viską matė, pridėjo šią kančią prie nesenų sielvartų dėl Sebastiano, senos širdgėlos dėl vyro, kūną graužiančios mirtinos ligos ir kasdien visą šį skausmą nešdavosi į bažnyčią; rodėsi, jog kančių kalavijai varsto jos širdį, gyvą širdį, visai tokią pačią kaip ta, iš dažyto gipso; kokią paguodą ji iš ten išsinešdavo, vienas Dievas težino.

Artėjo metų pabaiga, sužadėtuvių paslaptis nuo Džulijos išplito jos patikėtinių patikėtinėms ir galų gale tarsi vandens ratilai, pasiekę seklų krantą, laikraščiuose pasirodė užuominų, o rūmų freilinai ledi Roskomon teko atsakyti į nemalonius klausimus: reikėjo ką nors daryti. Per Kalėdas Džulija atsisakė eiti Komunijos, ir ledi Marčmein, jausdamasi išduota iš pradžių manęs, paskui pono Samgraso ir galiausiai Kordelijos, pirmomis pilkomis 1925 metų dienomis nutarė imtis veiksmų. Ji uždraudė net prasižioti apie sužadėtuves; uždraudė Džulijai susitikinėti su Reksu, nutarė šešiems mėnesiams uždaryti Marčmeinų namą ir išsivežti ją aplankyti užsienyje gyvenančių giminių. Vis dėlto gūdus, viduramžiškas

tiesmukumas, derantis joje su subtiliu jautrumu, leido net tokiai krizei ištikus patikėti Sebastianą Rekso globai, kad šis nugabentų jį pas daktarą Boretusą; o Reksas, sužlugdęs misiją, patraukė tiesiai į Monte Karlą, iš kur smogė jai galutinį, lemiamą smūgį. Lordui Marčmeinui visai nerūpėjo atidžiau ištirti Rekso charakterio – jis buvo įsitikinęs, jog tai dukters reikalas. Reksas jam pasirodė sveikas, tvirtas, klestintis vyriškis, kurio vardą buvo pastebėjęs minint politikos apžvalgoje; lošdamas jis negailėjo pinigų, bet neprarasdavo proto; sukiojosi padorioje draugijoje; turėjo geras perspektyvas ir nepatiko ledi Marčmein. Apskritai lordas Marčmeinas apsidžiaugė, kad Džulija taip gerai pasirinko, ir iškart davė sutikimą santuokai.

Reksas iki ausų paniro į pasirengimo darbus. Dovanojo Džulijai žiedą – ne nupirko iš *Cartier* vitrinos, kaip ji tikėjosi, bet nusivedė ją į Haton Gardeną, mažą galinį kambarėlį pas tokį žmogų, kuris mažuose maišeliuose atnešė iš seifo deimantus ir išbėrė juos ant rašomojo stalo; paskui kitas žmogus dar viename galiniame kambarėlyje pieštuko nuograuža ant popiergalio nupiešė žiedo apsodą, o rezultatas sukėlė visų draugų susižavėjimą.

– Kaip tu išmanai tokius dalykus, Reksai? – paklausė ji.

Ji kasdien stebėjosi tuo, ką jis žino ir ko ne; tuo metu ir viena, ir kita darė jį tik dar patrauklesnį.

Namas Hertfordo gatvėje, kur jis gyveno, buvo gana erdvus dviem, be to, neseniai suremontuotas ir įrengtas brangiausių interjero dizainerių. Džulija pareiškė kol kas nenorinti dvaro kaime; jei norės pagyventi už miesto, bet kada galės išsinuomoti jau įrengtą būstą.

Dėl vedybų sutarties kilo problemų, kuriomis Džulija nė neketino domėtis. Advokatai puolė į neviltį. Reksas griežtai atsisakė skirti jai konkrečią sumą.

– Kam tau reikia, kad pinigai gulėtų sąskaitoje? – klausė jis.

– Nežinau, brangusis.

– Aš pratęs, kad pinigai darytų pinigus, – sakė jis. – Dažniausiai uždirbu penkiolika, dvidešimt procentų. Įšaldyti dalį kapitalo su pusketvirto procento palūkanomis – gryniausias švaistymas.

– Neabejoju, brangusis.

– Tie vaikinai su manim kalba taip, tarsi aš ketinčiau tave apvogti. Bet jie patys tikri vagys. Nori atimti du trečdalius pajamų, kurias galėčiau tau skirti.

– Ar tai svarbu, Reksai? Juk turim krūvas pinigų, ar ne?

Reksas tikėjosi gauti į rankas visą Džulijos kraitį ir paleisti jį į apyvartą. Advokatai reikalavo, kad ši suma būtų saugoma banke, tačiau niekaip neįstengė priversti, kad ir jis įdėtų į banką tiek pat. Galų gale Reksas nenoromis sutiko apsidrausti gyvybę, prieš tai išsamiai paaiškinęs advokatams, kad tai tik jų išgalvotas triukas pasisavinti teisėtas žmonių pajamas; tačiau, turėdamas senų ryšių su pasirinkta draudimo bendrove, susitvarkė apsukriau ir pasisavino tarpininkavimo mokestį, kurio tikėjosi advokatai.

Galų gale iškilo svarbus Rekso religijos klausimas. Kadaise jis svečiavosi Madride, karališkosiose vestuvėse, ir dabar pats užsimanė panašių.

– Ką jau moka, tai moka jūsų Bažnyčia, – kalbėjo jis, – tai surengti gerą spektaklį. Kardinolams niekas neprilygs. Kiek jų turite Anglijoje?

– Tik vieną, brangusis.

– Tik *vieną*? Gal galėtume dar kelis išsikviesti iš užsienio?

Tada jam buvo paaiškinta, kad mišrių santuokų atvejais vestuvės dažniausiai vyksta be jokių iškilmių.

– Ką reiškia „mišrių santuokų“? Aš ne koks nigeris.

– Ne, brangusis, turimos galvoje katalikų ir protestantų santuokos.

– *Štai kaip*? Na, jei tik tiek, tuoj viską suvienodinsim. Tapsiu kataliku. Ką reikia daryti?

Tai nuliūdino ir sutrikdė ledi Marčmein; būtų buvę bergždžia jai aiškinti, kad vien iš artimo meilės derėtų tikėti jo gerais ketinimais; jos atmintyje iškilo kitos vestuvės, kitas atsivertimas.

– Reksai, – tarė ji. – Kartais klausiu savęs, ar jūs suvokiate, kokį rimtą žingsnį žengiate, keisdamas tikėjimą. Jei nesate visai nuoširdus, būtų labai negerai taip elgtis.

Jis atsiliepė globėjiškai, kaip buvo pratęs kalbėtis su ja.

– Neapsimetinėsiu, kad esu labai pamaldus, – atsakė, – ar kad išmanau teologiją, bet tikrai žinau, kad dvi religijos šeimoje – nieko gero. Žmogui reikia tikėjimo. Jei jūsų Bažnyčia tinka Džulijai, tiks ir man.

– Puiku, – tarė ji, – aš pasirūpinsiu, kad jus įvesdintų į tikėjimą.

– Paklausykit, ledi Marčmein, aš neturiu laiko. Visos tos instrukcijos man pro vieną ausį įeis, pro kitą išeis. Duokit oficialų dokumentą ir aš pasirašysiu, kur reikia.

– Tam dažnai prireikia keleto mėnesių, o kartais ir viso gyvenimo.

– Aš gabus mokinys, pamatysite.

Taigi Reksą nusiuntė į Farmo gatvę pas tėvą Mobrėjų, kunigą, išgarsėjusį pergalingais kietakakčių katechumenų atvertimais. Po trečio pokalbio jėzuitas atėjo pas ledi Marčmein gerti arbatos.

– Na, ką pasakysite apie mano būsimą žentą?

– Sunkesnio atvejo mano gyvenime dar nėra pasitaikę.

– O varge, aš maniau, kad jis visai nesipriešins.

– Tas ir blogiausia. Niekaip negaliu prie jo prisiartinti.

Galima pamanyti, kad jame nėra nė ženklo nei intelektinio smalsumo, nei prigimto maldingumo. Per pirmą susitikimą norėjau daugiau sužinoti apie jo ankstesnį religinį gyvenimą, tad paklausiau, kaip jis supranta maldą. Jis atsakė: „Ne mano reikalas *suprasti*. *Paaiškinkit* man, tada žinosiu." Aš pamėginau keliais žodžiais apsakyti, jis išklausė ir tarė: „Aišku. Tai čia buvo malda. Kas toliau?" Daviau jam katekizmą, kad namie paskaitytų. Vakar paklausiau, ar mūsų Viešpats turi daugiau negu vieną prigimtį. Jis atsakė: „Kaip pasakysite, tėve." Tada vėl paklausiau: „Įsivaizduokite, kad popiežius pamatė debesį ir išpranašavo, kad tuojau lis; kaip manote, ar būtinai turi lyti?" – „O taip, tėve." – „Bet jei nelis?" Jis neilgai pamąstė ir atsakė: „Tikriausiai lis tam tikra dvasios prasme, tik mes dėl savo nuodėmių negalėsime to matyti." Ledi Marčmein, šitokios bedugnės pagonybės dar nėra tekę regėti nė vienam misionieriui.

– Džulija, – kunigui išėjus paklausė ledi Marčmein, – ar tau neatrodo, kad Reksas tai daro vien tik norėdamas mums įtikti?

– Nemanau, kad jam tai būtų atėję į galvą, – atsakė Džulija.

– Jis tikrai nuoširdžiai trokšta atsiversti?

– Mama, jis tvirtai pasiryžęs tapti kataliku, – paaiškino ji, o pati sau tarė: „Per savo ilgą istoriją Bažnyčia bus regėjusi ir keistesnių atsivertėlių. Vargu ar Chlodvigo kariuomenę sudarė vien tikri katalikai. Kas čia bloga – vienu daugiau ar mažiau."

Kitą savaitę jėzutas vėl užėjo gerti arbatos. Buvo Velykų atostogos, namie viešėjo ir Kordelija.

– Ledi Marčmein, – kreipėsi jis, – šiam darbui jums reikėjo pasirinkti jaunesnį žmogų. Aš mirsiu greičiau negu Reksas taps kataliku.

– Varge mano, o aš maniau, jums taip gerai sekasi.

– Galima sakyti, tam tikru atžvilgiu sekėsi. Jis buvo itin klusnus, tvirtino sutinkąs su viskuo, ką jam sakau, įsiminė ką reikia, nieko neklausinėjo. Bet man jis kėlė nerimą. Atrodė, jog nelabai suvokia tikrovę, bet žinojau, kad pateks į tikrų katalikų aplinką, todėl buvau pasirengęs jį priimti. Kartais tenka rizikuoti – pavyzdžiui, su silpnapročiais. Niekad negali tiksliai pasakyti, ką ir kaip jie suprato. Bet jei žinai, kad bus kas juos prižiūri, tenka tiesiog susitaikyti su rizika.

– Kaip norėčiau, kad Reksas tai girdėtų! – šūktelėjo Kordelija.

– Bet vakar man, kaip sakoma, atsivėrė akys. Didžiausia šiuolaikinio išsilavinimo bėda yra ta, kad jis pridengia tikrąjį žmogaus neišmanymą. Kalbant su žmogum, peržengusiu penkiasdešimtį, nesunku žinoti, ko jį mokė, o ko ne. Tačiau jauni žmonės iš pažiūros atrodo tokie protingi, tokie visažiniai, tik staiga plonytis žinių luobelis sprogsta ir pasirodo giliausios sunkiai įsivaizduojamo neišmanymo gelmės. Štai, pavyzdžiui, vakar. Atrodė, jam viskas sekasi kuo puikiausiai. Atmintinai išmoko didelius gabalus katekizmo, „Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“. Paskui aš, kaip visada, paklausiau, ar neliko kokių nors abejonių; jis tarsi sąmokslininkas pažvelgė į mane ir atsakė: „Klausykit, tėve, man atrodo, jūs mane maustot. Aš tikrai noriu priklausyti jūsų Bažnyčiai ir aš jai priklausysiu, bet jūs nuo manęs per daug slepiate.“ Paklausiau, apie ką jis kalba, ir jis atsakė: „Aš čia iš širdies pasikalbėjau su tokiu kataliku – labai pamaldžiu, labai išsilavinusiu žmogumi, – ir kai ką sužinojau. Pavyzdžiui, kad užmiegant reikia atsigulti kojomis į rytus, nes toje pusėje yra dangus, tad jei numirsi miegodamas, pateksi į dangų. Gerai, aš sutinku miegoti kojomis į kur tik nori, kaip Džulija lieps, bet nejaugi manote, kad suaugęs žmogus gali patikėti pėsčias nueisiąs į dangų?

O tas popiežius, kuris įšventino savo žirgą kardinolu? Arba dėžutė, kurią laikote bažnyčios prieangyje; jei įdėsi į ją svaro banknotą, užrašęs kieno nors vardą, tas žmogus eis į pragarą? Nesakau, kad tiems dalykams nebūtų rimtų priežasčių, – kalbėjo jis, – bet galėjot man pats viską pasakyti, užuot palikęs sužinoti iš pašalinių."

– Vargšas žmogus, bet ką visa tai reiškia? – apstulbusi paklausė ledi Marčmein.

– Matote, kaip jam dar toli iki Bažnyčios, – atsakė tėvas Mobrėjus.

– Bet su kuo jis galėjo kalbėtis? Nejau viską išgalvojo? Kordelija, kas tau yra?

– Koks asilas! Oi, mama, koks neprilygstamas asilas!

– Kordelija, tai *tavo* darbas.

– Ak, mama, kas galėjo patikėti, kad jis viską praris? Aš jam dar ne to pripasakojau. Apie šventąsias beždžiones Vatikane ir dar visokių dalykų.

– Na, tu ne juokais pasunkinai man darbą, – pasakė tėvas Mobrėjus.

– Vargšelis Reksas, – tarė ledi Marčmein. – Žinot, man tai atrodo net simpatiška. Tėve Mobrėjau, jums teks su juo elgtis kaip su silpno proto vaiku.

Tad mokymas tęsėsi ir galiausiai, likus savaitei iki vestuvių, tėvas Mobrėjus sutiko priimti Reksą į Bažnyčią.

– Manyčiau, jie turėtų džiaugtis neatsidžiaugdami, kad noriu pas juos įstoti, – pasiskundė Reksas. – Juk galiu jiems duoti daug naudos; o jie elgiasi kaip tie tipai, kurie išduoda nario korteles kazino lankytojams. Blogiausia, – pridūrė jis, – kad Kordelija man visai sujaukė protą, dabar jau ir pats nebesusigaudau, kas parašyta katekizme, o ką ji išgalvojo.

Tokia buvo padėtis likus trims savaitėms iki vestuvių; kvietimai buvo išsiuntinėti, į namus plaukė gausios dovanos,

pamergės negalėjo atsidžiaugti suknelėmis. Staiga, pasak Džulijos, „Braidis numetė bombą".

Sprogmenį jis sviedė negailestingai, kaip jam būdinga – be jokio įspėjimo sutrikdė iki tol viskuo patenkintus šeimos narius. Vestuvių dovanos buvo kraunamos Marčmeinų namo bibliotekoje; ledi Marčmein, Džulija, Kordelija ir Reksas jas išvyniojo ir sudarinėjo sąrašą. Atėjęs Braidshedas iš pradžių stebėjo dirbančiuosius.

– Kažkokios kiniškos vazos nuo tetos Betės, – paskelbė Kordelija. – Senienos. Pamenu, jos stovėjo Bakborne ant laiptų.

– Kas čia vyksta? – paklausė Braidshedas.

– Ponas, ponia ir panelė Pendl-Gartvait, rytinės arbatos servizas. Pirktas *Goode* krautuvėje už trisdešimt šilingų, na ir šykštuoliai.

– Suvyniokit viską atgal.

– Braidi, *ką* čia kalbi?

– Tik sakau, kad vestuvių nebus.

– *Braidi.*

– Pamaniau, imsiu ir pasidomėsiu savo būsimo svainio praeitimi, jei daugiau niekam tai nerūpi, – tarė Braidshedas. – Šiandien gavau atsakymą. 1915 metais jis Monrealyje susituokė su panele Sara Evandželina Katler, gyvenančia ten iki šiol.

– Reksai, tai tiesa?

Reksas stovėjo, laikydamas rankoje nefrito drakoną, kurį kritiškai apžiūrinėjo; atsargiai pastatęs jį ant dramblio kaulo pastovo, atvirai ir nekaltai visiems nusišypsojo.

– Aišku, tiesa, – atsakė. – O kas čia tokio? Ko taip sujudot? Ji man visiškai nieko nereiškia. Ir niekad per daug nerūpėjo. Be to, buvau dar vaikas. Bet kas gali padaryti panašią klaidą. Išsiskyriau su ja dar 1919 metais. Net nežinojau, kur dabar gyvena, kol štai Braidis pasakė. Kam tas sąmyšis?

– Man galėjai ir pasakyti, – tarė Džulija.

– Tu neklausei. Garbės žodis, aš ją seniausiai pamiršau.

Jo nuoširdumas buvo toks akivaizdus, kad visiems teko susėsti ir ramiai viską aptarti.

– Vargšas bukagalvi, nejau pats nesupranti, – kalbėjo Džulija, – kad būdamas katalikas negali tuoktis, kol pirmoji žmona tebėra gyva?

– Bet aš neturiu jokios žmonos. Ar ką tik nesakiau, kad mes išsiskyrėm prieš šešerius metus?

– Katalikams skyrybos neegzistuoja.

– Išsiskyriau, kai dar nebuvau katalikas. Kažkur net turiu dokumentus.

– Nejaugi tėvas Mobrėjus tau nepaaiškino, kas yra santuoka?

– Jis sakė, kad su tavimi negalėsiu išsiskirti. Bet aš ir nenoriu. Neprisimenu, ką jis dar kalbėjo – apie šventąsias beždžiones, nuodėmių atleidimą, keturis paskutinius dalykus; jei prisiminčiau visas jo kalbas, galvoje daugiau niekam nebeliktų vietos. Na, o kaip tavo italė pusseserė Frančeska? Ji ištekėjo dukart.

– Jos santuoka buvo anuliuota.

– Tai gerai, aš irgi anuliuosiu. Kiek tai kainuoja? Į ką reikia kreiptis? Ar tėvas Mobrėjus gali anuliuoti? Viską padarysiu, kaip reikia. Tik niekas anksčiau man nepasakė.

Tik su dideliu vargu pavyko Reksą įtikinti, kad santuokai iškilo rimta kliūtis. Pokalbis truko iki vakarienės, tarnų akivaizdoje neilgam priblėso, bet šeimos nariams likus vieniems vėl atsinaujino ir baigėsi tik gerokai po vidurnakčio. Ginčas kilo, leidosi ir suko ratus vietoje nelyginant žuvėdra, tai plevenanti padebesiuose, toli virš jūros, beveik užgožta nesvarbių smulkmenų bei pasikartojimų, tai vėl grįžtanti prie seklumos, kurioje plūduriuoja išmesti mėsgaliai.

– Ko jūs iš manęs norite? Į ką man kreiptis? – nesiliovė klausinėjęs Reksas. – Tik nepasakokit, kad nėra žmogaus, kuris galėtų sutvarkyti šitą reikalą.

– Nieko nepadarysite, Reksai, – atsakinėjo Braidshedas. – Tiesiog jūsų santuoka negalima. Visų suinteresuotų asmenų vardu labai gailiuosi, kad tai nutiko taip staiga. Pats turėjote mums viską pasakyti.

– Paklausykit, – atsakė Reksas. – Gal jūs ir tiesą sakote; gal pagal visus įstatymus aš ir negaliu susituokti jūsų katedroje. Bet katedra jau užsakyta, ir niekas neketina kamantinėti – kardinolas nieko nežino, tėvas Mobrėjus irgi. Niekas, išskyrus mus, neturi nė mažiausio supratimo. Tai kam kelti triukšmą? Ar ne geriau laikyti liežuvį už dantų ir elgtis taip, tarsi nieko nebūtų įvykę? Kam nuo to bus blogiau? Gal man gresia pavojus patekti į pragarą. Tiek to, rizikuosiu. Bet kuo čia dėti visi kiti?

– Kodėl gi ne? – prisidėjo Džulija. – Netikiu, kad kunigai viską išmano. Nemanau, kad už tokius dalykus gresia pragaras. Apskritai nežinau, ar tikiu pragaru. Be to, čia mūsų reikalas. Juk neprašome, kad jūs statytumėte į pavojų savo sielas. Tik mums netrukdykite.

– Džulija, aš tavęs nekenčiu, – riktelėjo Kordelija ir išėjo, trenkdama durimis.

– Mes visi pervargę, – tarė ledi Marčmein. – Jei dar yra ką svarstyti, siūlau atidėti iki ryto.

– Bet svarstyti nėra ko, – atsakė Braidshedas, – nebent sutarti, kaip mažiausiais nuostoliais išsisukti iš nemalonios padėties. Mudu su mama tai aptarsime. Reikės įdėti skelbimus į *Times* ir *Morning Post*; dovanas grąžinsime. Nežinau, kas tokiais atvejais daroma su pamergių suknelėmis.

– Minutėlę, – sustabdė jį Reksas, – minutėlę. Gerai, jūs galite padaryti, kad mes nesituoktume katedroje. Ir puiku, eikit po velnių, susituoksime protestantų bažnyčioje.

– Tam aš irgi galiu užkirsti kelią, – tarė ledi Marčmein.

– Bet nemanau, kad tai padarysi, mama, – atsakė Džulija. – Supranti, aš jau senokai esu Rekso meilužė ir ketinu toliau ja būti, nesvarbu, ištekėsiu už jo ar ne.

– Reksai, tai tiesa?

– Ne, po šimts, netiesa, – atrėžė Reksas, – nors labai dėl to gailiuosi.

– Matau, kad vis dėlto teks atidėti pokalbį rytdienai, – silpnu balsu tarė ledi Marčmein. – Dabar nebeturiu jėgų.

Ir lipant laiptais aukštyn jai teko atsiremti į sūnaus ranką.

– Kaip tau atėjo į galvą lepteleti tokį dalyką motinai? – paklausiau, kai Džulija po daugelio metų papasakojo man, kas tada įvyko.

– Reksas manęs irgi to klausė. Tikriausiai tada maniau, kad taip ir yra. Ne tiesiogine prasme – nors man buvo tik dvidešimt, o „gyvenimo faktų" neįmanoma suprasti iš svetimų pasakojimų, – bet aš juk ir neketinau kalbėti tiesiogine prasme. Nežinojau, kaip kitaip pasakyti. Jutau, kad per giliai esu įklimpusi su Reksu, kad negalėsiu tiesiog pasakyti: „Numatytos vestuvės dėl tam tikrų priežasčių neįvyks", ir viskas. Norėjau tapti padoria moterim. Geriau pagalvojus, tebenoriu iki šiol.

– O paskui?

– O paskui – begaliniai pokalbiai. Vargšė mama. Paskui prisijungė kunigai, dar vėliau – tetos. Siūlė įvairiausius variantus – Reksui reikėtų važiuoti į Kanadą, tėvui Mobrėjui reikėtų važiuoti į Romą ir pažiūrėti, ar nepavyktų rasti pagrindo anuliuoti santuokos, man reikėtų metams išvažiuoti į užsienį. Pačiame įkarštyje Reksas ėmė ir pasiuntė tėčiui telegramą: „Mudu su Džulija norėtume susituokti pagal

protestantų papročius. Ar neprieštaraujate?" Jis atsakė: „Labai džiaugiuosi", ir tai reiškė, kad mama nebeturi teisinio pagrindo mums trukdyti. Paskui pradėta apeliuoti į jausmus. Mane siuntinėjo kalbėtis su kunigais, vienuolėmis, tetomis. Reksas ramiai – beveik ramiai – vykdė savo planus.

...Ak, Čarlzai, kokios varganos buvo vestuvės! Išsiskyrusius žmones tuokia Savojos koplyčioje – niūrioje mažytėje bažnytėlėje, nė iš tolo nepanašioje į tą, kurios troško Reksas. Aš norėjau vieną rytą paprasčiausiai užsukti į registracijos biurą, paprašyti porą valytojų pabūti liudytojomis ir pagaliau viską baigti, bet Reksui būtinai reikėjo pamergių, apelsinžiedžių ir vestuvių maršo. Šiurpu. Vargšė mama elgėsi kaip šventoji kankinė ir įtikino mane, nepaisant nieko, pasipuošti jos nėriniais. Na, kitos išeities turbūt nebuvo – suknelę pasiuvo taip, kad be jų neapsieisi. Aišku, atėjo mano draugai ir visokie Rekso bendrai, kuriuos jis vadino savo bičiuliais; kiti svečiai buvo labai keisti. Žinoma, mamos giminių nebuvo nė vieno; iš tečio pusės – gal pora žmonių. Didžiausi pasipūtėliai neatėjo – na, tu žinai, Enkoridžai, Čazmai, Vanbrugai; aš pamaniau: „Dėkui Dievui, jie vis tiek amžinai žiūri į mane iš aukšto", bet Reksas įsiuto, nes jų jam labiausiai reikėjo.

...Vienu metu buvau bepradedanti tikėtis, kad puotos išvis nebus. Mama pasakė, kad Marčerse jos rengti negalima, o Reksas norėjo telegrama įspėti tėtį ir įsibrauti į namus su gauja maisto tiekėjų ir šeimos advokatu. Galiausiai sutarta puotą surengti išvakarėse, namie, leisti norintiesiems apžiūrėti dovanas – jei tikėsime tėvu Mobrėjumi, taip elgtis galima. Na, niekas gyvenime neatsispirs malonumui nueiti apžiūrėti savo atsiųstos dovanos, todėl puota visai pavyko, bet priėmimas, kurį kitą dieną Reksas surengė vestuvių svečiams, buvo nykus.

...Niekaip nesugalvojome, ką daryti su žemės nuomininkais. Galiausiai Braidis nuvažiavęs surengė jiems vakarienę su laužais, nors už savo dovaną, sidabro sriubinę jie tikėjosi visai ko kito.

...Labiausiai kentėjo vargšė Kordelija. Ji taip svajojo būti mano pamerge – mes apie tai šnekėjomės nuo seno, dar kai aš nebuvau debiutantė, – be to, nepamiršk, ji labai pamaldi. Iš pradžių net atsisakė su manim kalbėtis. Paskui, vestuvių dienos rytą – aš tą naktį nakvojau pas tetą Fanę Roskomon, nes taip esą dera elgtis, – atbėgo man dar neatsikėlus, tiesiai iš Farmo gatvės, apsipylusi ašaromis, meldė manęs netekėti, paskui apsikabino, dovanojo žavingą segę, kurią buvo nupirkusi, ir pasakė, jog meldėsi, kad aš būčiau amžinai laiminga. *Amžinai laiminga,* Čarlzai!

...Žodžiu, vestuvės buvo baisiai nepopuliarios. Visi, kaip visada, palaikė mamą, tik jai iš to nebuvo jokios naudos. Mamą visą gyvenimą žmonės užjautė, tik ne tie, kuriuos ji mylėjo. Man visi kartojo, kad aš su ja labai blogai pasielgiau. Tiesą sakant, vargšas Reksas suprato vedęs atstumtąją, nors troško, kad būtų visai atvirkščiai. Taigi pats matai, iš pat pradžių buvo aišku, kad nieko gero neišeis. Virš mūsų kybojo prakeiksmas. Ir vis tiek aš buvau beprotiškai įsimylėjusi Reksą.

– Dabar juokinga tai prisiminti, ar ne?

– Žinai, tėvas Mobrėjus iškart labai tiksliai nusakė Reksą: aš tai supratau tik po metų bendro gyvenimo. Jis iš tiesų nesigaudo tikrovėje. Jis nėra normalus žmogus; tik kažkokia nenatūraliai išsikerojusi žmogaus dalis, tarsi mėgintuvėlyje išaugintas organas, kurio gyvybė palaikoma dirbtiniu būdu. Man atrodė, kad jis – primityvus laukinis, o iš tiesų jis visiškai modernus ir šiuolaikiškas, toks galėjo atsirasti tik šiais klaikiais laikais. Mažytė dalelytė žmogaus, apsimetanti visu žmogumi. Na, bet dabar jau viskas baigta.

Ji man tai pasakė po dešimties metų, Atlante siaučiant audrai.

Trečias skyrius

Grįžau į Londoną 1926-ųjų pavasarį per Visuotinį streiką[46].

Apie jį kalbėjo visas Paryžius. Prancūzai, kaip visad džiaugdamiesi buvusių sąjungininkų nelaimėmis ir tiksliais savo kalbos terminais išsivertę miglotas kitapus Lamanšo vartojamas sąvokas, pranašavo revoliuciją ir pilietinį karą. Kas vakarą laikraščių kioskai pasipuošdavo katastrofos pažadais, o kavinėse sutikti pažįstami pašaipiai klausinėjo: „Aha, bičiuli, čia tikriausiai geriau jaučiatės negu namie, ar ne tiesa?", kol ir aš pats, ir keletas panašiose aplinkybėse atsidūrusių draugų visai rimtai patikėjome, jog mūsų šaliai gresia pavojus ir grįžti į ją – mūsų pareiga. Prie draugijos prisijungė belgas futuristas, pasirašinėjantis (man atrodo) išgalvotu Žano de Brisako la Moto vardu ir skelbiantis, jog turi teisę su ginklu rankoje grumtis visose pasaulio kovose prieš žemesniąsias klases.

Sąsiaurį perplaukėme visi kartu, linksma vyrų draugija, tikėdamiesi Doveryje išvysti istorinį reginį, pastaruoju metu taip dažnai ir taip vienodai pasikartojantį įvairiose Europos vietose, kad aš spėjau susikurti aiškų ir užbaigtą „revoliucijos" paveikslą: virš pašto skyriaus plaikstosi raudona vėliava, ant šono guli parverstas tramvajus, girti seržantai, plačiai atlapotos kalėjimų durys, gatvėmis šlaistosi paleistų nusikaltėlių gaujos, traukinys iš sostinės taip ir neatvyksta. Apie tai buvau skaitęs laikraščiuose, tai buvau matęs kine,

šešerius ar septynerius metus nuolat girdėjęs pasakojant kavinėse prie staliukų; galiausiai šie svetimi įspūdžiai įaugo į mano asmeninę patirtį, kaip Flandrijos pelkynai ir įkyrios Mesopotamijos musės[47].

Pasiekus krantą laukė gerai pažįstama rutina – muitinės patikra, laiku važinėjantys traukiniai, Viktorijos stotyje palei peronus išsirikiavę nešikai, nusitaikę į pirmosios klasės vagonus; ilga eilė prie taksi.

„Išsiskirstykime, – sutarėme mes, – ir apsižiūrėkime, kas vyksta. Per vakarienę susitiksime pasidalyti įspūdžiais"; tačiau širdies gilumoje visi žinojome, kad nieko nevyksta, bent jau nieko tokio, kur be mūsų nebūtų galima apsieiti.

– Vaje, – ištarė tėvas, kai mudu atsitiktinai susidūrėme ant laiptų, – kaip džiaugiuosi, kad taip greitai vėl susitikome. (Aš praleidau užsienyje penkiolika mėnesių.) Žinai, atvažiavai labai keistu metu. Po dviejų dienų ketina skelbti dar vieną streiką – baisi nesąmonė, neįsivaizduoju, kada dabar galėsi išvykti.

Prisiminiau, ko man teko atsižadėti: vakaras, Senos krantinėse įsižiebiančios šviesos, draugija, kurią būčiau turėjęs – kaip tik pradėjau draugauti su dviem jaunom emancipuotom amerikietėm, gyvenančiom nuomotame *garçonnière** Otejyje – ir pasigailėjau atvažiavęs.

Vakarieniavome *Café Royal*. Čia karingos nuotaikos buvo labiau juntamos, nes restorane knibždėjo studentų, atvykusių į Londoną atlikti „pilietinės pareigos". Viena grupė iš Kembridžo ką tik buvo užsirašiusi dirbti ryšininkais Transporto rūmuose[48], o už jų sėdinti kita grupė – policijos savanoriais. Kartais kurios nors grupės nariai pasisukę šūkteldavo ką nors užgaulaus gretimam stalui, tačiau sėdint

* Pažodžiui – „berniukų kambarys" (*pranc.*); berniukų miegamasis (atskiras nuo mergaičių) privačiame name, dažniausiai mansardoje. Dažniausiai nuomojamas kaip viengungio būstas.

nugaromis buvo sunku sukelti rimtą konfliktą, todėl galiausiai viskas baigėsi tuo, kad visi užsakė vieni kitiems aukštus bokalus šviesaus alaus.

– Gaila, kad nebuvote Budapešte, kai į jį įžengė admirolas Hortis, – tarė Žanas. – *Ten* tai buvo politika.

Vakare vienuose namuose Regento parke rengė pobūvį ką tik į Angliją atvykusių „Juodųjų strazdų" garbei. Vienas iš mūsų buvo į jį kviestas, tad nuėjome visi.

Mums, dažniems „Briktopo" ir „Bal-Negro" Bliumė gatvėje lankytojams, reginys visai nepasirodė ypatingas; vos įėjęs pro duris išgirdau su niekuo nesupainiojamą balsą, aidą iš praeities, kuri dabar regėjosi labai tolima.

– Ne, – kalbėjo jis, – tai ne žvėrys *zoologijos sode*, Mulkasteri, nėra ko į juos *spoksoti* išvertus akis. Tai *menininkai*, mano mielas, labai rimti menininkai, ir jie nusipelno *pagarbos*.

Entonis Blanšas ir Bojus Mulkasteris stoviniavo prie stalelio, ant kurio rikiavosi vyno buteliai.

– Ačiū Dievui, pagaliau pamačiau bent vieną pažįstamą žmogų, – ištarė Mulkasteris, kai priėjau prie jų. – Mane čia atsitempė tokia mergina. Niekur jos neberandu.

– Ji *pabėgo* nuo jūsų, mano mielas, ir žinot kodėl? Nes jums, Mulkasteri, čia visiškai *ne vieta*. Tokie pobūviai ne jums; jums nereikėjo čia ateiti; verčiau eikit greičiau lauk, drožkit į „Senąją šimtinę" ar kokius nors šermenų šokius Belgreivo aikštėje.

– Aš ką tik iš ten, – atsakė Mulkasteris. – Į „Senąją šimtinę" dar per anksti. Truputį pabūsiu. Gal paskui bus linksmiau.

– Aš spjaunu į jus, – ištarė Entonis. – Gal galima pasikalbėti su *jumis*, Čarlzai?

Mes pasiėmėme butelį, taures ir susiradome vietelę kitame kambaryje. Penki „Juodųjų strazdų" orkestro muzikantai, sutūpę mums prie kojų, lošė kauliukais.

– Štai tas, *šviesiausios odos*, – parodė Entonis, – vakar rytą trenkė poniai Arnold Frikheimer per *makaulę* pieno buteliu, mano mielas.

Be abejo, mudu beveik iškart prakalbome apie Sebastianą.

– Mano mielas, jis *baisiai* geria. Pernai, kai jį metėt, atvažiavo pagyventi pas mane į Marselį, ir garbės žodis, aš jo nebegalėjau pakęsti. Nuo pat ryto tik ir gurkšnoja iš butelio tarsi našlė hercogienė. O koks *klastingas*. Iš namų nuolat prapuldavo visokios smulkmenos, mano mėgstami dalykėliai, mano mielas; kartą pasigedau dviejų kostiumų, kuriuos tik rytą buvo atsiuntę iš *Lesley & Roberts*. Aišku, *nežinojau*, kad tai Sebastiano darbas – mano bute, mielas bičiuli, lankydavosi visokių keistų personažų. Kas geriau už jus, mano mielas, žino mano aistrą keistiems personažams? Na, galiausiai radom lombardą, į kurį Sebastianas viską sunešė, bet kvitų jis *nebeturėjo*; juos, pasirodo, irgi galima p-p-parduoti bistro.

...Aiškiai matau puritonišką nepritarimą jūsų akyse, mielas Čarlzai, tarsi manytumėte, jog aš skatinau vargšą berniuką. Viena iš mažiausiai simpatiškų Sebastianų savybių yra ta, kad jis visad rodosi valdomas kieno nors kito valios, tarsi mažutis cirko arkliukas. Bet galiu jus patikinti – viską darė pats. Ne kartą esu jam sakęs: „Kam gerti? Jei norit svaigintis, galima rasti daugybę malonesnių dalykų." Supažindinau jį su patikimiausiu žmogum; na, jūs jį pažįstate ne blogiau už mane, Nada Alopovas; Žanas Liuksmoras ir *visi mūsų pažįstami* daugelį metų naudojasi jo paslaugomis – jį visada galima rasti „Reginos" bare, – tačiau susilaukiau tik nemalonumų, nes Sebastianas jam davė blogą čekį – *p-p-padirbtą*, jūs tik įsivaizduokit, mano mielas, – ir pas mane atėjo visa gauja baisiausių tipų – tikrų *galvažudžių*, mielas bičiuli, – o

Sebastianas tuo metu buvo be sąmonės, žodžiu, didelis nesmagumas.

Prie mūsų atžingsniavo Bojus Mulkasteris ir nekviestas prisėdo greta.

– Ten baigėsi gėrimai, – pranešė jis, pasiėmė mūsų butelį ir viską, kas jame buvo likę, susipylė į taurę. – Niekur nematyti nė vieno pažįstamo – aplink vieni juodžiai.

Entonis, nekreipdamas į jį dėmesio, pasakojo toliau:

– Tad mes išvykome iš Marselio į Tanžerą, ir *tenai*, mano mielas, Sebastianas susirado naują draugą. Kaip jums jį nupasakoti? Panašus į liokajų iš filmo „Pavojingi šešėliai" – milžinas vokietis, kitados tarnavęs Svetimšalių legione. Ištrūko iš ten, persišovęs kojos nykštį. Dar neužgijo. Sebastianas rado jį mirštantį badu, viliojantį lankytojus į vieną turgaus viešnamį, ir atsivežė pas mus paviešėti. *Visiškas* košmaras. Taigi aš, mano mielas, grįžau į senąją gerąją Angliją – *senąją gerąją Angliją*, – pakartojo jis, plačiu rankos mostu rodydamas mums prie kojų lošiančius negrus, blausiai į tolumą įsispitrijusį Mulkasterį ir kaip tik priėjusią pižama vilkinčią šeimininkę, kuri nutarė pagaliau su mumis susipažinti.

– Gyvenime nesu jūsų mačiusi, – pasakė ji. – Tikrai jūsų nekviečiau. Ir išvis, kokie čia baltieji padugnės? O gal aš per klaidą atsidūriau svetimuose namuose?

– Tėvynė pavojuje, – atsakė Mulkasteris. – Niekad negali žinoti, kas nutiks.

– Ar smagus pobūvis? – neramiai paklausė ji. – Kaip manot, Florensė Mils sutiks padainuoti? Mudu pažįstami, – pridūrė ji, atsisukusi į Entonį.

– Seni pažįstami, mano miela, bet šį vakarą jūs manęs nekvietėt.

– Varge tu mano, gal aš jūsų nemėgstu? O juk maniau, kad mėgstu visus.

– Kaip manote, – paklausė mūsų Mulkasteris, šeimininkei nuėjus, – ar nebūtų smagu, jei iškviesčiau ugniagesius?

– Taip, Bojau, bėk ir iškviesk.

– Man atrodo, visi kaipmat pralinksmėtų.

– Visiškai teisingai.

Mulkasteris paliko mus ir nuėjo ieškoti telefono.

– Manau, Sebastianas su savo šlubiu draugeliu išvyko į prancūziškąjį Maroką, – toliau pasakojo Entonis. – Kai juos palikau, jau turėjo nemalonumų su Tanžero policija. Markizė mane persekioja nuo pat pirmos dienos, kai atsiradau Londone – stengiasi priversti su jais susisiekti. Vargšelė, kaip jai dabar sunku! Aiškiausias įrodymas, kad gyvenime nėra teisybės.

Netrukus panelė Mils uždainavo ir visi, išskyrus lošėjus, susibūrė gretimame kambaryje.

– Štai ir mano pažįstama, – pasakė Mulkasteris. – Ana ten, su tuo juodžiu. Mergina, kuri mane čia atsivedė.

– Panašu, jog ji seniai jus pamiršo.

– Taip. Ko aš čia ėjau? Eime kur nors kitur.

Mums išeinant prie namų privažiavo dvi gaisrinės mašinos ir pokylių salėje susirinkusių svečių būrį papildė ugniagesiai su šalmais.

– Tas vyrukas, Blanšas, – tarė Mulkasteris, – *niekam* tikęs tipas. Aš jį kadaise maudžiau fontane prie Merkurijaus.

Mes aplankėme daug naktinių klubų. Per dvejus metus Mulkasteriui, regis, pavyko įgyvendinti savo paprastą svajonę – jis tapo juose pažįstamas ir mėgstamas. Paskutiniame iš jų mudu užsidegėme skaisčia patriotizmo liepsna.

– Mudu, – tarė jis, – buvome per jauni kariauti. Kariavo kiti, milijonai žuvo. Bet ne mes. Mes jiems parodysim. Parodysim tiems žuvusiems, kad ir mes galime kovoti.

– To aš čia ir atvykau, – atsakiau. – Atvykau iš užjūrio, tėvynės pašauktas sunkią valandą.

– Kaip australai.

– Kaip vargšai australai, amžiną jiems atilsį.

– Kur užsirašėt?

– Dar niekur. Karas dar nepaskelbtas.

– Užsirašyti verta tik pas Bilą Medouzą, į Gynybos korpusą. Pas jį tik geri vyrukai. Viską galima sutvarkyti „Brato“ klube.

– Užsirašysiu.

– Atsimenat „Brato“ klubą?

– Ne. Bet įstosiu ir į jį.

– Teisingai. Ten visi geri vyrukai, visai kaip anie velionys.

Taip aš užsirašiau pas Bilą Medouzą – į klajojantį dalinį, saugantį maisto pristatymą skurdžiausiuose Londono rajonuose. Iš pradžių įstojau į Gynybos korpusą, prisiekiau ištikimybę, gavau šalmą ir vėzdą; paskui mane rekomendavo į „Brato“ klubą ir drauge su kitais kandidatais priėmė į jį specialiai sukviestame komiteto susirinkime. Savaitę sėdėjome „Brato“ klube, laukdami nurodymų; tris kartus per dieną išvažiuodavome sunkvežimiu, kuris pirmas traukdavo pienininkų furgonų konvojuje. Mums pavymui šūkaliodavo užgauliojimus, kartais apmėtydavo žemių grumstais, bet kovos veiksmuose teko dalyvauti tik kartą.

Tą dieną po pietų kaip visada dykinėjome, tik staiga ką tik pakalbėjęs telefonu įėjo puikiausiai nusiteikęs Bilas Medouzas.

– Judinkitės, – paragino jis. – Prekybos plente vyksta nuostabios imtynės.

Mes kuo greičiausiai nuvažiavome ten ir atvykę pamatėme tarp dviejų žibintų stulpų ištiestą plieninį lyną, apvirtusį sunkvežimį bei vienišą policininką, kurį ant šaligatvio spardė pustuzinis jaunuolių. Abipus šio neramumų židinio, kiek atokiau, buvo susidariusios dvi priešiškos grupės. Netoli

vietos, kur išlipome, ant šaligatvio sėdėjo dar vienas policininkas, aiškiai apsvaigęs, susiėmęs galvą rankomis, pro kurių tarpupirščius sunkėsi kraujas; šalia būriavosi pora trejetas gailiaširdžių, kitapus lyno stoviniavo būrelis priešiškai nusiteikusių jaunų doko darbininkų. Mes žvaliai puolėme į patį veiksmo sūkurį, išvadavome policininką ir jau rengėmės pulti pagrindinę priešų grupę, tik staiga susidūrėme akis į akį su vietos dvasininkų ir savivaldybės darbuotojų delegacija, atvykusia iš kitos pusės ir siekiančia paveikti įtikinėjimais. Jie ir buvo vieninteliai, kurie nuo mūsų nukentėjo, nes vos spėjome pargriauti juos ant žemės, pasigirdo šūksnis: „Atsargiai, policija!“, ir už mūsų nugaros sustojo sunkvežimis, pilnas policininkų.

Minia kaipmat išsiskirstė. Mes padėjome taikdariams pasikelti (tik vienas iš jų pasirodė bent kiek sunkiau sužeistas), patikrinome aplinkines gatves, ar ten nematyti neramumų, ir nieko neradę galiausiai grįžome į „Bratą“. Rytojaus dieną visuotinis streikas buvo atšauktas ir visa šalis, išskyrus anglių kasyklas, grįžo prie normalaus gyvenimo. Tarsi laukinis žvėris, nuo seno garsėjantis nuožmumu, būtų valandai išlindęs į šviesą, užuodęs pavojų ir vėl įlindęs į savo irštvą. Dėl to tikrai nevertėjo palikti Paryžiaus.

Žanui, užsirašiusiam į kitą dalinį, Kemden Taune ant galvos sena našlė numetė vazoną su paparčiais; jis savaitę gulėjo ligoninėje.

Apie tai, kad aš Anglijoje, Džulija sužinojo iš Bilo Medouzo korpuso narių. Paskambinusi pranešė, kad motina labai norėtų mane pamatyti.

– Bet pamatysite, ji visiška ligonė, – įspėjo ji.

Patį pirmą taikos rytą nuėjau į Marčmeinų namus. Vestibiulyje prasilenkiau su seru Adrianu Porsonu; man žengiant

per slenkstį, jis kaip tik ėjo laukan; veidą buvo užsidengęs didžiule languota nosine, aklai pagrabaliojęs susirado skrybėlę ir lazdą: buvo aiškiai matyti, kad veidas užverktas.

Mane nuvedė į biblioteką, tuoj pat atėjo Džulija. Ji švelniai ir iškilmingai paspaudė man ranką – toks elgesys atrodė neįprastas; niūriame kambaryje ji buvo panaši į vaiduoklį.

– Kaip malonu, kad atėjote. Mama ne kartą apie jus klausė, bet dabar net nebežinau, ar galės priimti. Ji ką tik pasakė „sudie" Adrianui Porsonui ir yra visai išsekusi.

– Sudie?

– Taip. Ji miršta. Gal pagyvens dar savaitę ar net dvi, tačiau bet kada gali mus palikti. Ji labai silpna. Einu, paklausiu slaugės.

Namai jau rodėsi pilni mirties tylos. Marčmeinų name niekas niekad nesėdėjo bibliotekoje. Abiejuose jų namuose tai buvo vienintelis negražus kambarys. Viktorijos laikų ąžuolo lentynose stovėjo begalė parlamento ataskaitų ir pasenusių enciklopedijų, kurių niekas nebeatsiversdavo; paprastas raudonmedžio stalas stūksojo tarsi parengtas komiteto posėdžiui: atrodė, jog tai vieša, tačiau niekieno nelankoma patalpa: pro langą buvo matyti priekinis kiemas, tvorelė, tykus aklagatvis.

Netrukus Džulija grįžo.

– Ne, deja, pasimatyti nepavyks. Ji užmigo. Gali būti, kad snūduriuos kelias valandas. Bet aš galiu pasakyti, ko ji norėjo. Eime kur nors kitur. Negaliu pakęsti šito kambario.

Nuėjome per vestibiulį į mažą svetainę, kurioje rinkdavosi pietauti atvykę svečiai, ir susėdome abipus židinio. Sėdėdama prie skaisčiai raudonų ir auksuotų sienų Džulija nebeatrodė tokia nublankusi.

– Pirmiausia – aš žinau, kad mama norėjo atsiprašyti už tokį negražų elgesį su jumis, kai pastarąjį kartą buvote su-

sitikę. Ji dažnai apie tai kalbėjo. Dabar supranta, kad buvo neteisi. Neabejoju, kad jūs viską supratote ir per skaudžiai neįsižeidėte, bet mama sau panašių dalykų neatleidžia – ji beveik niekada taip nesielgia.

– Pasakykite, kad aš ją puikiausiai suprantu.

– Kitą dalyką tikriausiai jau ir pats supratote – tai Sebastianas. Ji nori jį pamatyti. Nežinau, ar tai įmanoma. Kaip manot?

– Girdėjau, jam labai prastai.

– Mes irgi tai girdėjome. Pasiuntėme telegramą paskutiniu jo adresu, kurį turėjome, bet atsakymo nesulaukėme. Gal jis dar spėtų ją aplankyti? Kai išgirdau, kad esate Anglijoje, pamaniau, kad jūs – vienintelė viltis. Gal pamėgintumėte jį atvežti? Tai didžiulis prašymas, bet man atrodo, jog Sebastianas pats to norėtų, jei tik įstengtų suprasti.

– Pamėginsiu.

– Daugiau nėra į ką kreiptis. Reksas labai užsiėmęs.

– Taip. Girdėjau apie jo veiklą dujų fabrike.

– O taip, – atsiliepė Džulija ankstesniu sausu tonu. – Streikas jam atnešė labai daug naudos.

Mes dar keletą minučių pasikalbėjome apie „Brato“ dalinį. Ji man papasakojo, kad Braidshedas atsisakęs dalyvauti visuomenės sąjūdyje, nes priežastis jam pasirodžiusi nepateisinama; Kordelija esanti Londone, bet dabar mieganti, nes visą naktį sėdėjusi prie mamos. Aš pasisakiau, kad pradėjau studijuoti architektūros tapybą ir kad man tai labai patinka. Tačiau tai buvo tuščios šnekos; viską, ką norėjome, buvome išsakę per pirmąsias dvi minutes; aš dar pasilikau išgerti arbatos, o paskui iškart išėjau.

Bendrovės *Air France* lėktuvu pavyko šiaip taip nuskristi į Kasablanką, ten sėdau į Fezo autobusą ir išvažiavęs auštant

į naują miestą atvykau vakarop. Iš viešbučio paskambinau Britanijos konsului ir vakarieniavau su juo žavinguose jo namuose prie senamiesčio sienos. Tai buvo rimtas, draugiškas žmogus.

– Labai džiaugiuosi, kad pagaliau kas nors pasirūpins jaunuoju Flaitu, – tarė jis. – Jis čia mums pridarė rūpesčių. Ši vieta visiškai netinkama žmogui, gaunančiam išlaikymą iš užsienio. Prancūzai to visai nesupranta. Visus, kurie neužsiima prekyba, jie laiko šnipais. Be to, jis gyvena kitaip, negu dera „milordui". Čia viskas ne taip paprasta. Už kokių trisdešimties mylių nuo šių namų vyksta karas, nors jums tikriausiai tai nė į galvą neateitų. Štai praėjusią savaitę buvo prisistatę keli jauni pusgalviai su motociklais – norėjo stoti savanoriais į Abdulo Krimo kariuomenę.

...Be to, maurai – sudėtinga publika; jie nepripažįsta alkoholio, o jūsų draugas, kaip turbūt žinote, geria kasdien nuo ryto iki vakaro. Ko jis čia atvyko? Ar jam nepakako vietos Rabate arba Tanžere, kur įprasta rūpintis turistais? Žinote, jis išsinuomojo namą vietinių gyvenamame kvartale. Mėginau jį nuo to atkalbėti, bet namą jam paliko toks prancūzas iš Menų departamento. Nenoriu pasakyti, kad jis daro ką nors bloga, bet rūpesčių sukelia daug. Su juo gyvena baisus tipas – vokietis iš Svetimšalių legiono. Visais atžvilgiais įtartina žmogysta. Pamatysite, geruoju tai nesibaigs.

...Supraskite, Flaitas man patinka. Retai jį matau. Kol nebuvo įrengtas jo namas, ateidavo pas mus išsimaudyti. Visad labai mandagus ir žavus, mano žmona nuoširdžiai jį pamėgo. Jam būtinai reikėtų susirasti kokį nors užsiėmimą.

Aš paaiškinau, kokiu reikalu atvykau.

– Dabar tikriausiai jį rasite namie. Dievas žino, vakarais senamiestyje tikrai nėra kur eiti. Jei norite, pasiųsiu su jumis nešiką, kad parodytų kelią.

Tad po vakarienės leidausi eiti, vedamas konsulato nešiko su žibintu rankoje. Marokas man buvo nauja ir keista šalis. Dieną, važiuojant mylių mylias lygiu strateginės reikšmės keliu pro vynuogynus, karinius postus, naujas baltų namukų gyvenvietes, pro ankstyvuosius javus, jau vešliai sužėlusius plačiuose atviruose laukuose, pro reklaminius žymiausių Prancūzijos prekių ženklų – *Dubonnet, Michelin, Magasin du Louvre* – plakatus, jis man pasirodė labai šiuolaikiškas, panašus į ramius priemiesčius; bet dabar, eidamas po žvaigždėmis senamiestyje, gatves atstojančiais nuožulniais dulkėtais laiptais, iš abiejų pusių apsuptais belangių sienų, kurios aukštai virš galvos susiglausdavo, o paskui vėl atsiverdavo žvaigždžių šviesai, kur nugludintus grindinio akmenis storu sluoksniu dengė dulkės, kur baltai apsisiautusios žmogystos minkštomis odinėmis šlepetėmis šmėkščiojo tylomis arba dunksėjo kietais basų kojų padais, kur oras dvelkė gvazdikėliais, smilkalais ir dūmais, – dabar aš supratau, kas patraukė Sebastianą ir kas jį taip ilgai čia laikė.

Konsulato nešikas pasipūtęs žingsniavo priekyje, sūpuodamas žibintą ir bilsnodamas ilga lazda; kartais atvirame tarpduryje šmėsteldavo grupė tylinčių žmonių, auksinėje šviesoje susispietusių aplink žarijų krosnelę.

– Labai nešvarūs žmonės, – niekinamai per petį metė nešikas. – Neišsilavinę. Prancūzai juos paliko nešvarius. Ne tokius kaip britų žmonės. Mano žmonės, – pridūrė jis, – visada labai britiški žmonės.

Mat, jis buvo iš Sudano policijos ir vertino senąjį savo kultūros centrą panašiai kaip Naujosios Zelandijos gyventojas vertintų Romą..

Galiausiai priėjome paskutines iš daugelio metalu kaustytų durų ir nešikas lazda pabeldė į jas.

– Britų lordo namas, – pranešė jis.

Už grotuoto langelio pasirodė lempos šviesa ir tamsus veidas. Konsulato nešikas įsakmiai kažką pasakė, buvo atitrauktos sklendės ir mes įžengėme į mažą vynuogienojais apaugusį kiemelį su šuliniu vidury.

– Aš laukiu čia, – pareiškė nešikas. – Jūs eikite su čiabuviu.

Įeinant teko nulipti laiptelį žemyn; svetainėje pamačiau gramofoną, degančią žibalo krosnelę, o tarp jų – jauną vyriškį. Vėliau apsidairęs pastebėjau keletą akiai malonesnių reginių – kilimus ant grindų, siuvinėtu šilku papuoštas sienas, drožinėtas ir dažytas lubų sijas, sunkią ornamentuotą lempą, kabančią ant grandinės ir metančią ant kambario sienų švelnius raštuotus šešėlius. Tačiau pirmam įspūdžiui mano jusles pavergė gramofono garsas – grojo prancūziško džiazo įrašas, – krosnelės kvapas ir plėšri vyriškio išvaizda. Jis pusiau gulėjo pintame krėsle, ištiestą aptvarstytą koją pasidėjęs ant dėžės; vilkėjo plono, Vidurio Europoje austo netikro tvido švarką ir teniso marškinėlius atsagstyta apykakle, sveikoji koja buvo apauta rudu brezentiniu batu. Greta stovėjo žalvario padėklas medinėmis kojomis, ant jo – du alaus buteliai, nešvari lėkštė ir nuorūkų pilnas dubenėlis; rankoje jis laikė stiklinę alaus, prie apatinės lūpos buvo prilipusi cigaretė, kuri jam kalbant judėjo. Plaukai buvo ilgi, šviesūs, be sklastymo sušukuoti atgal; veidas, kaip tokio jauno žmogaus, stebėtinai raukšlėtas; burnoje trūko vieno priekinio danties, todėl kartais jo tariami duslieji priebalsiai nuskambėdavo kaip šnypštimas, o kartais – kaip netikėtas švilptelėjimas, kurį vyriškis stengėsi nuslėpti kikenimu; kiti dantys buvo reti, pajuodę nuo tabako.

Buvo aišku, jog tai ir yra „visais požiūriais įtartina žmogysta“, Entonio „liokajus iš filmo“.

– Ieškau Sebastiano Flaito. Čia juk jo namai, tiesa? – garsiai paklausiau, norėdamas perrėkti šokių muziką, bet

jis atsakė tyliu balsu, gana taisyklinga anglų kalba, iš kurios supratau, jog yra pratęs ja kalbėti.

– Taip. Bet jo čia nėra. Daugiau nieko nėra, tik af.

– Atvykau iš Anglijos, noriu pasimatyti su juo labai svarbiu klausimu. Gal pasakysite, kur galėčiau jį rasti?

Plokštelė baigėsi. Prieš atsakydamas vokietis apvertė kitą pusę, užvedė gramofoną ir vėl paleido groti.

– Sebastianas serga. Broliai jį išgabeno į ligoninę. Gal juf ten įleis, o gal ir ne. Man pačiam greitai reikėf eiti pas juos, kad perrištų koją. Tada galėsiu paklausti. Gal kai jam pagerės, galėsite jį aplankyti.

Kambaryje buvo dar viena kėdė, aš atsisėdau ant jos. Pamatęs, kad ketinu pabūti, vokietis pasiūlė man alaus.

– Jūs Febaftijano brolis? – paklausė jis. – Ar pusbrolis? Gal vedėt jo feferį?

– Aš tik jo draugas. Mudu kartu mokėmės universitete.

– Aš irgi turėjau draugą universitete. Studijavome istoriją. Mano draugas buvo protingesnis už mane; mažiukas, silpnutis – būdavo, supykęs aš jį suimu, pakeliu nuo žemės ir kaip reikiant papurtau, – užtat *labai* protingas. Bet vieną dieną mes nusprendėme: „Kam vargti? Vokietijoje nėra darbo. Vokietija nuėjo šuniui ant uodegos“; atsisveikinome su profesoriais, jie mums pasakė: „Taip, Vokietija nuėjo šuniui ant uodegos. Studentams čia nebėra ko veikti“, ir mes iškeliavome; ilgai, ilgai ėjome, galiausiai atsidūrėme čia. Tada nutarėme: „Vokietijoje kariuomenės nebėra, bet mes privalome būti kareiviaif“, ir įstojome į Legioną. Pernai per kampaniją Atlaso kalnuose mano draugas mirė nuo dizenterijos. Kai jis mirė, aš pasakiau sau: „Kam vargti?“, ir persišoviau koją. Dabar ji visa pūliuoja, nors jau praėjo metai.

– Taip, – atsakiau, – tai labai įdomu. Bet man labiausiai rūpi Sebastianas. Gal papasakosite apie jį?

– Jis labai geras žmogus, Sebastianas. Man labai padėjo. Tanžeras – smirdalynė. Jis mane atsivežė čia – gražūs namai, geras maistas, geras tarnas; viskas man čia patinka. Man čia labai gerai.

– Jo motina sunkiai serga, – pasakiau. – Atvažiavau jam pranešti.

– Ji turtinga?

– Taip.

– Tai kodėl neduoda jam daugiau pinigų? Tada galėtume gyventi Kasablankoje, turėti gražų butą. Gerai ją pažįstate? Galite priversti, kad duotų daugiau pinigų?

– Kas jam yra?

– Nežinau. Man atrodo, gal jis per daug gėrė. Broliai juo pasirūpins. Jam ten gerai. Broliai labai geri. Ten pigu.

Jis suplojo rankomis ir liepė atnešti dar alaus.

– Matot? Geraf tarnas, manęs klauso. Viskas gerai.

Išgavęs iš jo ligoninės pavadinimą, pakilau eiti.

– Pasakykit Febaftijanui, kad aš dar čia, kad viskas gerai. Man atrodo, gal jis dėl manęs jaudinasi.

Ligoninė, į kurią nuėjau rytojaus rytą, buvo tik keletas namukų tarp senamiesčio ir naujesnių rajonų. Ją laikė pranciškonai. Pro pasiligojusių maurų minią prasibroviau į gydytojo priimamąjį. Jis buvo pasaulietis, švariai nusiskutęs, apsirengęs baltu krakmolytu chalatu. Kalbėjome prancūziškai; jis man pranešė, kad Sebastianui pavojus negresia, tačiau keliauti jis neįstengs. Neseniai persirgo gripu, po kurio vienas plautis liko pažeistas; kol kas tebėra labai silpnas, jokio atsparumo – ko kita galima tikėtis? Juk jis alkoholikas. Gydytojas kalbėjo racionaliai, beveik žiauriai, su pasitenkinimu, kurį kartais junta mokslo žmonės, mėgstantys apsiriboti neesminėmis smulkmenomis, nugenėti savo darbą

iki visiško sterilumo; tačiau barzdotas, basas vienuolis, kurį pakvietė man padėti, neturintis jokių pretenzijų į mokslus, o tik dirbantis juodus darbus, papasakojo visai kitą istoriją.

– Jis toks kantrus. Visai ne toks, kaip kiti jaunuoliai. Guli tylėdamas ir niekada nesiskundžia – o skųstis tikrai būtų kuo. Pas mus nėra jokių patogumų. Vyriausybė atidavė tai, kas liko nuo kareivių. Be to, jis labai geros širdies. Čia ateina gydytis toks vargšas vokietis niekaip neužgyjančia koja, sergantis antrosios stadijos sifiliu. Lordas Flaitas rado jį mirštantį badu Tanžere ir priglaudė pas save namie. Tikras samarietis.

„Vargšas naivus vienuolis, – pamaniau aš, – vargšas paikšelis." Dieve, atleisk man!

Sebastiano palata buvo europiečiams skirtame fligelyje, kur lovas skyrė neaukštos pertvaros, kuriančios šiokią tokią asmeninės erdvės iliuziją. Jis gulėjo susidėjęs rankas ant dygsniuotos antklodės ir spoksojo į sieną, ant kurios kabojo vieniša religinio turinio oleografija.

– Jūsų draugas, – tarė brolis.

Jis lėtai apsidairė.

– O, aš maniau, kad jis kalba apie Kurtą. Ką gi *tu* čia veiki, Čarlzai?

Sebastianas atrodė dar labiau sulysęs; alkoholis, nuo kurio kiti rausta ir storėja, jį visiškai išdžiovino. Brolis paliko mus vienu du, aš prisėdau prie lovos ir ėmiau jį klausinėti apie sveikatą.

– Kokias porą dienų gulėjau be sąmonės, – sakė jis. – Vis maniau, kad esu Oksforde. Tu buvai pas mane namie? Kaip patiko? Ar Kurtas dar ten? Neklausiu, ar tau patiko Kurtas; niekam jis nepatinka. Keista – žinai, aš be jo negalėčiau apsieiti.

Tada aš jam papasakojau apie motiną. Jis ilgokai nieko nesakė, tik gulėjo, žiūrėdamas į oleografijoje pavaizduotus Septynis sielvarto kalavijus. Paskui tarė:

– Vargšė mama. Ji buvo tikra *femme fatale*, ar ne? Nužudydavo visus, prie kurių prisiliesdavo.

Pasiunčiau Džulijai telegramą, kad Sebastianui sveikata neleidžia atvykti, ir savaitę pasilikau Feze; kas dieną lankiau ligoninėje Sebastianą, kol jam tiek pagerėjo, kad galėjo grįžti namo. Pirmas grįžtančių jėgų ženklas pasirodė antrą dieną, kai jis manęs paprašė atnešti brendžio. Rytojaus dieną kažkaip jau buvo jo gavęs ir laikė paslėpęs pataluose.

Gydytojas pasakė:

– Jūsų draugas vėl geria. Čia draudžiama gerti. Ką aš galiu padaryti? Mes ne pataisos mokykla. Negaliu kaip policininkas prižiūrėti palatų. Mano darbas – gydyti žmones, ne saugoti juos nuo blogų įpročių ir ne mokyti susilaikymo. Dabar konjakas jam nepakenks. Kai kitą kartą susirgs, bus dar labiau nusilpęs, o paskui vieną gražią dieną kokia nors smulkmena taps lemtinga – *puf*, ir viskas. Pas mus ne girtuoklių prieglauda. Savaitei baigiantis jam teks išeiti.

Pasaulietis brolis tarė:

– Jūsų draugas šiandien daug linksmesnis, tarsi visai kitas žmogus.

„Vargšas naivus vienuolis, – pamaniau aš, – vargšas paikšelis“; bet jis pridūrė:

– Žinot, kodėl? Nes turi lovoje butelį konjako. Jau antras, kurį radau. Kai tik atimu butelį, tuojau pat gauna dar. Jis tikras neklaužada. Tai arabų berniūkščiai jam jo atneša. Bet džiugu matyti jį patenkintą, juk taip ilgai liūdėjo.

Paskutinę popietę tariau jam:

– Sebastianai, dabar, kai motina mirė, – nes žinia mus buvo pasiekusi tą rytą, – ar neketini grįžti į Angliją?

– Tam tikru atžvilgiu tai būtų labai puiku, – atsakė jis, – bet ar manai, kad Kurtui ten patiktų?

– Dėl Dievo meilės, – pratrūkau, – nejau ketini visą gyvenimą praleisti su Kurtu, ką?

– Nežinau. Jis, atrodo, pasiryžęs likti su manim iki mirties. „Man atrodo, gal jam taip buf geriau", – pridūrė jis, mėgdžiodamas Kurto tartį, ir pasakė žodžius, kurie, jei tik būčiau atidžiau jų klausęsis, galėjo tapti mano taip seniai ieškotu paaiškinimu; tada jų tik išklausiau ir įsiminiau, pernelyg nekreipdamas dėmesio. – Žinai, Čarlzai, – pasakė jis, – kai tave visą gyvenimą kas nors globoja, visai maloni permaina susirasti ką nors, kuo galėtum pats rūpintis. Tik, žinoma, žmogus turi būti jau visai prapuolęs, kad jam reikėtų *mano* rūpesčio.

Prieš išvykdamas dar spėjau sutvarkyti jo pinigų reikalus. Anksčiau jis paprasčiausiai prisidarydavo skolų, o paskui telegramomis reikalaudavo pinigų iš advokatų. Nuėjau pas banko filialo valdytoją ir sudariau sutartį, kad jam iš Londono būtų siunčiami pinigai, kuriuos gavęs jis kas ketvirtį atskaičiuotų Sebastianui tam tikrą sumą ir išmokėtų ją dalimis kas savaitę, palikdamas rezervą nenumatytiems atvejams. Pinigai turėjo būti išmokami tik pačiam Sebastianui į rankas ir tinkamai pagrindus išlaidas. Sebastianas mielai su tuo sutiko.

– Kitaip, – tarė jis, – Kurtas nutaikys, kai aš prisigersiu, pakiš pasirašyti čekį visai sumai, pabėgs ir paklius į didelę bėdą.

Parlydėjau Sebastianą iš ligoninės namo. Sėdėdamas pintame krėsle jis atrodė silpnesnis negu ligoninės lovoje. Abu ligoniai, jis ir Kurtas, susėdo vienas prieš kitą, pasistatę tarp savęs gramofoną.

– Jau laikas tau buvo grįžti, – pasakė Kurtas. – Tu man reikalingas.

– Tikrai, Kurtai?

– Man atrodo. Negera čia sėdėti vienam, kai tu sergi. Tas berniūkštis tikras tinginys – kai man jo prireikia, nuolat

kur nors pasprunka. Kartą negrįžo per naktį, ir rytą, kai atsikėliau, nebuvo kas išverda kavos. Labai negerai, kai koja pūliuoja. Kartais blogai miegu. Kada nors gal ir aš paspruksiu ir susirasiu vietą, kur manimi pasirūpins. – Jis suplojo rankomis, tačiau tarnas nepasirodė. – Matai? – paklausė jis.

– Ko tau reikia?

– Cigarečių. Turiu jų krepšyje po lova.

Sebastianas sunkiai ėmė keltis iš krėslo.

– Aš atnešiu, – sulaikiau. – Kur jo lova?

– Ne, tai mano darbas, – atsakė Sebastianas.

– Taip, – pritarė Kurtas. – Man atrodo, gal tai Sebastiano darbas.

Tad palikau jį su draugu mažame ankštame namelyje skersgatvio gale. Daugiau Sebastianui niekuo negalėjau padėti.

Ketinau grįžti tiesiai į Paryžių, bet dėl Sebastiano finansų teko užsukti į Londoną susitikti su Braidshedu. Plaukiau jūra – Tanžere įlipau į laivą ir parsiradau namo birželio pradžioje.

– Kaip manote, – paklausė Braidshedas, – ar mano brolio santykius su tuo vokiečiu galima pavadinti nuodėmingais?

– Ne. Esu tikras, kad ne. Tiesiog jie kaip du pasiklydę benamiai sutarė laikytis drauge.

– Sakėte, jis nusikaltėlis?

– Sakiau, kad jis „panašus į nusikaltėlį“. Sėdėjo karo kalėjime, buvo gėdingai atleistas iš karo tarnybos.

– O gydytojas sako, kad Sebastianas žudosi gerdamas?

– Silpnina jėgas. Jis neserga nei baltąja karštlige, nei kepenų ciroze.

– Jis nėra pamišęs?

– Tikrai ne. Susirado bičiulį, kuris jam prie širdies, ir vietą, kurioje jam patinka gyventi.

– Tada jam reikia skirti pajamų, kaip jūs ir siūlote. Viskas labai aišku.

Tam tikru požiūriu su Braidshedu buvo itin lengva susitarti. Jis beveik kaip beprotis buvo viskuo šventai įsitikinęs, todėl spręsdavo lengvai ir greitai.

– Gal norėtumėte nutapyti šiuos namus? – staiga paklausė jis. – Vieną pagrindinio fasado vaizdą, kitą – iš parko pusės, dar laiptus ir didžiąją svetainę? Keturi nedideli paveikslai aliejiniais dažais; mano tėvas jų nori atminčiai, kad būtų saugomi Braidshede. Kitų dailininkų aš nepažįstu. Džulija sakė, kad jūsų specializacija – architektūros tapyba.

– Taip, – atsakiau. – Labai norėčiau.

– Jūs žinote, kad namus greit nugriaus? Tėvas juos parduoda. Šioje vietoje pastatys daugiabutį gyvenamąjį namą. Pavadinimą paliks tą patį – atrodo, mes negalime to uždrausti.

– Kaip liūdna.

– Na, man irgi gaila, aišku. Bet ar jums atrodo, kad namas vertingas architektūriniu požiūriu?

– Tai vienas gražiausių namų, kokius tik esu matęs.

– Niekaip to neįžvelgiu. Man jis visad atrodė gana bjaurus. Gal jūsų paveiksluose pagaliau pamatysiu jį kitokį.

Tai buvo pirmas mano gautas užsakymas; teko labai skubėti, nes statybininkai tik ir laukė, kol bus pasirašytas paskutinis dokumentas, kad pradėtų griovimo darbus. Nepaisant to, o gal būtent dėl to – nes aš turiu ydą per ilgai užgaišti prie kiekvieno paveikslo ir niekaip negaliu pripažinti, kad darbas pagaliau baigtas, – šiuos keturis paveikslus ypač mėgstu; jų pasisekimas padėjo pagrindą tam, ką vėliau pavadinau savo karjera.

Tapyti pradėjau ilgojoje svetainėje, nes pirkėjai nekantravo perstumdyti baldus, stovinčius joje nuo tų laikų, kai namas buvo pastatytas. Svetainė buvo ilga, įmantri, simetriška, pro-

jektuota Eidamo, su dviem erkeriais į Žaliąjį parką. Šviesa, sklindanti iš vakarų pusės tą popietę, kai pradėjau darbą, atrodė gaiviai žalia nuo lauke augančių jaunų medžių.

Pieštuku brūkštelėjau perspektyvą ir rūpestingai pasižymėjau detales. Delsiau pradėti tapyti, kaip delsia ant kranto nardytojas; bet kai panėriau, iškart užplūdo naujos jėgos ir įkarštis. Šiaip esu pratęs tapyti lėtai ir atidžiai, bet tą popietę, visą rytojaus ir dar kitą dieną dirbau labai greitai. Darbas ėjosi kaip iš pypkės. Baigęs kiekvieną dalį stabtelėdavau, zvimbdamas iš įtampos, nedrįsdamas pradėti kitos, tarsi lošėjas, kuris baiminasi, kad sėkmė tuoj nusisuks ir krūva žetonų ištirps. Pamažu, minutė po minutės, paveikslas ėmė ryškėti. Nebuvo jokių sunkumų; įmantri šviesos bei spalvų įvairovė lengvai susiliejo į visumą; reikalingi atspalviai tarsi laukte laukė paletėje, o kiekvienas teptuko brūkštelėjimas, vos baigtas, atrodė buvęs čia nuo pat pradžių.

Galiausiai paskutinę popietę išgirdau už nugaros balsą, sakantį:

– Ar galiu pabūti ir pažiūrėti?

Atsigręžęs pamačiau Kordeliją.

– Gerai, – atsakiau, – tik jei nekalbėsite, – ir užsimiršęs dirbau toliau, kol pagaliau išblėsusi saulės šviesa privertė padėti teptukus.

– Tikriausiai labai gera mokėti kažką panašaus.

Buvau visai pamiršęs, kad ji čia.

– Teisybė.

Vis dar negalėjau atsitraukti nuo paveikslo, nors saulė jau nusileido ir užgesino kambario spalvas. Nuėmiau darbą nuo molberto ir pakėliau priešais langą, paskui pastačiau atgal, pašviesinau vieną šešėlį. Tada, staiga pajutęs, kaip pavargo galva, akys, nugara ir rankos, pasisukau nuo paveikslo ir pažvelgiau į Kordeliją.

Ji jau buvo penkiolikos; per pastaruosius pusantrų metų labai išaugo, beveik pasiekė savo galutinį ūgį. Joje nebuvo matyti nė užuominos į Džulijos *quattrocento* stiliaus grožį; ilgoje nosyje ir aukštuose skruostikauliuose jau dabar galėjai įžvelgti Braidshedą; gedėdama motinos buvo apsirengusi juodai.

– Pavargau, – pasakiau aš.

– Nesistebiu. Jau baigėte?

– Beveik. Rytoj dar reikės kai ką peržiūrėti.

– Ar žinote, kad vakarienės laikas seniai praėjo? Dabar niekas jums nieko nebepagamins. Aš atvažiavau tik šiandien, nežinojau, kaip viskas apleista. Tikriausiai nenorėtumėte manęs pakviesti vakarienės, ar ne?

Pro sodo duris mudu išėjome į parką ir prieblandoje nužingsniavome į *Ritz* viešbučio Kepsnių barą.

– Jūs matėte Sebastianą? Jis net dabar neketina grįžti namo?

Lig šiol net nesuvokiau, kad ji tiek daug supranta. Taip ir pasakiau.

– Na, aš jį myliu labiau už visus, – atsakė ji. – Gaila Marčerso, ar ne? Ar žinote, kad vietoj jo nori pastatyti daugiabutį, o Reksas ketino nusipirkti, kaip jis sakė, „penthausą“ viršutiniame aukšte? Jo stilius, tiesa? Vargšė Džulija. To jai buvo per daug. Jis taip ir nesuprato, kas jai nepatinka – manė, kad ji norės išlaikyti ryšį su buvusiais namais. Viskas labai greitai baigėsi, tiesa? Pasirodo, tėtis jau seniai buvo tiesiog paskendęs skolose. Pardavęs Marčersą, su visais atsiskaitė, ir dabar dar kasmet nežinia kiek sutaupys. Bet man vis tiek gaila, kad jį nugriaus. Džulija sako, geriau jau taip, negu kad čia gyventų kiti žmonės.

– O ką darysite jūs?

– Iš tiesų, ką? Esama įvairių pasiūlymų. Teta Fanė Roskomon man siūlo apsigyventi pas ją. Reksas su Džulija ketina

perimti pusę Braidshedo ir ten gyventi. Tėtis nesiruošia grįžti. Manėm, gal norės, bet ne.

...Braidis ir vyskupas uždarė koplyčią Braidshede; mamos gedulinės mišios buvo paskutinės, kurias ten laikė. Kai ją palaidojo, atėjo kunigas – aš sėdėjau viena, manau, jis manęs nepastebėjo, – išėmė altoriaus akmenį ir įsidėjo į krepšį; paskui sudegino vilnos gabalus, apšlakstytus šventintais aliejais, ir išmetė pelenus; tada išpylė vandenį iš švęsto vandens indo, užpūtė lempą prie Švenčiausiojo, o tuščio tabernakulio dureles paliko atviras, tarsi nuo šiol amžinai būtų Didysis penktadienis. Jums, Čarlzai, tikriausiai visa tai nieko nereiškia – vargšas agnostikas. Palaukiau, kol jis išeis, o tada staiga pajutau, kad koplyčios nebėra, tik keistai išpuošta patalpa. Negalėčiau apsakyti, koks tai buvo jausmas. Jums tikriausiai niekad neteko dalyvauti *Tenebrae**?

– Ne.

– Na, jei būtumėt bent kartą užėjęs, dabar suprastumėte, ką juto žydai, kai sugriovė jų šventyklą. *Quomodo sedet sola civitas***... labai graži giesmė. Nueikit kada nors bent pasiklausyti.

– Vis dar stengiatės mane atversti, Kordelija?

– Oi ne. Tai irgi baigta. Žinot, ką pasakė tėtis, kai tapo kataliku? Mama man pasakojo. Jis jai tarė: „Tu grąžinai mano šeimą į protėvių tikėjimą." Suprantat, taip pompastiškai. Kiekvienam būna kitaip. Be to, mūsų šeima nepasirodė pernelyg pastovi, tiesa? Jis pats nutolo nuo tikėjimo, ir Sebastianas, ir Džulija. Bet žinot, Dievas neleis jiems visai

* Pažodžiui – „šešėliai" (*lot.*); Didžiosios savaitės ketvirtadienio, penktadienio ir šeštadienio (Velykų Tridienio) liturgija, padedanti maldingai apmąstyti Kristaus kančią, mirtį ir palaidojimą, laukiant, kol bus paskelbtas prisikėlimas.

** „O kokia nūn vieniša sėdi sostinė..." (*Lot.*) Jeremijo rauda po Jeruzalės sunaikinimo.

nuklysti. Kažin, ar prisimenat apsakymą, kurį mama mums skaitė tą vakarą, kai Sebastianas pirmą kartą nusigėrė – turiu galvoje aną blogąjį vakarą? Tėvas Braunas pasakė apytikriai taip: „Aš sugavau jį nematomu kabliuku ir nematomu valu, kuris toks ilgas, kad leistų jam nuklysti į pasaulio galą, bet, vos truktelėjus, jis grįžtų atgal.“[49]

Daugiau apie jos motiną beveik neužsiminėme. Visą laiką, kol mudu kalbėjomės, ji godžiai valgė. Kartą tarė:

– Ar skaitėte sero Adriano Porsono eilėraštį *Times*? Labai keista: jis pažinojo mamą geriau už kitus, – juk žinot, mylėjo ją visą gyvenimą, – o eilėraštis, atrodo, visiškai neturi su ja nieko bendra.

...Aš geriausiai iš mūsų visų su ja sutariau, bet nemanau, kad iš tiesų būčiau ją mylėjusi. Ne taip, kaip ji norėjo ir kaip nusipelnė. Keista, kad taip išėjo, nes aš iš prigimties kupina meilės ir užuojautos.

– Galima sakyti, aš visai nepažinau jūsų motinos, – pasakiau.

– Jūs jos nemėgote. Man kartais atrodo, kad žmonės, kurie nori nekęsti Dievo, ima nekęsti mamos.

– Ką jūs tuo norite pasakyti, Kordelija?

– Suprantate, ji gyveno šventosios gyvenimą, bet nebuvo šventoji. Šventosios juk neįmanoma nekęsti, tiesa? Dievo nekęsti irgi neįmanoma. Žmonėms, kuriems prireikia nekęsti Dievo ir jo šventųjų, tenka susirasti ką nors panašaus į save, apsimesti, kad tai ir yra Dievas, ir imti neapkęsti. Jūs tikriausiai manote, kad aš paistau niekus.

– Labai panašius žodžius jau esu girdėjęs, bet iš visai kitokio žmogaus.

– O, aš kalbu labai rimtai. Daug apie tai mąsčiau. Man atrodo, tai paaiškina, kokia buvo vargšė mama.

Tai taręs, keistasis vaikas su dar didesniu apetitu ėmėsi kirsti vakarienę.

– Pirmą kartą gyvenime mane vieną pasikvietė vakarienės restorane, – paaiškino ji.

Ir paskui:

– Kai Džulija sužinojo, kad Marčersą parduos, pasakė: „Vargšė Kordelija. Vis dėlto jai neteks ten surengti savo debiutinio pokylio." Mes dažnai apie tai kalbėdavomės – ir apie tai, kaip aš būsiu jos pamergė. To irgi neteko patirti. Kai Džulijai surengė pokylį, man leido vieną valandą pabūti apačioje, pasėdėti su teta Fane, ir ji pasakė: „Po šešerių metų tu gausi tą patį..." Tikiuosi, kad aš turiu pašaukimą.

– Nesupratau, ką tai reiškia.

– Tai reiškia, kad galėsiu būti vienuolė. Jei neturi pašaukimo, nieko neišeis, kad ir kaip norėtum; o jei turi pašaukimą, nuo jo niekur nepabėgsi, net jei labiausiai jo neapkęstum. Braidis mano, kad turi pašaukimą, bet tai netiesa. Anksčiau maniau, kad Sebastianas turi ir jo neapkenčia, bet dabar nebežinau. Viskas staiga taip pasikeitė.

Bet man pabodo šie vienuolyno tauškalai. Popiet dirbdamas pajutau, kaip teptukas atgyja mano rankoje; tarsi būčiau atsikandęs milžiniško, sultingo kūrybos pyrago. Tą vakarą aš buvau renesanso žmogus – renesanso, kokį jį aprašė Brauningas[50]. Aš vaikščiojau Romos gatvėmis apsisiautęs genujietiško aksomo skraiste, žvelgiau į žvaigždes pro Galilėjaus vamzdį ir niekinau vienuolius – jų apdulkėjusius foliantus, jų įdubusias, pavydžias akis, jų mokslingas, pedantiškas kalbas.

– Jūs įsimylėsit, – tariau.

– O, gink Dieve. Klausykit, kaip manot, ar nieko, jei suvalgysiu dar vieną tokį pasakišką morengą?

TREČIA KNYGA

Valo truktelėjimas

Pirmas skyrius

Mano tema – atmintis, tas sparnuotas vaiduoklis, pakilęs virš galvos pilką karo rytmetį.

Šie prisiminimai, kurie ir yra mano gyvenimas – nes mums iš esmės nepriklauso niekas, išskyrus praeitį, – visados buvo su manimi. Kaip balandžiai Šv. Morkaus aikštėje, jie yra visur: painiojasi po kojomis poromis, po vieną arba mažyčiais saldžiabalsiais būreliais, linkčioja, stipinėja, merkia akimis, pučia šilkaplunksnius gurklius, kartais, man ramiai sustojus, nutupia ant peties; tik staiga nugriaudi vidudienį skelbiančios patrankos šūvis, aplink suplazda švysčiojantys sparnai, šaligatvis ištuštėja, o dangų virš galvos užtemdo paukščių būriai. Taip buvo ir tą karo rytą.

Beveik dešimt negyvų metų po ano vakaro su Kordelija aš ėjau keliu, pilnu išorės įvykių bei permainų, bet per visą tą laiką niekada – gal tik kartais, tapydamas, bet ir tai vis rečiau, – nesijutau toks gyvas kaip anuomet, draugaudamas su Sebastianu. Tada maniau, kad prarandu ne gyvybę, o jaunystę. Mane palaikė darbas – pasirinkau tai, kas man sekėsi, ką kasdien dariau vis geriau ir ką nuoširdžiai mėgau; netyčia taip nutiko, kad tuo metu niekas nieko panašaus nedarė. Tapau architektūros tapytoju.

Dar labiau už didžiuosius architektūros kūrinius aš mylėjau pastatus, kurie tylomis augo ištisus šimtmečius, pasiimdami ir saugodami geriausia, ką turėjo kiekviena ateinanti karta; laikas aptramdė menininko puikybę ir miesčionio vulgarumą, ištaisė bukas negrabaus amatininko klaidas. Tokių pastatų Anglijoje netrūko, o anglai paskutinį savo didybės dešimtmetį, regis, pirmąkart pamatė tai, ko iki tol buvo įpratę nepastebėti, ir nutarė pašlovinti savo laimėjimus, kol šie neišnyko visiems laikams. Tai man atnešė klestėjimą, toli pranokstantį nuopelnus; mano darbuose nebuvo nieko ypatinga, tik didėjantis meistriškumas, karštas domėjimasis objektais ir gebėjimas nepaisyti daugumos nuomonės.

To meto finansų krizė, palikusi be darbo ne vieną dailininką, tik padidino mano pasisekimą, kuris pats savaime rodė artėjant pabaigą. Išsekus oazių šaltiniams, žmonės puolė sotintis miražais. Po pirmos parodos mane pradėjo kviesti į įvairius šalies kampelius tapyti dvarų bei namų, kurie netrukus bus apleisti arba išniekinti; ir dažnai susiklostydavo taip, kad aš, nelemties pranašas, pasirodydavau vos keliomis dienomis anksčiau už varžytinių rengėjus.

Išleidau tris puikius albumus – „Užmiesčio dvarai", „Anglijos namai" ir „Kaimo bei provincijos architektūra"; visus tiražus – kiekvieną po tūkstantį egzempliorių – pavyko išparduoti po penkias ginėjas už albumą. Įtikdavau beveik visiems klientams, nes tarp mūsų nekildavo konfliktų: siekėme to paties. Tačiau metams bėgant pradėjau skausmingai pasigesti to, ką tada patyriau Marčmeinų namo svetainėje ir paskui dar vieną ar du kartus – užsimiršimo, visiško pasinėrimo, tikėjimo, kad dirba ne tik mano ranka – trumpiau tariant, įkvėpimo.

Ieškodamas šios blėstančios šviesos, aš tarsi XVIII amžiaus aristokratas su savo amato įrankiais porai metų išvykau

į užsienį, tikėdamasis atsigaivinti svetimų kraštų menu. Į Europą manęs netraukė; jos lobiai man atrodė saugūs, pernelyg saugūs, apgaubti profesionalų rūpesčio, užtemdyti pagarbos. Europa palauks. Bus dar laiko Europai, pamaniau; nė nepastebėsiu, kaip ateis metas, kai be pagalbininko nebepasistatysiu molberto, nepanešiu dažų, kai nebeįstengsiu daugiau negu per valandos atstumą nutolti nuo gero viešbučio, kai visą dieną trokšiu lengvo vėjelio ir malonios saulės – tada ir galėsiu paganyti senas akis Vokietijoje bei Italijoje. O kol neišseko jėgos, keliausiu į laukinius kraštus, kur žmonės paliko savo postus ir jų apleistas gyvenvietes vėl užvaldė džiunglės.

Todėl aš lėtai, tačiau toli gražu ne tingiai pervažiavau Meksiką ir Centrinę Ameriką: pasaulį, kuriame su kaupu buvo to, ko ieškojau, ir kuris – po parkų ir salių pertekliaus – turėjo mane atgaivinti, sutaikyti su savimi. Ieškojau įkvėpimo nusiaubtuose rūmuose ir piktžolėmis užžėlusiuose vienuolynų kiemuose, apleistose bažnyčiose, kurių kupoluose nelyginant džiūstančios ankštys kybojo kraujasiurbių šikšnosparnių virtinės ir tik nenuilstančios skruzdės nesiliovė graužusios medinius klauptus; miestuose, į kuriuos nebevedė jokie keliai, ir mauzoliejuose, priglaudusiuose nuo lietaus vienintelę drugio iškamuotą indėnų šeimą. Didžiulėmis pastangomis įveikęs ligas ir pavojus pagaliau baigiau pirmus piešinius rinkiniui „Lotynų Amerika“. Kas kelias savaites išnirdavau atsipūsti į prekybai ar turizmui pasiekiamas vietas, atgaudavau jėgas, įsirengdavau studiją, surinktus eskizus paversdavau paveikslais, neramiai juos supakuodavau, išsiųsdavau agentui į Niujorką ir vėl su nedidele svita leisdavausi klajoti po džiungles.

Ryšių su Anglija beveik nepalaikiau. Kelionės maršrutus nustatinėjau kliaudamasis vietos gyventojų patarimais,

konkretaus tikslo neturėjau, todėl daugumos man išsiųstų laiškų išvis negavau, o likusius kaupdavau, kol jų krūva pasidarydavo per didelė perskaityti vienu sykiu. Papratau įsimesti į kelionkrepšį šūsnį laiškų ir skaityti juos kada užsimanęs, kartais tokiose keistose vietose – supdamasis hamake po moskitų tinkleliu, pasišviesdamas kelionine lempa; leisdamasis upe kanojoje, kurią priešakyje sėdintys jaunuoliai stengėsi išvairuoti neįsmeigę į krantą, lydimas tamsaus vandens, žaliame pavėsyje, virš galvos siūruojant aukštoms lapijoms ir tolimoje saulėtoje aukštumoje, kur medžių viršūnėse žydi gėlės, klykaujant beždžionėms; svetingos rančos verandoje, skimbčiojant ledo gabaliukams taurėje ir stuksint lošimo kauliukams, netoliese ant šviežiai nupjautos žolės su savo grandine žaidžiant oceloto jaunikliui, – kad šie tolimi balsai pasidarydavo visai beprasmiai, aprašyti įvykiai praslysdavo pro šalį, nepalikę nė mažiausio pėdsako, panašiai kaip gyvenimo istorijos, kuriomis taip dosniai dalijasi keliautojai Amerikos traukiniuose.

Tačiau vienuma ir ilga kelionė po nepažįstamą pasaulį manęs nepakeitė – tebebuvau mažytė savęs dalis, apsimetanti visuma. Nusimečiau dvejų metų įspūdžius drauge su atogrąžų drabužiais ir, kaip buvo numatyta, grįžau į Niujorką. Vežiausi nemenką laimikį – vienuolika paveikslų ir per penkiasdešimt piešinių, – kai galiausiai jį eksponavau Londone, meno kritikai, lig tol mano kūrybą dėl jos pasisekimo vertinę šiek tiek iš aukšto, dabar įžvelgė joje naujų, sodresnių motyvų. *Ponas Raideris,* – rašė gerbiamiausias iš jų, – *iššoko į viršų tarsi jaunas upėtakis, pakylėtas naujos kultūros veikimo, ir atskleidė savo gabumus nauju, netikėtai įspūdingu rakursu... Nukreipęs gana tradicines savo elegantiškos erudicijos galias į svaigų barbarystės verpetą, ponas Raideris galiausiai atrado save.*

Malonūs žodžiai, tačiau, deja, labai tolimi nuo teisybės. Žmona, atplaukusi į Niujorką manęs pasitikti ir apžiūrėjusi agento įstaigoje sukabintus mūsų išsiskyrimo vaisius, pasakė kur kas tiksliau: „Žinoma, aš matau, kad jie talentingi, ir net, galima sakyti, savotiškai pragaištingai gražūs, bet kažkodėl man atrodo, jog jie ne visai atspindi *tave*."

Europoje mano žmoną dažnai palaikydavo amerikiete dėl jos įpročio ryškiai ir puošniai rengtis bei savotiško higieniško grožio; Amerikoje ji įgijo angliško romumo bei santūrumo. Atvyko pora dienų anksčiau, ir kai laivas prisišvartavo, laukė manęs prieplaukoje.

– Kaip seniai nesimatėme, – švelniai ištarė, mudviem susitikus.

Ji nevyko su manimi į ekspediciją; mūsų draugams paaiškino, kad tų kraštų klimatas jai netinka, be to, namie yra sūnus. Dabar jau ir duktė, pridūrė ji, ir aš prisiminiau, kad apie tai, kaip apie dar vieną priežastį jai likti namuose, buvo kalbėta dar prieš man išvykstant. Laiškuose irgi apie tai užsimindavo.

– Netikiu, kad išvis skaitei mano laiškus, – vakare pasakė ji, kai po šventiškos vakarienės ir kelių valandų kabarete mudu galiausiai likome vieni viešbučio miegamajame.

– Ne visus gavau. Puikiai prisimenu, kaip rašei, kad sode pasakiškai sužydo narcizai, kad auklė – tikras lobis, kad radai puikią regentystės laikų lovą su baldakimu, bet tikrai nepamenu skaitęs, jog mūsų dukros vardas Karolina. Kodėl ją taip pavadinai?

– Suprantama, „Čarlzo"[51] garbei.

– A.

– Krikštamote pasirinkau Bertą Van Halt. Pamaniau, kad ji tai tikrai dovanos ką nors padoraus. Kaip manai, ką ji padovanojo?

– Berta Van Halt – garsi šykštuolė. Na, ir ką gi?

– Penkiolikos šilingų vertės knygų čekį. Dabar, kai Džondžonas nebe vienas...

– Kas toks?

– Brangusis, tavo sūnus. Nejau ir jį pamiršai?

– Dėl Dievo meilės, – nustebau, – kodėl tu jį taip vadini?

– Todėl, kad jis pats sau sugalvojo tokį vardą. Tau nepatinka? Dabar, kai Džondžonas nebe vienas, daugiau mums, manyčiau, kol kas nereikia, sutinki?

– Kaip pasakysi.

– Džondžonas nuolat apie tave kalba. Kas vakarą meldžiasi, kad saugiai grįžtum namo.

Taip kalbėdama ji nusirenginėjo, stengdamasi atrodyti rami ir nerūpestinga; paskui, atgręžusi į mane apnuogintą nugarą, atsisėdo prie tualetinio stalelio, perbraukė šukomis plaukus ir žiūrėdama į savo atspindį veidrodyje paklausė:

– Ar man paruošti veidą miegui?

Tai buvo pažįstamas jos posakis, kurio aš nemėgau; jis reiškė – ar jai nusivalyti kosmetiką, ištepti veidą riebiu kremu ir užsidėti plaukų tinklelį.

– Ne, – atsakiau, – dar ne.

Ji suprato, ko reikia. Tai irgi buvo pratusi atlikti tvarkingai, higieniškai, bet šypsenoje, kuria mane pasveikino, švietė ir palengvėjimas, ir triumfas; vėliau išsiskyrėme į atskiras, pora metrų atskirtas lovas ir gulėdami rūkėme. Pažvelgiau į laikrodį; buvo keturios, tačiau nei ji, nei aš miego nenorėjome, nes to miesto oras pritvinkęs neurozės, kurią vietos gyventojai klaidingai laiko energija.

– Man atrodo, Čarlzai, tu nė kiek nepasikeitei.

– Deja, ne.

– Norėtum pasikeisti?

– Tai vienintelis gyvybės ženklas.

– Bet gali būti, kad pasikeitęs tu manęs nebemylėsi.

– Yra toks pavojus.

– Čarlzai, tu nenustojai manęs mylėjęs?

– Juk pati sakei, kad aš nepasikeičiau.

– Na, jau pradedu manyti, kad pasikeitei. O aš ne.

– Ne, – atsakiau, – tikrai ne, aš matau.

– Ar šiandien bent kiek baiminaisi prieš mums susitinkant?

– Nė kiek.

– Nesvarstei, ar per tą laiką aš nepamilau ko nors kito?

– Ne. O ką, pamilai?

– Juk žinai, kad ne. O tu?

– Ne. Aš nesu įsimylėjęs.

Rodos, žmona liko patenkinta atsakymu. Ji ištekėjo už manęs prieš šešerius metus, po pirmos mano parodos, ir nuo to laiko labai daug nuveikė mūsų bendram labui. Žmonės kalbėjo, kad tai ji mane „sukūrė", bet ji pripažino tik suorganizavusi man palankią aplinką; tvirtai tikėjo mano talentu bei „menininko temperamentu", taip pat manė, kad tai, kas padaryta slaptai, iš esmės nieko nereiškia.

Netrukus ji tarė:

– Nekantrauji grįžti namo? (Tėvas vestuvių proga man dovanojo pinigų namui įsigyti, ir aš nusipirkau seną pastoriaus sodybą žmonos gimtinėje.) Turiu tau staigmeną.

– Taip?

– Senojoje klėtyje įrengiau studiją, kad tau netrukdytų vaikai ar svečiai, atvykę paviešėti. Pakviečiau Emdeną. Visi sako, kad puikiai pavyko. Apie tai rašė žurnale *Country Life*; atvežiau jį tau parodyti.

Ji man parodė straipsnį: „*...puikus geros architektūros pavyzdys... Seras Džozefas Emdenas subtiliai pritaikė tradicines medžiagas šiuolaikiniams poreikiams...*"; buvo keletas foto-

grafijų – plačių ąžuolo lentų grindys vietoje plūktinės aslos, šiaurinėje sienoje iškirstas aukštas nišinis langas akmens vidlotėmis, o puikios medinės lubos, kurias anksčiau dengė šešėliai, ryškiai apšviestos, tarp sijų švariai išbaltintos: bendras vaizdas priminė kaimo iškilmių salę. Prisiminiau ankstesnį klėties kvapą, dabar irgi dingusį.

– Man klėtis ir taip patiko, – tariau.

– Bet dabar galėsi joje dirbti, tiesa?

– Po to, kai teko piešti mašalų debesyje, saulei kepinant taip smarkiai, kad beveik pradegino viršutinį bloknoto lapą, – atsakiau, – aš galėčiau dirbti net važiuodamas omnibusu. Bet gal vikaras norės pasiskolinti patalpą vistui.

– Tavęs laukia begalė darbo. Žadėjau ledi Enkoredž, kad grįžęs iškart pradėsi tapyti Enkoredžų namą. Žinai, jį irgi tuoj nugriaus, statys parduotuves, o virš jų – daugiaaukštį su dviejų kambarių butais. Ar nemanai, Čarlzai, kad po tokių egzotiškų darbų tu jau nebegalėsi grįžti prie ankstesnių?

– Kodėl turėčiau nebegalėti?

– Na, viskas juk visai kitaip. Nepyk.

– Tos pačios džiunglės, praryjančios buvusius namus.

– Puikiai tave suprantu, brangusis. Jurgio laikų architektūros draugija labai stengėsi, bet nieko nepavyko padaryti... Ar gavai mano laišką apie Bojų?

– Nepamenu. O ką rašei?

(„Bojus“ Mulkasteris – jos brolis.)

– Apie jo sužadėtuves. Dabar jau nebesvarbu, nes jos iširo, bet tėtis su mama labai krimtosi. Mergina buvo tiesiog baisi. Galiausiai teko nuo jos atsipirkti pinigais.

– Ne, apie Bojų aš nieko negirdėjau.

– Juodu su Džondžonu dabar didžiausi draugai. Taip žavu žiūrėti, kai jie kartu. Kai jis atvažiuoja, iškart pirmiausia suka į Senąją pastoriaus sodybą. Eina tiesiai vidun, nekreipdamas

daugiau į nieką dėmesio, šaukdamas: „Kur mano bičiulis Džondžonas?“, šis paknopstomis lekia laiptais žemyn, juodu eina į miškelį ir ten valandų valandas žaidžia. Išgirdęs, kaip jie kalbasi, pamanytum, jog yra vienmečiai. Būtent Džondžonas jį privertė susimąstyti apie tą merginą; nejuokauju, jis iš tiesų labai sumanus. Tikriausiai bus nugirdęs, kaip aš šnekuosi su motina, nes kitą kartą atvažiavusiam Bojui pasakė: „Dėdė Bojus neves bjaurios mergos ir nepaliks Džondžono“; tą pačią dieną buvo sutarta nesikreipti į teismą ir skirti jai du tūkstančius svarų. Džondžonas be galo žavisi Bojumi ir visur jį mėgdžioja. Jiems abiem tai labai naudinga.

Aš perėjau kambarį ir dar kartą nesėkmingai pamėginau primalšinti karščiu plieskiančius radiatorius; atsigėriau vandens su ledu, atidariau langą, bet drauge su vėsiu nakties oru vidun atsklido muzika iš gretimo kambario, kur grojo radijas. Uždariau langą ir atsisukau į žmoną.

Paskui ji vėl prakalbo, jau mieguista:

– Sodas labai išsikerojo... Gyvatvorės, kurias pasodinai, pernai paaugo penkis colius... Pakviečiau specialistus iš Londono, kad sutvarkytų teniso aikštelę... šiuo metu geriausia virėja...

Apačioje plytinčiam miestui pradėjus busti, mudu užmigome, bet neilgam; suskambo telefonas ir hermafroditiškai žvalus balsas sušuko:

– *Savoy-Carlton*-viešbutis-labasrytas! Dabar be penkiolikos aštuonios.

– Žinote, aš neprašiau, kad pažadintumėte.

– Atsiprašau?

– Et, nesvarbu.

– Nėra už ką.

Kai skutausi, žmona iš vonios man tarė:

– Visai kaip seniau. Aš jau nebesijaudinu, Čarlzai.

– Gerai.

– Baisiai bijojau, kad po dvejų metų viskas pasirodys kitaip. Bet dabar matau, kad galim ir toliau gyventi taip, kaip gyvenome.

– Kada? – paklausiau. – Kaip? Kada mes taip gyvenome?

– Kaip kada – prieš tau išvykstant.

– Gal tu kalbi apie ką kita, kas įvyko šiek tiek anksčiau?

– O, Čarlzai, tai sena istorija. Nieko neįvyko. Ir negalėjo įvykti. Viskas baigėsi ir seniai pamiršta.

– Tik norėjau sužinoti, – patikslinau. – Mes gyvensime lygiai taip pat, kaip tą dieną, kai aš išvažiavau, – tu tai turėjai galvoje?

Tad diena prasidėjo lygiai taip pat, kaip prieš dvejus metus – žmonos ašaromis.

Mano žmonos romumas, angliškas santūrus būdas, akinamai balti ir lygūs dantys, dailūs, švaručiai, rausvi pirštų nagai, moksleiviška naivaus išdykumo išraiška ir moksleiviški drabužiai, modernūs ir labai brangūs papuošalai, pagaminti pagal užsakymą, kad iš toli atrodytų fabrikinės gamybos, jos šviesi ir dažna šypsena, pagarba man, uolus rūpinimasis mano interesais, motiniškumas, skatinantis kasdien siųsti telegramas namo, auklei – trumpai tariant, jos ypatingas žavesys, – netruko jai pelnyti populiarumą Amerikoje, ir išvykimo dieną mūsų kajutė buvo verste užversta į celofaną įvyniotais ryšuliais, gėlių puokštėmis, vaisiais, saldainiais, knygomis, žaislais vaikams, atsiųstais draugų, su kuriais susipažino vos prieš savaitę. Stiuardai, lygiai kaip seselės ligoninėje, buvo pratę vertinti keleivius pagal jų trofėjų skaičių ir vertę; tad mudu leidomės į kelionę jau nusipelnę didžią pagarbą.

Vos įlipusi į laivą, žmona pirmiausia susidomėjo keleivių sąrašu.

– Kiek daug pažįstamų, – tarė ji. – Puiki bus kelionė. Surenkime šiandien kokteilių vakarėlį.

Dar nespėjus pakelti trapo, ji jau sėdėjo prie telefono.

– Džulija? Čia Selija – Selija Raider. Labai džiaugiuosi, kad plaukiame drauge. Kaip sekasi? Ateikit vakare išgerti kokteilio, papasakosit, kaip gyvenat.

– Kokia Džulija?

– Motram. Nemačiau jos daugybę metų.

Aš irgi; tiesą sakant, nemačiau nuo savo vestuvių dienos, o pastarąjį kartą mudu kalbėjomės per mano pirmos parodos atidarymą – keturi Braidshedo paskolinti paveikslai, kuriuose buvau nutapęs Marčmeinų namą, kabojo ant sienų ir traukė daugelio dėmesį. Šie paveikslai buvo mano paskutinis ryšys su Flaitais; mūsų keliai, metus ar dvejus buvę tokie artimi, visai išsiskyrė. Žinojau, kad Sebastianas tebegyvena užsienyje; keletą kartų nugirdau, kad Reksas su Džulija nelaimingai gyvena kartu. Reksui nepavyko prasimušti taip greit kaip tikėjosi; jis taip ir liko vyriausybės periferijoje, žymi, tačiau šiek tiek įtartina persona. Jis draugavo su labai turtingais žmonėmis, kalbose buvo linkęs skelbti revoliucinę politiką, flirtavo su komunistais ir fašistais. Ne kartą girdėjau pokalbiuose minint Motramų vardus, jų veidai retsykiais pažvelgdavo į mane iš nuotraukų *Tatler* puslapiuose, kai ko nors laukdamas nekantriai versdavau žurnalą, bet buvome nutolę vieni nuo kitų, kaip neretai nutinka Anglijoje ir tik joje, pasitraukę į atskirus pasaulėlius, mažytes aplink savo ašį besisukančias privačių draugysčių planetas; miglotai spėju, kad bene tiksliausią šio proceso metaforą galima atrasti fizikoje, stebint, kaip energijos dalelytės grupuojasi ir telkiasi į skirtingas magnetines sistemas; metafora tinkama tam, kuris

išmano apie tokius dalykus, bet ne man: aš tegaliu pasakyti, kad Anglijoje pilna mažyčių uždarų grupelių, kurių nariai, kaip šiuo atveju aš ir Džulija, gali gyventi Londone toje pačioje gatvėje, kartais regėti už keleto mylių tą patį kaimo horizontą, justi vienas kitam simpatiją, net domėtis vienas kito sėkme ir apgailestauti, jog teko išsiskirti, žinoti, kad pakaktų pakelti telefono ragelį, ir tavo žodžiai nuskambės prie pašnekovo pagalvės, galėsi džiaugtis rytinio pašnekesio intymumu drauge su rytine stikline apelsinų sulčių ir tekančia saule, tačiau taip niekada to ir nepadaryti, paklusti įcentrinei jėgai, veikiančiai kiekvieną pasaulėlį, ir juos skiriančiai šaltai tarpžvaigždei erdvei.

Mano žmona, įsitaisiusi ant sofos atkaltės tarp celofano ryšulį ir šilko kaspinų, toliau skambino keleivių sąraše aptiktiems pažįstamiems. „Taip, žinoma, atsiveskite jį, girdėjau, jis labai mielas... Taip, pagaliau ir Čarlzas, jis jau grįžo iš džiunglių, tiesa, tikrai puiku... Kaip apsidžiaugiau, pamačiusi sąraše jūsų vardą! Dabar kelionė bus visai kitokia... brangute, mes irgi buvom apsistoję *Savoy-Carlton*, kaip galėjom prasilenkti?..“ Kartais ji atsigręždavo į mane ir tardavo:

– Reikia įsitikinti, kad tu tikrai čia. Vis dar nepriprantu.

Laivui pamažu judant upe, išėjau iš kajutės ir pakilau į didelį stiklo narvą, kuriame stovėdami keleiviai stebi pro šalį slenkantį krantą. „Kiek daug pažįstamų“, – sakė mano žmona. Man visi keleiviai atrodė nematyti; išvykimo jaudulys tik pradėjo silpti; vieni, iki paskutinės akimirkos gėrę su išlydinčiaisiais, dar tebebuvo įsilinksminę, kiti jau planavo, kur pasistatys šezlongus, niekas nekreipė dėmesio į grojantį orkestrą – visi blaškėsi nelyginant skruzdėlės.

Nuėjau pasivaikščioti po laivo salonus, milžiniškus, tačiau be prabangos, tarsi iš pradžių jie būtų buvę įrengti kaip traukinio vagonai, o paskui išdidinti. Praėjau pro aukštus bronzi-

nius vartus, ant kurių dūko ploni it popierius asiriški žvėrys; myniau sugeriamojo popieriaus spalvos kilimą; dažytos sienų plokštės irgi priminė sugeriamąjį popierių – nuobodūs, blausiaspalviai vaikų darželio auklėtinių piešiniai, – o po kojomis driekėsi didžiausi šviesaus parketo plotai, niekada neliesti jokio staliaus įrankių; mediena aplenkti kampai, plokštės, sujungtos neregimomis siūlėmis, nugludintos, suspaustos, poliruotos; ant sugeriamojo popieriaus spalvos kilimo šen bei ten kūpsojo stalai su krėslais, veikiausiai suprojektuoti santechniko, kietai prikimšti kubai su sėdėti išpjautomis kvadratinėmis skylėmis, aptraukti, regis, irgi sugeriamuoju popieriumi; koridorius buvo apšviestas daugybe lėkštų, vienodai spingsinčių lempelių, nemetančių nė mažiausio šešėlio – be to, visur gaudė šimtai ventiliatorių, o grindys vibravo nuo apačioje veikiančių didžiulių mechanizmų.

„Štai aš grįžau, – pamaniau, – grįžau iš džiunglių, grįžau iš griuvėsių. Grįžau čia, kur turtai nebėra prašmatnūs, kur galia nebeori. *Quomodo sedet sola civitas*." (Mat beveik prieš metus išklausiau šios didingos aimanos, kurią Kordelija kitados man pacitavo Marčmeinų namo svetainėje, Gvatemaloje giedamos mišrios rasės bažnytinio choro).

Prie manęs priėjo stiuardas.

– Gal ko nors pageidausite, pone?

– Viskio ir sodos vandens, be ledo.

– Atleiskite, pone, sodos vandens turime tik su ledu.

– Paprastas vanduo irgi su ledu?

– O taip, pone.

– Na, nesvarbu.

Jis sutrikęs nušlepsėjo tolyn, žingsnių garsą slopino nesiliaujantis gaudimas.

– Čarlzai.

Atsisukau. Džulija sėdėjo sugeriamojo popieriaus kube, susidėjusi rankas sterblėje, taip tyliai, kad praėjau pro šalį jos nepastebėjęs.

– Girdėjau, kad tu čia. Selija man skambino. Labai džiaugiuosi.

– Ką čia veiki?

Iškalbingu, ramiu judesiu ji skėstelėjo tuščiai gulinčias rankas.

– Laukiu. Tarnaitė išpakuoja mano daiktus; nuo tos dienos, kai išvykome iš Anglijos, ji viskuo nepatenkinta. Dabar skundžiasi mano kajute. Neįsivaizduoju, kodėl. Man ji atrodo labai jauki.

Grįžo stiuardas, nešinas taure viskio ir dviem ąsočiais, vienu vandens su ledu, kitu – karšto vandens; sumaišęs gavau norimą temperatūrą. Jis žiūrėjo, kaip aš tai darau, ir galiausiai tarė:

– Atsiminsiu, kaip jūs mėgstate, pone.

Dauguma keleivių turi savo užgaidų; jam mokama už tai, kad pataikautų jų savimeilei. Džulija paprašė atnešti puodelį karšto šokolado. Aš prisėdau prie jos į gretimą kubą.

– Mudu visai nebesimatome, – tarė ji. – Išvis nebesusitinku su žmonėmis, kurie man patinka. Nežinau, kodėl.

Bet ji kalbėjo, tarsi turėdama galvoje kelias savaites, o ne metus; ir dar taip, lyg prieš išsiskirdami mudu būtume buvę geri draugai. Viskas buvo kitaip, negu įprasta panašiems susitikimams, kai tampa aišku, jog laikas spėjo suręsti savas gynybos linijas, paslėpti nuoskaudas ir užminuoti visus takus, išskyrus labiausiai išmindžiotus; dažniausiai nieko daugiau nepavyksta, tik iš tolo pamoti vienas kitam pro tankią vielų tvorą. Tačiau mudu, niekad anksčiau nebuvę draugai, susitikome tarsi po ilgo, nenutrūkstamo artumo.

– Ką veikei Amerikoje?

Ji lėtai pakėlė galvą nuo šokolado ir įsmeigusi į mane savo puikių, rimtų akių žvilgsnį atsakė:

– Nejau nežinai? Kada nors papasakosiu. Apsikvailinau. Maniau, esu kai ką įsimylėjusi, bet pasirodė, kad ne.

Ir aš prisiminiau vakarą Braidshede prieš dešimt metų, kai ta pati žavi, panaši į žiogą devyniolikmetė mergiūkštė, tarsi tik valandėlei atvesta iš vaikų kambario ir suirzusi, kad suaugusieji nekreipia į ją dėmesio, pasakė: „Aš, žinokite, jai irgi keliu nerimą“, o aš, pats vos spėjęs išaugti trumpas kelnes, pamaniau: „Kaip tos mergiūkštės mėgsta pasirodyti su savo meilės romanais.“

Dabar viskas buvo kitaip: jos kalboje girdėjau tik nuolankumą ir draugišką atvirumą.

Norėjau atsakyti panašiu atvirumu, parodyti, jog priimu jos draugystę, bet per pastaruosius lėkštus, nuotykių kupinus metus neradau nieko, apie ką būčiau norėjęs jai papasakoti. Taigi prakalbau apie tai, ką patyriau džiunglėse, apie sutiktus juokingus žmones, apie aplankytas apleistas vietas, tačiau šioje senos draugystės atmosferoje mano pasakojimas greit sušlubavo ir staiga baigėsi.

– Labai noriu pamatyti paveikslus, – tarė ji.

– Selija norėjo, kad prieš kokteilių vakarėlį keletą išpakuočiau ir pastatyčiau kajutėje. Bet aš negalėjau.

– Ne... Selija vis dar tokia pat graži? Man ji visad atrodė pati žavingiausia iš mano vienmečių.

– Ji nepasikeitė.

– Tu pasikeitei, Čarlzai. Atrodai toks liesas, niūrus – visai ne tas žavus berniukas, kurį buvo parsivežęs Sebastianas. Ir užsigrūdinęs.

– O tu dabar švelnesnė.

– Taip, manau, kad taip... be to, pasidariau labai kantri.

Ji buvo arti trisdešimties, beveik pasiekusi savo grožio

zenitą; besiskleidžiančio jaunystės grožio pažadai tesėti su kaupu. Nebeatrodė tokia madingai kampuota; galva, kurią buvau pratęs priskirti itališkajam *quattrocento* ir kuri anksčiau ant jos pečių atrodė truputį svetima, dabar priklausė tik jai ir nebeatrodė florentietiška; neliko jokio ryšio nei su paveikslais, nei su menu – su niekuo, išskyrus ją pačią, tad atrodė beprasmiška preparuoti ir aiškinti jos grožį, tą jos pačios esmę, pasiekiamą pažinti tik joje pačioje, jai leidus, meile, kurią netrukus jai pajusiu.

Laikas pakeitė dar kai ką: jai nebuvo lemta gudri, kupina pasitenkinimo Džokondos šypsena; metai, dovanoję ne tik „lyrų ir fleitų garsus"[52], atnešė liūdesį. Ji tarsi sakė: „Pažvelkite į mane. Padariau, ką galėjau. Aš graži. Mano grožis neeilinis, nepaprastas. Aš sukurta džiugesiui. Bet kas *man* iš to? Kokio atlygio sulauksiu?"

Tai ir buvo didžiausia per dešimt metų joje įvykusi permaina, jos atlygis – tas iškalbus, magiškas liūdesys, kiaurai perveriantis širdį ir priverčiantis nuščiūti: jis užbaigė jos grožį.

– Ir liūdnesnė, – tariau.

– O taip, daug liūdnesnė.

Po dviejų valandų grįžęs į kajutę radau žmoną nenustygstančią vietoje.

– Viską teko pačiai padaryti. Na, kaip tau?

Laive mums nemokamai skyrė erdvius apartamentus, tokius erdvius, kad juose beveik niekas negyvendavo, išskyrus laivininkystės bendrovės direktorius, todėl, kaip pripažino kapitono padėjėjas, dažnai juos tiesiog skirdavo garbės svečiams. (Mano žmona puikiai mokėjo išgauti tokius smulkius pagarbos ženklus: iš pradžių jautresnius asmenis pritrenkdavo savo elegancija ir mano šlove, o pas-

kui, pajutusi, kad viršenybė įtvirtinta, iškart apsimesdavo kone prieraišiai bičiuliška.) Dėkingumo ženklan kapitono padėjėjas buvo pakviestas į mūsų vakarėlį ir savo ruožtu, dėkodamas už kvietimą, atsiuntė natūralaus dydžio ledinę gulbę, pilną ikrų. Ši prabangi šalta dovana iškilniai stovėjo ant stalo kambario viduryje ir palengva tirpo, o vanduo nuo snapo lašėjo į sidabrinę lėkštę. Rytą pristatytų gėlių puokštės kur tik įmanoma dengė sienų plokštes (nes kambarys tiksliai, tik miniatiūriškai, atkartojo pabaisišką salę viršuje).

– Greičiau eik rengtis. Kur taip ilgai buvai?

– Kalbėjausi su Džulija Motram.

– Tu ją pažįsti? Ak, tiesa, juk tu draugavai su jos girtuokliu broliu. Dievuliau, kokia ji prašmatni.

– Ji irgi labai žavėjosi tavo išvaizda.

– Ji turėjo romaną su Bojum.

– Negali būti.

– Jis taip sakė.

– Ar tu pagalvojai, – paklausiau aš, – kaip mūsų svečiai valgys šituos ikrus?

– Žinau. Jie sušalę į ledą. Bet yra štai ko, – ji parodė keletą padėklų, apkrautų blizgančiais skanėstais, – be to, vakarėliuose žmonės suvalgo bet ką. Ar pameni, kaip kartą valgėm krevetes peiliu popieriams?

– Tikrai?

– Brangusis, tą vakarą tu man pasipiršai.

– Kiek pamenu, pasipiršai tu.

– Gerai, tą vakarą mudu susižadėjome. Bet tu dar nepasakei, ar gerai aš viską paruošiau.

Pasiruošimų vardo, išskyrus gulbę ir gėles, nusipelnė du stiuardai – vienas buvo amžiams įkalintas į kampą prie improvizuoto baro, kitas, su padėklu rankoje, sąlygiškai dar džiaugėsi laisve.

– Kino aktoriaus svajonė, – atsakiau.

– Ak tiesa, kino aktoriai, – pasigavo žmona, – apie juos aš ir norėjau su tavim pasikalbėti.

Ji atsekė paskui mane į drabužinę, norėdama pasišnekėti, kol persirengsiu. Jai šovė mintis, kad man, taip besidominčiam architektūra, iš tiesų reikėtų imtis filmų scenografijos; kad galėtume užmegzti reikalingų pažinčių, ji pakvietė į vakarėlį du Holivudo magnatus.

Grįžome į svetainę.

– Brangusis, tau, atrodo, nepatiko mano paukštis. Nepradėk jo peikti prie kapitono padėjėjo. Taip miela, kad atsiuntė jį. Be to, juk žinai, – jei būtum perskaitęs apie jį kokiame nors XVI a. Venecijos puotos aprašyme, pats būtum sakęs, kad tada tai buvo laikai.

– XVI a. Venecijoje toks daiktas būtų kitokio pavidalo.

– O štai ir pats Kalėdų Senelis. Mes kaip tik žavėjomės jūsų gulbe.

Kapitono padėjėjas įėjo į kambarį ir tvirtai paspaudė man ranką.

– Brangioji ledi Selija, – pasakė jis, – jei rytoj apsivilksite šilčiausius drabužius ir sutiksite leistis su manimi į ekspediciją po šaldymo patalpas, galėsiu jums parodyti visą Nojaus laivą tokių gyvūnų. Netrukus atneš skrebučių. Nenorėjome, kad ataauštų.

– Skrebučių! – ištarė žmona, tarsi tokių skanėstų nebūtų drįsusi nė susapnuoti. – Ar girdėjai, Čarlzai? *Skrebučių!*

Netrukus pradėjo rinktis svečiai – nebuvo kas priverstų juos vėluoti. „Selija, – kartojo visi, – kokia didinga kajutė, kokia nuostabi gulbė!“, ir kambarys, nors ir didžiausias laive, netrukus prisigrūdo pilnutėlis žmonių; jie gesino cigaretes ištirpusio aplink gulbę ledo balutėje.

Kapitono padėjėjas, kaip įprasta jūrininkams, sukėlė sensaciją, išpranašavęs netrukus kilsiančią audrą.

– Kaip galite būti toks žiaurus? – paklausė mano žmona, pataikaujamai leisdama suprasti, kad jo valiai paklūsta ne tik kajutė bei ikrai, bet ir vandenyno bangos. – Na, bet audra tokiam laivui kaip šis nieko bloga nepadarys, ar ne?

– Gal privers truputį sulėtinti greitį.

– Bet mes nesusirgsim jūrlige?

– Jei neturite polinkio, tai ne. Aš pats per audrą visad susergu, nuo vaikystės.

– Netikiu. Jis tiesiog nori mus pakankinti. Eime, noriu kai ką jums parodyti.

Tai buvo naujausia vaikų fotografija.

– Čarlzas dar nematė Karolinos. Įsivaizduojate, kaip jis jaudinasi?

Mano draugų čia nebuvo, tačiau kokį trečdalį susirinkusiųjų pažinojau ir gana mandagiai su jais pasišnekučiavau. Pagyvenusi moteris man tarė:

– Tai jūs ir esate Čarlzas. Man atrodo, puikiausiai jus pažįstu, Selija tiek daug apie jus pasakojo.

„Puikiausiai pažįstu, – pamaniau. – Puikiausiai – tai labai daug, ponia. Nejau jūs tikrai įžiūrite šviesą tose tamsybėse, kurias bergždžiai stengiasi perverti mano akys? Ar galite man paaiškinti, brangioji ponia Stiuvesant Oglander – jei teisingai prisimenu, taip į jus kreipėsi mano žmona, – kodėl šią akimirką, kalbantis su jumis apie mano būsimą parodą, galvoje sukasi vienintelė mintis: kada ateis Džulija? Kodėl su jumis galiu taip šnekučiuotis, o su ja – ne? Kodėl jau išskyriau ją iš visos žmonijos, ir save kartu? Kas vyksta slaptose mano sielos erdvėse, kurias skelbiatės taip gerai pažįstanti? Kas čia darosi, ponia Stiuvesant Oglander?“

Džulijos vis nebuvo matyti, o dvidešimties žmonių šnekos ankštame kambaryje, tokiame dideliame, kad niekas nenorėjo jo užsisakyti, susilieję virto minios dūzgimu.

Staiga pamačiau keistą dalyką. Kambaryje buvo smulkus rudaplaukis žmogelis, kurio, regis, niekas nepažinojo, prastai apsirengęs, nė iš tolo nepanašus į kitus mano žmonos pakviestus svečius; jis jau dvidešimt minučių stovėjo prie ikrų ir greitai kaip triušis juos valgė. Nusišluostęs burną nosine, jis tikriausiai nė negalvodamas pasilenkė ir pirštu brūkštelėjo gulbės snapą, nubraukdamas ant jo brinkstantį, netrukus kaptelėsiantį vandens lašą. Tada vogčiomis apsižvalgė, ar niekas jo nemato, susidūrė su mano žvilgsniu ir droviai sukikeno.

– Seniai norėjau tai padaryti, – pasakė. – Lažinamės, kad nežinote, kiek lašų nukrinta per minutę. Aš žinau, suskaičiavau.

– Neturiu supratimo.

– Atspėkit. Jei suklysit – šešiapensis, jei atspėsit – puskronė. Sąžiningai.

– Trys, – tariau.

– Ooo, koks jūs gudrus. Turbūt ir pats skaičiavot. – Bet neparodė nė mažiausio noro sumokėti skolą. Tik tarė: – Dabar dar spėkit, kaip čia išeina. Aš gimiau ir augau Anglijoje, bet pirmą kartą plaukiu per Atlantą.

– Į Ameriką turbūt skridote lėktuvu?

– Ne, neskridau.

– Tada turbūt keliavote aplink pasaulį ir kirtote Ramųjį vandenyną.

– Taip, jūs *tikrai* gudrus. Iš tokių mįslių aš visai neblogai uždirbu.

– Kokiu maršrutu keliavote? – paklausiau, stengdamasis atrodyti draugiškas.

– Ė ne, tai paslaptis. Na gerai, jau reikia dingti. Iki.

– Čarlzai, – pasakė mano žmona, – tai ponas Kramas iš bendrovės *Interastral Films*.

– Tai jūs ir esate ponas Čarlzas Raideris, – atsiliepė ponas Kramas.

– Taip.

– Ką gi, ką gi, – ištarė jis ir nutilo. Aš laukiau. – Kapitono padėjėjas šneka, kad mūsų laukia audra. Ką nors apie tai žinote?

– Daug mažiau už kapitono padėjėją.

– Atsiprašau, pone Raideri, ne visai jus supratau.

– Norėjau pasakyti, kad žinau daug mažiau, negu žino kapitono padėjėjas.

– Štai kaip? Na ką gi, ką gi. Buvo labai malonu su jumis pasišnekučiuoti. Tikiuosi, dar ne kartą susitiksime.

Kažkokia kilminga anglė kalbėjo:

– Ak, ta gulbė! Po šešių savaičių Amerikoje negaliu nė pažiūrėti į ledą. Sakykite, kaip jaučiatės, susitikęs Seliją po dvejų metų? Aš, jumis dėta, būčiau nepadori kaip jaunavedė. Bet Selija iki šiol taip atrodo, tarsi plaukuose tebenešiotų apelsinžiedžius, ar ne?

Kita ponia sakė:

– Argi ne nuostabu atsisveikinti, žinant, kad po pusvalandžio vėl visi susitiksime, o paskui vėl, ir taip bus dar ilgai?

Svečiai pradėjo skirstytis, kiekvienas atsisveikindamas papasakojo man apie ką nors, kas netrukus manęs laukia žmonos pastangomis; toks buvo vakarėlio motyvas – kad dabar dažnai matysimės, kad sukūrėme vieną iš tų molekulinių sistemų, kurias moka paaiškinti fizikai. Galiausiai gulbė buvo išvežta, o aš žmonai pasakiau:

– Džulija taip ir neatėjo.

– Ne, bet skambino. Negirdėjau, ką sakė, buvo baisus triukšmas, – regis, kažkas nutiko suknelei. Tiesą sakant, gal ir gerai, buvo baisi grūstis. Geras vakarėlis, tiesa? Ar tau

labai nepatiko? Puikiai elgeisi, ir atrodei labai solidžiai. Kas tas tavo rudaplaukis bičiulis?

– Aš jo nepažįstu.

– Baisiai keista! Ar užsiminei ponui Kramui apie galimybę dirbti Holivude?

– Suprantama, ne.

– Ak, Čarlzai, su tavim tikras vargas. Negana, kad oriai pastovėsi, atrodydamas kaip Meno kankinys. Eime vakarienės. Mus pasodino prie kapitono staliuko. Kapitonas tikriausiai šį vakarą neateis, bet bus mandagiau, jei per daug nevėluosime.

Kai atėjome, visi jau buvo susėdę prie stalo. Abipus tuščios kapitono kėdės sėdėjo Džulija ir ponia Stiuvesant Oglander; prie jų – anglų diplomatas su žmona, senatorius Stiuvesantas Oglanderis ir amerikietis dvasininkas, iš abiejų šonų atskirtas dviem poromis tuščių kėdžių. Dvasininkas vėliau pasisakė – man atrodo, visai be reikalo, – esąs episkopalinis vyskupas[53]. Žmonas ir vyrus čia sodino greta. Mano žmonai teko labai greit apsispręsti, ir nors stiuardas mėgino nukreipti kitaip, ji atsisėdo prie senatoriaus, palikusi man vyskupą. Džulija, gerokai sutrikusi, linktelėjo mums abiem.

– Labai gailiuosi dėl vakarėlio, – pasakė ji, – ta ragana tarnaitė ėmė ir prašapo su visom mano suknelėm. Pasirodė vos prieš pusvalandį. Paaiškėjo, kad žaidė pingpongą.

– Aš kaip tik pasakojau senatoriui, ko jis neteko, – tarė ponia Stiuvesant Oglander. – Kad ir kur Selija būtų, visur ji randa pačius įžymiausius žmones.

– Man iš dešinės, – įsiterpė vyskupas, – turėtų sėdėti labai garsi pora. Jie visad valgo savo kajutėje, išskyrus tuos kartus, kai iš anksto sužino, jog valgyti ateis ir kapitonas.

Draugija buvo beviltiškai niūri; net mano žmonos bekraštis socialinis entuziazmas neatlaikė tokio išmėginimo. Kartais nugirsdavau jos pokalbio nuotrupas.

– ...labai keistas rudaplaukis žmogelis. Gyvas kapitonas Fulenafas[54].

– Bet iš jūsų kalbų supratau, ledi Selija, kad jūs nepažįstate jo?

– Norėjau pasakyti, kad jis buvo labai panašus į kapitoną Fulenafą.

– Pradedu suprasti. Jis apsimetė tuo jūsų draugu, nes norėjo ateiti į vakarėlį.

– Ne, ne. Kapitonas Fulenafas – tai toks komiškas personažas.

– Nepanašu, kad jūsų nupasakotasis žmogus būtų labai juokingas. Jūsų bičiulis – komikas?

– Ne, ne. „Kapitonas Fulenafas" – išgalvotas personažas iš angliškų laikraščių. Na, toks kaip jūsų „Popajus".

Senatorius padėjo šakutę ir peilį.

– Trumpai apibendrinsiu: į jūsų vakarėlį prasibrovė apsišaukėlis, o jūs priėmėte jį, nes jis pasirodė panašus į išgalvotą komiksų veikėją?

– Taip, tiesą sakant, taip ir nutiko.

Senatorius iškalbingai pažvelgė į žmoną, tarsi sakydamas: „Tai tu sakai, pažįsta įžymiausius žmones?"

Girdėjau, kaip Džulija kitapus stalo stengiasi diplomatui išaiškinti Vengrijoje ir Italijoje gyvenančių savo giminaičių santuokinius ryšius. Jos plaukuose ir ant pirštų blyksėjo deimantai, bet rankos nervingai voliojo kamuoliukus iš duonos trupinių, o žvaigždėmis nusagstytą galvą svarino neviltis.

Vyskupas man pasakojo apie geros valios misiją, su kuria jis keliauja į Barseloną.

– ...jau atlikti nepaprastai svarbūs parengiamieji darbai, pone Raideri. Atėjo metas statyti naują statinį ant platesnių pamatų. Iškėliau sau tikslą sutaikyti vadinamuosius anarchistus su vadinamaisiais komunistais ir to siekdamas drauge

su komitetu išnagrinėjau šiuo klausimu. visus dokumentus Visi, pone Raideri, padarėme tą pačią išvadą. Tarp abiejų ideologijų *nėra* esminės prieštaros. Viską lemia asmenybės, o ką asmenybės supriešino, tą gali ir suvienyti...

Iš kitos pusės girdėjau:

– Ar nesupyksite, jei drįsiu paklausti, kokios institucijos parėmė jūsų vyro ekspediciją?

Diplomato žmona, narsiai nepaisydama skiriančios prarajos, ėmėsi kalbinti vyskupą.

– Kokia kalba kalbėsite, atvykęs į Barseloną?

– Proto ir brolybės kalba, ponia, – ir atsisukęs į mane pridūrė: – Naujasis šimtmetis kalbės ne žodžiais, o mintimis. Ar sutinkate, pone Raideri?

– Taip, – atsakiau. – Taip.

– Kas yra žodžiai? – klausė vyskupas.

– Iš tiesų, kas?

– Tik sutarti simboliai, pone Raideri, o mūsų amžius turi pagrindo abejoti sutartais simboliais.

Man svaigo galva; po karštligiško papūgų tarškėjimo žmonos surengtame kokteilių vakarėlyje, gerai nesuvoktų popietės emocijų, po gausių, varginančių Niujorko pramogų, mėnesių mėnesius trukusios vienatvės garuojančiuose, žaliuose džiunglių šešėliuose šito pasirodė per daug. Pasijutau tarsi viržynuose besiblaškantis karalius Lyras, tarsi bepročių genama Amalfio hercogienė. Šaukiausi krioklių bei uraganų, ir mano šauksmas tarsi per stebuklą buvo išklausytas.

Neseniai buvau pradėjęs justi – tik nebuvau tikras, ar tai ne nervinis kliedesys, – nesiliaujantį, vis stiprėjantį supimą: erdvi svetainė kilnojosi ir virpėjo tarsi giliai įmigusio žmogaus krūtinė. Žmona atsisuko į mane ir tarė:

– Arba aš per daug išgėriau, arba mus kaip reikiant supa, – ir jai dar nebaigus sakinio kėdės pasviro į šalį; prie

sienos pasigirdo dūžtančių indų ir krintančių stalo įrankių tarškėjimas, visos vyno taurės ant stalo kaipmat apvirto ir nusirito, valgantieji stengėsi rankomis sulaikyti lėkštes bei šakutes, žvalgydamiesi vieni į kitus įvairiomis veido išraiškomis – atvirai pasibaisėję, kaip diplomato žmona, ar su palengvėjimu, kaip Džulija.

Audra, jau gerą valandą sėlinusi artyn, negirdima, nematoma ir nejuntama mums, susibūrusiems uždarame, saugiame pasaulėlyje, staiga pakilo visu ūgiu ir bloškė ant mūsų sukauptą galią.

Po tarškėjimo stojo tyla, paskui nuskardėjo šaižaus, nervingo juoko papliūpos. Stiuardai pridengė išpilto vyno balutes švariomis servetėlėmis. Mėginome tęsti pokalbį, bet visi, kaip anas rudaplaukis žmogelis brinkstančio, netrukus nuo gulbės snapo kaptelsinčio vandens lašo, laukėme naujo smūgio; jis pasirodė stipresnis už pirmąjį.

– Dabar jau tikrai turiu visiems palinkėti labos nakties, – tarė diplomato žmona, stodamasi eiti.

Vyras išlydėjo ją į kajutę. Valgomasis greitai tuštėjo. Netrukus prie stalo liko tik Džulija, mano žmona ir aš; Džulija, tarsi veikiama telepatijos, ištarė:

– Kaip karalius Lyras.

– Tik kiekvienas iš mūsų esame visi trys.

– Apie ką tu kalbi? – paklausė žmona.

– Lyras, Kentas ir juokdarys.

– O varge, tai man primena aną skausmingą pokalbį apie kapitoną Fulenafą. Nereikia, neaiškink.

– Vargu ar įstengčiau paaiškinti, – atsakiau.

Dar vienas suptelėjimas, paskui staigus krytis. Aplink triūsė stiuardai – skubėjo viską pritvirtinti, uždarinėjo langines, nešė lauk netvirtai stovinčias puošmenas.

– Ką gi, vakarienę baigėme, parodėme puikų britiško flegmatizmo pavyzdį, – tarė mano žmona. – Eime pažiūrėti, kas čia vyksta.

Pakeliui į saloną mums visiems trims kartą teko įsitverti kolonos; nuėję pamatėme, kad ten beveik nieko nėra: orkestras grojo, bet niekas nešoko, loterijos staliukai buvo parengti, bet niekas nepirko bilietų, o laivo pareigūnas, kurio specializacija buvo šaukti laimėjusius numerius žvaliu balsu, juokaujant žemesniajam deniui įprastu stiliumi: „Šešiolika, šešiolika – jaunoji nekaltybė; dvidešimt vienas – taškas ir akis; šešiasdešimt šeši – žiūrėk, ką neši", – nuobodžiaudamas šnekučiavosi su kolegomis; kur ne kur su romanais rankose sėdiniavo skaitytojai, grupelė keleivių lošė bridžą, rūkomajame gėrė brendį, bet visi svečiai, viešėję pas mus prieš dvi valandas, buvo dingę.

Mes trise pasėdėjome prie tuščios šokių aikštelės; mano žmona įnirtingai svarstė, kaip geriausiai valgomajame persėsti prie kito staliuko, nepasirodžius nemandagiems.

– Beprotybė eiti į restoraną, – kalbėjo ji, – ir papildomai mokėti už lygiai tokią pat vakarienę. Be to, ten eina tik tie, kurie susiję su kinu. Mums ten nėra ko veikti.

Netrukus ji tarė:

– Man pradeda skaudėti galvą, be to, ir šiaip esu pavargusi. Einu miegoti.

Džulija išėjo su ja. Aš dengtu deniu apėjau laivą; švilpė vėjas, iš tamsos kartais atblokšdamas purslų, aplimpančių stiklą rudomis ir baltomis dėmėmis; specialiai pastatyti darbuotojai saugojo keleivius, kad šie neitų į atvirus denius. Paskui irgi nulipau žemyn.

Mano drabužinėje visi dūžtami daiktai buvo suslėpti, durys į kajutę atvertos ir pritvirtintos; iš vidaus atsklido graudus žmonos balsas:

– Jaučiuosi baisiai. Nežinojau, kad tokį didelį laivą gali taip smarkiai supti, – pasakė ji, o akys atrodė sklidinos skriaudos ir baimės, tarsi moters, kuri atėjus laikui galiausiai suvokia, kad net ištaiginguose gimdymo namuose, net prižiūrint brangiausiems gydytojams gimdymo išvengti nepavyks; laivo supimas buvo reguliarus kaip sąrėmiai.

Miegojau gretimame kambaryje; tiksliau – gulėjau tai užsnūsdamas, tai prabusdamas. Siauroje lovoje, ant kieto čiužinio dar būtų buvę galima pailsėti, bet lovos buvo plačios, su spyruoklėmis; susirinkau visas sofos pagalvėles, kiek radau, ir pamėginau pasikloti tvirtą pagrindą, bet vis tiek naktį apsiversdavau sulig kiekvienu trūktelėjimu ir krestelėjimu – laivą jau supo ne tik išilgai, bet ir skersai, – o galva gaudė nuo džeržgesio ir bumpsėjimų.

Kartą, likus valandai iki aušros, duryse tarsi vaiduoklis pasirodė žmona, abiem rankom tvirtai įsitvėrusi staktų, ir tarė:

– Nemiegi? Gal gali ką nors padaryti? Gauti kokių nors vaistų?

Paskambinau naktiniam stiuardui, kuris turėjo paruošęs vaistų, ir jai šiek tiek palengvėjo.

Visą naktį nei miegodamas, nei būdraudamas galvojau apie Džuliją; trumpuose sapnuose ji įgydavo šimtus fantastiškų, siaubingų ir nešvankių pavidalų, bet atsibudus iškart grįždavo jos liūdnas, žvaigždžių apsuptas veidas – toks, kokį mačiau per vakarienę.

Išaušus porą valandų numigau ir pabudau šviesia galva, kupinas džiugaus lūkesčio.

Vėjas šiek tiek aprimo, pasakė man stiuardas, bet tebėra stiprus, bangos irgi didžiulės. „Niekas taip negadina keleiviams malonumo, kaip bangavimas, – paaiškino jis, – štai šį rytą beveik niekas nenorėjo pusryčių.“

Užsukau pas žmoną, radau ją miegančią ir uždariau mus skiriančias duris; tada pavalgiau lašišos su ryžiais, šalto Breidenhamo kumpio ir telefonu išsikviečiau barzdaskutį.

– Svetainėje yra daug paketų poniai, – pasakė stiuardas, – kol kas palikti?

Nuėjau pažiūrėti. Mums vėl pristatė siuntą celofane įvyniotų dovanų iš laivo parduotuvių; vienas radiotelegramomis užsakė draugai iš Niujorko, nes sekretorės laiku nepriminė jiems mūsų išvykimo datos, kitas – svečiai, išėję iš kokteilių vakarėlio. Merkti gėles į vazas buvo ne laikas; liepiau viską palikti ant grindų, o pats paklusau staiga šovusiai minčiai, ištraukiau iš pono Kramo atsiųstų rožių puokštės kortelę ir su geriausiais linkėjimais nusiunčiau jas Džulijai.

Ji paskambino, kai mane skuto.

– Kokia niekam tikusi mintis, Čarlzai! Visai ne tavo stilius!

– Tau nepatinka?

– Ką daryti su rožėmis tokią dieną kaip šiandien?

– Pauostyk.

Trumpam stojo tyla, paskui pasigirdo celofano čežėjimas.

– Jos visiškai niekuo nekvepia.

– Ką valgei pusryčių?

– Muskatinių vynuogių ir meliono.

– Kada pasimatysime?

– Prieš pietus. Iki tol būsiu užimta – pas mane ateis masažuotoja.

– Masažuotoja?

– Taip, keista, ar ne? Manęs niekad anksčiau nemasažavo, tik kai medžiodama buvau išsinarinusi petį. Kodėl atsidūrę laive žmonės tuojau pat pradeda elgtis kaip kino žvaigždės?

– Aš nesielgiu.

– O ką pasakysi apie tas visai netinkamas rožes?

Barzdaskutys dirbo neapsakomai mikliai, tiesiog meistriškai, tarsi baletą šokantis fechtuotojas pasistiebdavo tai ant vienos, tai ant kitos kojos pirštų, lengvu judesiu svaidė nuo ašmenų putas, laivui atsitiesus imdavosi mano smakro; pats nebūčiau ryžęsis priliesti veido net nepavojingu skustuvu.

Vėl suskambo telefonas.

Skambino žmona.

– Kaip tu, Čarlzai?

– Pavargęs.

– Neužeisi manęs aplankyti?

– Jau buvau užėjęs. Tuoj vėl ateisiu.

Atnešiau jai iš svetainės gėlių, kurių tik ir trūko žmonos pradėtai gimdymo namų palatos atmosferai užbaigti; stiuardesė, ramaus rūpesčio įsikūnijimas krakmolyta uniforma, tarsi akušerė stovėjo prie jos lovos. Žmona tebegulėdama pasisuko į mane ir nusišypsojo, kupina nuovargio; ištiesusi nuogą ranką, pirštų galiukais paglostė didžiausios puokštės celofaną ir šilko kaspinus.

– Kokie visi malonūs, – ištarė silpnu balsu, tarsi audra būtų jos asmeninė nelaimė, dėl kurios visi iš meilės siunčia jai užuojautos pareiškimus.

– Kiek supratau, tu neketini keltis?

– O ne, ponia Klark tokia maloni, – ji visad pirmiausia sužinodavo tarnų vardus. – Nesirūpink. Kartais užeik, papasakosi, kas naujo.

– Nagi nagi, mieloji, – įsiterpė stiuardesė, – šiandien kuo mažiau jus trukdys, tuo bus geriau.

Atrodo, mano žmonai pavyko net jūros ligą paversti šventomis moteriškumo apeigomis.

Žinojau, kad Džulijos kajutė kažkur žemiau mūsiškės. Laukiau jos pagrindiniame denyje prie lifto; jai pasirodžius, mudu dar kartą pasivaikščiojome; aš ėjau įsikibęs turėklų,

ji laikėsi man už rankos. Eiti buvo sunku, pro srovėmis aplietą stiklą matėme iškreiptą pasaulį – pilką dangų, juodus vandenis. Kai laivas smarkiai kryptelėjo, aš apsukau ją aplink, kad kita ranka galėtų įsitverti turėklų; vėjas ūžė dusliau, bet laivas braškėjo nuo įtampos. Apėjus vieną ratą Džulija pasakė:

– Nieko nebus. Ta moteriškė išmušė mane kaip žlėgtainį, visai nebepaeinu. Geriau prisėskim.

Sunkios bronzinės salono durys atitrūko nuo kablių ir judant laivui siūbavo; reguliariai ir, regis, neišvengiamai tai viena, tai kita jų pusė užsiverdavo ir vėl atsiverdavo; kaskart, įpusėjusios ciklą, durys stabteldavo ir sulėtėdavo, o pabaigoje švysteldavo, garsiai dunksteldamos. Įeiti pro jas nebuvo pavojinga, nebent paslydus galėjai tikėtis paskutinio, sunkaus smūgio; šiaip buvo įmanoma suspėti nelabai skubant, bet pats reginys – sunkios metalo plokštės, nevaldomai plasnojančios pirmyn atgal, baikštesnį žmogų priversdavo stabtelėti ar paskubinti žingsnius; aš apsidžiaugiau, pajutęs, kad Džulija tvirtai laikosi mano rankos, ir eidamas šalia žinojau, jog ji visiškai rami.

– Bravo, – ištarė netoliese sėdintis žmogus. – Prisipažinsiu, aš įėjau pro kitas duris. Kažkodėl šitos man nepatiko. Visą rytą jas mėgino taisyti.

Tą dieną buvo matyti vos keletas žmonių, ir visus, atrodo, siejo pagarba vieni kitiems; niekas nieko neveikė, tik niūriai sėdėjo krėsluose, kartais išgerdavo ir pasidžiaugdavo nepasidavę jūros ligai.

– Jūs pirma moteris, kurią šiandien matau, – tarė žmogus.

– Man labai pasisekė.

– Tai mums pasisekė, – atsiliepė jis, ir pamėgino nusilenkti, bet staiga kniostelėjo galva sau į kelius, sugeriamojo popie-

riaus grindims netikėtai pakilus it sienai. Laivo siūbavimas nustūmė mus tolyn, ir mes, susikibę rankomis, tačiau atkakliai tebestovėdami, skubiai atsisėdome ten, kur mus atvedė šis šokis – tolėliau nuo kitų, atskirai; salone voratinkliu buvo ištiestos virvės žmonėms prisilaikyti, ir mes atrodėme kaip boksininkai ringe.

Priėjo stiuardas.

– Jums kaip visada, pone? Viskio ir drungno vandens, kiek pamenu. O poniai? Gal galėčiau pasiūlyti šlakelį šampano?

– Žinot, baisiausia tai, kad aš iš tiesų *labai* norėčiau šampano, – atsakė Džulija. – Visi gyvenimo malonumai – rožės, pusvalandis su mušeika moterim, o dabar dar šampanas!

– Neverta prisiminti tų rožių. Ir išvis, tai ne mano sumanymas. Kažkas jas atsiuntė Selijai.

– O, tada visai kas kita. Tada tu visiškai niekuo dėtas. Bet mano masažas atrodo tik dar blogiau.

– Mane nuskuto gulintį lovoje.

– Džiaugiuosi tomis rožėmis, – pasakė Džulija. – Tiesą pasakius, jos mane apstulbino. Jas gavusi pamaniau, kad dieną pradedame ne ta koja.

Supratau, ką ji turi galvoje, ir tą akimirką pasijutau tarsi nusipurtęs dešimties sausros metų dulkes bei trūnėsius; tąsyk ir visados, kad ir ką ji man pasakytų – sakinio nuotrupą, vienintelį žodį, modernaus žargono formulę, ar vos regimai sujudėtų jos akys, lūpos, rankos, – net sunkiausiai išreiškiamą mintį, pralekiančią pro šalį, visiškai tolimą pokalbio temai, net skvarbiausiai veriančią, kaip dažnai pasitaikydavo, pro paviršių gelmėn, visada suprasdavau; jau tą dieną, dar tik stovėdamas ant meilės slenksčio, aš ją supratau.

Išgėrėme vyno ir netrukus prie mūsų svyruodamas, prisilaikydamas virvės, prisiartino naujasis bičiulis.

– Galiu prie jūsų prisijungti? Niekas taip nesuartina žmonių, kaip gamtos negandos. Dešimtą kartą plaukiu per vandenyną, bet nieko panašaus nesu matęs. Jūs, jaunoji ponia, kaip matau, esate patyrusi jūrininkė.

– Ne. Tiesą sakant, niekad anksčiau nesu plaukusi jūra, tik atplaukiau į Niujorką ir, žinoma, plaukiau per Lamanšą. Dėkui Dievui, jūros liga nesergu, bet jaučiuosi pavargusi. Iš pradžių maniau, jog tai tik dėl masažo, bet baigiu įsitikinti, jog viskuo kaltas laivas.

– Mano žmona vos gyva. O ji plaukiojo daugybę kartų. Sakau, niekaip negali žinoti iš anksto.

Jis prisėdo prie mūsų per pietus, ir aš nė kiek neprieštaravau; buvo aiškiai matyti, kad Džulija jam patinka ir kad mudu jis laiko vyru ir žmona; šis nesusipratimas ir jo mandagus elgesys tarsi dar labiau mudu suartino.

– Vakar mačiau jus prie kapitono staliuko, – pasakė jis, – su visokiais ponais.

– Ponai buvo labai nuobodūs.

– Aš manau, kad ponai visada tokie. Tik ištikus panašiai audrai pasidaro aišku, kokie žmonės yra iš tiesų.

– Jūs labiau gerbiate tuos, kurie neserga jūros liga?

– Na, kai taip paklausėte, negalėčiau pasakyti, jog taip – iš tiesų norėjau pasakyti, kad audra padeda susipažinti.

– Taip.

– Imkime, pavyzdžiui, mus. Jei ne audra, niekad nebūtume susipažinę. Kitados jūroje esu turėjęs labai romantiškų pažinčių. Jei ponia nesupyks, mielai papasakočiau apie nedidelį nuotykį, kurį patyriau Liono įlankoje, kai buvau jaunesnis.

Abu jautėmės nuvargę, nukamuoti miego trūkumo, nesiliaujančio gaudimo ir įtampos, kurios reikalavo mažiausias judesys. Popietę praleidome atskirai, kiekvienas savo

kajutėje. Užmigau, o kai pabudau, jūra tebebuvo audringa, dangumi lėkė rašalo spalvos debesys, stiklą temdė vandens purslai, bet miegodamas buvau apsipratęs su audra, perėmęs jos ritmą, tapęs jos dalimi, tad pakilau stiprus, tvirtas ir radau Džuliją taip pat atsikėlusią, tokios pat nuotaikos.

– Ką manai? – paklausė ji. – Tas žmogelis šiandien rūkomajame rengia „pažinčių" vakarėlį visiems, kurių nepaguldė jūros liga. Liepė man atsivesti vyrą.

– Mes eisime?

– Žinoma... Kaip manai, ar turėčiau jaustis kaip ta moteriškė, kurią mūsų draugas sutiko pakeliui į Barseloną? Aš tokia nesijaučiu, Čarlzai, visiškai ne.

„Pažinčių" vakarėlyje buvo aštuoniolika žmonių, kurių niekas nesiejo, išskyrus atsparumą jūros ligai. Gėrėme šampaną, o galiausiai šeimininkas tarė:

– Žinote ką, aš turiu ruletės stalą. Deja, į mano kajutę negalime eiti, ten žmona, o viešose vietose lošti draudžiama.

Tad perėjome į mano svetainę ir lošėme iš mažų sumų iki vėlumos, tada Džulija išėjo, o mūsų šeimininkas buvo per daug išgėręs, kad stebėtųsi, jog mudu su ja gyvename atskirose kajutėse. Išsiskirsčius kitiems svečiams, jis užmigo kėdėje, ten jį ir palikau. Tada jį mačiau paskutinį kartą, nes netrukus – kaip papasakojo stiuardas, kuris grįžo nunešęs ruletės reikmenis į jo kajutę, – vargšas pargriuvo koridoriuje, susilaužė šlaunikaulį ir buvo nugabentas į laivo ligoninę.

Visą kitą dieną mudu su Džulija praleidome drauge; kalbėjomės, beveik nejudėdami iš vietų, jūros bangavimo prikaustyti prie krėslų. Po pietų ne tokie ištvermingi keleiviai nuėjo pailsėti ir mes likome vieni, tarsi laivas būtų ištuštintas specialiai mums, tarsi titaniškas takto jausmas būtų privertęs visus tylutėliai ištipenti savo reikalais, palikus mudu vienus.

Bronzines salono duris jau pataisė, bet prieš tai jos spėjo sunkiai sužaloti du jūrininkus. Išmėgino įvairius prietaisus, stengėsi pririšti virvėmis, šioms nutrūkus – plieniniais lynais, bet niekas netiko; galiausiai, nutaikę trumpą akimirką, kai durys buvo plačiai pravertos, pakišo po jomis medinius pleištus, ir šie atlaikė.

Prieš vakarienę ji nuėjo į savo kajutę atsigaivinti (tą vakarą niekas nepersirengė vakariniais drabužiais), aš nuėjau kartu, nekviestas, nesutikęs pasipriešinimo, laukiamas, už uždarų durų apkabinau ją, pabučiavau, ir popietės nuotaika nė kiek nepasikeitė. Vėliau, mąstydamas apie tai, kai gulėjau siūbuojamas laivo ilgą, vienišą, snūdžią naktį, prisiminiau praeities meiles, nebegyvas jau dešimt metų; kaip prieš išeidamas rišdavausi kaklaraištį, kišdavau gardeniją į atlapo kilpelę, planuodamas vakarą, galvodamas, jog tokiu ir tokiu metu ar tokia ir tokia proga kirsiu starto liniją, rizikuosiu pradėti puolimą: „Šis kovos etapas užtruko per ilgai, – mąstydavau, – pagaliau reikia aiškumo." Su Džulija nebuvo nei etapų, nei pradžios, išvis jokios taktikos.

Bet vėliau vakare, kai Džulija ėjo miegoti, o aš atlydėjau ją iki durų, ji mane sustabdė.

– Ne, Čarlzai, dar ne. Gal ir niekada. Nežinau. Nežinau, ar man reikia meilės.

Kažin kas, bene išlikęs gyvas anų laikų, anų negyvų dešimties metų vaiduoklis – nes neįmanoma bent trumpam mirti, nieko neprarandant, – privertė mane ištarti:

– Meilės? Aš neprašau meilės.

– Oi, prašai, Čarlzai, – atsiliepė ji, ištiesusi ranką švelniai paglostė man skruostą ir uždarė duris.

Mane svaidyte svaidė nuo vienos prie kitos sienos ilgame, blausiai apšviestame, tuščiame koridoriuje, nes audra, kaip paaiškėjo, siautė savotiškame žiede; dieną plaukėme per jo

ramų centrą, o dabar vėl atsidūrėme įnirtingų vėtrų pagairėje – ši naktis turėjo būti dar neramesnė negu praėjusi.

Dešimt valandų pašnekesio: apie ką mes kalbėjomės? Daugiausia dalijomės faktais, kiekvienas savo gyvenimo įvykiais, taip ilgai buvusiais atskirtais, dabar sumegztais į vieną. Visą audrų purtomą naktį mintyse kartojau, ką Džulija man buvo sakiusi; ji jau nebebuvo praėjusią naktį mane engęs sukubas ir spindinti vizija; viską, ką įstengė paimti iš savo praeities, buvo atidavusi sergėti man. Papasakojo, o aš čia persakiau, apie savo sužadėtuves ir santuoką; tarsi versdama senos vaikiškos knygos puslapius, mielai apsakė vaikystę, ir aš gyvenau su ja ilgas, saulėtas dienas pievose, greta ant sulankstomos kėdutės sėdėjo auklė Hokins, o vežimėlyje snaudė Kordelija; miegojau tykias naktis po kupolu, aplink lovelę pamažu blunkant religiniams paveikslams; blausiai švietė naktinė lempelė, židinyje tylomis geso žarijos. Ji pasakojo apie gyvenimą su Reksu ir apie slaptą, ydingą, katastrofišką eskapadą, atvedusią į Niujorką. Jai irgi teko nugyventi negyvų metų. Pasakojo apie ilgą kovą su Reksu dėl vaikų: iš pradžių ji norėjo vaiko, bet po metų sužinojo, kad tam reikėtų operacijos; tuo metu juodu su Reksu jau nebemylėjo vienas kito, bet jis tebenorėjo vaikų, o kai ji galiausiai sutiko, kūdikis gimė negyvas.

– Reksas niekada tyčia manęs neskaudino, – sakė ji. – Tiesiog jis nėra visas žmogus, tik keletas labai ryškiai išreikštų savybių, o daugiau nieko. Jis niekaip nesuprato, kodėl man buvo skaudu, kai po dviejų mėnesių grįžus į Londoną iš medaus mėnesio kelionės sužinojau, jog jis nenutraukė ryšių su Brenda Čempion.

– Aš apsidžiaugiau, kai sužinojau, kad Selija man neištikima, – pasakiau. – Pajutau, kad ne be pagrindo jos nemėgstu.

– Ir ji? O tu – tikrai? Džiaugiuosi. Man ji irgi nepatinka. Kodėl ją vedei?

– Fizinis potraukis. Ambicijos. Visi sako, kad ji ideali žmona dailininkui. Buvau vienišas, ilgėjausi Sebastiano.

– Tu jį mylėjai, tiesa?

– O taip. Jis buvo pirmtakas.

Džulija suprato.

Laivas girgždėjo ir virpčiojo, kilo ir leidosi. Iš gretimo kambario išgirdau šaukiant žmoną:

– Čarlzai, tu čia?

– Taip.

– Aš taip ilgai miegojau. Kiek valandų?

– Pusė keturių.

– Supa ne mažiau, ar ne?

– Dar labiau.

– Bet aš truputį geriau jaučiuosi. Kaip manai, jei paskambinčiau, man atneštų kokios arbatos ar ko?

Aš nuėjau pas budintį stiuardą ir atnešiau jai arbatos su sausainiais.

– Smagiai praleidai vakarą?

– Visi iškritę nuo jūros ligos.

– Vargšas Čarlzas. Kelionė turėjo būti tokia maloni. Gal rytoj bus geriau.

Aš užgesinau šviesą ir uždariau mudu skiriančias duris.

Prabudęs ir sapnuodamas, liūliuojamas ilgos nakties supimo ir girgždesių, tvirtai pasikišęs po nugara rankas ir plačiai išskėtęs kojas, kad nesiraičiočiau lovoje, gulėdamas tamsoje atviromis akimis mąsčiau apie Džuliją.

„...Kai mama mirė, tikėjomės, kad tėtis grįš į Angliją arba kad vėl ves, bet jis ir toliau gyvena kaip gyvenęs. Mudu su Reksu dabar dažnai jį aplankome. Aš prie jo prisirišau... Sebastianas visai dingo... Kordelija Ispanijoje,

vairuoja greitosios pagalbos automobilį[55]... Braidis gyvena savo nepaprastą gyvenimą. Po mamos mirties jis norėjo visai uždaryti Braidshedą, bet tėtis kažkodėl nesutiko, tad mudu su Reksu dabar ten gyvename, o Braidis sau pasiliko du kambarius kupole, kur anksčiau buvo vaikų kambariai, greta auklės Hokins. Jis kaip koks Čechovo herojus. Kartais susitinku jį išeinantį iš bibliotekos ar lipantį laiptais – niekad nepasakysi, namie jis ar ne, – o retkarčiais ateina vakarienės, nei iš šio, nei iš to, tarsi svečias...

...O, Rekso vakarėliai! Politika ir pinigai. Jie viską daro tik už pinigus; išeina pasivaikščioti aplink tvenkinius ir tuojau pradeda lažintis, kiek matyti gulbių... aš sėdžiu iki antros valandos, linksminu Rekso merginas, klausausi jų paskalų, be galo tarškiname šaškių lentas, vyrai lošia kortomis, rūko cigarus. Cigarų dūmai. Rytą prabudusi užuodžiu, kad jais kiaurai persismelkę mano plaukai, kai vakare rengiuosi, taip pat atsiduoda mano drabužiai. Ar dabar nuo manęs jais dvelkia? Kaip manai, ta moteriškė, kuri mane masažavo, užuodė jų kvapą, sklindantį nuo mano odos?

...Iš pradžių važiuodavau su Reksu paviešėti pas jo draugus. Dabar jis manęs nebeverčia. Kai pamatė, kad darau ne tokį įspūdį, kokio tikėjosi, ėmė manęs gėdytis, gėdijasi taip apsigavęs. Pasirodė, jog aš ne ta, kokios jis norėjo. Nesupranta, kam esu tikusi, bet vos tik apsipranta, kad niekam, vos šiek tiek apsiramina, staiga ima ir nutinka staigmena – koks nors jo gerbiamas vyras ar net moteris pajunta man simpatiją ir jis staiga pamato, kiek daug įvairių dalykų mes suprantame, o jis ne... kai aš išvykau, jis nuliūdo. Labai džiaugsis man sugrįžus. Buvau jam ištikima iki šito pastarojo nutikimo. Geram auklėjimui niekas neprilygs. Ar žinai, pernai, kai maniau turėsianti kūdikį, nutariau jį auklėti kataliku? Anksčiau negalvojau apie religiją, negalvojau ir po to, bet tuo metu, laukdamasi,

pamaniau: „Tai vienintelis dalykas, kurį tikrai galiu jai duoti. Neatrodo, kad pati būčiau iš jo gavusi daug naudos, bet vaikas privalo tai turėti." Keista, ar ne, – norėti kitam dovanoti tai, ką praradai pati. Galiausiai pasirodė, kad negalėsiu duoti net to: neįstengiau duoti net gyvybės. Taip jos ir nemačiau; buvau labai silpna, nesuvokiau, kas vyksta, o paskui labai ilgai, iki pat dabar, nenorėjau apie tai kalbėti – buvo mergaitė, tad Reksas ne taip labai liūdėjo, kad gimė negyva.

...Buvau šiek tiek nubausta už tai, kad ištekėjau už Rekso. Matai, niekaip negaliu išmesti iš galvos viso šito – mirties, paskutinio teismo, dangaus, pragaro, auklės Hokins ir katekizmo. Tai tampa dalimi tavęs, jei įdiegta vaikystėje. Ir vis tiek norėjau, kad mano vaikas visa tai turėtų... dabar tikriausiai būsiu nubausta už tai, ką neseniai padariau. Gal todėl mudu su tavimi čia atsidūrėme kartu... toks buvo planas."

Tai buvo bene paskutiniai jos žodžiai man – „toks buvo planas", – paskui nulipome žemyn ir išsiskyrėme prie jos kajutės durų.

Kitą dieną vėjas aprimo, ir mes vėl teliūskavomės ramesniame vandenyje. Daugiau kalbėta apie lūžusius kaulus negu apie jūros ligą; naktį laivą gerokai mėtė, tad nemažai keleivių skaudžiai nukentėjo, paslydę ant vonios grindų.

Kadangi prieš tai daug kalbėjomės, o tam, ką norėjome pasakyti, žodžių reikėjo nedaug, tą dieną mes beveik visą laiką tylėjome. Turėjome knygų; Džulija rado žaidimą, kuris jai patiko. Kai po ilgų pauzių prabildavome, paaiškėdavo, kad mūsų mintys visą laiką bėga greta.

Kartą aš tariau:

– Tu tarsi savo liūdesio sargybinė.

– Tik jo aš nusipelniau. Vakar pats sakei. Tai mano atlygis.

– Gyvenimo išduotas skolos raštelis. Pažadas sumokėti pateikėjui.

Vidudienį lietus liovėsi; vakare debesys išsisklaidė ir priekyje laivo pasirodžiusi saulė staiga nušvietė saloną, kuriame sėdėjome, užtemdydama visas lempas.

– Saulėlydis, – tarė Džulija, – mūsų dienos pabaiga.

Ji pakilo, ir nors laivą smarkiai tebesupo, nuvedė mane į viršutinį denį. Pakišo ranką po manąja ir palto kišenėje suspaudė mano delną savajame. Viršutiniame denyje buvo sausa ir tuščia, jame siautė tik laivo judėjimo sukeltas vėjas. Kol mes pamažu, sunkiai stūmėmės priekin, toliau nuo suodžių, plevenančių iš kamino, laivas mus tai sublokšdavo krūvon, tai atitraukdavo, kone atplėšdavo vieną nuo kito, surakindavo rankas ir pirštus, kai aš laikiausi turėklo, o Džulija – manęs, paskui vėl sustumdavo ir vėl atskirdavo; staiga po vieno smarkesnio už kitus suptelėjimo visu svoriu užgriuvau ant jos, prispaudžiau prie turėklo, atsitvėriau tik rankomis, įkalinusiomis ją iš abiejų pusių, o kai laivas galiausiai stabtelėjo kritęs, tarsi kaupdamas jėgas naujam pakilimui, mes tebestovėjome visų akivaizdoje apsikabinę, skruostas prie skruosto, vėjo taršomi jos plaukai lindo man į akis; virš mūsų sustingęs tamsus urduliuojančio vandens horizontas sublyksėjo aukso gijomis ir staiga smigo žemyn, pro Džulijos tamsius plaukus pamačiau erdvų auksinį dangų, o ji krito priekin tiesiai man ant širdies, mano rankų apsaugota nuo turėklų, neatitraukdama veido nuo manojo.

Tą akimirką, priglaudusi lūpas man prie ausies, alsavimu šildydama sūrų vėją, Džulija atsakė, nors aš nebuvau ištaręs nė žodžio:

– Taip, dabar, – ir kai atsitiesęs laivas trumpam įplaukė į ramesnius vandenis, Džulija nusivedė mane į apačią.

Prabangos saldėsiams nebuvo laiko; jie ateis, kai bus tam laikas, drauge su kregždėmis ir liepų žiedais. Dabar, audrin-

guose vandenyse, reikėjo tik atlikti formalumus, ne daugiau. Tarsi surašytas ir patvirtintas jos siaurų strėnų nuosavybės perdavimo aktas. Pirmą kartą kaip savininkas užvaldžiau turtą, kuriuo vėliau galėsiu kiek norėdamas džiaugtis ir puoselėti.

Vakarienę valgėme restorane pačiame laivo viršuje, pro iliuminatorius matėme įsižiebiančias ir dangumi keliaujančias žvaigždes, kaip kitados, pamenu, žvelgiau į jas, spindinčias virš Oksfordo bokštų ir namų frontonų. Stiuardai žadėjo, kad rytoj vėl gros orkestras ir salė bus pilna žmonių. Jei norime gauti gerą staliuką, patarė jie, geriausia užsisakyti jau dabar.

– O varge, – tarė Džulija, – kurgi mes pasislėpsime geru oru, vargšai našlaičiai audroje[56]?

Tą naktį negalėjau jos palikti, bet ankstų rytą, kaip vakar pareidamas koridoriumi, pajutau, kad eiti pasidarė lengva; laivas tyliai sliuogė ramia jūra, ir aš supratau, kad mūsų vienatvei galas.

Mano žmona džiugiai šūktelėjo iš savo kajutės:

– Čarlzai, Čarlzai, aš taip gerai jaučiuosi. Spėk, ką valgau pusryčiams?

Nuėjau pažiūrėti. Ji valgė jautienos žlėgtainį.

– Susitariau, kad nueisiu pas kirpėją – įsivaizduoji, galės mane priimti tik ketvirtą valandą po pietų, staiga atsirado daugybė norinčiųjų. Todėl iš kajutės išeisiu tik vakare, bet šįryt daugybė žmonių ateis mūsų aplankyti, o Mailsą su Dženete pakviečiau kartu papietauti mūsų svetainėje. Deja, pastarąsias dvi dienas buvau tau visai niekam tikusi žmona. Ką veikei?

– Vieną linksmą vakarą, – atsakiau, – čia pat, svetainėje, iki dviejų lošėme ruletę, kol šeimininkas užmigo.

– Dievuliau. Atrodo, tiesiog nepadoriai linksminotės. Ar gražiai elgeisi, Čarlzai? Nepradėjai merginti undinių?

– Moterų beveik nebuvo matyti. Visą laiką praleidau su Džulija.

– O, gerai. Seniai norėjau, kad susidraugautumėte. Ji viena iš nedaugelio mano draugių, kuri tau, žinojau, patiks. Tu jai tikriausiai pasirodei dangaus dovana. Pastaruoju metu jai nekaip sekėsi. Nemanau, kad ji tau minėjo, bet... – ir mano žmona apsakė naujausią Džulijos kelionės į Niujorką versiją. – Šiandien pakviesiu ją išgerti kokteilių, – baigė ji.

Džulija atėjo drauge su kitais, ir aš pasijutau laimingas vien būdamas netoliese.

– Girdėjau, paglobojote mano vyrą, – tarė mano žmona.

– Taip, mes tapome geriausi draugai. Jis, aš ir dar toks žmogus, kurio vardo nežinau.

– Pone Kramai, kas nutiko jūsų rankai?

– Viskuo kaltos vonios grindys, – atsakė ponas Kramas ir ilgai pasakojo, kaip ant jų parkrito.

Vakare kapitonas atėjo prie savo staliuko ir mūsų būrelyje nieko nebetrūko, nes kėdes vyskupo dešinėje pagaliau užėmė du japonai, iš pažiūros labai susidomėję jo projektais skleisti brolybę pasaulyje. Kapitonas žaviai erzino Džuliją puikiai ištvėrus audrą ir pasisiūlė paimti ją jūrininke; tiek metų plaukiodamas jūroje jis spėjo prikaupti juokų įvairioms progoms. Mano žmona, ką tik išėjusi iš grožio salono, atrodė tarsi visai nesirgusi tas tris dienas ir daugelio akyse užtemdė Džuliją, kurios liūdesį pakeitė nesuprantamas pasitenkinimas ir ramybė – nesuprantamas niekam, išskyrus mane, – atskirti žmonių, sėdėjome vienu du, tvirtai apsikabinę, kaip vakar naktį gulėjome vienas kito glėbyje.

Tą vakarą laive siautė pokylių dvasia. Nors auštant visiems reikės keltis susikrauti daiktų, keliautojai buvo pasiryžę

bent vieną vakarą pasidžiaugti iki tol audros iš jų atimta prabanga. Vienatvės niekur nebūtum galėjęs rasti. Visuose laivo kampeliuose knibždėjo žmonių; visur aidėjo šokių muzika, garsūs įsiaudrinusių keleivių balsai, stiuardai nardė su gėrimų padėklais, triukšmą perrėkė loterijos numerius skelbiančio pareigūno šūksniai: „Greisės Keli akys – pirmas numeris, kojos – vienuoliktas, dabar dar kartą pasuksime ratą“; ponia Stiuvesant Oglander su popierine karūna ant galvos, ponas Kramas sutvarstyta ranka; abu japonai dailiai mėtė popierinius kaspinus ir šnypštė nelyginant žąsys.

Per visą vakarą nė karto nepasikalbėjau su Džulija akis į akį.

Rytojaus dieną akimirkai susitikome laivo gale, kai visi kiti grūdosi priekyje pažiūrėti, kaip į laivą lipa muitinės pareigūnai, ir pasigėrėti žaliomis Devono pakrantėmis.

– Kokie tavo planai?

– Kol kas Londonas, – atsakė ji.

– Selija važiuoja tiesiai namo. Ji pasiilgo vaikų.

– Tu irgi?

– Ne.

– Tada Londone.

– Čarlzai, tas rudaplaukis žmogelis – Fulenafas. Matei? Jį nusivedė du civiliais persirengę policininkai.

– Nepastebėjau. Laivo priekyje buvo tiek daug žmonių.

– Sužinojau, kada važiuoja traukinys, ir pasiunčiau telegramą. Iki vakaro spėsime grįžti namo. Vaikai jau miegos. Gal galėsim pažadinti Džondžoną, bent šį kartą.

– Tu važiuok, – atsakiau. – Man teks pasilikti Londone.

– Ak, Čarlzai, bet juk ir tu privalai važiuoti. Dar nematei Karolinos.

– Ar ji per porą savaičių labai pasikeis?

– Brangusis, ji keičiasi sulig kiekviena diena.

– Tai kokia prasmė dabar važiuoti jos pažiūrėti? Atsiprašau, mieloji, bet man reikia išpakuoti paveikslus, pažiūrėti, kaip juos atvežė. Turiu iškart pradėti tartis dėl parodos.

– Tikrai? – paklausė ji, bet žinojau, kad nustos priešintis, kai tik prabilsiu apie savo amato paslaptis. – Labai apmaudu. Be to, nežinau, ar Endrius su Sintija jau bus išsikraustę iš buto. Ketino pagyventi iki mėnesio pabaigos.

– Galiu apsistoti viešbutyje.

– Bet ten baisiai nejauku. Negaliu net pagalvoti, kad pirmą naktį po grįžimo būsi visai vienas. Pasiliksiu su tavim, rytoj parvažiuosiu.

– Negalima nuliūdinti vaikų.

– Ne. – Jos vaikai, mano menas, dviejų mūsų amatų paslaptys.

– Savaitgalį atvažiuosi?

– Jei galėsiu.

– Visus keleivius su Britanijos pasais prašome susirinkti į rūkomąjį, – paskelbė stiuardas.

– Susitariau su tuo simpatišku ponu iš Užsienio reikalų ministerijos, kad mus praleistų anksčiau, kartu su juo, – pasakė mano žmona.

Antras skyrius

Surengti vernisažą penktadienį buvo mano žmonos sumanymas.

– Šį kartą mūsų tikslas – pagauti kritikus, – pareiškė ji. – Seniai laikas, kad jie pradėtų į tave rimtai žiūrėti, ir patys tai

žino. Duokime jiems progą. Jei atidarysi parodą pirmadienį, visi bus ką tik suvažiavę iš kaimo sodybų, greitomis sumes kelias pastraipas, kad spėtų iki vakarienės – žinoma, čia aš kalbu tik apie savaitraščius, kiti man nerūpi. Jei leisime jiems savaitgalį ramiai, maloniai pasidžiaugti kaimo ramybe, bus kur kas geriau. Pavalgys gerus pietus, atsisės prie stalo, pasiraitos rankoves ir neskubėdami, ramiai parašys ilgą palankią apžvalgą, kurią vėliau su malonumu įdės į dailų savo rinktinių tekstų leidimą. Šį kartą menkesnis rezultatas netiks.

Per mėnesį, kol vyko parengiamieji darbai, ji kelis kartus buvo atvažiavusi iš Senosios pastoriaus sodybos, peržiūrėjo kviestinių svečių sąrašą ir padėjo iškabinti paveikslus.

Vernisažo rytą aš paskambinau Džulijai ir pasakiau:

– Man jau bloga darosi nuo tų paveikslų ir daugiau niekada gyvenime nebenoriu jų matyti, bet atidaryme turbūt teks pasirodyti.

– Nori, kad ateičiau?

– Bus geriau, jei neateisi.

– Selija atsiuntė kvietimą, ant kurio žaliu rašalu skersai teksto užrašyta: „Atsivesk visus pažįstamus." Kada susitinkam?

– Traukinyje. Gal užsuktum paimti mano bagažo?

– Jei greit susikrausi, paimsiu ir tave, galiu pavėžėti iki galerijos. Dvyliktą turiu būti netoliese, einu matuotis suknelės.

Privažiuojant galeriją, žmona stovėjo prie lango ir žiūrėjo į gatvę. Už jos nugaros koks pustuzinis man nepažįstamų meno mėgėjų su katalogais rankose vaikštinėjo nuo vieno paveikslo prie kito; jie kadaise šioje galerijoje įsigijo kokį nors medžio raižinį ir buvo įtraukti į garbės svečių sąrašą.

– Kol kas dar niekas neatėjo, – pasakė man žmona. – Stūksau čia nuo dešimtos, baisi nuobodybė. Koks ten automobilis tave atvežė?

– Džulijos.

– Džulijos? Ko jos neatsivedei? Kaip keista, ką tik kalbėjausi apie Braidshedą su tokiu juokingu žmogeliu, kuris, atrodo, jus gerai pažįsta. Sakė, kad jis vardu ponas Samgrasas. Jei gerai supratau, tai vienas iš lordo Koperio pasamdytų vidutinio amžiaus jaunuolių, dirba laikraštyje *Daily Beast*. Pamėginau jam įkišti šiokios tokios informacijos, bet jis, atrodo, žino apie tave daugiau negu aš. Sakė, jog susipažinote prieš daugelį metų Braidshede. Gaila, kad Džulija neužėjo, būtume galėję paklausti apie jį.

– Aš puikiausiai jį prisimenu. Sukčius.

– Taip, tai iš tolo matyti. Kalbėjo apie, kaip pats sakė, „Braidshedo kompaniją". Panašu, jog Reksas Motramas ten įsteigė partijos maištininkų lizdą. Tu žinojai? Ką būtų pasakiusi Teresa Marčmein?

– Šiandien vakare aš ten važiuoju.

– Ne šiandien, Čarlzai; *šiandien* negalima. Tavęs laukia namie. Juk žadėjai parvažiuoti, kai tik atidarys parodą. Džondžonas ir auklė pasiuvo plakatą su užrašu „Sveikiname". Be to, dar nematei Karolinos.

– Atsiprašau, bet viskas jau sutarta.

– Be to, tėtis labai stebėsis. Ir Bojus atvažiuoja sekmadienį. O tu dar nematei naujos studijos. Nevažiuok šį vakarą. Mane kvietė?

– Žinoma, bet aš žinojau, kad tu negalėsi.

– Dabar tikrai negaliu. Jei būtum pasakęs anksčiau, būčiau galėjusi. Baisiai norėčiau pamatyti „Braidshedo kompaniją" jų pačių namuose. Šiaip manau, kad elgiesi kaip visiškas kiaulė, bet dabar ne laikas šeiminiams kivirčams. Klarensai žadėjo priešpiet užsukti, gali pasirodyti bet kurią akimirką.

Tačiau pokalbį pertraukė ne karališkoji šeima, o vieno dienraščio reporterė, kurią prie mūsų kaip tik privedė ga-

lerijos savininkas. Ji atėjo ne paveikslų pažiūrėti, o išgauti „įdomių istorijų“ apie mano pavojingas keliones. Perleidau ją žmonai ir kitą dieną laikraštyje perskaičiau: *Garsiųjų dvarų tapytojas Čarlzas Raideris tyrinėja užmirštas žemes. Aukštuomenėje gerai žinomas dailininkas Raideris, kuris, palikęs aristokratų dvarus, leidosi ieškoti įkvėpimo pusiaujo Afrikos griuvėsiuose, tvirtina, jog džiunglių smaugliai ir vampyrai jį domina daug labiau negu gyvenimas Meifere...*

Lankytojų vis daugėjo ir netrukus man teko ne juokais imtis svetingo šeimininko pareigų. Žmona buvo visur – sveikinosi su atėjusiais, pažindino vienus su kitais, mikliai vertė nepažįstamųjų susibūrimą linksmu vakarėliu. Mačiau, kaip ji tai vieną, tai kitą draugą veda prie stalelio, kur gulėjo iš anksto užsisakiusiųjų albumą „Raideris Lotynų Amerikoje“ sąrašas; girdėjau ją sakant: „Ne, brangioji, nė kiek nesistebiu, bet juk aš ir neturėčiau stebėtis, tiesa? Gerai žinai, kad Čarlzui gyvenime rūpi tiktai grožis. Man atrodo, jam nusibodo Anglija, kur grožis visų vertinamas; prireikė išvykti ten, kur jį tenka susikurti pačiam. Norėjo užkariauti naujus pasaulius. Juk apie kaimo dvarus jis jau pasakė viską, ką buvo galima, tiesa? Ne, nesakau, kad daugiau jais nebesidomės. Neabejoju, kad *draugams* jokiu būdu neatsisakys nutapyti vieną kitą paveikslą.“

Fotografas liepė mudviem sustoti arčiau vienas kito, blykstelėjo žibintu mums į veidus ir paleido eiti.

Netrukus triukšmas pritilo, žmonės ėmė trauktis į šalis, kaip būna, į kambarį įėjus karališkiesiems asmenims. Mačiau, kaip žmona daro reveransą, išgirdau ją sakant: „O, pone, jūs labai malonus“, tada į ištuštėjusį vidurį išleido mane ir Klarenso hercogas tarė:

– Man atrodo, gerokai ten prisikentėjot nuo karščio.

– Tikrai, pone.

– Jūs baisiai vykusiai perteikėt kaitros įspūdį. Stovėdamas su paltu jaučiuosi beveik nesmagiai.

– Cha, cha.

Jiems išėjus žmona tarė:

– Dievuliau, vėluojam pietų. Margo mūsų garbei rengia priėmimą, – o važiuojant taksi pasakė: – Štai kas man ką tik atėjo į galvą. O jei parašytum Klarenso hercogienei ir paprašytum leidimo dedikuoti jai „Lotynų Ameriką"?

– Kam?

– Jai labai patiktų.

– Neketinau jos niekam dedikuoti.

– Na, sakau, – tu visada taip elgiesi, Čarlzai. Kam praleisti progą padaryti žmogui malonumą?

Per pietus buvo geras tuzinas žmonių, ir nors šeimininkei bei mano žmonai buvo malonu manyti, kad jie susirinko manęs pagerbti, aš aiškiai mačiau, jog mažiausiai pusė nė nežino apie mano parodą; atėjo tik todėl, kad gavo kvietimus ir neturėjo ką daugiau veikti. Pietaudami be paliovos kalbėjo apie ponią Simpson, bet po pietų visi, ar beveik visi, grįžo su mumis į galeriją.

Po pietų kokią valandą žmonių buvo daugiausia. Atėjo atstovai iš Teito galerijos ir Nacionalinio dailės rinkinių fondo; visi žadėjo netrukus grįžti su kolegomis, o kol kas prašė rezervuoti jiems vieną ar kitą paveikslą, kad galėtų apsispręsti. Įtakingiausias kritikas, anksčiau paniekinęs mane keliomis užgauliomis pastabomis, įsispoksojo į mane iš po apdribusios skrybėlės bei vilnonio šaliko, sugriebė už rankos ir tarė:

– Žinojau, kad jūs sugebėsit. Jau tada mačiau. Seniai šito laukiau.

Iš madingų ir nemadingų asmenų lūpų girdėjau vien tik pagyras.

– Jei man būtų liepę atspėti, kas autorius, – nugirdau praeidamas, – Raiderio vardas net į galvą nebūtų atėjęs. Tie paveikslai tokie vyriški, kupini aistros.

Visi manė atradę kai ką nauja. Visai kas kita buvo per ankstesnę mano parodą toje pačioje galerijoje prieš pat man išvykstant. Tada buvo justi neabejotina nuovargio priemaiša. Kalbėta ne tiek apie mane, kiek apie paveiksluose vaizduojamus namus, aptarinėtos jų šeimininkų istorijos. Ta pati moteris – dabar prisiminiau, – kuri šiandien taip gėrėjosi mano vyriškumu ir aistra, tada, stovėdama priešais kruopščiai nutapytą paveikslą, ištarė:

– Kaip paprasta ir paviršutiniška.

Parodą prisiminiau ir dėl kitos priežasties; tą savaitę įsitikinau, kad žmona man neištikima. Tada, kaip ir dabar, ji buvo nepailstanti šeimininkė; girdėjau, kaip kažkam sakė: „Pastaruoju metu kai tik pamatau ką nors gražaus – pastatą ar kokį vaizdą – iškart pamanau: „Čia Čarlzo." Viską matau jo akimis. Man jis – tai Anglija."

Girdėjau, kaip ji tai pasakė; buvo pratusi taip kalbėti. Visą laiką, kol buvome susituokę, aš kartais tiesiog paspringdavau kokiu nors jos ištartu sakiniu. Tačiau tą dieną galerijoje klausiausi ramiai ir staiga supratau, kad ji nebeturi galios manęs įskaudinti: aš laisvas žmogus, o jos trumpas, klastingas paslydimas virto atleidimu iš baudžiavos – įstačiusi man ragus, ji pavertė mane girios karaliumi.

Vakarop žmona tarė:

– Brangusis, man reikia eiti. Nepaprastai sėkminga paroda, tiesa? Sugalvosiu, ką pasakyti namiškiams, tik truputį gaila, kad viskas taip susiklostė.

„Vadinasi, ji viską žino, – pamaniau. – Ji įžvalgi. Užuodė dar per pietus, o dabar galiausiai išsiaiškino."

Leidau jai ištrūkti ir jau ketinau išeiti pats – galerija buvo beveik ištuštėjusi, – kai staiga prie įėjimo išgirdau balsą, kurio nebuvau girdėjęs jau daug metų, nepamirštamą, tyčia išmoktą mikčiojimą, šaižią perdėto pasipiktinimo gaidą:

– Ne. Aš *neturiu* kvietimo. Net nesu tikras, ar jį gavau. Atėjau ne į aukštuomenės vakarėlį, netrokštu susipažinti su ledi Selija, nenoriu, kad mano nuotrauką įdėtų į žurnalą *Tatler*, nesiekiu pasirodyti. Atėjau pažiūrėti *paveikslų*. Gal jūs nė nežinote, kad čia esama paveikslų. Tiesiog mane asmeniškai domina *dailininkas* – jei tas žodis jums išvis ką nors reiškia.

– Antuanai, – pakviečiau, – įeikite.

– Mano mielas, šita g-g-gorgonė mano, kad braunuosi nekviestas. Tik vakar atvykau į Londoną ir visai atsitiktinai per pietus išgirdau, kad atidaryta tavo paroda; žinoma, iškart puoliau į šventyklą, trokšdamas pagarbinti. Ar aš labai pasikeičiau? Atpažintum mane? Kur paveikslai? Leisk, aš tau juos paaiškinsiu.

Entonis Blanšas nepasikeitė nuo tada, kai mačiau jį pastarąjį kartą; tiesą sakant, ir nuo tada, kai pamačiau pirmąkart. Jis lengvu žingsniu perbėgo per visą salę, trumpam stabtelėjo prie ryškiausio paveikslo – džiunglių peizažo, – pakreipė galvą tarsi sumanus terjeras ir paklausė:

– Kurgi, mielas Čarlzai, radote tokią sodrią žalumą? Oranžerijos kampelis T-t-trente ar T-t-tringe[57]? Koks dosnus palūkininkas išpuoselėjo šią lapiją jūsų malonumui?

Paskui jis apėjo abu kambarius, porą kartų giliai atsiduso, bet neištarė nė žodžio. Baigęs dar kartą atsiduso, dabar dar giliau, ir ištarė:

– Bet man sakė, mielas bičiuli, kad jūs laimingas meilėje. Daugiau juk nieko nereikia, tiesa, – na, beveik nieko?

– Jie tokie prasti?

Entonis pritildė balsą, kuris virto šnypščiančiu šnabždesiu:

– Mano mielas, neatskleiskime apgaulės šiems paprastiems, geriems žmonėms, – sąmokslininko žvilgsniu jis permetė besiskirstančios minios likučius, – negadinkime jų naivaus malonumo. Mudu žinome, kad tai baisiausios b-b-banalybės. Pasišalinkime, kol neįžeidėme žinovų. Žinau netoliese tokį visai *nepadorų* barą. Eime, aptarsime kitas jūsų p-p-pergales.

Šis balsas iš praeities padėjo man atsipeikėti; nekritiški pagyrų pliūpsniai, skalavę mane visą šią žmonių perpildytą dieną, veikė kaip reklamos, viena po kitos išstatytos greta tuopų palei ilgą kelią, kilometras po kilometro reikalaujančios apsistoti kokiame nors naujame viešbutyje – kai pagaliau baigi kelionę, pavargęs ir apdulkėjęs atvyksti į paskirtą vietą, beveik neišvengiamai įsuki į kiemą su ženklu, kuris iš pradžių kėlė nuobodulį, paskui erzino ir galiausiai tapo neatskiriama paties nuovargio dalimi.

Entonis iš galerijos nuvedė mane į skersgatvį, kur ant durų tarp prastos reputacijos spaudos kiosko ir prastos reputacijos vaistinės buvo užrašyta: „Žydrosios grotos“ klubas. Įėjimas tik nariams“.

– Ne visai jūsų stilius, mano mielas, bet man tinka, patikėkit. O jūs ir taip visą dieną praleidote savo aplinkoje.

Jam iš paskos nulipau laiptais, vedančiais žemyn, kur kačių smarvę papildė, vėliau pakeitė džino bei nuorūkų dvokas ir radijo garsai.

– Adresą gavau iš tokio seno pasileidėlio „Jautyje ant stogo“[58]. Esu jam be galo dėkingas. Taip seniai nebuvau Anglijoje, o simpatiškos vietelės, tokios kaip ši, baisiai greit uždaromos. Prisistačiau čia vakar vakare ir iškart pasijutau kaip namie. Labas vakaras, Sirilai.

– Sveiki, Toni, jūs vėl pas mus? – paklausė už baro stovintis jaunuolis.

– Įsipilsim išgerti ir prisėsim kur nors kamputyje. Nepamirškit, mano mielas, kad *čia* jūs taip pat krintate į akis ir, jei leisite taip pasakyti, atrodote toks pat nenormalus kaip aš „B-b-brate“.

Kambarys buvo išdažytas kobalto spalva, grindis dengė toks pat linoleumas. Ant lubų ir sienų kur pakliuvo buvo priklijuota iš sidabrinio ir auksinio popieriaus iškirptų žuvų. Pustuzinis jaunuolių kažką gurkšnojo ir sukiojosi aplink žaidimų automatus; prie lošimų automato su vaisių paveiksliukais pasigirdo prislopintas kikenimas, paskui vienas jaunuolis priėjo prie mūsų ir paklausė:

– Gal jūsų draugas norėtų pašokti rumbą?

– Ne, Tomai, *nenorėtų*, ir aš neketinu vaišinti tavęs gėrimu – bent kol kas neketinu. Tai labai įžūlus jaunikaitis, mano mielas, tikras plėšikas.

– Na, – apsimestinai laisvai prakalbau aš, nors tame ydų katile anaiptol nesijaučiau laisvas, – ką gi jūs veikėte tiek metų?

– Mano mielas, mes čia susirinkome pasikalbėti apie tai, ką veikėte *jūs*. Mielasis, aš jus sekiau. Esu ištikimas senukas, todėl viską stebėjau, nenuleisdamas akių. – Jam kalbant ir pats baras, ir barmenas, ir mėlynai dažyti pinti baldai, lošimų įranga, gramofonas, ant linoleumo rumbą šokanti pora, prie žaidimų automatų kiknojantys jaunikaičiai, pagyvenęs ponas solidžiais drabužiais ir raudonu, kraujo pritvinkusiu veidu, vienišas geriantis priešingame kampe, visa ta palaikė, besislapstanti skylė tarsi išnyko ir aš vėl buvau Oksforde, žvelgiau pro Raskino gotikos arkinį langą į Kristaus Bažnyčios kolegijos veją. – Buvau pirmoje jūsų parodoje, – pasakė Entonis, – ji man pasirodė tiesiog žavi. Ten buvo Marčmeinų namo interjero vaizdas – labai angliškas, labai stropiai nutapytas

tikrai puikus. „Čarlzas kai ką nuveikė, – tariau sau, – dar ne viską, ką ketino nuveikti, ir dar ne viską, ką gali, tačiau ir tai jau ne bet kas.“

...Nors jau tada, mano mielas, turėjau šiokių tokių abejonių. Jūsų tapyba man pasirodė mažumėlę *džentelmeniška*. Nepamirškite, kad aš ne anglas ir niekaip neįstengiu suprasti jūsų aistringo siekio visada elgtis kaip dera. Anglų snobizmas man kelia dar didesnį šiurpulį negu anglų moralė. Vis dėlto aš pasakiau: „Čarlzas nuveikė pasigėrėtiną darbą. Ką jis darys po to?“

...Paskui išėjo labai gražus jūsų albumas – koks jo pavadinimas, „Kaimo ir provincijos architektūra“? Rimtas leidinys, mano mielas, bet ką gi pamačiau jį atsivertęs? Vėl tą patį žavesį. „Ne, tai ne man, – pamaniau, – tai perdėm angliška.“ Jūs juk žinote, mane jaudina aštresni dalykai; ne man vangus poilsis kedro pavėsyje, sumuštiniai su agurkais, sidabrinis ąsotėlis grietinėlei, anglų merginos, apsirengusios... nesvarbu kuo, susiruošusios žaisti teniso – ne, ne man tas pasaulis pagal Džeinę Osten, pagal p-p-panelę Mitford[59]. Tada, atvirai sakant, mielas Čarlzai, aš jumis nusivyliau. „Aš esu senas, pasileidęs *dago*[60], – tariau sau, – o Čarlzas (mielas bičiuli, kalbu tik apie meną) – katedros dekano duktė gėlėta muslino suknele.“

...Užtat įsivaizduokite, kaip susijaudinau šiandien per pietus. Visi kalbėjo tik apie jus. Mūsų šeimininkė buvo mano motinos draugė, tokia Stiuvesant Oglander; jus, mano mielas, ji irgi pažįsta. Baisi moteriškė! Net neįsivaizdavau, kad bendraujate su tokiais žmonėmis. Nesvarbu; visi buvo atėję tiesiai iš jūsų parodos, kalbėjo tik apie jus, kaip jūs ištrūkote iš įprasto gyvenimo, mano mielas, kaip pabėgote į atogrąžas ir ten virtote Gogenu ar Rembo. Įsivaizduojate, kaip smarkiai ėmė plakti mano sena širdis?

...„Vargšė Selija, – kalbėjo jie, – ir tai po visko, ką ji dėl jo padarė“; „Jis už viską turi būti jai dėkingas. Baisu, tiesiog baisu“; „Ir dar su Džulija, – kalbėjo jie, – kuri tiek prisidirbo Amerikoje“; „Ir kaip tik tada, kai jau plaukė atgal pas Reksą.“

„Bet paveikslai, – įsiterpiau aš, – papasakokite man apie *paveikslus.*“

„A, paveikslai, – atsakė man, – paveikslai nepaprastai keisti“; „Visai kitokie, negu jis tapė anksčiau“; „Neregėtai įtaigūs“; „Visai barbariški“; „Aš pasakyčiau, tiesiog nesveiki“, – apibendrino ponia Stiuvesant Oglander.

...Mielasis, aš vos įstengiau išsėdėti iki galo. Troškau pabėgti nuo stalo, kuo greičiau šokti į taksi ir paliepti: „Vežkite mane pažiūrėti Čarlzo nesveikų paveikslų.“ Ir nuvažiavau, bet po pietų galerijoje buvo pilna damų su absurdiškomis skrybėlaitėmis, kurias joms reikėtų liepti suvalgyti, tad nutariau mažumėlę pailsėti – atėjau čia, pabendravau su Sirilu, Tomu ir anais jaunais šelmiais. Paskui grįžau pačiu netinkamiausiu metu, penktą valandą, mano mielas, netverdamas iš nekantrumo, ir ką pamačiau? Pamačiau, mielas bičiuli, labai nepadorų ir labai vykusį pokštą. Net prisiminiau mieląjį Sebastianą – pamenate, kaip jis mėgdavo prisiklijuoti dirbtines žandenas? Tas pats žavesys, mano mielas, paprastas, švelnus angliškas žavesys, vaidinantis tigrą.

– Jūs visiškai teisus, – atsakiau.

– Mano mielas, žinoma, aš teisus. Buvau teisus dar prieš daugel metų – su malonumu turiu pridurti, kad nė vienas iš mudviejų neatrodome išgyvenę taip ilgai, – kai jus dėl to *įspėjau.* Tyčia pakviečiau vakarienės, norėdamas įspėti – saugokitės žavesio. Ypač aiškiai ir labai išsamiai papasakojau apie pavojus, kuriuos kelia Flaitų šeima. Žavesys – didžioji Anglijos nelaimė. Kitur jo nėra, jis egzistuoja tik šiose

drėgnose salose. Jis prisėlina nemačiomis ir nužudo viską, prie ko prisiliečia. Jis žudo meilę, žudo meną; nuoširdžiai baiminuosi, mano mielas Čarlzai, kad jis nužudė ir *jus*.

Jaunuolis, vardu Tomas, vėl prisiartino prie mūsų.

– Nebūk paršas, Toni, nupirk man išgerti.

Aš prisiminiau, kad turiu spėti į traukinį, ir palikau Entonį.

Stovėdamas perone prie vagono restorano mačiau, kaip nunešė mudviejų su Džulija bagažą; surūgusi Džulijos tarnaitė žygiavo greta nešiko. Jau pradėjus uždarinėti vagonų duris pasirodė Džulija ir neskubėdama įsitaisė priešais mane. Buvau užsakęs staliuką dviem. Traukinys buvo labai patogus – pusvalandis prieš vakarienę ir pusvalandis po; paskui, užuot persėdę į vietinį traukinuką, kaip buvo įprasta ledi Marčmein laikais, liepėme mus pasitikti vietos geležinkelių mazge. Išvažiuojant iš Pedingtono stoties jau buvo sutemę, netrukus miesto švytėjimą pakeitė pavienės priemiesčių šviesos, vėliau – tamsūs laukai.

– Atrodo, tarsi būčiau tavęs nematęs kelias dienas, – tariau.

– Nesimatėme šešias valandas, o vakar visą dieną buvome kartu. Atrodai išvargęs.

– Košmariška diena – minios žmonių, kritikai, Klarensai, pietūs pas Margo, galiausiai dar teko žydrųjų bare pusvalandį klausytis, kaip pagrįstai užgaulioja mano paveikslus... Man atrodo, Selija žino apie mus.

– Na, kada nors turėjo sužinoti.

– Panašu, kad jau visi žino. Mano homoseksualus bičiulis atvyko į Londoną vos prieš dvidešimt keturias valandas, bet ir jis jau spėjo sužinoti.

– Velniop visus.

– O Reksą?

– O Reksas yra niekas, – atsakė Džulija, – jis neegzistuoja.

Traukiniui sutemose padidinus greitį, ant stalo dzingsėjo peiliai ir šakutės; vagonui siūbuojant, džino ir vermuto skrituliukai taurėse ištįso, virto ovalais, paskui vėl susitraukė, priartėjo prie taurės krašto, siūbtelėjo atgal, bet neišsiliejo; diena pamažu grimzdo užmarštin. Džulija nusitraukė nuo galvos skrybėlaitę, užmetė ją ant lentynos, tyliai, su palengvėjimu atsidususi papurtė juodus kaip naktis plaukus – taip atsidūstama panirus į pagalves blėstančioje židinio šviesoje prie miegamojo lango, atverto žvaigždėms ir nuogų medžių šnaresiui.

– Kaip malonu jus matyti, Čarlzai, visai kaip senais laikais.

„Kaip senais laikais?" – pamaniau aš.

Reksas, neseniai peržengęs keturiasdešimt, pasidarė stambus, raudonveidis, prarado kanadietišką akcentą, užtat įgijo įprotį kalbėti labai garsiai kimiu balsu, kaip buvo pratę visi jo draugai, tarsi nuolat stengtųsi perrėkti minią žmonių, tarsi jaunystei pamažu traukiantis būtų nebelikę laiko palaukti, kol atsiras proga pašnekėti, kol bus galima išklausyti kitus, nebelikę laiko atsakyti, ir dabar galima tik juoktis – kvatoti gerkliniu, nelinksmu juoku, berti smulkiausias draugiškumo monetas.

Gobelenų salėje buvo geras pustuzinis tų draugų: politikų, penktą dešimtį peržengusių „jaunųjų konservatorių" retėjančiais plaukais ir aukštu kraujospūdžiu, socialistų iš anglių šachtų, jau spėjusių išmokti aukštuomenės tarties, bet cigarai trupėjo, jų sukąsti, o rankos virpėjo, pilantis iš grafino gėrimų; finansininkas, vyresnis už visus kitus ir, sprendžiant iš to, kaip šie su juo elgėsi, daug turtingesnis; įsimylėjęs laikraščio skiltininkas, kuris, priešingai negu kiti, tylėjo,

niauriai rydamas akimis vienintelę viešnią, užsigrūdinusią nenaudėlę; visi ją vadino Grizele ir, regis, širdies gilumoje jos prisibijojo.

Džulijos svečiai irgi baiminosi, Grizelė taip pat. Džulija pasisveikino, atsiprašė negalėjusi pati jų priimti, ir oficialus jos tonas trumpam visus pritildė; paskui ji atsisėdo šalia manęs prie židinio, mūsų šnekų audra vėl sukilo ir ėmė siausti mano ausyse.

– Aišku, jis gali ją vesti ir jau rytoj padaryti karaliene[61].

– Mes turėjom progą spalio mėnesį. Kodėl nepaskandinome viso Italijos laivyno Viduržemio jūroje? Kodėl nesusprogdinom Specijos? Kodėl neišsilaipinome Pantelerijoje?

– Generolas Frankas – vokiečių agentas. Jie pabandė jį priversti, kad parengtų oro pajėgų bazes Prancūzijai bombarduoti. Bet dabar paslaptis iškilo į viešumą.

– Monarchija nuo to tik sustiprės, bus stipresnė negu bet kada anksčiau nuo pat Tiudorų laikų. Tauta jį palaiko.

– Spauda jo pusėje.

– Aš irgi jį palaikau.

– Be to, kas šiais laikais išvis piktinasi skyrybomis, gal tik kelios senmergės, kurios pačios nebuvo ištekėjusios.

– Jei jis sumanys atskleisti viską, ką žino apie tą gaują, ji paprasčiausiai ims ir išnyks, dings kaip... kaip...

– Kodėl neuždarėme Lamanšo? Kodėl neapmėtėme bombomis Romos?

– To visai nereikėjo. Pakaktų griežtos notos...

– Pakaktų griežtos kalbos.

– Aiškaus veiksmo.

– Nesvarbu, Frankas vis tiek greit dūlins atgal į Maroką. Šiandien kalbėjau su tokiu vyruku, jis ką tik atvyko iš Barselonos...

– ...vyruku, jis ką tik atvyko iš Fort Belvederio[62]...

– ...vyruku, jis ką tik atvyko iš *Palazzo Venezia*[63]...

– Svarbiausia – jiems parodyti.

– Parodyti Boldvinui[64].

– Parodyti Hitleriui.

– Parodyti tai senių gaujai.

– ...kad aš sulauksiu laikų, kai mano šalis, Klaivo ir Nelsono[65] tėvynė...

– ...*mano* šalis, Hokinso ir Dreiko[66] tėvynė...

– ...*mano* šalis, Palmerstono[67] tėvynė...

– Ar galėčiau jūsų paprašyti, kad liautumėtės? – kreipėsi Grizelė į skiltininką, kuris apimtas jausmų stengėsi išsukti jai riešą. – Man tai nelabai patinka.

– Niekaip negaliu nuspręsti, kas klaikiau, – tariau aš, – Selijos „menas ir mados“ ar Rekso „politika ir pinigai“.

– Ko tu jais rūpiniesi?

– O, brangiausia mano, kodėl meilė mane skatina nekęsti pasaulio? Turėtų būti priešingai. Jaučiu, jog visa žmonija, o drauge su ja ir Dievas, susimokė prieš mus.

– Taip ir yra, taip ir yra.

– Tačiau mes, jų pykčiui, esame laimingi – laimingi čia ir dabar. Mums juk nieko blogo negali atsitikti?

– Ne, šią naktį – ne.

– Kiek dar liko tokių naktų?

Trečias skyrius

– Ar atsimeni, – paklausė manęs Džulija ramų, liepų žiedais prakvipusį vakarą, – ar atsimeni audrą?

– Kaip daužėsi bronzinės durys.

– Celofane suvyniotas rožes.

– Žmogų, kuris sumanė „pažinčių“ vakarą ir kurio paskui niekas nebematė.

– Atsimeni, kaip mūsų paskutinį vakarą staiga nušvito saulė, visai kaip šiandien?

Visą popietę danguje kabojo žemi debesys, kartais nušnarėdavo lietus su vėjais; buvo taip tamsu, kad aš vis liaudavausi dirbęs, pažadindamas Džuliją iš savotiško transo, kuriame panirusi ji man pozavo, – pozuoti prašydavau dažnai, man niekaip nenusibosdavo ją tapyti, atrasdavau joje vis naujų subtilių gelmių, – kol galiausiai gana anksti nuėjome maudytis, o kai nulipome žemyn apsirengę vakarienei, pamatėme, kad per paskutinį dienos pusvalandį pasaulis pasikeitė: nušvito saulė, sušvelnėjęs vėjelis atsargiai šiureno liepų žiedus ir skleidė lietaus atgaivintą jų aromatą pramaišiui su saldžiai kvepiančių buksmedžių ir džiūstančių akmenų kvapais. Terasą kirto įstrižas obelisko šešėlis.

Paėmiau iš kolonados prieglobsčio dvi sodo pagalves ir nunešiau jas ant fontano krašto. Ant jų atsisėdo Džulija siaura aukso spalvos tunika ir baltu apsiaustu, panėrė vieną ranką į vandenį, vangiai gaudydama saulėlydžio liepsną smaragdine žiedo akimi; virš tamsios jos galvos kilo akmeniniai žvėrys, apgaubti žalių samanų, švytinčio akmens ir tamsių šešėlių, vanduo aplinkui juos blykčiojo, burbuliavo ir kibirkščiavo smulkiomis ugnelėmis.

– Kiek daug atsiminimų, – tarė ji. – Kiek dienų nuo to laiko mudu praleidome atskirai – kaip manai, kokį šimtą?

– Mažiau.

– Dvejos Kalėdos.

Tos niūrios kasmet rodomo padorumo ekskursijos. Boutonas, mano gimtieji namai, kuriuose dabar gyvena mano pusbrolis Džasperas – kokių liūdnų vaikystės atsiminimų

kupinas ėjau kedro lentelėmis išmuštais koridoriais palei varvančias sienas! Kaip nenoriai, kaip irzliai mudu su tėvu, susėdę greta dėdės automobilyje *Humber*, važiuodavome sekvojų alėja, žinodami, kad jos gale laukia dėdė, dėdienė, teta Filipa, pusbrolis Džasperas, o pastaraisiais metais – Džaspero žmona ir vaikai; o su jais – gal jau atvykę, gal netrukus atvyksiantys, – mano žmona ir vaikai. Šis kasmetis aukojimas mus suvienydavo; čia, tarp bugienio, amalo ir eglišakių, per svetainės žaidimų apeigas, prie sviesto padažo su brendžiu ir Karlsbado slyvų, kedro mediena puoštoje galerijoje giedant kaimo chorui, tarp aukso galionų ir kalėdiniais motyvais marginto vyniojamojo popieriaus mudu priimdavo kaip vyrą ir žmoną, nepaisydami visus metus sklandžiusių negražių kalbų. „Privalome išlaikyti padorumą bet kokia kaina, vien dėl vaikų", – pasakė mano žmona.

– Taip, dvejos Kalėdos... Ir trys gero elgesio dienos, prieš man atvykstant pas tave į Saprį.

– Mūsų pirma vasara.

– Atsimeni, kaip aš pasilikau Neapolyje, o paskui atplaukiau, kaip susitarėme tarsi netyčia susitikti ant kalvos kelio, ir kaip viso to neprireikė?

– Aš grįžau į vilą ir pasakiau: „Tėti, atspėk, kas ką tik apsigyveno viešbutyje?", o jis atsakė: „Tikriausiai Čarlzas Raideris." Aš paklausiau: „Ką manai apie jį?", ir tėtis tarė: „Kara grįžo iš Paryžiaus ir papasakojo, kad judu neišskiriami. Atrodo, jį traukia mano vaikai. Tiek to, tegu atsikrausto čia; manau, vietos mums pakaks."

– Dar tu sirgai geltlige ir neleidai tavęs lankyti.

– Paskui tu susirgai gripu ir bijojai ateiti.

– Begalė kelionių pas Rekso rinkėjus.

– Ir Karūnavimo savaitė, kai tu pabėgai iš Londono. Tavo geros valios misija pas uošvį. Ir kai važiavai į Oksfordą tapyti

paveikslo, kuris nepatiko užsakovams. O taip, tikrai bus šimtas dienų.

– Per dvejus su trupučiu metų tuščiai praleista tik šimtas dienų... bet nė dienos šaltumo, nepasitikėjimo ar nusivylimo.

– Ne, nė vienos.

Mudu nutilome, begale aukštų, aiškių balsų klegėjo tik paukščiai liepose, tik vanduo čiurleno raižytais akmenimis.

Džulija išsitraukė iš mano švarko kišenės nosinę ir nusišluostė ranką, tada prisidegė cigaretę. Bijojau išsklaidyti atminties kerus, bet šį kartą mūsų mintys skriejo skirtingomis kryptimis, nes kai Džulija galiausiai prakalbo, klausimas nuskambėjo liūdnai:

– O kiek liko? Dar šimtas?

– Visas gyvenimas.

– Čarlzai, noriu, kad mane vestum.

– Kada nors, gerai; kodėl dabar?

– Karas, – atsakė ji, – šiemet, kitąmet, greitai. Noriu su tavimi bent porą dienų ramiai pagyventi.

– Ar dabar ne ramu?

Saulė jau buvo nusileidusi iki pat kitapus slėnio stūksančio miško; priešingą šlaitą jau gaubė sutemos, bet tvenkiniai tiesiai prieš mus liepsnote liepsnojo; šviesa, artėdama prie mirties, darėsi stipresnė ir didingesnė, ganyklose klojo ilgus šešėlius, glėbė sodrias akmenines pastato erdves, įžiebė langų stiklus, švytėjo ant karnizų, kolonų, kupolo, skleidė sukauptas žemės, akmenų, lapijos spalvas bei kvapus, apgaubė šviesa priešais mane sėdinčios moters galvą ir auksinius pečius.

– Ką gi kita tu vadini „ramybe"?

– Daug ką, – ir tęsė vėsiu, rimtu balsu: – Santuoka – ne iš tų dalykų, kuriems ryžtamasi impulsyviai. Prieš tai turės būti skyrybos – dvejos skyrybos. Privalome viską suplanuoti.

– Planai, skyrybos, karas – tokį vakarą?

– Kartais, – atsakė Džulija, – man atrodo, kad praeitis ir ateitis taip stipriai spaudžia mane iš abiejų pusių, jog dabarčiai visai nelieka vietos.

Į saulėlydį laiptais nusileido Vilkoksas ir pranešė, kad vakarienė paruošta.

„Paveikslų svetainėje" langinės buvo atvertos, užuolaidos užtrauktos, degė žvakės.

– Ei, stalas padengtas trims.

– Prieš pusvalandį atvyko lordas Braidshedas, jūsų prakilnybe. Jis prašė, kad valgyti pradėtumėte be jo, nes gal šiek tiek vėluos.

– Man atrodo, jo čia nebuvo bent kelis mėnesius, – tarė Džulija. – Ką jis *išvis* veikia Londone?

Šį klausimą mes ne kartą esame svarstę, ir sukūrėme nemažai fantazijų, nes Braidis mums buvo paslaptis, požemio gyventojas – kietasnapis, urvus rausiantis, žiemą miegantis gyvūnas, vengiantis dienos šviesos. Nuo tada, kai tapo suaugęs, jis ničnieko neveikė; kalbos apie tai, kad jis stos į kariuomenę, eis į parlamentą ar vienuolyną, taip ir liko kalbomis. Vienintelis jo užsiėmimas, kuriuo galėjome būti tikri – ir tai tik todėl, kad kartą, laikraščiams pritrūkus naujienų, pasirodė straipsnis, pavadintas „Neįprastas aristokrato pomėgis", – buvo kolekcionuoti degtukų dėžutes; priklijavęs prie kartono lakštų ir sukatalogavęs, jis laikė jas mažame savo bute Vestminsteryje; kasmet kolekcijai reikėjo vis daugiau vietos. Iš pradžių jis drovėjosi laikraščio paskleistos garbės, bet netrukus ėmė ja džiaugtis, nes pasidarė lengviau užmegzti ryšius su kitais kolekcininkais visame pasaulyje; su jais pradėjo susirašinėti ir keistis eksponatais, kurių turėjo po kelis. Daugiau, atrodo, jis neturėjo jokių pomėgių. Ir

toliau išliko vienas iš Marčmeinų medžioklės draugijos vadovų, būdamas namie reguliariai dukart per savaitę jodavo į medžioklę, niekada nesusigundydavo medžioti su kaimynine draugija, kuriai priklausė geresni plotai. Nelabai mėgo sportą, per visą sezoną pasirodė vos pustuzinyje pokylių, draugų turėjo nedaug, užtat stropiai lankė tetas ir viešus pobūvius, rengiamus katalikiškais tikslais. Braidshede jis nesipriešindamas atlikdavo visas pareigas, posėdžiavo komitetuose, švenčių tarybose ir valdybose, nuolat apsuptas lengvo jam būdingo negrabumo ir atsainumo debesies.

– Prieš savaitę Vondsverte rasta mergina, pasmaugta spygliuotos vielos gabalu, – tariau aš, primindamas mūsų seną fantaziją.

– Tikriausiai Braidžio darbas. Jis tikras išdykėlis.

Mums susėdus prie stalo, po ketvirčio valandos pasirodė jis; oriai įžengė į kambarį su tamsiai žaliu aksomo švarku, kurį laikė Braidshede ir visad apsivilkdavo čia būdamas. Trisdešimt aštuonerių jis jau buvo stambus, nuplikęs ir atrodė keturiasdešimt penkerių.

– Štai kaip, – tarė jis, – štai kaip, jūs tik dviese; tikėjausi, kad bus ir Reksas.

Dažnai pasvarstydavau, ką jis mano apie nesibaigiančią mano viešnagę; atrodė, jog priima mane nesmalsaudamas, tarsi šeimos narį. Per pastaruosius dvejus metus jis dukart mane nustebino, galima sakyti, draugiškais poelgiais: per šias Kalėdas atsiuntė man savo fotografiją Maltos ordino riterio drabužiais, o netrukus po to pakvietė vakarienės į savo klubą. Abu veiksmus nesunku paaiškinti: fotografijų turėjo tiek daug, kad nežinojo, kur jas dėti, o savo klubu labai didžiavosi. Jame susibūrė netikėta draugija žmonių, daug pasiekusių kiekvienas savo profesijoje; jie susitikdavo kartą per mėnesį ir visą vakarą ceremoningai paikiodavo; kiekvienas

narys turėjo pravardę – Braidis buvo „Brolytis Grandas“ – bei specialiai sukurtą brangią segę, panašią į ordiną ir jį simbolizuojančią; liemenėse visi buvo įsisiuvę sagas su klubo simboliu, o priimdami svečius laikydavosi sudėtingų apeigų; po vakarienės būdavo skaitomas pranešimas ir sakomos juokingos kalbos. Buvo aiškiai matyti, kad nariai rungtyniauja, kas atsives įžymesnį svečią, ir kadangi Braidis draugų turėjo mažai, o aš buvau gana gerai žinomas, tai pakvietė mane. Net tą draugišką vakarą jutau, kaip nuo mano šeimininko sklinda vos juntamos drovumo bangos, kuriančios aplink jį savotišką nejaukumo ežerą, bet jis pats plūduriavo jame ramus nelyginant rąstas.

Jis atsisėdo prieš mane ir palenkė prie lėkštės beveik pliką, rausvą galvą.

– Na, Braidi, kokios naujienos?

– Tiesą sakant, – atsakė jis, – turiu šiokių tokių naujienų. Bet jos gali palaukti.

– Pasakykit dabar.

Jis trumpai susiraukė, tarsi norėdamas pasakyti: „Ne prie tarnų“, ir paklausė:

– Kaip paveikslas, Čarlzai?

– Koks paveikslas?

– Kurį šiuo metu tapote.

– Pradėjau eskizą, kuriam pozavo Džulija, bet šviesa šiandien buvo labai permaininga.

– Džulija? Man rodos, jau esate ją tapęs? Turbūt tai visai kas kita negu tapyti pastatus, daug sunkiau.

Kalbėdamas jis darė ilgas pauzes, per kurias, atrodo, visiškai nustodavo mąstyti; prakalbęs visad apstulbindavo pašnekovą, nes pradėdavo lygiai ten pat, kur būdavo baigęs. Štai ir dabar po geros minutės ištarė:

– Pasaulyje pilna siužetų paveikslams.

– Gryna teisybė, Braidi.

– Jei aš būčiau dailininkas, – kalbėjo jis, – kiekvieną kartą tapyčiau ką nors kita; rinkčiausi siužetus, kuriuose daug veiksmo, pavyzdžiui... – Vėl pauzė. Ką, svarsčiau aš, netrukus išgirsime? „Skrajojantis Škotas“[68]? „Lengvosios brigados puolimas“[69]? „Henlio regata“[70]? Jis, mano nuostabai, tarė: – ...pavyzdžiui, „Makbetas“.

Mintis, kad Braidis galėtų tapyti kupinus veiksmo paveikslus, kažkodėl atrodė be galo absurdiška; jis dažniausiai ir buvo absurdiškas, tačiau sykiu toks atsietas, nepaklūstantis amžiui, kad gebėjo išlikti orus; beveik dar vaikas ir sykiu senolis; jame nežioravo nė mažiausia šiuolaikiškumo kibirkštėlė, o tik neapsakoma ištvermė ir gebėjimas išlikti nepajudinamam, pagarbos vertas abejingumas visam pasauliui. Nors mes dažnai iš jo juokdavomės, jis niekada nebūdavo vien tik juokingas ir kartais atrodydavo net baugus.

Aptarėme žinias iš Vidurio Europos, ir staiga Braidis, kirste perkirtęs bergždžią pašnekesį, paklausė:

– Kažin, kur mamos brangenybės?

– Šitas buvo jos, – atsakė Džulija, – ir šitas. Mudvi su Kordelija turėjome savų. Šeimos brangenybės padėtos saugoti į banką.

– Aš jau taip seniai jų nemačiau – net nežinau, ar išvis esu matęs visas vienoje vietoje. Kas ten yra? Kažkas man sakė, lyg turėtų būti gana garsūs rubinai?

– Taip, vėrinys. Mama dažnai juo puošdavosi, nejau nepameni? Dar yra perlų – juos ji nuolat nešiojo. Bet dauguma papuošalų metų metus gulėjo banke. Atsimenu dar tokias klaikias briliantų tiaras ir Viktorijos laikų briliantinį kaklo papuošalą, dabar tokių niekas nebenešioja. Daugybė puikių akmenų. O ką?

– Norėčiau kada nors juos apžiūrėti.

– Ar gali būti, kad tėtis sumanė juos parduoti, ką? Nejaugi vėl įklimpo į skolas?

– Ne, ne, nieko panašaus.

Braidis buvo pratęs valgyti ilgai, neskubėdamas. Mudu su Džulija pro žvakes žvelgėme į jį. Netrukus jis tarė:

– Jei aš būčiau Reksas, – jo galva atrodė pilna panašių prielaidų: „jei aš būčiau Vestminsterio arkivyskupas“, „jei aš būčiau Didžiojo vakarų geležinkelio direktorius“, „jei aš būčiau aktorė“, tarsi tik per menkiausią atsitiktinumą jis netapo kuriuo nors iš jų ir bet kurį rytą atsibudęs tikėjosi pamatyti, jog padėtis pasikeitė, – jei aš būčiau Reksas, tikriausiai norėčiau gyventi savo rinkiminėje apylinkėje.

– Reksas sako, kad negyvendamas joje sutaupo keturias darbo dienas per savaitę.

– Gaila, kad jo nėra. Norėjau kai ką pranešti.

– Braidi, nebūk toks paslaptingas. Rėžk.

Jis vėl susiraukė, tarsi norėdamas priminti: „Ne prie tarnų.“

Vėliau, kai portveinas jau stovėjo ant stalo, o mes likome trise, Džulija pasakė:

– Neišeisiu, kol neišgirsiu, ką norėjai pranešti.

– Ką gi, – ištarė Braidis, atsilošdamas kėdėje ir neatitraukdamas akių nuo savo taurės. – Galėtum palaukti pirmadienio, tada pamatytum viską juodu ant balto parašyta laikraštyje. Aš susižadėjau. Tikiuosi, tu džiaugiesi.

– Braidi. Kaip... kaip nuostabu! Kas ji?

– O, tu jos nepažįsti.

– Ar graži?

– Nemanau, kad ją galima pavadinti „gražia“; mano manymu, veikiau tinka žodis „simpatiška“. Stambi moteris.

– Stora?

– Ne, stambi. Jos pavardė ponia Maspret, vardas – Berilė. Seniai ją pažįstu, bet pernai ji dar buvo ištekėjusi, o dabar – našlė. Ko juokiesi?

– Atsiprašau. Visai nejuokinga. Tiesiog labai netikėta. O ji... ji tavo metų?

– Mudu beveik vienmečiai, man atrodo. Ji turi tris vaikus, vyriausias berniukas šiemet išvyko mokytis į Amplefortą. Jos niekaip nepavadinsi turtinga.

– Bet, Braidi, kur tu ją radai?

– Jos velionis vyras, admirolas Maspretas, kolekcionavo degtukų dėžutes, – visiškai rimtai atsakė jis.

Džulija sudrebėjo, stengdamasi sulaikyti juoką, paskui atsipeikėjo ir paklausė:

– Bet tu ją vedi ne dėl degtukų dėžučių?

– Ne, ne; visą kolekciją jis paliko Falmuto miesto bibliotekai. Esu labai prie jos prisirišęs. Nepaisant patirtų sunkumų, ji labai linksmo būdo moteris ir nepaprastai mėgsta vaidinti. Ji dalyvauja Katalikų aktorių gildijos veikloje.

– Tėtis žino?

– Šį rytą gavau jo laišką; jis pritaria mano pasirinkimui. Jau senokai ragino mane vesti.

Mudviem su Džulija tuo pačiu metu toptelėjo mintis, kad pernelyg pasidavėme smalsumui ir nuostabai; atsipeikėję pasveikinome Braidį nuoširdžiau, beveik nesišaipydami.

– Ačiū, – atsakė jis, – ačiū. Manau, man labai pasisekė.

– Bet kada mus su ja supažindinsi? Tikrai manau, kad galėjai ją čia atsivežti.

Jis nieko neatsakė, gurkšnojo portveiną ir žiūrėjo į tolį.

– Braidi, – pakartojo Džulija. – Klastingas senas pasipūtėli, kodėl neatsivežei jos čia?

– O, juk supranti, kad negalėjau.

– Kodėl? Mirštu, kaip noriu su ja susipažinti. Tuojau pat paskambinkime jai, pakvieskime atvykti. Ji pamanys, kad mes nenormalūs, jei tokią akimirką paliekame ją vieną.

– Su ja vaikai, – atsakė Braidshedas. – Be to, jūs ir esate nenormalūs, ar ne?

– Ką čia šneki?

Braidshedas pakėlė galvą, iškilmingai pažvelgė į seserį ir toliau kalbėjo kasdienišku, paprastu balsu, tarsi tai, ką sakė, iš esmės nesiskirtų nuo to, apie ką buvo kalbėta anksčiau:

– Negalėjau jos pasikviesti, kol čia tokia padėtis. Taip nedaroma. Juk aš čia tik nuomininkas. Jei šie namai išvis turi šeimininką, tai jis yra Reksas. Jis atsako už tai, kas juose vyksta. Bet Berilės aš čia pakviesti negaliu.

– Nieko nesuprantu, – gana šaižiu balsu ištarė Džulija. Pažvelgiau į ją. Draugiškos pašaipos nebeliko nė ženklo; ji atrodė suklususi, kone išsigandusi. – Juk aišku, kad mudu su Reksu mielai ją priimsime.

– O taip, tuo aš neabejoju. Problema visai kita. – Jis išgėrė portveiną, įsipylė dar ir stumtelėjo grafiną arčiau manęs. – Privalai suprasti, kad Berilė laikosi griežtų katalikiškų pažiūrų, kurias dar sustiprina vidurinės klasės prietarai. Nieku gyvu negalėčiau jos čia atsivežti. Man tikrai nerūpi, kad tu nutarei gyventi nuodėmėje su Reksu, Čarlzu ar jais abiem – visad stengiausi nesigilinti į jūsų *ménage** smulkmenas, – tačiau Berilė jokiu būdu nesutiks viešėti po jūsų stogu.

Džulija pakilo.

– Klausyk, tu, pasipūtęs asile... – prakalbo ji, bet staiga nutilo ir pasuko durų link.

Iš pradžių pamaniau, kad neįstengia suvaldyti juoko, bet priėjęs atidaryti jai durų susirūpinęs pamačiau, jog ji apsiverkusi. Išslydo pro duris, nė nepažvelgusi į mane.

– Gal iš mano žodžių jums pasirodė, kad tai santuoka iš išskaičiavimo, – it niekur nieko ramiai tęsė Braidshedas. – Negaliu garantuoti už Berilę; be abejo, mano finansinis saugumas negalėjo jos nepaveikti. Tiesą sakant, ir pati apie

---

* Ryšio, draugystės, bendro gyvenimo (*pranc.*).

tai užsiminė. Bet mano paties jausmai, leiskite pabrėžti, yra kuo karščiausi.

– Braidi, po šimts, jūs žiauriai įžeidėte Džuliją.

– Nepasakiau nieko tokio, kam ji galėtų paprieštarauti. Tik konstatavau faktus, kuriuos ir pati puikiai žino.

Bibliotekoje Džulijos nebuvo; užlipau į jos kambarį, bet neradau ir ten. Stabtelėjau prie gausiai apkrauto tualetinio staliuko, svarstydamas, ar ji ateis. Staiga pro atvirą langą, į sutemas terasoje plūstančios šviesos sraute, netoli fontano, kuris tuose namuose, rodos, visada traukė ištroškusius paguodos ir atgaivos, pastebėjau akmenų fone šmėstelint balto sijono kraštelį. Buvo beveik visai sutemę. Radau ją tamsiausioje priebėgoje ant medinio suolo, fontano baseiną gaubiančių apkarpytų buksmedžių šešėlyje. Apglėbiau ją, o ji prigludo man prie krūtinės.

– Ar tau čia nešalta?

Ji neatsakė, tik tvirčiau prisispaudė, purtoma kūkčiojimų.

– Brangiausia, kas gi tau? Ko taip įsiskaudinai? Koks tau skirtumas, ką tas kvailys šneka?

– Ne, aš neįsiskaudinau; jokio skirtumo. Tiesiog buvo labai netikėta. Nesijuok iš manęs.

Per dvejus mūsų meilės metus, kone prilygstančius visam gyvenimui, nė karto nebuvau matęs jos tokios sukrėstos ir nė karto nesijaučiau toks bejėgis kuo nors padėti.

– Kaip jis drįsta taip su tavim kalbėti? – tariau. – Kietaširdis veidmainys... – Tačiau nesulaukiau jos pritarimo.

– Ne, – atsakė ji, – ne tai. Jis visiškai teisus. Jie viską žino, Braidis ir ta jo našlė; užsirašė viską juodu ant balto, nusipirko už pensą prie bažnyčios[71]. Ten už pensą galima nusipirkti bet ką, surašytą juodu ant balto, niekas net nepatikrins, ar

sumokėjai, – gal tik senė kitam bažnyčios gale, brazdanti su šluota aplink klausyklas, ar jauna moteris, atėjusi uždegti žvakės prie Septynių sielvartų paveikslo. Nori, įmesk pensą į dėžutę, nori – ne, knygelę gali pasiimti. Ten viskas ir surašyta juodu ant balto.

...Be to, išreikšta vienu žodžiu; vieninteliu lėkštu, negyvu žodžiu, apibrėžiančiu visą gyvenimą.

...„Gyventi nuodėmėje": ne šiaip sau blogai elgtis, kaip padariau aš, išlėkdama į Ameriką – kai žmogus elgiasi blogai, jis žino, kad tai blogai, bet paskui liaujasi taip daręs ir viską pamiršta. Tačiau jie kalba ne apie tai. Ne už tai Braidis mokėjo savo pensą. Jis sako tai, ką galvoja, kaip parašyta juodu ant balto.

...*Gyventi nuodėmėje*, paskendus nuodėmėje, visad būti su ja tarsi su idiotu vaiku, rūpestingai slaugomu, saugomu nuo visko. „Vargšė Džulija, – kalba jie, – ji negali niekur išeiti. Jai reikia rūpintis savo nuodėme." „Gaila, kad jis nemirė tik gimęs, – kalba jie, – užtat dabar labai stiprus. Šitiems vaikams dažnai taip būna. O Džulija taip stropiai slaugo savo mažutę silpnaprotę nuodėmę."

„Dar prieš valandą, – pamaniau aš, – ji sėdėjo saulėlydžio apšviesta, sukiojo vandenyje žiedą ir skaičiavo laimės dienas; dabar, sušvitus žvaigždėms, tilstant paskutiniams pilkiems dienos kuždesiams, šitoks paslaptingo sielvarto pliūpsnis! Kas mums nutiko „paveikslų svetainėje"? Koks šešėlis ant mūsų krito žvakių šviesoje? Du šiurkštūs sakiniai, nuvalkiotas posakis."

Džulija atrodė visai išmušta iš vėžių; jos balsas, tai dusliai ataidintis nuo mano krūtinės, tai suskambantis aiškiai ir garsiai, liejosi paskirais žodžiais ir sakinių nuotrupomis.

– Praeitis ir ateitis; tie metai, kai stengiausi būti gera žmona, cigarų dūmuose, šaškės taukši į lentas, o žaidėjas, lai-

kinai pasišalinęs iš lošimo, pripila visiems vyrams taures; kai stengiausi išnešioti jo kūdikį, draskoma iš vidaus to, kuris jau buvo negyvas; atsiribojau nuo jo, užmiršau jį, atradau tave, dveji metai su tavimi, visa ateitis su tavimi, ateitis su tavimi ar be tavęs, artėja karas, pasaulio pabaiga – nuodėmė.

...Žodis iš tokios senos praeities, iš tų laikų, kai auklė Hokins mezgė prie židinio, kai prie Švenčiausios Širdies degė lempelė. Mudvi su Kordelija sekmadieniais priešpiet ateidavom į mamos kambarį mokytis katekizmo. Mama nešasi mano nuodėmę į bažnyčią, palinkusi po jos našta, su juodų nėrinių vualiu, koplyčioje; aš bėgu su ja į Londoną anksti rytą, dar prieš pakuriant krosnis; nešuosi ją tuščiomis gatvėmis, kur stovi pienininkų poniai, priekinėmis kojomis pasilypėję ant šaligatvio; mama miršta, graužiama mano nuodėmės labiau negu savo mirtinos ligos.

...Mama už ją miršta, ir Kristus miršta už ją, prikaltas už rankų ir kojų; kabo virš mano lovos vaikų miegamajame, metai iš metų kabo tamsiame Farmo gatvės kambarėlyje blizgančio linoleumo grindimis; kabo senoje bažnyčioje, kur tik nukaršusi valytoja išvaiko dulkes, kur dega vienintelė žvakė; kabo vidudienį aukštai ant kalno, apsuptas žmonių ir kareivių, be jokios paguodos, tik acte sumirkyta kempinė ir vagies ištarti geri žodžiai, kabo amžinai; nėra nei vėsaus antkapio, nei įkapių, numestų ant akmens, nei aliejų ir smilkalų tamsiame urve – tik įkaitusi vidudienio saulė ir kauliukai, metami dėl apsiausto be siūlės.

...Kelio atgal nebėra, vartai užrakinti, prie sienų stovi angelai ir šventieji. Išmesta, nebereikalinga, supuvusi; vilklige sergantis senis su dvišake lazda, sutemus iššlubuojantis tikrinti šiukšlių, tikėdamasis rasti ką nors tinkama sau į maišą, ką nors, tinkama parduoti, – ir tas pasidygėjęs nusigręžia.

...Bevardė ir negyva, kaip kūdikis, kurį jie suvyniojo ir išnešė, man nespėjus nė pasižiūrėti.

Paplūdusi ašaromis, ji ilgai kalbėjo, pagaliau nutilo. Aš nieko negalėjau padaryti; plūduriavau nepažįstamoje jūroje, mano rankos ant jos metalu ataustos tunikos sustingo nuo šalčio, akys buvo sausos; tamsoje ji spaudėsi prie manęs, bet aš dvasia buvau jai tolimas, kaip prieš daug metų, kai grįžtant iš stoties prisidegiau jai cigaretę; tolimas kaip anais sausais, negyvais metais senojoje pastoriaus sodyboje, kai negalvojau apie ją, arba kaip klajodamas džiunglėse.

Ašaras sukelia žodžiai; baigusi kalbėti ji netrukus liovėsi ir verkti. Pasitraukė atokiau, paėmė mano nosinę, sudrebėjo, atsistojo.

– Na, – ištarė beveik normaliu balsu, – Braidis moka padaryti staigmeną, ar ne?

Nusekiau paskui ją į namus, į jos kambarį; ji atsisėdo prieš veidrodį.

– Turint galvoje, kad ką tik atsipeikėjau po isterijos priepuolio, – ištarė ji, – sakyčiau, atrodau visai neblogai. – Jos akys buvo neįprastai didelės ir blizgančios, skruostai išblyškę, išskyrus dvi ryškias dėmes, kur jaunystėje tepdavo skaistalus. – Dažniausiai isteriškos moterys atrodo, tarsi būtų smarkiai peršalusios. Kai lipsi žemyn, pirmiausia persirenk marškinius – jie išteplioti ašarom ir lūpų dažais.

– Lipsime žemyn?

– Be abejo, juk negalim palikti vargšo Braidžio vieno jo sužadėtuvių vakarą.

Kai vėl užėjau pas ją, ji tarė:

– Čarlzai, atsiprašau už tą bjaurią sceną. Pati nesuprantu, kas man užėjo.

Braidshedas sėdėjo bibliotekoje, rūkė pypkę ir ramiai skaitė detektyvinį romaną.

– Gražu lauke? Jei būčiau žinojęs, kad ketinate eiti, būčiau ėjęs kartu.

– Šaltoka.

– Tikiuosi, Reksui nebus labai nepatogu iš čia išsikraustyti. Suprantate, Bartono gatvėje mums su trimis vaikais tikrai per ankšta. Be to, Berilei patinka gyventi kaime. Tėtis iškart parašė ir pasisiūlė perrašyti valdas man.

Prisiminiau, kaip Reksas pasveikino mane, pirmą kartą atvykusį į Braidshedą Džulijos kvietimu.

„Labai sėkmingai susitarėme, – tada pasakė jis. – Man puikiausiai tinka. Senis išlaiko valdas, Braidis atlieka žemvaldžio feodalo pareigas, o aš gyvenu visiškai už dyką. Išlaidos – tik maistas ir namie dirbančių tarnų atlyginimai. Sunku būtų sugalvoti geresnes sąlygas, ar ne?“

– Man atrodo, jam bus liūdna išsikraustyti, – tariau.

– O, netruks susirasti kitą patogią vietą, – atsakė Džulija, – galite neabejoti.

– Berilė turi savo baldų, prie kurių yra prisirišusi. Čia jie turbūt nelabai tiktų. Žinot, ąžuolinės komodos, medinės kėdės su pakojomis ir taip toliau. Pamaniau, kad juos būtų galima sustatyti buvusiame mamos kambaryje.

– Taip, ten tinkamiausia vieta.

Brolis ir sesuo, susėdę greta, iki vėlaus vakaro aptarinėjo namų ūkio smulkmenas. „Vos prieš valandą, – pamaniau aš, – tamsiame gyvatvorės prieglobstyje ji kruvinomis ašaromis apraudojo savojo Dievo mirtį; dabar svarsto, kuris kambarys geriau tiks Berilės vaikams – senasis rūkomasis ar buvusi klasė.“ Suvokiau, kad ničnieko nebesuprantu.

– Džulija, – paklausiau, kai Braidshedas nuėjo miegoti, – ar tau teko matyti Holmano Hanto paveikslą „Sąžinė prabudo“?

– Ne.

Prieš kelias dienas bibliotekoje buvau matęs albumą apie prerafaelitus; nuėjęs jį atsinešiau ir perskaičiau Raskino aprašymą[72]. Ji linksmai nusijuokė.

– Tu visiškai teisus. Būtent taip aš pasijutau.

– Bet, brangioji, niekaip negaliu patikėti, kad vien tik Braidžio žodžiai galėjo sukelti šitokius ašarų srautus. Tu jau anksčiau apie tai galvojai.

– Beveik ne, tik retkarčiais; gal dažniau pastaruoju metu, laukiant arkangelo trimito.

– Žinoma, psichologai tai paaiškintų – ankstyvas auklėjimas, kaltės jausmai dėl visokių nesąmonių, kurių tau prigrūdo į galvą vaikų kambaryje. Širdies gilumoje juk supranti, kad visa tai paistalai, ar ne?

– Norėčiau, kad taip būtų!

– Sebastianas kartą man pasakė beveik tokius pat žodžius.

– Žinai, jis grįžo Bažnyčios prieglobstin. Na, bet juk iš tikrųjų ir nebuvo jos palikęs, kitaip negu aš. Aš nuėjau per toli, kelio atgal nebėra, pati puikiausiai suprantu, jei tą turi galvoje sakydamas, jog visa tai vien paistalai. Man beliko viena viltis – daugiau ar mažiau susitvarkyti savo žmogišką gyvenimą, kol pasaulyje dar išliko šiek tiek tvarkos. Todėl ir noriu, kad mudu susituoktume. Norėčiau turėti kūdikį. Bent tai aš dar galiu... Eime vėl į lauką. Mėnulis jau turbūt patekėjo.

Mėnulis buvo pilnas ir ryškus. Apėjome aplink namą; po liepomis Džulija stabtelėjo, susimąsčiusi nusilaužė ilgą šaką, pernykštį ūglį, kuriais buvo apgaubtos lapijos, ir eidama nuplėšė nuo jos lapus, pasidarė vytelę, kaip mėgsta vaikai, bet jos judesiai nebuvo vaikiški – nervingai nudraskiusi lapus ir sutrynusi juos tarp pirštų, pradėjo nagais lupti žievę.

Mudu vėl sustojome prie fontano.

– Primena komediją, – tariau. – Veiksmo vieta: barokinis fontanas didiko dvaro kieme. Pirmas veiksmas: saulė leidžiasi, antras veiksmas: sutemos, trečias veiksmas: mėnesiena. Veikėjai be jokios regimos priežasties vis susirenka prie fontano.

– Komediją?

– Dramą. Tragediją. Farsą. Ką tik nori. Dabar bus susitaikymo scena.

– Prieš tai įvyko kivirčas?

– Nesusipratimai ir susvetimėjimas, antras veiksmas.

– Ak, nekalbėk tokiu bjauriu tonu. Kodėl visur įžvelgi citatas? Kodėl čia turi būti pjesė? Kodėl mano sąžinė turi priminti prerafaelitų paveikslą?

– Aš kitaip nemoku.

– Nekenčiu to.

Jos pyktis buvo toks pat netikėtas, kaip kitos tą vakarą žaibiškai kintančios nuotaikos. Staiga ji šėrė vytele man per veidą; smūgis buvo stiprus, skaudus, iš visų jėgų.

– Dabar matai, kaip nekenčiu?

Ir šėrė dar kartą.

– Gerai, – atsakiau, – tęsk.

Jau pakėlusi ranką, ji staiga sustingo, paskui sviedė nebaigtą lupti vytelę į vandenį, kur ji plūduriavo, baltai ir juodai švytėdama mėnesienoje.

– Skaudėjo?

– Taip.

– Tikrai?.. Ar aš...

Jos įniršis akimirksniu pranyko; skruostu pajutau vėl prapliupusias ašaras. Atitraukiau ją ištiestos rankos atstumu, ji nuleido galvą, kaip katė skruostu glostydama ant savo peties gulinčią mano ranką, bet, kitaip negu katė, vilgydama ją ašaromis.

– Katė ant įkaitusio stogo, – tariau.

– Paršas!

Ji pamėgino kąsti man į ranką, bet aš jos neatitraukiau, ir ji, prisilietusi dantimis, užuot kandusi, ją pabučiavo, paskui lyžtelėjo.

– Katė mėnesienoje.

Ši jos nuotaika man buvo pažįstama. Pasukome atgal namo. Įėjus į apšviestą vestibiulį, ji ištarė:

– Vargšas veidelis, – ir palietė kirčių žymes. – Rytoj jos bus matyti?

– Manau, taip.

– Čarlzai, aš kraustausi iš proto? Kas šiąnakt atsitiko? Aš taip pavargau.

Ji nusižiovavo; žiovavo ilgai, nebegalėdama liautis. Atsisėdo prie tualetinio staliuko nuleidusi galvą, paslėpusi veidą po apkritusiais plaukais, bejėgiškai žiovaudama; kai pakėlė galvą, per petį veidrodyje pamačiau jos veidą, apsvaigusį iš nuovargio, tarsi iš mūšio lauko besitraukiančio kareivio, o šalia – savąjį, perrėžtą dviem ryškiai raudonais dryžiais.

– Taip pavargau, – pakartojo ji, nusitraukdama auksinę tuniką ir paleisdama ją kristi ant grindų, – pavargau, išprotėjau ir esu niekam tikusi.

Padėjau jai atsigulti; akis uždengė mėlyni vokai, blyškios lūpos ant pagalvės sujudėjo, bet nežinia, ar linkėjo man labos nakties, ar murmėjo maldą – vaikų kambaryje išmoktus žodžius, grįžusius pas ją prieblandos pasaulyje tarp sielvarto ir miego, senovinį maldingumo ritmą, paveldėtą iš auklės Hokins, išsaugotą per visas kalbos permainas šimtmečių šnabždesiais prieš užmiegant nuo neatmenamų laikų, kai piligrimai vakarais nubalnodavo arklius.

Kitą vakarą su mumis buvo Reksas ir jo bičiuliai politikai.

– Jie nekariaus.

– Jie nemoka kariauti. Neturi nei pinigų, nei naftos.

– Neturi volframo, neturi vyrų.

– Jiems neužteks drąsos.

– Jie jau dabar bijo.

– Bijo prancūzų, bijo čekų, bijo slovakų, bijo mūsų.

– Tai blefas.

– Aišku, blefas. Kur jų volframas? Kur manganas?

– Kur jų chromas?

– Klausykit, ką aš jums pasakysiu...

– Paklausykit, paklausykit, čia bus geras. Reksai, papasakok jiems.

– ...Toks mano draugas visai neseniai važiavo automobiliu per Švarcvaldą, ką tik grįžo ir papasakojo man šitą istoriją, kai žaidėme golfą. Tai štai, tas draugas važiuoja sau šalutiniu keliu ir įsuka į greitkelį. Ir ką jis ten mato – karinį konvojų. Nebegalėjo sustoti, įvažiavo tiesiai į tanką, visu greičiu. Jau manė – galas... Palaukit, dabar bus juokingiausia.

– Jau juokinga.

– Automobilis pervažiavo kiaurai tanką, net dažų nenubraukė. Kaip manot, kas ten buvo? Tankas pasirodė iš audeklo – dažytas audeklas, užtemptas ant bambuko rėmo.

– Jie neturi plieno.

– Neturi įrankių. Trūksta darbo jėgos. Gyvena pusbadžiu. Visi liesi kaip šmėklos. Vaikai nušašę.

– Moterys nevaisingos.

– Vyrai impotentai.

– Jiems trūksta gydytojų.

– Gydytojai buvo žydai.

– Dabar siautėja džiova.

– Ir sifilis.

– Gėringas mano draugui sakė...

– Gėbelsas mano draugui sakė...

– Ribentropas man sakė, kad kariuomenės vadai tol laikė Hitlerį valdžioje, kol jis jiems viską gaudavo už dyką. Vos tik kas nors prieš jį sukils, jam galas. Kariuomenė jį sušaudys.

– Liberalai jį pakars.

– Komunistai jį sudraskys į gabalus.
– Jis pats pasidarys galą.
– Jau būtų pasidaręs, jei ne Čemberlenas[73].
– Jei ne Halifaksas[74].
– Jei ne seras Semiuelis Horas[75].
– Ir 1922 m. komitetas[76].
– Taikos pažadas[77].
– Užsienio reikalų ministerija.
– Niujorko bankai.
– Reikia vieno – tvirtos, protingos politinės pozicijos.
– Tokios kaip Rekso.
– Ir kaip mano.
– Mes galim pasiūlyti Europai tvirtą, protingą poziciją. Europa laukia Rekso kalbos.
– Ir mano.
– Ir mano kalbos. Taiką mylintys pasaulio žmonės, vienykitės. Vokietija pakils iš pelenų, pakils ir Austrija. Pakils ir čekai su slovakais.
– Laukia Rekso kalbos ir mano kalbos.
– Gal sumetam kortom? Kas nori viskio? O didžiųjų cigarų? Ei, judu išeinate?
– Taip, Reksai, – atsakė Džulija. – Mudu su Čarlzu einame pasivaikščioti mėnesienoje.

Išeidami uždarėme stiklines duris ir balsai nutilo; mėnesiena tarsi šarma baltavo terasoje, mūsų ausis pasiekė fontano muzika, tarsi terasos akmeninė baliustrada būtų Trojos sienos, o nutilusiame parke stovėtų graikų palapinės, kuriose miega Kresidė[78].
– Kelios dienos, keli mėnesiai.
– Negalima tuščiai gaišti laiko.
– Nuo mėnulio patekėjimo iki laidos – visas gyvenimas. Paskui tamsa.

Ketvirtas skyrius

– Vaikai, žinoma, liks su Selija.

– Be abejo.

– Na, o kaip Senoji pastoriaus sodyba? Vargu ar judu su Džulija norėsite apsigyventi prie pat mūsų? Juk žinai, vaikams tai namai. Robinas iki dėdės mirties neturi kur gyventi. Be to, studija tu net nepasinaudojai, tiesa? Robinas neseniai kalbėjo, kad ten galima įrengti puikų žaidimų kambarį – vietos pakaks net badmintonui.

– Tegu Robinas turi Senąją sodybą.

– Dabar apie pinigus; suprantama, Selija su Robinu sau nieko nenori, bet reikia pagalvoti apie vaikų išsilavinimą.

– Aš tai sutvarkysiu. Pakalbėsiu su advokatu.

– Na, tai tada manau, kad viskas, – baigė Mulkasteris. – Žinai, gyvenime nemažai prisižiūrėjau skyrybų, bet tokios sėkmingos visiems baigties dar nebuvau matęs. Beveik visada, kad ir kokie draugiški žmonės būtų iš pradžių, vos tik pradeda aptarinėti smulkmenas, kivirčų nepavyksta išvengti. Tiesa, nebijau tau pasakyti, kad per pastaruosius porą metų ne kartą pamaniau, kad tu su Selija nelabai gražiai elgiesi. Sunku spręsti apie savo paties seserį, bet man ji visad atrodė labai graži mergina – bet kuris vyrukas džiaugtųsi gavęs tokią žmoną, o dar linkusią prie meno, visai kaip tu. Tačiau turiu pripažinti, jog tu moki pasirinkti. Nuo seno jutau silpnybę Džulijai. Na, žodžiu, taip susiklostė, kad visi liko patenkinti. Robinas jau daugiau kaip metus kraustosi iš proto dėl Selijos. Tu jį pažįsti?

– Ne per geriausiai. Pamenu, buvo toks spuoguotas pienburnis.

– O, šito tai nepasakyčiau. Na taip, jis jaunesnis, bet svarbiausia, kad Džondžonas ir Karolina jį tiesiog dievina. Tavo vaikai tiesiog nuostabūs, Čarlzai. Perduok Džulijai linkėjimų, primink senus laikus ir palinkėk nuo manęs sėkmės.

– Tai skiriesi, – tarė tėvas. – Ar manai, kad reikia, juk tiek metų laimingai gyvenot?

– Žinai, labai laimingi mes niekada nebuvom.

– Ne? Tikrai ne? Puikiausiai atsimenu, kaip per praėjusias Kalėdas mačiau judu drauge, tada dar pamaniau, kokie laimingi atrodote, kažin, kodėl? Žinai, o juk pats netrukus pamatysi, kaip nepaprasta atversti naują lapą. Kiek tau dabar – trisdešimt ketveri? Anaiptol ne laikas pradėti gyventi iš naujo. Turėtum jau būti išsidūkęs. Turi planų?

– Taip. Kai tik gausiu skyrybų patvirtinimą, vesiu dar kartą.

– Na, man tai atrodo visiškai nesąmonė. Galiu suprasti, kai žmogus gailisi vedęs ir stengiasi ištrūkti iš tokios padėties – nors aš pats niekad taip nesijaučiau, – bet tik paskutinis beprotis, nusikratęs vienos žmonos, tuojau pat čiups kitą. Selija su manim elgėsi be priekaištų. Tam tikru atžvilgiu buvau prie jos prisirišęs. Jei neįstengei būti laimingas su ja, tai kokio perkūno tikiesi būti laimingas su kuo nors kitu? Paklausyk mano patarimo, mielas berniuk, mesk šitą kvailą sumanymą.

– Kuo čia dėti mudu su Džulija? – paklausė Reksas. – Jei Selija nori dar kartą ištekėti – puiku, tegul. Tai jūsų abiejų reikalas. Bet mes su Džulija, mano manymu, visai neblogai gyvenam. Negali sakyti, kad aš su ja blogai elgiuosi. Pažįstu daug vyrukų, kurie parodytų charakterį. O aš – pasaulio matęs žmogus. Be to, ir pats turiu ką veikti. Bet skyrybos –

tai visai kas kita, dar negirdėjau, kad skyrybos būtų kam išėjusios į gera.

– Tai judviejų su Džulija reikalas.

– O, Džulija labai jų nori. Aš ko tikėjausi – maniau, gal jums pavyks ją perkalbėti? Kiek įmanydamas stengiausi jums netrukdyti; jei per daug kišausi, tik pasakykit – jokių problemų. Bet šiuo metu permainų man per daug: Braidis nori, kad išsikraustyčiau iš namų, aš tuo visai nesidžiaugiu, be to, turiu kitų rūpesčių.

Artėjo Rekso socialinės karjeros atomazga. Reikalai klostėsi ne taip sklandžiai, kaip jis tikėjosi. Nieko neišmanau apie finansus, bet girdėjau šnekant, neva užkietėję konservatoriai gan kreivai žiūri į jo verslo sandorius; atsirūgo jam net gerosios savybės – impulsyvumas ir dosnumas, nes apie jo pobūvius Braidshede ėmė sklisti kalbos. Apie jį per dažnai rašė laikraščiuose, jis palaikė gerus santykius su žiniasklaidos valdovais ir liūdnaakiais, besišypsančiais jų pakalikais; sakydamas kalbas, būtinai ištardavo ką nors, iš ko Laivyno gatvės profesionalai[79] sukurdavo „naujieną“, o partijos vadovybė anaiptol tuo nesidžiaugė; tik karas galėjo pataisyti pašlijusią Rekso padėtį ir iškelti jį į valdžią. Skyrybos nepadarytų jam didesnės žalos, bet lošdamas tokį rimtą lošimą jis neturėjo laiko dairytis į šalis.

– Jei Džulija taip nori skyrybų, tikriausiai teks sutikti, – tarė jis. – Bet blogesnio laiko net norėdama nebūtų galėjusi pasirinkti. Čarlzai, būkite draugas, paprašykite jos, kad dar šiek tiek pakentėtų.

– Braidžio našlė man ir sako: „Tai jūs ketinate išsiskirti su vienu anksčiau išsiskyrusiu vyru ir ištekėti už kito. Žinot, brangioji – ji gal dvidešimt kartų mane pavadino „brangiąja“, – man tai atrodo labai sudėtinga, bet ne pirmą

kartą pastebiu, kad visose katalikų šeimose esama bent po vieną atskilėlį, ir dažnai tai patys geriausi žmonės."

Džulija ką tik grįžo iš kviestinių pietų, kuriuos Braidžio sužadėtuvių garbei rengė ledi Roskomon.

– Kokia ji?

– Didinga ir įkūni, aišku, vulgari; prikimęs balsas, didelė burna, mažos akys, dažyti plaukai – be to, spėju, pamelavo Braidžiui apie savo amžių. Jai mažiausiai keturiasdešimt penkeri. Nemanau, kad dar pagimdys įpėdinį. Braidis negali nuo jos akių atitraukti. Visą laiką, kol pietavome, tiesiog nepadoriai ja grožėjosi.

– Draugiška?

– Na, žinoma, draugiška, nors žiūri šiek tiek iš aukšto. Supranti, būdama admirolo žmona tikriausiai įprato visiems vadovauti, vaikyti puskarininkius ir klausytis, kaip jai meilikauja jauni karininkiukai, svajojantys prasimušti. Žinoma, pas tetą Fanę karalienės vaidinti nepajėgė, todėl sutiko mane kaip paklydusią avį ir labai tuo apsidžiaugė. Net, sakyčiau, karštai panoro susidraugauti, klausinėjo patarimų apie parduotuves ir panašius dalykus, gan pabrėžtinai pareiškė trokštanti ir toliau su manimi matytis *Londone*. Manau, skrupulai jai trukdo tik nakvoti su manim po vienu stogu. O skrybėlaičių salone, pas kirpėją ar pietaujant *Ritz* būsiu visai nepavojinga. Ir išvis, skrupulų turi tik Braidis; pati našlė kieta kaip titnagas.

– Ji ir jam vadovauja?

– Kol kas dar nelabai. Jis, vargšelis, pastėręs iš meilės, nelabai susivokia, kur esąs. Ji paprasta, geros širdies moteris, nori, kad jos vaikai augtų geruose namuose, ir niekam neleis jai sutrukdyti. Kol kas labiausiai kliaujasi religijos korta. Spėju, kai viskas aprims, su ja bus lengviau susitarti.

Mūsų draugai daug kalbėjo apie abejas skyrybas; net tą visuotinės sumaišties vasarą išliko kampelių, kuriuose labiau-

siai domėtasi asmeniškais reikalais. Mano žmona paskleidė nuomonę, kad dėl to, kas įvyko, ją derėtų sveikinti, o mane – kaltinti, kad ji elgėsi nepriekaištingai ir ištvėrė gerokai ilgiau, negu bet kas kitas galėtų jos vietoje. Robinas septyneriais metais jaunesnis už Seliją ir, tiesą sakant, visiškas piemuo, šnibždėtasi pakampėse, tačiau be galo jai, vargšei, atsidavęs, o ji po sunkių išgyvenimų to nusipelno. Mudviejų su Džulija romanas pripažintas sena istorija.

– Kalbant tiesiai ir šiurkščiai, – tarė pusbrolis Džasperas, tarsi bent kartą gyvenime būtų kalbėjęs kitaip, – nesuprantu, kam jums išvis reikia tuoktis.

Praėjo vasara, apsvaigę nuo įkarščio žmonės garsiai sveikino iš Miuncheno grįžusį Nevilį Čemberleną[80], Reksas Bendruomenių rūmuose pasakė tūžmingą kalbą, kuri lėmė jo tolesnį likimą, tačiau koks tas likimas bus, tuo metu dar nebuvo aišku. Džulijos šeimai atstovaujantys advokatai, kurių kontora buvo pilnutėlė juodų skardinių dėžių su užrašu „Markizas Marčmeinas“, pradėjo lėtą jos skyrybų procesą; gerokai greitesnė mano pasamdyta bendrovė, įsikūrusi tame pačiame pastate, reikalus sprendė nepalyginti žvaliau. Būtinai reikėjo oficialiai patvirtinti, kad Reksas su Džulija tam tikrą laiką gyvena atskirai, o kadangi jos namai tebebuvo Braidshedas, ji ten ir pasiliko; Reksas su daiktais ir kamerdineriu persikraustė į namą Londone. Mudu su Džulija tyčia aptiko vienu du mano bute, užfiksavo liudytojų parodymus. Buvo paskelbta Braidshedo vestuvių data, pačioje Kalėdų atostogų pradžioje, kad galėtų dalyvauti būsimi įvaikiai.

Vieną lapkričio pavakarę mudu su Džulija stovėjome svetainėje prie lango ir žiūrėjome, kaip vėjas sklaisto liepų šakas, šluoja geltonus lapus, švaisto juos po terasą bei vejas, stumia per balas ir šlapią žolę, lipdo prie sienų ir langų, galiausiai sustumia pasieniuose į permirkusias šūsnis.

– Pavasarį jų nebematysime, – tarė Džulija, – o gal jau ir visai niekada.

– Jau kartą, – pasakiau aš, – esu iš čia išvažiavęs, manydamas, kad niekada nebegrįšiu.

– Galbūt, po daugelio metų – į tai, kas dar bus likę, ir mes – tokie, kokie išliksime...

Sutemų pripildytame kambaryje mums už nugarų atsidarė ir užsidarė durys. Apšviestas židinio liepsnos, Vilkoksas įžengė į prieblandą prie aukštų langų.

– Jūsų prakilnybe, telefonu gavome žinią nuo ledi Kordelijos.

– Ledi Kordelijos! Kur ji?

– Londone, jūsų prakilnybe.

– Vilkoksai, tai puiku! Ar parvažiuos namo?

– Ką tik išvažiavo į stotį. Bus čia po vakarienės.

– Nemačiau jos dvylika metų, – pasakiau aš; nuo to vakaro, kai mudu drauge vakarieniavome ir ji kalbėjo apie tapimą vienuole, kai aš nutapiau Marčmeinų namo svetainės paveikslą. – Buvo žavus vaikas.

– Keistas jos gyvenimas. Iš pradžių vienuolynas, paskui, kai iš to nieko neišėjo, Ispanijos karas. Nuo to laiko jos nemačiau. Kitos merginos, išvažiavusios ten vairuoti greitosios pagalbos automobilių, karui pasibaigus sugrįžo, bet ji pasiliko – padėjo pabėgėliams grįžti namo, rūpinosi karo belaisviais. Keista mergina. Žinai, išaugusi tikrai netapo gražuole.

– Ji žino apie mus?

– Taip, parašė man labai mielą laišką.

Buvo skaudu galvoti, kad Kordelija išaugusi „tikrai netapo gražuole“; skaudu manyti, kad liepsningą savo meilę eikvoja kraujo serumo injekcijoms ir milteliams nuo utėlių. Kai ji pagaliau atvažiavo, pavargusi po kelionės, gerokai apskurusi,

visu elgesiu aiškiausiai rodydama neturinti tikslo kam nors patikti, man ji pasirodė tikrai negraži. Keista, svarsčiau, kaip tos pačios dedamosios dalys, sumaišytos nevienodomis proporcijomis, sukūrė Braidshedą, Sebastianą, Džuliją ir ją. Vos pažvelgus buvo matyti, kad ji jų sesuo, bet neturėjo nei Džulijos ir Sebastiano gracijos, nei Braidshedo orumo. Buvo dalykiška ir guvi, pripratusi tvarkytis pabėgėlių stovyklose ir pirmosios pagalbos punktuose, tiek prisižiūrėjusi baisingų kančių, kad prarado gebėjimą džiaugtis subtilesniais malonumais. Atrodė vyresnė negu dvidešimt šešerių – sunkus gyvenimas ją užgrūdino, nuolatinis bendravimas svetima kalba išdildė grakščius kalbos niuansus; kai praskėtusi kojas atsisėdo prie židinio ir ištarė: „Kaip gera namie“, jos žodžiai nuskambėjo tarsi patogiai ant savo pakloto įsitaisiusio šuns atodūsis.

Tokie buvo pirmojo pusvalandžio įspūdžiai, paryškinti kontrasto su balta Džulijos oda, šilkais, brangakmeniais puošta šukuosena bei mano atsiminimais apie Kordeliją vaikystėje.

– Mano darbas Ispanijoje baigtas, – kalbėjo ji, – valdžia buvo labai mandagi, gražiai už viską padėkojo, įteikė medalį ir kuo greičiau išsiuntė lauk. Panašu, kad netrukus ir čia bus per akis panašaus darbo.

Paskui paklausė:

– Ar dar ne per vėlu užeiti pas auklę?

– Ne, ji sėdi iki vėlumos, klausosi radijo.

Visi trys užlipome viršun, į senąjį vaikų kambarį. Mudu su Džulija kasdien ten užeidavome. Auklė Hokins ir mano tėvas buvo du žmonės, kurie visiškai nesikeitė: neatrodė nė trupučio vyresni negu prisiminiau iš jaunystės. Prie negausaus auklės Hokins širdžiai mielų daiktų rinkinio – rožinio, aristokratų genealogijos žinyno, kurio raudonus auksuotus

viršelius saugojo tvarkingas rudo popieriaus aplankalas, fotografijų ir atostogų suvenyrų, – prisidėjo ant stalo stovintis radijo imtuvas. Kai mudu su Džulija jai pranešėme, kad ketiname susituokti, ji atsakė: „Na, brangieji, linkiu jums didžiausios laimės“, nes religija jai neleido abejoti Džulijos poelgiais.

Braidshedas niekad nebuvo auklės numylėtinis; žinią apie jo sužadėtuves ji sutiko žodžiais: „Tikrai ilgai užtruko, kol pagaliau apsisprendė, – o kai peržiūrėjusi Debreto žinyną nerado jokios užuominos apie ponios Maspret giminę, dar pridūrė: – Tikriausiai ji bus jį suvysčiusi.“

Radome ją, kaip visada vakarais, sėdinčią prie židinio, šalia pasistačiusią arbatinuką, neriančią vilnonį patiesalą.

– Žinojau, kad ateisite, – pasakė ji. – Ponas Vilkoksas atsiuntė merginą, kad praneštų, jog grįžtate.

– Atvežiau jums nėrinių.

– O, brangioji, kaip malonu. Lygiai tokius pat jos prakilnybė užsidėdavo per mišias. Nors niekaip nesuprantu, kam juos dažo juodai, juk nėriniai turėtų būti balti. Labai ačiū už lauktuves.

– Aukle, ar galiu išjungti radiją?

– Na, žinoma; taip apsidžiaugiau jus pamačiusi, kad visai pamiršau, jog jis įjungtas. Ką čia pasidarėte plaukams?

– Žinau, atrodo baisiai. Dabar, kai jau grįžau, turėsiu kuo greičiau juos susitvarkyti. Mieloji aukle.

Mums sėdint, šnekučiuojantis, Kordelijai stebint visus geraširdiškomis akimis, aš pamažu suvokiau, kad ir ji spindi savotišku grožiu.

– Prieš mėnesį mačiau Sebastianą.

– Kaip ilgai jo nebuvo! Ar sveikas?

– Nelabai. Todėl ir buvau pas jį. Ispanija visai netoli nuo Tuniso. Jis ten prisiglaudė pas vienuolius.

– Tikiuosi, jį gerai prižiūri. Manau, nelengvas darbas. Per Kalėdas visad atsiunčia sveikinimą, bet tai juk ne tas pats, kaip žinoti, kad jis grįžo namo. Niekaip nesuprantu, ko jūs visi amžinai lakstote po tuos užsienius. Visai kaip jo prakilnybė. Kai prasidėjo tos kalbos apie karo su Miunchenu pradžią, pasakiau sau: „Visi užsienyje – Kordelija, Sebastianas, jo prakilnybė – jiems gali kilti visokių nepatogumų."

– Mėginau įkalbėti, kad važiuotų su manim namo, bet jis nesutiko. Žinot, užsiaugino barzdą ir pasidarė labai religingas.

– Niekaip nepatikėsiu, net jei savo akimis pamatyčiau. Visad buvo tikras pagoniūkštis. Tai Braidshedas svajojo būti dvasininku, ne Sebastianas. Ir dar barzdotas, jūs tik pagalvokit, o juk buvo tokio gražaus, šviesaus veido, visad atrodė švarutis, net kai nesiprausdavo visą dieną, užtat Braidshedui nieko nebuvo įmanoma padaryti, šveisk nešveitusi.

– Net baisu pagalvoti, – kartą tarė man Džulija, – kad tu visiškai užmiršai Sebastianą.

– Jis buvo pirmtakas.

– Taip sakei per audrą. Paskui pagalvojau – o gal aš irgi tik pirmtakė?

„Gal, – pamaniau, jos žodžiams tebesiplaikstant tarp mūsų tarsi cigaretės dūmų gijoms – mintis juk blėsta ir išnyksta be pėdsako, kaip dūmelis, – gal visos mūsų meilės tėra tik užuominos ir simboliai, atsitiktiniai žodžiai, įrėžti ant vartelių ir grindinio akmenų vargingame kelyje, kuriuo anksčiau keliavo kiti; gal mudu esame tik vaizdiniai, ir kartais mus apglėbiantį liūdesį sukelia nepasitenkinimas ieškojimu – abu stengiamės įžvelgti vienas kitame šmėstelintį nepagaunamą šešėlį, visad išnykstantį už kampo, visad vienu ar dviem žingsniais aplenkiantį mus."

Aš nepamiršau Sebastiano. Jis kasdien buvo su manimi Džulijoje; tiksliau, anomis seniai praėjusiomis Arkadijos dienomis aš kitados jame pažinau Džuliją.

– Menka paguoda, – atsakė ji, kai pamėginau tai paaiškinti. – Kaip galiu būti tikra, kad staiga nepasirodysiu esanti kas nors kitas? Manau, tai paprasčiausia dingstis mane mesti.

Aš nepamiršau Sebastiano, jo atminimą saugojo kiekvienas namo akmuo, o išgirdęs Kordeliją pasakojant, kad matė jį prieš mėnesį, nebegalėjau galvoti apie nieką kitą, tik apie prarastąjį draugą. Kai išėjome iš vaikų kambario, tariau:

– Noriu viską sužinoti apie Sebastianą.

– Rytoj. Ilgai pasakoti.

Rytojaus dieną, išėjus pasivaikščioti po vėjuotą parką, ji man papasakojo:

– Išgirdau, kad jis miršta, – kalbėjo. – Burgose pranešė toks žurnalistas, ką tik atvykęs iš Šiaurės Afrikos. Neva valkatą ir bastūną, pavarde Flaitas, kuris, pasak kalbų, esąs anglų lordas, vienuoliai aptiko mirštantį badu ir priėmė į vienuolyną netoli Kartagenos. Taip man papasakojo. Žinojau, kad tai negali būti tiesa, – mes mažai rūpinomės Sebastianu, tačiau pinigų visad siųsdavome, – bet iškart išvažiavau.

...Pasirodė, kad jį rasti visai lengva. Nuėjau tiesiai į konsulatą, ten apie jį viską žinojo: guli vieno misijų centro ligoninėje. Konsulas pasakojo, kad Sebastianas vieną gražią dieną atvažiavo į Tunisą autobusu iš Alžyro ir pasiprašė misionierių, kad jį priimtų broliu pasauliečiu. Vienuoliai tik pažvelgė į jį ir iškart atsisakė. Tada jis pradėjo gerti. Gyveno viešbutėlyje pačiame arabų kvartalo pakraštyje. Vėliau buvau nuėjusi pasižiūrėti: baras, virš jo keli kambariai, šeimininkas graikas, dvokia įkaitintu aliejumi, česnakais, vynu, senais

drabužiais; ten dažnai renkasi smulkūs graikų prekiautojai, žaidžia šaškėmis, klausosi radijo. Sebastianas tame bute praleido mėnesį, gėrė graikišką absentą, kartais kur nors išeidavo, jie nežino kur, grįžęs vėl gėrė. Šeimininkai baiminosi, kad jis paklius į pavojų, todėl mėgino pasekti, bet jis eidavo tik į bažnyčią arba automobiliu važiuodavo į vienuolyną už miesto. Ten jį mylėjo. Suprantate, jį iki šiol pamilsta visur, kur jis atsiduria, nesvarbu, kokiõs būtų būklės. Šito jis niekada nepraras. Kad būtumėte girdėję, kaip viešbučio šeimininkas ir jo šeimos nariai apie jį kalbėjo – skruostais riedėjo ašaros kaip pupos; aišku, jie išviliojo iš jo visus pinigus, iki paskutinio skatiko, bet nepaliko be priežiūros, stengėsi, kad nebūtų nevalgęs. Tai, kad jis nevalgo, juos labiausiai sukrėtė – turi tiek pinigų, o pats baisiai liesas. Kol mes ten sėdėjome ir kalbėjomės labai keista prancūzų kalba, buvo užėję keli gyventojai, ir visi pasakojo tą patį: koks *geras* žmogus, kalbėjo jie, labai liūdna matyti, kaip nusirito. Labai peikė šeimą, kad paliko jį tokioje bėdoje: pas mus žmogui taip niekad neatsitiktų, sakė jie, ir turbūt neklydo.

...Na, bet tai buvo vėliau; iš konsulato nuėjau tiesiai į vienuolyną, pas vyresnįjį. Tai buvo niūrus senas olandas, penkiasdešimt metų gyvenęs Centrinėje Afrikoje. Jis man papasakojo kitą istorijos dalį: Sebastianas, kaip pasakojo konsulas, iš tiesų atėjo pas juos su lagaminu, apaugęs barzda, ir pasiprašė priimamas broliu pasauliečiu. „Jis buvo kuo rimčiausiai nusiteikęs, – sakė vyresnysis (Kordelija pamėgdžiojo gomurinę jo tartį; prisiminiau, kad ji dar mokykloje puikiai mokėjo mėgdžioti), – prašau, nemanykite, kad tuo suabejojome, ne – jis visiškai sveiko proto ir kalbėjo rimtai.“ Norėjo vykti į džiunglių gilumą, kuo toliau nuo visko, pas primityviausias tauteles, žmogėdras. Vyresnysis atsakė: „Mes neturime misijų pas žmogėdras.“ Sebastianas tarė:

gerai, tada tiks pigmėjai ar šiaip koks laukinių kaimelis prie upės, o gal raupsuotieji, taip, raupsuotieji būtų geriausia. Vyresnysis atsakė: „Raupsuotųjų turime per akis, bet jie gyvena mūsų gyvenvietėse su gydytojais ir vienuolėmis. Ten griežta tvarka." Sebastianas vėl susimąstė ir tarė, kad gal vis dėlto jam reikia ne raupsuotųjų; ar neatsirastų kokios bažnytėlės prie upės – suprantat, jam vis tiek reikėjo upės, – kurią galėtų prižiūrėti, kai kunigas išvyks? Vyresnysis atsakė: „Taip, tokių bažnytėlių yra. Dabar papasakokite man apie save." – „O, aš esu niekas", – atsakė jis. „Mes esame matę visokiausių keistuolių, – Kordelija vėl ėmėsi mėgdžioti, – ir jis, be abejo, tikras keistuolis, tačiau jo ketinimai labai rimti." Vyresnysis papasakojo apie noviciatą, apie mokymą ir tarė: „Jūs nebe jaunuolis. Ir neatrodo, kad būtumėte stiprios sveikatos." Sebastianas atsakė: „Ne, aš nenoriu mokymų. Nenoriu nieko daryti, kam reikėtų mokymų." Vyresnysis tarė: „Bičiuli, jums pačiam reikia misionieriaus", o šis atsakė: „Taip, be abejo." Tada jį išvarė lauk.

...Rytojaus dieną jis vėl sugrįžo. Buvo išgėręs. Pasakė apsisprendęs tapti novicijumi, pasirengęs mokymui. „Gerai, – atsakė vyresnysis, – bet yra dalykų, kurie misionieriui džiunglėse tiesiog uždrausti. Tarp jų ir gėrimas. Tai ne blogiausia, kas gali ištikti, tačiau vis tiek pražūtinga. Aš jį pavariau." Sebastianas vis ateidavo po du ar tris kartus per savaitę, visada girtas, kol galiausiai vyresnysis paliepė vartininkui jo nebeįleisti. Aš pasakiau: „Vargeli, jis tikriausiai jums labai įkyrėjo", bet jie tokių dalykų tiesiog nesupranta. Vyresnysis atsakė paprastai: „Aš nemačiau, kuo dar galėčiau jam padėti, išskyrus maldą." Jis tikrai šventas senis ir atpažįsta tai kituose.

– Šventumą?

– O taip, Čarlzai, jums reikėtų suprasti, kad Sebastianas būtent toks.

...Tai štai, galiausiai Sebastianą rado be sąmonės gulintį prie pagrindinių vartų: jis atėjo pėsčias – šiaip samdydavosi automobilį, – pakrito ir išgulėjo per naktį. Iš pradžių visi manė, kad jis paprasčiausiai girtas, bet paskui pamatė, jog sunkiai serga, ir paguldė į ligoninę; ten jis tebegulėjo, kai atvažiavau.

...Pabuvau su juo porą savaičių, kol ligos krizė praėjo. Jis atrodė baisiai, tikras senis, beveik visai nuplikęs, išsitaršiusia barzda, tačiau toks pat mielas ir malonus kaip anksčiau. Jį paguldė į atskirą palatą: paprastą vienuolyno celę – lova, nukryžiuotasis, baltos sienos. Iš pradžių jis nedaug galėjo kalbėti ir visai nenustebo mane pamatęs; paskui nustebo, bet vis tiek nekalbėjo, ir tik prieš pat man išvažiuojant papasakojo, ką išgyvenęs. Daugiausia kalbėjo apie Kurtą, savo draugą vokietį. Na, jūs jį matėte, tad apie jį viską žinote. Atrodo, bjaurus tipas, bet Sebastianas buvo laimingas, kol galėjo juo rūpintis. Pasakojo, kad jiems su Kurtu gyvenant drauge buvo net beveik metęs gerti. Kurtas susirgo, jo žaizda niekaip negijo. Sebastianas jį išslaugė. Paskui, kai Kurtas pasveiko, jie išvažiavo į Graikiją. Žinot, kaip kartais nutinka vokiečiams, atsidūrusiems antikinės kultūros šalyse – atgimsta padorumo jausmas. Panašu, jog Kurtui taip ir atsitiko. Sebastianas sakė, kad Atėnuose jis elgėsi visai žmoniškai. Paskui pakliuvo į kalėjimą; nesupratau, už ką – atrodo, ne visai dėl savo kaltės, susimušė su kažkokiu pareigūnu. Atsidūręs už grotų, pateko į Vokietijos valdžios akiratį. Tuo metu vokiečiai rinko po įvairias pasaulio šalis išsibarsčiusius savo tautiečius ir stengėsi juos paversti naciais. Kurtas nenorėjo išvažiuoti iš Graikijos, bet graikai jam neleido pasilikti, todėl tiesiai iš kalėjimo jį su dar keliais žaliūkais nuvedė į Vokietijos laivą ir pargabeno namo.

...Sebastianas išvažiavo jo ieškoti, metus nerado jokių pėdsakų. Galiausiai aptiko Kurtą kažkokiame provincijos

miestelyje su smogiko uniforma. Iš pradžių jis nenorėjo Sebastiano nė pažinti, rėkalojo oficialius šūkius apie tautos atgimimą, apie tai, kad jis privalo kovoti už savo šalį ir atrasti prasmę savo rasei skirtoje lemtyje. Tačiau nebuvo tuo giliai įtikėjęs. Šešeri metai, praleisti su Sebastianu, jam davė daugiau negu metai su Hitleriu; galų gale viską metė, prisipažino nekenčiąs Vokietijos ir norįs iš jos ištrūkti. Gal paprasčiausiai vėl įsigeidė gražaus gyvenimo – kai Sebastianas už viską moka, o jam tereikia sėdėti saulėkaitoje Viduržemio jūros pakrantės kavinėje ir žiūrėti, kaip blizgina jo batus. Sebastianas sako, kad tai buvo ne vienintelis motyvas, kad Kurtas Atėnuose šiek tiek subrendo. Gal jis teisus. Žodžiu, Kurtas nusprendė pamėginti ištrūkti. Tačiau nepavyko. Kad ir ką Kurtas darytų, amžinai prisivirdavo košės, sakė Sebastianas. Jį sučiupo ir išsiuntė į koncentracijos stovyklą. Sebastianui nepavyko nei su juo susitikti, nei perduoti žinios, jis neįstengė net sužinoti, kur yra toji stovykla; beveik metus trainiojosi Vokietijoje, vėl pradėjo gerti, kol galiausiai įkaušęs susitiko žmogų, ką tik išleistą iš tos stovyklos, kurioje kalėjo Kurtas, ir sužinojo, jog pačią pirmą savaitę šis pasikorė savo barake.

...Po to Sebastianas nebegalėjo likti Europoje. Jis grįžo į Maroką, kur kitados buvo laimingas, ir pamažėliais nukeliavo iki pakrantės, bastydamasis tai vienur, tai kitur, o vieną gražią dieną, išsiblaivęs – tuo metu jo girtavimo tarpsniai pasidarė gana reguliarūs – sumanė pabėgti pas laukinius. Taip ir pamėgino padaryti.

...Aš jam nesiūliau grįžti namo. Žinojau, kad nenorės, be to, buvo dar per silpnas ginčytis. Kai išvažiavau, atrodė visai patenkintas. Žinoma, jis niekada netaps nei misionieriumi džiunglėse, nei vienuoliu, bet tėvas vyresnysis juo pasirūpins. Vienuoliai sumanė jį priimti vartininko padėjėju; žinote, beveik visuose vienuolynuose gyvena po

keletą panašių priklydėlių – žmonių, kurie pasaulyje gyventi nesugeba, o vienuolyno regulos laikytis neįstengia. Spėju, kad ir aš iš tokių. Bet kadangi negeriu, man lengviau susirasti darbą.

Pasivaikščiodami priėjome akmeninį tiltelį paskutinio, mažiausio tvenkinio papėdėje, po juo patvinę vandenys kriokliuku krito į žemumoje vingiuojantį upelį; toje vietoje kelias suko atgal prie namo. Stabtelėjome prie turėklų, žvelgdami į tamsų vandenį.

– Kadaise turėjau guvernantę, kuri nušoko nuo šio tiltelio ir nusiskandino.

– Taip, žinau.

– Iš kur galėjote žinoti?

– Tai pirmas dalykas, kurį išvis apie jus sužinojau, dar nebuvau jūsų matęs.

– Labai keista...

– Ar jūs Džulijai viską papasakojote apie Sebastianą?

– Svarbiausius dalykus, bet ne visai taip, kaip jums. Suprantate, ji niekada jo nemylėjo taip, kaip mylime mes.

„Mylime." Šis žodis man nuskambėjo kaip priekaištas; Kordelijos pasaulyje žodis „mylėti" neturi būtojo laiko.

– Vargšas Sebastianas! – tariau. – Kaip gaila. Kuo tai baigsis?

– Man atrodo, Čarlzai, galiu jums tiksliai atsakyti. Esu mačiusi į jį panašių žmonių ir tikiu, kad jie labai arti Dievo, labai jam brangūs. Jis toliau gyvens su vienuoliais, sykiu ir priklausydamas, ir nepriklausydamas jų bendruomenei – visiems pažįstamas tipas, nuolat slampinėjantis su šluota ir raktų ryšuliu. Senieji vienuoliai jį labai mėgs, jaunieji novicijai kartais pasišaipys. Visi žinos, kad jis geria; kas mėnesį jis porai trejetui dienų pradings, tada vienuoliai linguos galvas, šypsosis ir įvairiomis tarmėmis sakys: „Senis Sebastianas vėl

užgėrė“, paskui jis sugrįš, išsitaršęs, susigėdęs ir porą dienų labai karštai melsis koplyčioje. Sode tikriausiai įsirengs keletą slėptuvių, kuriose laikys butelius ir retkarčiais slapčiomis iš jų gurkštels. Kai į vienuolyną atvyks angliškai kalbančių svečių, jį kvies, kad juos pavedžiotų, jis bus nepaprastai žavus, prieš išvykdami jie ims klausinėti, kaip čia atsidūrė, tada jis veikiausiai užsimins apie savo aukštą kilmę. Jei gyvens ilgai, kelios misionierių kartos atokiausiuose pasaulio kampeliuose prisimins jį kaip keistą senį, jų mokymo metais buvusį neatskiriama vienuolyno dalimi, ir minės per mišias. Jis susikurs įvairių ekscentriškų pamaldumo praktikų, karštai laikysis jam vienam svarbių garbinimo apeigų; koplyčioje dažniausiai rodysis neįprastu laiku ir neateis tada, kai reikia. Paskui vieną rytą po eilinio užgėrimo jį ras mirštantį prie vartų; atliekant ligonių patepimą, jis vos mirktels akimi, leisdamas suprasti, kad tebeturi sąmonę. Ne toks jau blogas būdas nugyventi gyvenimą.

Aš prisiminiau po žydinčiais kaštonais gulintį jaunuolį su žaisliniu meškiuku.

– Bet ne toks, kokį būčiau numatęs, – atsakiau. – Tačiau gal jis nelabai kenčia?

– O ne, man atrodo, kad labai. Neįmanoma suprasti, kokia kančia būti tokiam luošam – neturėti nei orumo, nei valios. Be kančios niekas nepasiekė šventumo. Jam teko ją priimti tokiu pavidalu... Per kelerius pastaruosius metus aš tiek prisižiūrėjau kančių, ir tiek jų daug netrukus visų laukia. Tai meilės šaltinis... – paskui, nusileidusi mano pagonybei, pridūrė: – Žinote, jis gyvena labai gražioje vietoje, prie jūros, – balti vienuolyno pastatai, varpinė, ilgos daržovių lysvės, kurias vienuoliai laisto saulei leidžiantis.

Nusijuokiau.

– Jūs žinojote, kad aš nesuprasiu?

– Jūs ir Džulija... – atsakė ji. Pasukus eiti link namų, paklausė: – Vakar, kai mane pamatėte, turbūt pagalvojote: „Vargšė Kordelija, buvo tokia žavi mergaitė, o dabar – negraži, dievota senmergė, susirūpinusi labdara"? Ar pamanėte: „Kaip bergždžia"?

Buvo ne laikas apsimetinėti.

– Taip, – atsakiau, – pamaniau. Bet dabar nebežinau, ar tai tiesa.

– Keista, – atsakė ji, – būtent taip aš pamaniau apie judu su Džulija. Kai sėdėjome vaikų kambaryje, pas auklę. „Kokia bergždžia aistra", – pamaniau aš.

Jos balse buvo girdėti švelni, vos juntama pašaipos gaidelė, kurią buvo paveldėjusi iš motinos, tačiau vakare šių žodžių prisiminimas mane verte pervėrė.

Džulija vilkėjo siuvinėtą kinišką chalatą, kurį mėgo dėvėti, kai Braidshede vakarieniaudavome vieni; sunkus ir standus chalato audinys išryškino jos vangų grožį, kaklas grakščiai kilo iš paprastu aukso spalvos kaspinu apsiūtos apykaklės, rankos ramiai gulėjo sterblėje, ant drakonų. Tokią ją džiaugdamasis regėjau daugelį vakarų, o tą vakarą, stebėdamas, kaip ji sėdi tarp židinio ir gaubtu pridengtos lempos, iš meilės jos grožiui neįstengdamas atitraukti akių, staiga pamaniau: „Kada dar esu ją tokią matęs? Kodėl tai man primena kitą regėjimą?" Prisiminiau, kad taip Džulija sėdėjo vandenyno laineryje prieš audrą, taip atrodė, ir suvokiau, jog ji atgavo tai, ką, maniau, bus praradusi visiems laikams – bergždžio sutrikimo išraišką, sakyte sakančią: „Bet juk aš tikrai esu sukurta kažkam kitam?"

Tą naktį pabudau ir gulėjau tamsoje, prisimindamas pokalbį su Kordelija. Kaip pasakiau jai: „Žinojote, kad aš nesuprasiu." Kiek kartų, svarsčiau, gyvenime man teko staiga sustoti tarsi visu greičiu šuoliuojančiam žirgui, išsigandusiam

kliūties, ir trauktis atatupstam, nepaisant skaudžiai rėžiančių pentinų, bijant net pasisukti ton pusėn, net pažvelgti į ją.

Galvoje užgimė dar vienas vaizdinys – trobelė Arktyje, joje tūno vienišas žiemojantis medžiotojas, kailiai, aliejinė lempa, krosnyje spragsi malkos; viduje sausa, švaru, šilta, o už langų siaučia paskutinė žiemos pūga, duris baigia užpustyti sniego krūsnys. Milžiniškas baltas svoris pamažėliais, negirdimai slegia rąstus, virpa neatlaikydamas skląstis, kiekvieną minutę tamsa, supanti baltą pusnį, vis kiečiau užspaudžia duris, o visai greit, kai nurims vėjas ir saulė nušvies apledijusius šlaitus, prasidės atodrėkis, viršuje sujudės ledo luitas, kūlvirsčiais risdamasis žemyn, vis sunkėdamas, kol atrodys, kad griūva visas šlaitas, tada mažytė apšviesta trobelė perskils, sutrupės, išnyks, lavinos nešama nugarmės į tarpeklį.

Penktas skyrius

Mano – tiksliau, mano žmonos, – skyrybų procesas turėjo vykti beveik tuo pačiu metu kaip Braidshedo vestuvės. Džulijos skyrybų bylą ketinta klausyti tik kitoje teismo sesijoje, o kol kas visu smarkumu vyko masinės kraustynės: mano daiktus reikėjo pervežti iš Senosios pastoriaus sodybos į mano butą, žmonos – iš buto į Senąją pastoriaus sodybą, Džulijos – iš Rekso namų ir Braidshedo į mano butą, Rekso – iš Braidshedo į jo namus, o ponios Maspret – iš Falmuto į Braidshedą; visi jautėmės daugiau ar mažiau benamiai, tačiau netikėtai darbus teko sustabdyti, nes lordas Marčmeinas, demonstruodamas tokį pat netikusių dramatiškų veiksmų pomėgį kaip ir jo vyriausias sūnus, pareiškė dėl susiklosčiusios

tarptautinės padėties nutaręs grįžti į Angliją ir paskutinius gyvenimo metus praleisti tėvų namuose.

Vienintelis šeimos narys, kuriam ši permaina galėjo atnešti bent kiek naudos, buvo šioje suirutėje visų liūdnai užmiršta Kordelija. Tiesa, Braidshedas oficialiai leido jai gyventi namuose kaip savuose kiek širdis geis, bet sužinojusi, kad svainė tuojau po vestuvių ketina ten atostogų atsivežti vaikus, prižiūrimus savo sesers ir sesers draugės, Kordelija irgi sumanė išsikraustyti ir kalbėjo apie galimybę savarankiškai įsikurti Londone. Nelyginant Pelenė, ji visai netikėtai virto Braidshedo *châtelaine**, o brolis su žmona, anksčiau neabejoję po keleto dienų tapsią vienvaldžiais jo šeimininkais, liko be pastogės; išspausdintus, parengtus pasirašyti nuosavybės perdavimo dokumentus teko vėl susukti į ritinius, perrišti kaspinais ir sukrauti atgal į juodą skardos dėžę Linkolno advokatų kolegijoje. Poniai Maspret tai buvo skaudus smūgis: ji nebuvo labai ambicinga moteris ir būtų mielai pasitenkinusi ne tokiu didingu jaunikiu kaip Braidshedas, bet nuoširdžiai troško turėti savo namus, į kuriuos Kalėdoms galėtų parsivežti vaikus. Namai Falmute stovėjo tušti, parengti parduoti; be to, ponia Maspret išsikraustydama, suprantama, visiems papasakojo apie jos laukiantį naują būstą – žodžiu, sugrįžti nebuvo galima. Teko skubomis pernešti jos baldus iš ledi Marčmein kambario į nenaudojamą karietų sandėlį ir išsinuomoti mebliuotą vilą Torkyje. Kaip jau sakiau, ji nebuvo perdėm ambicinga, bet po didžių lūkesčių toks staigus krytis ją sutrikdė. Kaimiečiai, pasamdyti papuošti dvaro jaunavedžių pasirodymui, ėmė ardyti puošmenose įpintas raides B ir keisti jas raide M, o ant herbinių karūnų smaigalių teko pridėti rutuliukų bei žemuogių lapų[81] – ruoštasi lordo Marčmeino grįžimui.

---

* Visateise namų šeimininke (*pranc.*).

Pirmiesiems apie jo ketinimą buvo pranešta advokatams, paskui Kordelijai, tada Džulijai ir man – viena po kitos ateinančiomis, viena kitai prieštaraujančiomis telegramomis. Lordas Marčmeinas spės atvykti į vestuves; jis atvyks po vestuvių, pakeliui susitikęs su lordu ir ledi Braidshedais Paryžiuje; ne, susitiks su jais Romoje. Dėl prastos sveikatos jis visai negali keliauti; netrukus išvyksta; nemaloniai prisimena Braidshede praleistas žiemas ir atvažiuos tik pavasariui įpusėjus, kai bus atnaujinta šildymo sistema; atvyksta vienas; parsiveža iš Italijos tarnus; nenori, kad kam nors būtų pranešta apie jo grįžimą ir ketina gyventi visiškai užsidaręs; grįžęs iškels puotą. Galiausiai buvo paskelbta data, sausio mėnesį, ir paaiškėjo, kad ji teisinga.

Keliomis dienomis anksčiau už jį atvyko Plenderis, ir tai sukėlė šiokių tokių sunkumų. Plenderis nepriklausė Braidshedo tarnams, jis patarnavo lordui Marčmeinui, kai šis buvo kariuomenėje, ir tik vieną kartą buvo susitikęs Vilkoksą – nemalonia proga, prireikus išgabenti šeimininko daiktus, kai šis nutarė po karo nebegrįžti namo; Plenderis tada buvo jo kamerdineris, oficialiai juo ir liko, nors neseniai dar atsirado savotiškas pameistrys, tarnas šveicaras, prižiūrintis šeimininko drabužius ir prireikus padedantis namuose atlikti ne tokius reikšmingus darbus; iš esmės Plenderis tapo tos nepastovios, judrios šeimos ekonomu, o kartais, kalbėdamas telefonu, net prisistatydavo „sekretoriumi“. Buvo aišku, kad nustatyti jųdviejų su Vilkoksu tarpusavio santykius bus neapsakomai keblu.

Laimė, abu pajuto vienas kitam simpatiją ir viską pavyko sutvarkyti keliais trišaliais pokalbiais, dalyvaujant Kordelijai. Plenderis su Vilkoksu sutarė bendrai vadovauti ūkiui, dalydamiesi valdžią panašiai kaip raitosios gvardijos ir leibgvardijos daliniai: Plenderis buvo atsakingas už jo prakilnybės

asmeninius apartamentus, o Vilkoksas – už bendras patalpas; vyresnysis liokajus gavo juodą uniforminį durtinį ir buvo pakeltas kamerdineriu, bespalvis šveicaras atvykęs turėjo gauti paprastus drabužius ir vadintis tiesiog tarnu; visiems padidino atlyginimus, kad šie atitiktų naujas, svarbesnes pareigas, ir visi liko patenkinti.

Mudu su Džulija buvome palikę Braidshedą prieš mėnesį, manydami daugiau niekados čia nebegrįšią, bet sutiktuvėms vėl atvažiavome. Išaušus numatytai dienai Kordelija nuvažiavo į stotį, o mes pasilikome laukti namie. Diena buvo niūri, vėjuota. Kaimo namai ir sodybos buvo papuošti; sumanymą naktį deginti laužus ir pakviesti kaimo pučiamųjų orkestrą groti terasoje teko atšaukti, bet vėliava, pastarąjį kartą iškelta prieš dvidešimt penkerius metus, smarkiai plevėsavo virš frontono, ryškiai matoma švino pilkumo danguje. Kad ir ką šiurkštūs balsai Vidurio Europoje rėkautų į mikrofonus, kad ir kas riedėtų nuo konvejerių ginkluotės fabrikuose, lordo Marčmeino grįžimas jo kaimynams išliko svarbiausias įvykis.

Jis turėjo pasirodyti trečią valandą. Mudu su Džulija laukėme svetainėje, kol Vilkoksas, iš anksto susitaręs su stoties viršininku, pranešė: „Traukinys artėja", paskui: „Traukinys atvyko", ir: „Jo prakilnybė atvažiuoja." Tada išėjome į priekinį portiką ir laukėme ten drauge su vyresniaisiais tarnais. Netrukus kelyje už posūkio pasirodė *Rolls-Royce*, jam iš paskos – du furgonai. Automobilis privažiavo ir sustojo; pirma iš jo išlipo Kordelija, paskui ją Kara, tada stojo pauzė, vairuotojui perduotas apklotas, liokajui – lazda, iš automobilio vidaus atsargiai pasirodė koja. Plenderis jau stovėjo prie durelių, kitas tarnas, šveicaras, išlipo iš furgono; juodu iškėlė lordą Marčmeiną ir padėjo jam atsistoti; jis pagrabaliojęs sučiupo lazdą, tvirtai jos įsikibo, minutėlę pastovėjo,

kaupdamas jėgas, ir žengė kelis nedidelius žingsnelius iki priekinių durų.

Džulija iš nuostabos atsiduso ir palietė mano ranką. Lordą Marčmeiną buvome susitikę Monte Karle prieš devynis mėnesius; tada jis atrodė tiesus ir išlakus, beveik nepasikeitęs nuo tų laikų, kai pirmą kartą jį pamačiau Venecijoje. Dabar prieš mus buvo senis. Plenderis sakė, kad šeimininkas pastaruoju metu negaluoja, tačiau tokiam vaizdui nebuvome pasirengę.

Lordas Marčmeinas, sumenkęs ir pakumpęs, stovėjo slegiamas storo palto, žemai ant kaktos užsitraukęs medžiaginę kepurę, jam po kaklu atsilapojęs plevėsavo baltas šalikas, veidas atrodė išblyškęs ir susiraukšlėjęs, nosis nuo šalčio paraudusi; ašaras, blizgančias akyse, sukėlė ne emocijos, o žvarbus rytų vėjas; jis sunkiai alsavo. Kara sutvarkė išlindusį šaliko galą ir kažką pašnibždėjo į ausį. Jis pakėlė ranką, kaip moksleivio apmautą pilka vilnone pirštine, ir nerangiu, silpnu mostu pasveikino prie durų susibūrusią grupelę; tada labai pamažu, neatitraukdamas akių nuo žemės, nušlepeno į namus.

Viduje nurengė jo paltą, nuėmė kepurę, šaliką ir keistą odinę liemenę, kurią buvo pasivilkęs po paltu; be šių apdarų jis atrodė dar labiau sulysęs, tačiau elegantiškesnis, nusikratęs pervargimo sukelto nevalyvumo. Kara pataisė jo kaklaraištį, jis languota nosine nusišluostė akis ir pasiramsčiuodamas lazda nuklibikščiavo prie vestibiulyje degančios ugnies.

Prie židinio stovėjo heraldinė kėdutė, dar keletas tokių rikiavosi palei kambarių sienas – maža, nesvetinga, kieta, pagaminta tik tam, kad būtų gerai matyti ant atkaltės nupieštas herbas; tikriausiai niekas, net labiausiai nuvargęs liokajus, nebuvo ant jos atsisėdęs nuo pat padirbinimo; dabar ant jos prisėdęs lordas Marčmeinas šluostėsi akis.

– Tai nuo šalčio, – tarė jis. – Buvau visai pamiršęs, kaip šalta Anglijoje. Visai mane priveikė.

– Gal ko nors atnešti, jūsų prakilnybe?

– Dėkui, nieko nereikia. Kara, kur tos nelemtos tabletės?

– Aleksai, daktaras juk sakė – ne daugiau kaip tris per dieną.

– Velniop daktarą. Jaučiuosi visai nusibaigęs.

Kara išsitraukė iš rankinės mėlyną buteliuką ir lordas Marčmeinas prarijo tabletę. Nesvarbu, kas tai buvo, bet jį laikinai atgaivino. Jis tebesėdėjo, ištiesęs ilgas kojas, tarp jų laikydamas lazdą, smakru pasirėmęs į dramblio kaulo rankeną, bet pradėjo kreipti dėmesį į susirinkusiuosius, sveikintis ir nurodinėti.

– Deja, šiandien esu visai niekam tikęs, kelionė mane galutinai išsekino. Reikėjo nakvoti Doveryje. Vilkoksai, kuriuos kambarius man paruošėte?

– Jūsų senuosius apartamentus, jūsų prakilnybe.

– Jie man netiks, kol nepasitaisysiu. Per daug laiptų – man reikia pirmo aukšto. Plenderi, liepk pakloti lovą apačioje.

Plenderis su Vilkoksu neramiai susižvalgė.

– Puiku, jūsų prakilnybe. Kuriame kambaryje?

Lordas Marčmeinas neilgai pamąstė.

– Kiniškoje svetainėje. Ir, Vilkoksai, perneškite į ją „karalienės lovą“.

– „Karalienės lovą“ į kinišką svetainę, jūsų prakilnybe?

– Taip, taip. Atrodo, dar kelias savaites teks pagulėti.

Kiniška svetainė buvo iš tų kambarių, kurių niekad nebuvau matęs naudojant; tiesą sakant, į ją niekas neidavo, pasitenkindavo ploteliu prie durų, atitvertų virve, skirta sulaikyti žiūrovams, užplūstantiems dvarą tomis dienomis, kai jis būdavo atidaromas lankytojams. Tai buvo prabangus,

negyvenamas muziejus, pilnas Čipendeilio raižytų baldų, porceliano bei lako dirbinių, tapyto audeklo; „karalienės lova“ irgi buvo muziejaus eksponatas su didžiuliu aksomo baldakimu, panašiu į *baldachino* Šv. Petro katedroje. Nejaugi lordas Marčmeinas suplanavo prašmatnų savo mirties patalą dar prieš apleisdamas saulėtą Italiją, pamaniau. Ar apie jį galvojo ilgoje, sunkioje kelionėje, merkiamas lietaus? O gal apsisprendė šią akimirką, atgijus vaikystės prisiminimui, vaikų kambaryje aplankiusiai svajonei – „Kai užaugsiu, miegosiu kiniškoje svetainėje, „karalienės lovoje“, – didingai suaugusio žmogaus gyvenimo apoteozei?

Iš tiesų mažai kas būtų sukėlę namuose didesnį sąmyšį. Diena, ketinta praleisti oficialiai, virto įnirtingu darbymečiu; kambarinės įniko kurti krosnių, nuiminėti apdangalų, nešioti patalynės; prijuostėmis apsijuosę vyrai, kurių šiaip niekas niekur nematydavo, stumdė baldus; skubiai iškviesti staliai išrinkinėjo lovą. Popiet, su pertraukomis, ją dalimis nunešė pagrindiniais laiptais žemyn: didžiulius gabalus rokoko stiliaus galvūgalio, apvilkto aksomu, įvijas, auksuotas, aksomu puoštas kolonas, ant kurių tvirtinamas baldakimas, nepoliruoto medžio sijas, neskirtas žiūrovo akiai, ant kurių laikėsi drapiruotės ir čiužinys, dažytų plunksnų kuokštus, kylančius iš stručių kiaušinių ant aukso pastovų ir vainikuojančius viršų, galiausiai – čiužinius, kurių kiekvieną sunkiai tempė keturi vyrai. Lordas Marčmeinas, regis, sėmėsi paguodos žiūrėdamas, kaip įgyvendinama jo užgaida; jis sėdėjo prie ugnies ir stebėjo šį triūsą, o mes – Kara, Kordelija, Džulija ir aš – pusračiu sustoję aplinkui, šnekučiavomės su juo.

Jo skruostai vėl paraudo, akys sublizgo.

– Braidshedas ir jo žmona pietavo su manimi Romoje, – tarė jis. – Kadangi mes visi viena šeima, – jo ironiškas žvilgsnis slystelėjo nuo Karos prie manęs, – galiu kalbėti

nesivaržydamas. Man ji atrodo verta paniekos. Kiek supratau, jos velionis sutuoktinis buvo iš jūrininkų ir turbūt ne pernelyg reiklus, bet kodėl mano sūnus, sulaukęs brandaus trisdešimt aštuonerių metų amžiaus ir galėdamas – jei tik padėtis iš esmės nepasikeitė – rinktis praktiškai bet kurią Anglijos moterį, sumanė tenkintis – kaip man turbūt reikėtų sakyti – *Berile*... – Jis iškalbingai nutilo, nebaigęs sakinio.

Lordas Marčmeinas nerodė jokio noro judintis iš vietos, tad mes netrukus prisitraukėme kėdes – mažąsias heraldines kėdutes, nes kiti baldai čia buvo pernelyg masyvūs, – ir susėdome aplink.

– Tikriausiai iki vasaros man nepavyks kaip reikiant sustiprėti, – tarė jis. – Jums, visiems keturiems, teks mane linksminti.

Kol kas mes, regis, maža kuo galėjome prablaškyti stojusią niūrumą; jis, beje, atrodė linksmiausias iš mūsų.

– Papasakokit, – paliepė jis, – kaip Braidshedas merginosi savo žmonai.

Mes papasakojome, ką žinojome.

– Degtukų dėžutės, – pakartojo jis. – Degtukų dėžutės. Man atrodo, ji per sena turėti vaikų.

Arbatą atnešė į vestibiulį prie židinio.

– Italijoje, – kalbėjo jis, – niekas netiki, kad kils karas. Visi mano, kad reikalus pavyks „sutvarkyti“. Džulija, tu tikriausiai nebegauni politinės informacijos? Laimė, Kara po sutuoktuvių turi Britanijos pilietybę. Ji nepratusi apie tai kalbėti, bet šis faktas gali praversti. Teisiškai ji yra ponia Hiks, ar ne, brangioji? Mažai težinome apie Hiksą, bet vis dėlto, jei kiltų karas, būsime jam dėkingi. O jūs, – paklausė jis, permesdamas puolimą į mane, – jūs, be abejo, tapsite vyriausybės samdomu dailininku?

– Ne. Tiesą sakant, kaip tik stengiuosi, kad mano pavardę Karo ministerijoje įrašytų į sąrašus.

– O, jums verčiau reikėtų likti dailininku. Per praėjusį karą savo eskadrone turėjau dailininką, jis ištvėrė vos kelias savaites, kol prireikė eiti į ugnies linijas.

Toks dygus pašaipumas mums buvo nauja. Seniai jutau, kad jo mandagumas slepia nedraugišką pyktį, bet dabar jis nelyginant aštrūs kaulai lindo lauk pro suplonėjusią odą.

Kol paruošė lovą, spėjo sutemti; nuėjome jos pasižiūrėti, ir lordas Marčmeinas jau visai žvaliai žingsniavo per tarpinius kambarius.

– Sveikinu, puikiai padirbėta. Iš tiesų nuostabiai atrodo. Vilkoksai, aš lyg ir prisimenu sidabrinį dubenį ir ąsotį, jie, man regis, stovėjo kambaryje, kurį vadinome „kardinolo drabužine“ – kaip manote, ar jie netiktų čia, ant konsolės? Paskui malonėkite atsiųsti pas mane Plenderį ir Gastoną; lagaminai gali palaukti iki rytojaus, kol kas man pakaks būtiniausių reikmenų. Plenderis žinos. Palikite mane su Plenderiu ir Gastonu, aš prigulsiu. Pasimatysime vėliau; vakarieniausite čia, kad man būtų linksmiau.

Pasisukome eiti; priėjus duris, jis man šūktelėjo:

– Tikrai gerai atrodo, tiesa?

– Labai gerai.

– Galėtumėte ją nutapyti, ką? Pavadintumėte „Mirties patalu“.

– Taip, – tarė Kara, – jis grįžo namo numirti.

– Bet kai atvažiavo, taip atkakliai žadėjo pasitaisysiąs.

– Todėl, kad jis labai serga. Kai yra sveiko proto, suvokia, jog miršta, ir susitaiko su tuo. Liga jį užklumpa protarpiais; vieną ar net kelias dienas jaučiasi stiprus, pilnas jėgų, tada būna pasirengęs mirti, paskui jėgos išsenka ir jis ima bijoti. Nežinau, kas bus, kai visai nusilps. To neišvengsime. Gydy-

tojai Romoje kalbėjo, kad jam liko ne daugiau kaip metai. Dar atvažiuoja gydytojas iš Londono, man atrodo, rytoj, jis galės pasakyti ką nors daugiau.

– Kas jam yra?

– Širdis; kažkoks ilgas žodis, susijęs su širdimi. Jis miršta nuo ilgo žodžio.

Tą vakarą lordas Marčmeinas buvo gerai nusiteikęs; jo kambarys buvo panašus į Hogarto graviūrą – vakarienės stalas, padengtas keturiems, stovėjo prie groteskiško kiniško stiliaus židinio, o senasis lordas, atsirėmęs į krūvą pagalvių, gurkšnojo šampaną, ragavo daugybę jo grįžimo proga paruoštų patiekalų, juos gyrė, bet nevalgė. Vilkoksas tokia proga ištraukė paauksuotas lėkštes, kurių anksčiau nebuvau matęs naudojant: šios lėkštės, auksuoti veidrodžių rėmai, laku bei drapiruotėmis puošta didžiulė lova ir kiniškas Džulijos drabužis darė visą reginį panašų į pantomimą, Aladino lobių olą.

Tik pačioje pabaigoje, kai mums atėjo laikas skirstytis, jo dvasia palūžo.

– Aš nemiegosiu, – pareiškė jis. – Kas pasėdės su manim? Kara, *carissima**, tu pervargusi. Kordelija, gal pabūtum bent valandą mano Getsemanėje?

Kitą rytą paklausiau jos, kaip praėjo naktis.

– Jis beveik iškart užmigo. Antrą valandą užėjau patikrinti, kaip laikosi, ir pakurstyti ugnies; šviesa degė, bet jis ir vėl miegojo. Tikriausiai buvo prabudęs ir ją užsidegė – tam turėjo atsikelti iš lovos. Man atrodo, jis bijo tamsos.

Atrodė visai natūralu, kad Kordelija, patyrusi dirbti ligoninėje, apsiimtų slaugyti tėvą. Dieną atėję gydytojai iškart visus nurodymus susakė jai.

---

* Brangiausioji (*it.*).

– Kol jam nepasidarys labai bloga, – kalbėjo ji, – mes su liokajais įstengsime pasirūpinti slauga. Neverta kviestis slaugių, kol dar nėra būtino reikalo.

Šiuo metu gydytojai nelabai turėjo ką patarti, tik liepė rūpintis, kad ligoniui būtų patogu, ir duoti jam reikalingų vaistų, kai užeis priepuoliai.

– Kiek laiko tai užtruks?

– Ledi Kordelija, yra žmonių, kuriems gydytojai žadėjo mirtį po savaitės, bet jie sulaukė gilios senatvės. Medicina išmoko vieno: niekada neprognozuok...

Taip jai kalbėjo abu gydytojai, specialiai atvykę iš toli; vietos gydytojui teko išklausyti tas pačias rekomendacijas, tik išreikštas sudėtingesniais žodžiais.

Vakare lordas Marčmeinas vėl koneveikė naująją marčią; ši tema visą dieną nebuvo išėjusi jam iš galvos, vis išlįsdavo įvairiomis klastingomis užuominomis, o dabar, atsilošęs ant pagalvių, jis ėmėsi jos nuodugniai.

– Iki šiol šeimos maldingumas manęs nejaudino, – tarė jis, – bet dabar baisu pagalvoti, kad... kad *Berilė* šiuose namuose užims vietą, kitados priklausiusią mano motinai. Ir šita bevaikė slunkių porelė ramiai čia sėdės, žiūrėdama, kaip viskas eina šuniui ant uodegos? Neketinu nuo jūsų slėpti, kad Berilė man labai nepatiko.

...Gal mes be reikalo susitikome Romoje. Bet kuri kita vieta būtų geriau tikusi. Ir vis dėlto, geriau pagalvojus, kur būčiau galėjęs pažvelgti į ją be pasibjaurėjimo? Vakarieniavome *Ranieri*, tai ramus restoranėlis, aš ten valgau jau daugelį metų – be abejo, jūs jį žinote. Buvo toks įspūdis, kad Berilė užima visą kambarį. Aišku, šeimininkas buvau aš, nors jei būtumėte išgirdę, kaip Berilė ragina mano sūnų valgyti, niekada nebūtumėt to supratę. Braidshedas nuo vaikystės buvo godus; žmona, kuriai tikrai rūpi jo gerovė, turėtų stengtis jį suvaldyti. Tačiau tai smulkmena.

...Be abejo, ji buvo girdėjusi, kad aš gyvenu nedorai. Jos elgesį su manimi galima apibūdinti vienu žodžiu – šelmiškas. Senu pasileidėliu, štai kuo ji mane palaikė. Tikriausiai turėjo daug progų bendrauti su išdykusiais kriošenom admirolais ir mokėjo su jais elgtis... Net nemėginsiu pakartoti, ką ji man kalbėjo. Duosiu tik vieną pavyzdį.

...Rytą jie buvo audiencijoje Vatikane, gavo santuokos palaiminimą – toliau nelabai atidžiai klausiausi, kažkas panašaus neva jau vykę anksčiau, tik su pirmuoju vyru, prie ankstesnio popiežiaus. Ji gana gyvai pasakojo, kaip aną kartą ėjo į audienciją su didele jaunavedžių grupe, daugiausia įvairiems sluoksniams priklausančių italų, kaip keletas paprastesnių merginų buvo su vestuvinėmis suknelėmis, kaip visos nužiūrinėjo viena kitą, kaip jaunikiai apžiūrinėjo nuotakas, lygino savąją su kitomis ir taip toliau. Paskui tarė: „Šį kartą, žinoma, mes buvome tik dviese, bet žinot, lorde Marčmeinai, aš jaučiausi taip, tarsi pati būčiau atvedusi palaiminti savo nuotaką."

...Tai buvo ištarta be galo netaktiškai. Taip iki šiol ir nesupratau, ką ji turėjo galvoje. Gal mėgino pasišaipyti iš mano sūnaus vardo[82], o gal – kaip jūs manote? – užsiminė, jog jis neabejotinai dar skaistus? Man atrodo, labiau tikėtinas pastarasis variantas. Na, žodžiu, taip maloniai kalbėdamiesi ir praleidome vakarą.

...Aš netikiu, kad ji čia galėtų jaustis kaip namie, o jūs? Kam turėčiau visa tai palikti? Juk žinote, kad buvau paskutinis, kuriam galiojo paveldėjimo apribojimai. Apie Sebastianą, deja, negali būti nė kalbos. Kas galėtų norėti? *Quis**? Gal tu, Kara? Ne, žinoma, kad ne. Kordelija? Manau, paliksiu paveldėtojais Džuliją ir Čarlzą.

– Jokiu būdu ne, tėti, juk paveldėtojas Braidis.

* Kas? (*Lot.*).

– Ir... Berilė? Reikės pasikviesti Gregsoną ir viską rimtai aptarti. Metas atnaujinti testamentą, jame pilna keistybių ir anachronizmų... Staiga sumaniau, kad būtų neblogai šeimininke padaryti Džuliją; brangioji, tu šį vakarą tokią graži, tu visada tokia graži – daug, daug tinkamesnė šiam vaidmeniui.

Netrukus jis išsikvietė iš Londono savo advokatą, bet tą dieną, kai šis atvyko, lordą Marčmeiną kamavo skausmai ir jis negalėjo nieko priimti.

– Marios laiko, – ištarė jis, skausmingai gaudydamas kvapą, – kada nors kitą kartą, kai geriau jausiuosi, – bet nesiliovė mąstęs apie būsimą įpėdinį ir dažnai kalbėdavo, kaip bus, kai mudu su Džulija susituoksime ir tapsime čia šeimininkais.

– Tu tikrai manai, kad jis ketina mus palikti paveldėtojais? – paklausiau Džulijos.

– Taip, manau, kad tikrai.

– Bet tai būtų baisi niekšybė Braidžiui.

– Tikrai? Man neatrodo, kad jam labai rūpi Braidshedas. O man, žinok, rūpi. Jis būtų daug laimingesnis, gyvendamas su Berile kur nors mažam namely.

– Tai tu nori pasakyti, kad priimsi įpėdinystę?

– Žinoma. Tėtis čia šeimininkas, jis gali palikti viską kam panorėjęs. Manau, mudu su tavim čia būtume labai laimingi.

Prieš akis vėrėsi perspektyva – ta pati, kuri atsivėrė už kelio posūkio, kai pirmą kartą atvykau čia su Sebastianu: nuošalus slėnis, vienas paskui kitą išsirikiavę, žemyn besileidžiantys tvenkiniai, priešaky – senieji dvaro rūmai, visa kita apleista ir pamiršta, uždaras pasaulis, sklidinas ramybės, grožio ir meilės, tokį sapnuoja kareivis užsienio šalyje, užsnūdęs apkasuose, tokią perspektyvą po alkanų

dykumoje praleistų dienų ir šakalų kaukimo pervertų naktų veikiausiai žadėdavo tolumoje šmėkšantis aukštas šventyklos bokštas. Ar turėčiau sau priekaištauti, jei kartais patikėdavau šiuo regėjimu?

Slinko ligos savaitės, visų mūsų gyvenimo ritmas prisitaikė prie senkančių seno žmogaus jėgų. Pasitaikydavo dienų, kai lordas Marčmeinas apsirengdavo, atsistodavo prie lango ar pasirėmęs į liokajaus ranką slankiodavo po pirmo aukšto kambarius, eidamas nuo vieno liepsnojančio židinio prie kito, kai užeidavo lankytojų – kaimynų, žemės nuomininkų, verslo reikalais atvykusių londoniečių, – kai būdavo išpakuojamos ir aptariamos ką tik atsiųstos naujos knygos, paskui į kinišką svetainę atgabentas fortepijonas; kartą, vasario pabaigoje, vienišą netikėtai saulėtą dieną, jis liepė paruošti automobilį, net nuėjo iki vestibiulio, apsivilko kailinius, jau tiesė ranką prie lauko durų. Bet staiga persigalvojo, ištarė: „Ne dabar. Vėliau. Kada nors vasarą“, vėl atsirėmė į liokajaus ranką ir leidosi nuvedamas prie kėdės. Kartą jis panūdo persikelti į kitą kambarį, smulkiai nurodė, ką ir kaip pernešti į „paveikslų svetainę“; *chinoiserie*, pasak jo, trukdo jam miegoti (naktimis jis negesindavo šviesų); bet ir vėl persigalvojo, atšaukė visus nurodymus ir pasiliko, kur buvęs.

Kitomis dienomis namuose viešpataudavo tyla, jis sėdėdavo lovoje, atsirėmęs į didžiulę krūvą pagalvių, vos atgaudamas kvapą; bet ir tada norėdavo, kad visi būtume aplinkui, nei dieną, nei naktį neįstengė pasilikti vienas; kai kalbėti negalėdavo, sekdavo mus akimis ir kam nors išėjus iš kambario taip nuliūsdavo, kad Kara, dažnai valandų valandas sėdėdavusi greta ir laikiusi jo ranką, guosdavo: „Nieko baisaus, Aleksai, ji tuoj grįš.“

Braidshedas su žmona grįžo po medaus mėnesio ir paviešėjo keletą dienų; tuo metu lordo Marčmeino sveikata buvo

pablogėjusi, ir jis atsisakė su jais susitikti. Tai buvo pirma Berilės viešnagė; sunku buvo tikėtis, kad ji nesidomės dvaru, kuris vos netapo ir veikiausiai netrukus vis dėlto taps jos namais. Berilė nemokėjo apsimetinėti ir per kelias čia praleistas dienas gana nuodugniai viską apžiūrėjo. Keistoje lordo Marčmeino sukeltoje suirutėje jai veikiausiai pasirodė, kad daug ką čia reikėtų gerinti; porą kartų net užsiminė, kaip tvarkomi panašaus dydžio dvarai, esantys vyriausybės žinioje, kuriuose jai tekę lankytis. Dienomis Braidshedas vežiodavosi ją svečiuotis pas nuomininkus, o vakarais ji linksmai, nesidrovėdama šnekučiuodavosi su manimi apie tapybą, su Kordelija – apie ligonines arba su Džulija – apie drabužius. Išdavystės šešėlis, suvokimas, kokie trapūs yra jų teisėti lūkesčiai, slėgė tik vieną pusę. Man buvo nejauku bendrauti su jais, bet Braidshedui tai buvo ne pirmiena; mažame drovumo ratelyje, kuriame jis buvo pratęs gyventi, mano kaltės niekas nė nepastebėjo.

Galų gale visiems paaiškėjo, kad lordas Marčmeinas neketina daugiau su jais matytis. Braidshedą įleido minutėlei, atsisveikinti; netrukus jie išvažiavo.

– Mes niekuo negalime padėti, – kalbėjo Braidshedas, – o Berilę visa tai labai slegia. Grįšime, jei pasidarys blogiau.

Blogieji laikotarpiai ilgėjo, darėsi dažnesni; pasamdė slaugę.

– Niekur dar nemačiau tokio kambario, – pasakė ši, – nėkart gyvenime. Jokių patogumų. – Ji mėgino įkalbėti ligonį persikelti į antrą aukštą, kur įrengtas vandentiekis, jai skirta drabužinė, stovi „normali“ iš visų pusių nesunkiai apeinama siaura lova, prie kokios buvo pratusi, bet lordas Marčmeinas užsispyrė.

Netrukus, kai dienos jam liovėsi skirtis nuo naktų, pasamdė antrą slaugę; vėl iš Londono atvyko specialistai, rekomen-

davo naują, gana drąsų gydymą, bet kūnas, tarsi išvargintas daugybės vaistų, į jį nereagavo. Galiausiai gerųjų laikotarpių visai nebeliko, kartais pasikeisdavo tik merdėjimo greitis.

Pakvietė Braidshedą. Buvo Velykų atostogos, Berilė negalėjo palikti vaikų. Jis atvažiavo vienas, tylėdamas keleias minutes pastovėjo prie lovos šalia tėvo, kuris tylomis sėdėdamas žvelgė į jį, paskui išėjo iš kambario, prisijungė prie mūsų, sėdinčių bibliotekoje, ir pasakė:

– Tėčiui reikia atvežti kunigą.

Šis motyvas nuskambėjo jau ne pirmą kartą. Pirmomis dienomis, lordui Marčmeinui tik atvykus, parapijos kunigas – nuo to laiko, kai uždarė koplyčią, Melstede atsirado nauja bažnyčia ir klebonija – iš mandagumo užėjo jo aplankyti. Kordelija, atsikalbinėdama ir atsiprašinėdama, neleido jo pas ligonį, o jam išėjus tarė:

– Dar ne. Kol kas tėčiui jo nereikia.

Džulija, Kara ir aš buvome čia pat; kiekvienas iš mūsų turėjome ką pasakyti, pradėjome kalbėti, bet tuojau pat persigalvojome. Būdami keturiese, daugiau nė karto apie tai nešnekėjome, bet Džulija, likusi tik su manimi, tarė:

– Čarlzai, aš manau, kad Bažnyčios klausimu dar turėsime rūpesčių.

– Ar jie negali jo bent mirštančio palikti ramybėje?

– „Ramybę“ jie supranta visiškai kitaip.

– Bet tai baisu. Jis visą gyvenimą kuo aiškiausiai rodė, ką mano apie religiją. Dabar, kai jo protas blausiasi, jėgos senka, prisistatys kunigai ir paskelbs, kad mirties patale atliko atgailą. Iki šiol dar jaučiau šiokią tokią pagarbą jų Bažnyčiai. Bet jei jie taip pasielgs, nebeabejosiu, kad viskas, ką apie juos kalba kvailiai, yra gryniausia tiesa, ir viskas tėra prietarai bei apgaulė. – Džulija nieko neatsakė. – Tu nesutinki? – Ji vis dar tylėjo. – Nesutinki?

– Nežinau, Čarlzai. Aš tiesiog nežinau.

Ir nors daugiau niekas iš mūsų apie tai neužsiminė, jutau, kad problema niekur nedingo, kad per lordo Marčmeino ligos savaites ji tik didėja; regėjau ją anksti rytais, kai Kordelija važiuodavo į mišias, mačiau, kai Kara pradėjo eiti su ja; šis debesėlis, kol kas ne didesnis už vyro plaštaką, grėsė pritvinkti į didžiulį audros debesį.

Ir štai dabar Braidshedas negrabiai, negailestingai, kaip buvo pratęs, privertė mus pažvelgti tiesiai į esmę.

– O, Braidi, tu manai, jis sutiks? – paklausė Kordelija.

– Pasistengsiu, kad sutiktų, – atsakė Braidshedas. – Rytoj atvesiu pas jį tėvą Makėjų.

Debesys kaupėsi, bet audra dar neprasidėjo; mes tylėjome. Kara su Kordelija nuėjo į ligonio kambarį, Braidshedas paieškojo knygos, susirado ir išėjo.

– Džulija, – paklausiau, – kaip sustabdyti šitą balaganą?

Ji atsakė ne iš karto; pratarė:

– O kam jį stabdyti?

– Žinai ne blogiau už mane. Tai tiesiog... nepadoru.

– Kas aš tokia, kad priešinčiausi tam, kas nepadoru? – liūdnai paklausė ji. – Be to, kam nuo to blogiau? Paklauskime gydytojo.

Paklausėme gydytojo, jis atsakė:

– Sunku pasakyti. Žinoma, gali labai įaudrinti; kita vertus, esu matęs atvejų, kai ligonis patirdavo stebuklingą paguodą ir nuraminimą, o kartais net įgydavo naujų jėgų. Giminėms tai tikrai didžiulė paguoda. Garbės žodis, manau, jog spręsti turėtų lordas Braidshedas. Žinoma, skubėti nebūtina. Šiandien lordas Marčmeinas labai silpnas, bet rytoj jis gal vėl pasijus stipresnis. Tokiais atvejais juk įprasta truputį palaukti?

– Matai, iš jo nelabai daug naudos, – pasakiau Džulijai, kai mudu išėjome.

– Naudos? Niekaip nesuprantu, kodėl tau staiga prireikė, kad mano tėvas negautų Paskutinio patepimo?

– Nes tai grynas raganavimas ir veidmainystė.

– Argi? Bet juk žmonės tuo tiki jau beveik du tūkstančius metų. Nesuprantu, ko dabar taip niršti. – Jos balsas suskambo šaižiau; pastaraisiais mėnesiais ji greit supykdavo. – Dėl Dievo meilės, parašyk laišką į *Times*, važiuok į Haid Parką ir išrėžk ten kalbą, organizuok sukilimą prieš popiežių ir jo mokymą, tik nustok man kvaršinęs galvą. Kodėl tau arba man turi rūpėti, priims mano tėvas savo parapijos kunigą ar ne?

Gerai pažinau šias Džuliją ištinkančias įniršio nuotaikas, panašias į tą, kuri buvo užėjusi mėnesienoje prie fontano, ir miglotai nujaučiau, iš kur jos kyla; žinojau, jog žodžiais jų nenuraminsi. Pasakyti irgi neturėjau ką, nes dar nežinojau atsakymo į jos klausimą, tik jutau, kad čia sprendžiamas ne vienos sielos likimas, kad aukštai kalnynuose jau sujudėjo sniego masės.

Kitą rytą Braidshedas ir aš pusryčiavome su naktine slauge, ką tik baigusia savo pamainą.

– Šiandien jis daug žvalesnis, – sakė ji. – Puikiausiai išmiegojo beveik tris valandas. Kai Gastonas atėjo jo nuskusti, mielai su juo šnekučiavosi.

– Gerai, – atsakė Braidshedas. – Kordelija išėjo į mišias. Ji atsiveš tėvą Makėjų pas mus pusryčių.

Aš buvau keletą kartų sutikęs tėvą Makėjų; tai buvo kresnas, vidutinio amžiaus, draugiškas airis iš Glazgo, mėgo klausinėti manęs tokių dalykų kaip: „Ar sutiksite, pone Raideri, jog tapytojas Ticianas buvo didesnis menininkas už tapytoją Rafaelį?“, ir, o tai mane dar labiau trikdė, prisimindavo mano atsakymus: „Grįžtant prie to, ką sakėte,

pone Raideri, kai aną kartą buvome maloniai susitikę, ar teisus būsiu pasakęs, kad tapytojas Ticianas..."; dažniausiai jo kalbos baigdavosi tokia įžvalga: „Ogi iš tiesų, pone Raideri, iš tiesų žmogui gera turėti tokių gabumų, kokių turite jūs, ir dar laiko jiems atskleisti." Kordelija mokėjo jį pamėgdžioti.

Šį rytą jis sočiai papusryčiavo, peržvelgė laikraščio antraštes ir dalykiškai, kaip tikras profesionalas, tarė:

– Kaip manote, lorde Braidshedai, ar vargšas ligonis dabar jau bus pasirengęs mane priimti?

Braidshedas jį išsivedė; Kordelija nusekė iš paskos, aš likau vienas prie pusryčių stalo. Nepraėjus nė minutei, už durų išgirdau visų trijų balsus:

– ...galiu tik atsiprašyti.

– ...vargšas ligonis. Žinokite, tai dėl to, kad pamatė nepažįstamą žmogų; tikrai, patikėkite, nieko daugiau – netikėtumas, ir dar nepažįstamas veidas. Labai gerai suprantu.

– ...tėve, aš labai atsiprašau... atsivežiau jus tokį kelią...

– Išmeskite tai iš galvos, ledi Kordelija. Klausykite, Glazgo lūšnynuose į mane net buteliais yra mėtę... Duokite jam laiko. Mačiau daug sunkesnių atvejų, kurie baigėsi labai gražia mirtimi. Melskitės už jį... Aš dar užeisiu... dabar, jei leisite, norėčiau dar trumpam užsukti pas ponią Hokins. Taip, be abejo, puikiausiai žinau, kaip ją rasti.

Kordelija su Braidshedu įėjo į kambarį.

– Spėju, vizitas nenusisekė.

– Ne. Kordelija, ar galėsi parvežti tėvą Makėjų namo, kai jis pasikalbės su aukle? Aš noriu paskambinti Berilei, paklausiu, ar nereikia mano pagalbos namie.

– Braidi, tai buvo baisu. Ką dabar daryti?

– Kol kas padarėme viską, ką galėjome. – Jis išėjo iš kambario.

Kordelijos veidas buvo rimtas; ji paėmė nuo lėkštės gabaliuką šoninės, padažė į garstyčias ir suvalgė.

– Kad jį kur, tą Braidį, – pasakė ji. – Žinojau, kad nieko nebus.

– Kas atsitiko?

– Norėtumėte sužinoti? Mes įėjome, visi trys, vienas paskui kitą; Kara tėčiui garsiai skaitė laikraštį. Braidis pasakė: „Atvedžiau tėvą Makėjų tavęs aplankyti"; tėtis atsakė: „Tėve Makėjau, jus, deja, čia atvežė per nesusipratimą. Aš nesu *in extremis**, be to, jau prieš dvidešimt penkerius metus lioviausi buvęs praktikuojančiu jūsų Bažnyčios nariu. Braidshedai, išlydėk tėvą Makėjų." Tada mes visi trys apsisukome ir išėjome, girdėjau, kaip Kara vėl pradėjo skaityti laikraštį, Čarlzai, štai ir viskas.

Papasakojau naujienas Džulijai. Ji gulėjo lovoje, pasistačiusi pusryčių staliuką, apsiskleidusi laikraščiais bei atplėštais vokais.

– Vargšas tėtis.

– Burtai ir raganavimai atšaukti, – tariau. – Žiniuonis išvyko.

– Braidis susimovė.

Aš triumfavau. Pasirodo, teisus buvau aš, visi kiti klydo, tiesa nugalėjo; grėsmę, kurią nuo ano vakaro prie fontano jutau kybant virš savęs ir Džulijos, pavyko nustumti, gal net visai išsklaidyti; be to, buvo dar viena – dabar galiu prisipažinti – žodžiais neišreikšta, neišreiškiama, nepadori pergaliūkštė, kuria negalėjau paslapčia nesidžiaugti. Spėjau, jog tai, kas įvyko šį rytą, smarkiai nutolino Braidshedą nuo jo teisėtos įpėdinystės vilčių.

Ir, pasirodo, neklydau; advokatai iš Londono atsiuntė įgaliotinį, kuris atvyko po poros dienų; namuose pasklido

* Mirties patale (*lot.*).

žinia, kad lordas Marčmeinas parašė naują testamentą. Tačiau be reikalo tikėjausi, jog ginčas dėl religijos galutinai išspręstas; paskutinį Braidshedo viešnagės vakarą, po vakarienės, jis vėl įsiliepsnojo.

– ...tėtis pasakė: „Aš nesu *in extremis*, be to, jau prieš dvidešimt penkerius metus lioviausi buvęs praktikuojančiu Bažnyčios nariu."

– Ne „Bažnyčios", o „jūsų Bažnyčios".

– Nematau skirtumo.

– Bet skirtumas didžiulis.

– Braidi, visiems aišku kaip dieną, ką jis norėjo pasakyti.

– Aš manau, kad jis pasakė tai, ką norėjo pasakyti. Norėjo pasakyti, jog nėra pratęs reguliariai priimti sakramentų, o kadangi šiuo metu nemiršta, tai ir neketina keisti savo įpročių – *kol kas* neketina.

– Tai tik pedantizmas.

– Kodėl žmogų, kuris siekia tikslumo, visi vadina pedantu? Jis aiškiausiai pareiškė, kad šiandien nenori matyti kunigo, bet pakeis nuomonę, kai bus *in extremis*.

– Gal kas nors galėtų man paaiškinti, – įsiterpiau, – ką reiškia visi šie sakramentai? Nejau norite pasakyti, kad jei jis numirs be kunigo, tai eis į pragarą, o jei kunigas pateps jį aliejais...

– O ne, ne aliejais, – pertraukė Kordelija, – aliejai gydo.

– Na, dar keisčiau... nesvarbu, kad ir ką padarytų kunigas, bet tada jis eis į dangų? Jūs tuo tikite?

Į pokalbį įsiterpė Kara:

– Atrodo, auklė man pasakojo, – na, nesvarbu, kažkur girdėjau, kad jei kunigas spėja atsirasti prie velionio, kol kūnas dar neatšalęs, tai viskas gerai. Tai tiesa, ar ne?

Visi atsigręžė į ją.

– Ne, Kara, netiesa.

– Žinoma, kad ne.

– Jūs viską ne taip supratote, Kara.

– Na, aš atsimenu, kai mirė Alfonsas de Grenė, ponia de Grenė buvo už durų paslėpusi kunigą – velionis jų negalėjo pakęsti, – ir įvedė į kambarį, *kūnui dar neatšalus*; ji pati man tai pasakojo, paskui už jį laikė gedulines mišias, aš pati jose buvau.

– Gedulinės mišios dar nereiškia, kad velionis būtinai pateks į dangų.

– Ponia de Grenė manė, kad reiškia.

– Ką gi, ji klydo.

– Ar jūs, katalikai, išvis žinote, kokia iš kunigo nauda? – paklausiau aš. – Ar tiesiog norite susitvarkyti, kad jūsų tėvas būtų palaidotas pagal krikščionių papročius? Ar siekiate apsaugoti jį nuo pragaro? Aš tik noriu sužinoti.

Braidshedas gana išsamiai atsakė į mano klausimą, bet jam baigus Kara truputį sujaukė katalikų fronto vienybę, nustebusi ištardama:

– Niekad anksčiau nesu to girdėjusi.

– Pagaliau išsiaiškinkime, – pasiūliau. – Jis turi atlikti valios veiksmą; turi atgailauti ir trokšti susitaikymo – teisybė? Bet juk tik Dievas žino, ar jis tikrai atliko valios veiksmą, kunigas negali to pasakyti; jei kunigo šalia nėra, ir jis atlieka valios veiksmą pats vienas, viskas yra taip, tarsi kunigas būtų. Be to, gali būti, kad valia veikia net tada, kai pats žmogus nusilpsta ir nebegali jos išreikšti jokiu judesiu – ar ne? Gali būti, kad jis gulės tarsi negyvas, bet valia vis viena veiks, susitaikymas vyks, ir Dievas tai supras – teisingai?

– Apytikriai, – sutiko Braidshedas.

– Na, tai dėl Dievo meilės, – paklausiau aš, – kam reikalingas kunigas?

Stojo tyla, paskui Džulija atsiduso, o Braidshedas įkvėpė

oro, tarsi rengdamasis toliau aiškinti alternatyvas. Tyloje Kara tarė:

– Žinau tik tiek, kad *aš pati* labai stengsiuosi prisikviesti kunigą.

– Būkit palaiminta, – atsiliepė Kordelija. – Manau, tai pats geriausias atsakymas.

Ir mes liovėmės ginčytis, kiekvienas dėl savų priežasčių, nors visiems ginčas pasirodė nebaigtas.

Vėliau Džulija man tarė:

– Ar tu negalėtum liautis užvedinėjęs šias religines diskusijas?

– Aš nieko neužvedinėjau.

– Tu nieko neįtikinsi, o savęs – juo labiau.

– Aš tik noriu išsiaiškinti, kuo šie žmonės tiki. Jie sako, kad viskas pagrįsta logika.

– Jei būtum leidęs Braidžiui pabaigti, jis būtų tau viską logiškai paaiškinęs.

– Jūs buvote keturiese, – atsakiau. – Kara neturi apie tuos dalykus nė mažiausio supratimo ir gal jais tiki, gal ne; tu šį tą išmanai, bet netiki nė vienu žodžiu; Kordelija išmano apytikriai tiek pat, bet karštai tiki; tik vargšas Braidis ir išmano, ir tiki, bet man jo aiškinimai pasirodė visai apgailėtini. O žmonės dar sako: „Katalikai bent jau žino, kuo tiki." Šį vakarą pamatėme gerą pavyzdį...

– Ak, Čarlzai, baik postringauti. Tuoj pradėsiu manyti, kad tave patį kankina abejonės.

Ėjo savaitės, lordas Marčmeinas tebebuvo gyvas. Birželį mano skyrybų byla baigėsi ir mano buvusi žmona ištekėjo antrą kartą. Džulija bus laisva tik rugsėjį. Juo labiau artėjo mūsų santuoka, juo liūdniau ir ilgesingiau apie ją kalbėjo Džulija; artėjo ir karas – nė vienas iš mūsų tuo neabejo-

jome, – bet Džulijos švelnų, atsietą, kartais kone beviltišką ilgesį lėmė ne išorės netikrumas; kartais jis sutemęs virsdavo trumpais neapykantos protrūkiais, kai ji daužyte daužydavosi į savo meilės man suvaržymus nelyginant narve įkalintas žvėris į virbus.

Mane iškvietė į Karo ministeriją, apklausė ir įrašė į sąrašą, pažadėję iškviesti, kai bus paskelbta ypatingoji padėtis; Kordeliją įtraukė į kitą sąrašą; vėl, kaip kitados mokykloje, sąrašai tapo mūsų gyvenimo dalimi. Visi ruošėmės artėjančiai „ypatingajai padėčiai". Tame tamsiame kabinete niekas neištarė žodžio „karas", jis buvo tabu: mus iškvies, „jei iškils būtinybė" – ne prasidėjus kovai, sukeltai žmogaus valios ar tokių paprastų dalykų kaip įsiūtis ar keršto troškimas, ne – tiesiog „būtinybei", tarsi be žodžio išnyrančiai iš vandenų gelmių pabaisai neregėmis akimis ir besidaužančia uodega.

Lordui Marčmeinui beveik nerūpėjo, kas vyksta už jo kambario sienų; mes kasdien jam atnešdavome laikraščių ir mėgindavome paskaityti, bet jis nusukdavo galvą ant pagalvių ir įsistebeilydavo į įmantrius kambario sienų raštus. „Skaityti toliau?" – „Būkit malonus, jei dar nenusibodo." Bet jis nesiklausė; kartais, nugirdęs pažįstamą pavardę, sušnibždėdavo: „Irvinas... aš jį pažinojau – visiška vidutinybė"; kartais tarsteldavo atsainų komentarą: „Čekai būna geri vežikai, daugiau jie niekam netikę"; bet jo protas buvo toli nuo pasaulio įvykių, gyveno čia pat, įnikęs į save; jėgų nebebuvo likę jokiam kitam karui, tik savajai vienišai kovai išlikti gyvam.

Pasakiau kasdien pas mus atvykstančiam gydytojui:

– Jo noras gyventi tiesiog stebina, ar ne?

– Jums taip atrodo? Aš pasakyčiau, jog tai didžiulė baimė numirti.

– Ar šie dalykai skiriasi?

– O taip, labai. Supraskite, baimė nesuteikia jėgų. Jis baigia nusikamuoti.

Beveik kaip pačios mirties jis bijojo tamsos ir vienatvės, gal dėl to, kad jos tokios artimos mirčiai. Mėgo, kad mes būtume jo kambaryje, per naktį žibino šviesas tarp auksuotų statulėlių; nereikalavo daug šnekėti, bet kalbėjo pats, taip tyliai, kad dažnai nieko negirdėdavome; manau, kalbėjo todėl, jog tik savo balsu galėjo pasikliauti, kai šis jį patikindavo, kad tebesąs gyvas; tai, ką kalbėjo, buvo skirta ne mums, ne kam kitam, tik jam pačiam.

– Šiandien geriau. Šiandien geriau. Jau galiu įžiūrėti, kas ten kertėje prie židinio, kur mandarinas laiko aukso varpelį, jam po kojomis žydi kreivas medis, o vakar buvau sutrikęs ir bokštelį palaikiau žmogumi. Greitai matysiu ir tiltelį, ir tris gandrus, žinosiu, kur veda kalvos takeliai.

...Rytoj bus geriau. Visi mūsų šeimoje ilgai gyvena ir vėlai tuokiasi. Septyniasdešimt treji – ne senatvė. Tetulė Džulija, mano tėvo teta, sulaukė aštuoniasdešimt aštuonerių, čia gimė ir čia mirė, niekad nebuvo ištekėjusi, matė deglus, uždegtus ant kalvos per Trafalgaro mūšį, visad vadino šituos rūmus „naujuoju dvaru“; taip juos praminė vaikų kambaryje ir taip vadino laukuose, neraštingų žmonių atmintis toli siekia. Dar matyti, kur stovėjo senasis dvaras, prie kaimo bažnyčios, tą lauką vadina Pilies kalva, tai Horliko žemės, paviršius nelygus, pusė laukų visai prasti, daubos, apžėlusios dilgėlėmis ir erškėčiais, arimams netinka. Iškasė pamatus, nešė akmenis naujam dvarui; kai gimė tetulė Džulija, tam namui jau buvo šimtas metų. Mūsų šaknys buvo tuščiose Pilies kalvos daubose, erškėčiuose ir dilgėlynuose, tarp senosios bažnyčios antkapių ir atminimo koplyčių, kuriose seniai nebeaidi giedotojų balsai.

...Tetulė Džulija žinojo visus antkapius – sukryžiuotomis kojomis gulinčių riterių, grafų puošniomis liemenėmis, Ro-

mos senatorius primenančių markizų, – pagamintus iš kalkakmenio, alebastro ir itališko marmuro; savąja juodmedžio lazda barbendavo per jų skyduose iškaldintus herbus, priversdavo senojo sero Rodžerio šalmą gausti tarsi varpą. Tada mes buvome riteriai, baronai nuo Ažinkūro laikų; aukštesni titulai atėjo Jurgių laikais. Jie paskutiniai atėjo ir pirmieji išeis; baronystė išliks[83]. Kai jūs visi jau būsite mirę, Džulijos sūnų vadins tokiu pat vardu, kokį nešiojo jo tėvai prieš pertekliaus laikus: tomis dienomis, kai kirpdavo avis ir laukuose augino vešlius javus, kai viskas augo ir buvo statoma, kai buvo sausinami pelkynai ir ariamos dirvonuojančios dykvietės, kai vyras pastatydavo namą, jo sūnus pridėdavo kupolą, šio sūnus pristatydavo šoninius fligelius ir užtvenkdavo upę. Tetulė Džulija matė, kaip įrenginėjo fontaną; jis buvo senas jau tada, kai jį čia atvežė, du šimtus metų svidintas karštos Neapolio saulės, atgabentas kariškio admirolo Nelsono laikais. Netrukus fontanas stovės sausas, prisipildys tik lietaus vandens, jo baseine plūduriuos pernykščiai lapai, o tvenkinius užžels tankios švendrės. Šiandien geriau.

...Šiandien geriau. Gyvenau apdairiai, slėpiausi nuo šaltų vėjų, valgiau saikingai, atsižvelgdamas į metų laikus, gėriau tik gerą vyną, miegojau savo patale; aš ilgai gyvensiu. Buvau penkiasdešimties, kai mums prisakė nulipti nuo žirgų ir pasiuntė į fronto liniją; buvo įsakyta seniams pasilikti užnugaryje, bet Valteris Vineiblsas, mano pulko vadas ir artimiausias kaimynas, tarė: „Jūs ne blogesnės formos už tuos jaunuklius, Aleksai." Taip ir buvo, taip tebėra ir dabar, jei tik galėčiau atsikvėpti.

...Trūksta oro; po aksomo baldakimu nė mažiausio vėjelio. Kai ateis vasara, – kalbėjo lordas Marčmeinas, pamiršęs aukštai sužėlusius javus, nokstančius vaisius ir gausias bites, lėtai ieškančias avilių už jo kambario langų tvyrančioje

sunkioje popietės saulėje, – kai ateis vasara, aš atsikelsiu iš lovos, sėdėsiu gryname ore ir kvėpuoti bus lengviau.

...Kas galėjo pamanyti, kad tie auksiniai žmogeliukai, savo šalyje buvę didžiūnai, taip ilgai išgyvens nekvėpuodami? Tarsi rupūžės, pasislėpusios anglių duobėje, giliai, be jokių rūpesčių. Viešpatie apsaugok, kam jie man iškasė duobę? Nejau teks mirtinai uždusti savo paties rūsiuose? Plenderi, Gastonai, atidarykite langus.

– Visi langai atidaryti, jūsų prakilnybe.

Jam prie lovos pastatė deguonies balioną su ilgu vamzdeliu, kauke ir mažu sekundmačiu, kurį galėjo reguliuoti pats ligonis. Jis dažnai sakydavo:

– Jis tuščias; žiūrėkit, slauge, niekas iš čia nesisunkia.

– Ne, lorde Marčmeinai, balionas pilnas; štai, pažiūrėkite, tai rodo burbuliukas šioje stiklo kolbelėje, ir spaudimas geras; paklausykite, girdite, kaip šnypščia? Pasistenkite alsuoti lėčiau, lorde Marčmeinai; palengva, pamažėliais, tada jums palengvės.

– Lengvas kaip oras, taip žmonės sako – „lengvas kaip oras“. O man orą atgabena geležiniame balione.

Kartą jis paklausė:

– Kordelija, kas atsitiko koplyčiai?

– Kai mama mirė, tėti, ją uždarė.

– Koplyčia buvo jos, aš jai dovanojau ją. Visa mūsų šeima buvo statybininkai. Pastačiau ją jai, paviljono pavėsyje; perstačiau iš senų akmenų už senųjų sienų; tai naujausia senųjų rūmų dalis – paskutinė atsirado, pirmoji išnyks. Prieš karą joje buvo kapelionas. Tu jį atsimeni?

– Buvau per maža.

– Paskui aš išvažiavau – palikau ją melstis koplyčioje. Koplyčia buvo jos. Vieta, skirta jai. Daugiau nebegrįžau, nebetrukdžiau jos maldų. Kalbėjo, kad mes kovėmės už laisvę; aš pasiekiau savo pergalę. Ar tai nusikaltimas?

– Manau, taip, tėti.

– Dangus šaukiasi keršto? Kaip manai, ar todėl mane uždarė šiame urve su juodu oro vamzdeliu ir geltonais žmogeliukais ant sienų, kurie gyvena nekvėpuodami? Tikrai taip manai, vaike? Bet netrukus pakils vėjas, gal jau rytoj, ir mes vėl lengvai atsikvėpsime. Prastas vėjas, bet man jis atneš pagerėjimą. Rytoj bus geriau.

Taip lordas Marčmeinas, išsekintas kovos už gyvenimą, merdėjo iki liepos vidurio. Tada – kadangi nebuvo jokios priežasties tikėtis greitų permainų – Kordelija išvažiavo į Londoną susitikti su savo moterų organizacija, aptarti artėjančios „ypatingosios padėties“. Tą dieną lordui Marčmeinui staiga pablogėjo. Jis gulėjo tylus, nejudėdamas, sunkiai alsuodamas; tik iš atmerktų akių, kartais pradedančių klaidžioti po kambarį, buvo matyti, kad tebeturi sąmonę.

– Ar tai jau galas? – paklausė Džulija.

– Sunku pasakyti, – atsakė gydytojas, – kai mirs, veikiausiai viskas atrodys panašiai. Šį kartą gal dar atsigaus. Dabar svarbiausia – netrukdyti. Mažiausias sukrėtimas gali būti lemtingas.

– Atvešiu tėvą Makėjų, – tarė ji.

Nenustebau. Visą vasarą mačiau, kad jai tai neišeina iš galvos. Jai išvažiavus, pasakiau gydytojui:

– Reikia padaryti galą toms nesąmonėms.

Jis atsakė:

– Mano darbas – gydyti kūną. Ne mano reikalas ginčytis, ar ligoniui geriau gyventi, ar numirti, arba spėlioti, kas jo laukia po mirties. Aš tik stengiuosi palaikyti žmogaus gyvybę.

– Bet ką tik pasakėte, jog mažiausias sukrėtimas gali jį pribaigti. Kas gali būti baisiau žmogui, taip bijančiam mirties, negu kunigo apsilankymas – kunigo, kurį jis pats išvarė, kai dar turėjo jėgų?

– Manau, tai gali jį nužudyti.

– Tai jūs uždrausite atvesti kunigą?

– Ne mano valia ką nors drausti. Galiu tik pareikšti savo nuomonę.

– Kara, ką jūs manote?

– Nenoriu, kad jam būtų blogiau. Dabar galima tikėtis tik tiek, kad jis mirs, pats to nesuvokdamas. Bet aš vis tiek norėčiau, kad kunigą atvežtų.

– Gal pamėgintumėte įkalbėti Džuliją neleisti jo pas ligonį – iki pat galo? Paskui pavojus praeis.

– Paprašysiu, kad leistų Aleksui likti laimingam, taip.

Po pusvalandžio grįžo Džulija su tėvu Makėjumi. Visi susirinkome bibliotekoje.

– Pasiunčiau telegramas Braidžiui ir Kordelijai, – pasakiau. – Tikiuosi, pritarsite man, kad nieko nereikia daryti, kol jie neatvyks?

– Gaila, kad jų čia nėra, – atsakė Džulija.

– Tu negali viena imtis atsakomybės, – pasakiau, – visi laikosi priešingos nuomonės. Daktare Grantai, pakartokite, ką jūs man neseniai sakėte.

– Sakiau, kad sukrėtimas pamačius kunigą nesunkiai gali jį nužudyti; priešingu atveju jis gal ir ištvers šį priepuolį. Kaip gydantis gydytojas privalau priešintis bet kokiems ligonio trukdymams.

– Kara?

– Džulija, mieloji, aš žinau, kad norite tik gero, bet juk žinote, jog Aleksas nebuvo tikintis žmogus. Visad šaipydavosi. Dabar, kai nebeturi jėgų, negalima naudotis jo silpnumu, norint nuraminti savo sąžinę. Jei tėvas Makėjus aplankys jį jau netekusį sąmonės, vis tiek bus galima palaidoti kaip reikia, ar ne, tėve?

– Einu pažiūrėti, kaip jis jaučiasi, – pasakė gydytojas ir išėjo.

– Tėve Makėjau, – tariau aš. – Atsimenate, kaip lordas Marčmeinas sutiko jus aną kartą, kai buvote atėjęs; ar manote, kad dabar jis bus persigalvojęs?

– Dėkui Dievui, Jo malone tai įmanoma.

– O gal, – pasiūlė Kara, – galėtumėte tyliai įslinkti, kol jis miega, ir ištarti atleidimo formulę; tada jis nė nesužinotų.

– Esu matęs tiek daug mirštančių žmonių, vyrų ir moterų, – atsakė kunigas. – Dar nė karto nebuvo, kad paskutinę akimirką gailėtųsi, jog esu šalia.

– Bet jie buvo katalikai, o lordas Marčmeinas ne, tik taip vadinosi – na, bent jau labai seniai. Jis iš to šaipėsi, girdėjote, ką sakė Kara.

– Kristus ragino atgailauti ne teisuolius, bet nusidėjėlius.

Grįžo gydytojas.

– Viskas taip pat, – pranešė jis.

– Paklausykite, daktare, – kreipėsi į jį kunigas, – argi aš galėčiau ką nors sukrėsti? – Jis atsuko savo ramų, naivų, dalykišką veidą pirmiausia į gydytoją, paskui į visus kitus. – Ar žinote, ką ketinu padaryti? Tai menkutė smulkmena, jokio spektaklio. Juk matote, neapsivilkau specialių drabužių. Eisiu, kaip stoviu. Jis jau mane pažįsta. Neišsigąs. Tik paklausiu, ar gailisi savo nuodėmių. Noriu, kad duotų menkutį sutikimo ženklą; na, kad bent jau neišvarytų manęs, tada galėsiu suteikti Viešpaties atleidimą. Paskui, nors tai ir nėra būtina, noriu patepti jį šventaisiais aliejais. Irgi nieko ypatinga, tik priliesiu pirštais, patepsiu aliejumi iš šio indelio, žiūrėkit – juk nieko baisaus.

– Ak, Džulija, – suvaitojo Kara, – ką mes galime pasakyti? Leiskite man su juo pasikalbėti.

Ji nuėjo į kinišką svetainę; mes tylėdami laukėme; tarp Džulijos ir manęs liepsnojo ugnies siena. Netrukus Kara grįžo.

– Man atrodo, jis manęs negirdėjo, – pasakė ji. – Pamaniau, mokėsiu jam paaiškinti. Pasakiau: „Aleksai, atsimeni kunigą iš Melstedo? Jis buvo atėjęs tavęs aplankyti, o tu su juo nemandagiai pasielgei. Labai jį įžeidei. Dabar jis atėjo dar kartą. Noriu, kad priimtum jį, bent dėl manęs būk jam draugiškas." Bet jis neatsakė. Jei yra be sąmonės, tai juk kunigui atėjus netaps nelaimingas, tiesa, daktare?

Džulija, iki šiol ramiai stovėjusi ir tylėjusi, staiga krustelėjo.

– Ačiū už patarimus, daktare, – tarė ji. – Aš imuosi atsakomybės už tai, kas įvyks. Tėve Makėjau, būkite malonus, užeikite aplankyti mano tėvo, – ir net nepažvelgusi į mane nusivedė jį prie durų.

Nusekėme iš paskos. Lordas Marčmeinas tebegulėjo taip pat, kaip buvau jį matęs rytą, tik jau užsimerkęs; rankas, atverstas delnais aukštyn, buvo padėjęs ant antklodės; slaugė, pirštais suėmusi vieną riešą, skaičiavo pulsą.

– Užeikite, – žvaliai pakvietė ji, – dabar jūs jo nesutrukdysite.

– Norite pasakyti...

– Ne, ne, bet jis jau į nieką nebereaguoja.

Ji priglaudė ligoniui prie veido deguonies baliono kaukę, ir kambaryje buvo girdėti tik besiveržiančių dujų šnypštimas.

Kunigas pasilenkė prie lordo Marčmeino ir jį peržegnojo. Džulija su Kara suklaupė prie lovos kojūgalio. Gydytojas, slaugė ir aš stovėjome už jų.

– Na, – ištarė kunigas, – žinau, kad gailitės viso gyvenimo nuodėmių, tiesa? Jei galite, duokite ženklą. Gailitės, ar ne? – Tačiau ženklo nebuvo. – Pasistenkite prisiminti savo nuodėmes; pasakykite Viešpačiui, kad jų gailitės. Tuoj jums suteiksiu atleidimą. O jūs tuo metu sakykite Dievui, kad gailitės jį įskaudinęs. – Jis prakalbo lotyniškai. Išgirdau

žodžius *ego te absolvo in nomine Patris**..., pamačiau, kaip kunigas ranka padarė kryžiaus ženklą. Tada irgi atsiklaupiau ir ėmiau melstis: „O Dieve, jei tik Dievas yra, atleisk jam jo nuodėmes, jei išvis yra toks dalykas kaip nuodėmė"; lovoje gulintis žmogus atsimerkė ir atsiduso taip, kaip įsivaizdavau žmogų atsidūstant mirties akimirką, bet jo akys sujudėjo, tad supratome, jog gyvybė dar neužgeso.

Staiga pajutau, kad trokštu išvysti ženklą, tegu duotą vien iš mandagumo, tegu skirtą tik paguosti mano mylimą moterį, kuri klūpo priešais mane ir, žinau, taip pat meldžia ženklo. Atrodė, jog prašome tokios smulkmenos – tik pripažinti gavus dovaną, tik linktelėti, susitikus minioje. Ėmiau melsti paprasčiau: „Dieve, atleisk jam jo nuodėmes", ir: „Labai prašau, Dieve, padaryk, kad jis priimtų tavo atleidimą."

Prašiau tik smulkmenos.

Kunigas išsitraukė iš kišenės sidabrinę dėžutę ir vėl prakalbęs lotyniškai palietė mirštantįjį aliejumi suvilgyta skepetaite; baigęs tai, ką turėjo padaryti, vėl įsidėjo dėžutę ir paskutinį kartą peržegnojo. Staiga lordas Marčmeinas pakėlė ranką prie kaktos; pamaniau, kad pajuto šventintus aliejus ir nori juos nusivalyti. „Dieve, – meldžiau, – neleisk jam to padaryti." Tačiau bijota be reikalo; ranka lėtai nukeliavo prie krūtinės, paskui prie peties – lordas Marčmeinas persižegnojo. Tada supratau, kad ženklas, kurio prašiau, buvo anaiptol ne smulkmena, ne atsainus linktelėjimas iš tolo pamačius pažįstamą; iš vaikystės atminties iškilo žodžiai apie pusiau nuo viršaus iki apačios perplyšusią šventyklos uždangą[84].

Viskas buvo baigta; slaugė paėmė deguonies balioną, gydytojas palinko prie ligonio. Džulija man sušnibždėjo:

---

* Atleidžiu tau Viešpaties vardu (*lot.*).

– Gal galėtum palydėti tėvą Makėjų? Aš čia dar pabūsiu.

Už durų tėvas Makėjus vėl buvo tas pats paprastas, draugiškas žmogelis, kurį pažinojau anksčiau.

– Na štai, juk tikrai buvo gražu. Ne kartą esu matęs, kaip tai atsitinka. Šėtonas priešinasi iki paskutinės akimirkos, tačiau Dievo malonė stipresnė. Jūs, kiek žinau, nesate katalikas, pone Raideri, bet vis tiek turbūt džiaugiatės, kad ponios sulaukė paguodos.

Kol laukėme vairuotojo, man atėjo į galvą, kad tėvui Makėjui derėtų sumokėti už darbą. Susidrovėjęs jo apie tai paklausiau.

– Ką jūs, tai visai nesvarbu, pone Raideri. Džiaugiuosi galėdamas padėti, – atsakė jis, – bet jei galite bent kiek paaukoti, tai mano parapijai labai pravers. – Piniginėje turėjau tris svarus, juos ir atidaviau. – Na, iš tiesų, jūs labai dosnus. Telaimina jus Dievas, pone Raideri. Aš dar užsuksiu, bet nemanau, kad vargšas ligonis ilgai viešės šiame pasaulyje.

Džulija išbuvo kiniškoje svetainėje, kol tą vakarą, penktą valandą, jos tėvas mirė, įrodydamas, kad teisūs buvo abu – ir kunigas, ir gydytojas.

Dabar atėjo metas sakinių nuotrupoms, paskutiniams mudviejų su Džulija vienas kitam ištartiems žodžiams, paskutiniams atsiminimams.

Mirus tėvui, Džulija dar kelias minutes praleido prie jo kūno; slaugė atėjo iš ligonio kambario pranešti žinios, ir aš pastebėjau Džuliją pro praviras duris, klūpančią kojūgalyje; šalia sėdėjo Kara. Netrukus abi moterys pasirodė, Džulija man pasakė:

– Ne dabar; turiu nuvesti Karą į jos kambarį; vėliau.

Jai dar būnant viršuje, iš Londono atvažiavo Braidshedas ir Kordelija; paskutinį kartą mudu susitikome vogčiomis, nelyginant jauni įsimylėjėliai.

Džulija tarė:

– Čia, šešėliuose, laiptų kamputyje – tik akimirka, kad ištartume sudie.

– Toks ilgas laikas ir tiek mažai reikia pasakyti.

– Tu žinojai?

– Šiandien nuo ryto; dar anksčiau; visus šiuos metus.

– Aš suvokiau tik šiandien. O, brangusis, jei tik tu suprastum. Tada galėčiau išgyventi išsiskyrimą, ar bent geriau jį ištverčiau. Jei tikėčiau, kad širdis gali plyšti, tikriausiai pasakyčiau, kad man plyšta širdis. Negaliu už tavęs tekėti, Čarlzai; nebegaliu būti su tavimi.

– Žinau.

– Kaip gali žinoti?

– Ką toliau darysi?

– Stengsiuosi ištverti – viena, be tavęs. Iš kur žinau, ką man daryti? Tu mane kiaurai pažįsti. Žinai, kad netinku gedulingam gyvenimui. Visad buvau bloga. Tikriausiai ir toliau tokia būsiu, vėl sulauksiu bausmės. Bet juo blogesnė būsiu, juo labiau man reikės Dievo. Negaliu atsitverti nuo Jo gailestingumo. Štai kas tai būtų, jei pradėčiau gyventi su tavimi, be Jo. Belieka tikėtis, kad pavyks įžvelgti nors vieną žingsnį į priekį. Tačiau šiandien, būdama ten, suvokiau, kad yra vienas nedovanotinas dalykas – panašiai nutikdavo mokyklos laikais, nusikaltus taip baisiai, jog neįmanoma sugalvoti bausmės ir viską sutvarkyti gali tiktai mama, – ir kad aš buvau pasirengusi jį padaryti: susikurti kitą gėrį, varžovą Dievui; bet paaiškėjo, jog vis dėlto nesu tiek bloga. Kodėl man leista tai suprasti, Čarlzai, o tau ne? Gal dėl to, kad mama, auklė, Kordelija, Sebastianas – gal ir Braidis, ir ponia

Maspret – maldose minėjo mano vardą; o gal tai asmeniškas mano sandoris su Dievu: jei atsisakysiu vienintelio dalyko, kurio taip trokštu, tai kad ir kokia bloga būčiau, Jis vis dėlto nepraras vilties dėl manęs.

...Dabar abu būsime vieniši, ir man niekaip nepavyks pasiekti, kad tu suprastum.

– Nenoriu nieko lengvinti, – atsakiau, – tikiuosi, kad tau plyš širdis; bet aš suprantu.

Lavina nugrumėjo žemyn, švariai nušluodama kalvos šlaitą, baltuose sniegynuose nutilo paskutiniai aidai, tyliame slėnyje blizgėdama ramiai kūpsojo nauja pusnis.

EPILOGAS

Sugrįžimas į Braidshedą

– Kol kas baisesnėje skylėje dar nebuvom atsidūrę, – tarė pulko vadas, – nei patogumų, nei ryšio, o dar brigados vadovybė tiesiai ant galvos sėdi. Flait Sent Meryje vienintelė aludė, kurioje telpa gal dvidešimt žmonių – aišku, karininkams ten eiti uždrausta; stovyklos teritorijoje yra karo krautuvėlė. Tikiuosi, kartą per savaitę paleisim sunkvežimį į Melstedo Karberį. Marčmeinas už dešimties mylių, bet ir ten nieko nėra. Todėl pirma visų kuopos karininkų užduotis – organizuoti kareivių poilsį. Medicinos pareigūne, prašom patikrinti, ar tvenkiniuose galima maudytis.

– Klausau, pone.

– Brigados štabas mums skyrė išvalyti pastatą. Manau, kad tie pusiau skusti pusiau lupti veltėdžiai, kuriuos ne kartą mačiau dykinėjant štabe, galėjo išvaduoti mus nuo šito darbo, bet ką gi... Raideri, jums skirta penkiasdešimties žmonių komanda – 10.45 prisistatysite komendantui; jis parodys, kurią pastato dalį reikės perimti.

– Klausau, pone.

– Pirmbuviai, man regis, nieko įdomesnio nesumanė. Slėnis puikiausiai tinka mokomajai šturmo juostai įrengti, tiks ir minosvaidžių poligonui. Šaudymo parengimo

pareigūne, šįryt apžiūrėkite teritorijas ir paženklinkite jas prieš atvykstant brigados štabo vadovybei.

– Klausau, pone.

– Aš pats su adjutantu eisiu apžiūrėti poligonų. Kas nors pažįsta vietovę?

Aš nieko neatsakiau.

– Tada viskas, imkitės darbo.

– Labai puikus senovinis namas, – tarė komendantas, – net gaila bus jį taip perstatinėti.

Tai buvo senas, iš atsargos iškviestas papulkininkis, gyvenantis už keleto mylių. Mudu susitikome priešais pagrindines duris, kur aš atvedžiau savo kareivius ir laukiau įsakymų.

– Eime. Greitai jums viską aprodysiu. Šitas namas – beveik kaip miestelis, bet rekvizuotas tik apatinis aukštas ir pustuzinis miegamųjų. Viskas, kas viršuje, tebėra privati nuosavybė, beveik visur grūste prigrūsta baldų, į kuriuos panašių jums gyvenime neteko matyti – tiesiog neįkainojami. Viršuje gyvena prižiūrėtojas, pora senų tarnų – jums jie netrukdys, – ir bombardavimus patyręs Romos katalikų kunigas, kurį priglaudė ledi Džulija: seniukas visas tirta, bet ramutėlis. Jis atidarė koplyčią, kurioje kareiviams leidžiama lankytis; keista, bet daug kas ten eina.

...Namas priklauso ledi Džulijai Flait, taip ji dabar save vadina. Anksčiau buvo ištekėjusi už Motramo, na to, kažkokio ministro. Ji užsienyje, sako, tarnauja moterų daliniuose, tai manęs paprašė čia viską prižiūrėti. Keista, kad senis markizas įpėdine paliko ją – sūnums tikriausiai buvo skaudu.

...Ana ten tie, kurie čia buvo dislokuoti prieš mus, įkurdino raštininkus; na, patys matot, vietos per akis. Žiūrėkite, sienas ir židinius liepiau apkalti lentomis – saugom vertingus raižinius. Ei, kažkas čia jau pridirbo; kaip tie kareiviai moka

prikiaulinti! Gerai, kad dabar pastebėjom, nes dar būtų jus apkaltinę. Štai dar vienas nemažas kambarys, anksčiau jame kabojo gobelenai. Siūlyčiau čia rengti konferencijas.

– Mano darbas tik išvalyti patalpas, pone. Kambarius paskirstys brigados štabas.

– Na ką gi, jums kliuvo lengvas darbas. Labai padorūs vaikinai čia prieš jus gyveno. Nors, aišku, nereikėjo taip elgtis su židiniu. Kaip jiems tai pavyko? Atrodė toks tvirtas. Kažin, ar begalėsim pataisyti. Turbūt brigados štabo viršininkas čia įsirengs kabinetą; aną kartą taip buvo. Čia daug paveikslų, kurių negalima perkelti kitur – jie tiesiai ant sienų. Matote, pasistengiau kiek įmanydamas juos pridengti, bet prieš kareivius niekas neatsilaikys – štai, kaip anam kampe. Buvo dar vienas kambarys ištapytomis sienų plokštėmis, su įėjimu iš lauko, tarp kolonų – paveikslai šiuolaikiniai, bet, mano manymu, gražiausi iš visų; ten buvo įsikūręs ryšių mazgas, tai po jų akmens ant akmens nebeliko – gaila.

...Šitoj klaikybėj buvo įsirengę valgyklą, todėl aš nė nepridengiau – nieko baisaus nenutiktų, net jei viską apgadintų: man tai primena viešnamį, žinot, iš tų prašmatnesnių... kokį nors *Maison Japonaise**... o čia buvo prieškambaris.

Gana greitai baigėme ekskursiją po aidžius tuščius kambarius. Išėjome į terasą.

– Štai ten kareivių išvietės ir dušai; galva neišneša, kodėl juos čia pastatė – kai pradėjau dirbti, juos jau radau. Tiesa, anksčiau iš priekio jų nebuvo matyti. Mes iškirtome tarp medžių kelią iki pagrindinės alėjos – negražu, bet labai praktiška, nes mašinos čia važiuoja be galo be krašto; nors parką, aišku, subjaurojom. Žiūrėkit, štai čia kažkoks nutrūktgalvis vėpla movė tiesiai pro gyvatvorę ir nunešė

* Japoniški namai (*pranc.*).

gabalą baliustrados – tritonį sunkvežimį vairavo, ne kažin kas, o atrodo, lyg Čerčilio tanku pravaryta.

...Tam fontanui mūsų šeimininkė jaučia didelę silpnybę; jaunesni karininkai paprato kartais naktimis jame pasipliuškenti, fontanui tai neišėjo į naudą, tai aš jį aptvėriau ir išjungiau vandenį. Dabar nelabai kaip atrodo, vairuotojai ten meta cigarečių nuorūkas ir sumuštinių likučius, o per tą vielinį aptvarą neišeina įlipti ir išvalyti. Didingas daiktas, puošnus, ar ne?

...Na, jei jau viską apžiūrėjote, tai aš trauksiu savo keliais. Sėkmės.

Jo vairuotojas sviedė nuorūką į tuščią fontano baseiną, atidavė pagarbą ir atidarė automobilio dureles. Aš irgi atidaviau pagarbą, ir komendantas išvažiavo pro neseniai liepų alėjoje iškirstą angą.

– Huperi, – paklausiau matydamas, kad kareiviai ėmėsi darbo, – ar galiu jus ramia širdimi palikti pusvalandžiui, kad prižiūrėtumėte darbus?

– Kaip tik svarsčiau, gal pavyktų kur nors jiems gauti arbatos.

– Dėl Dievo meilės, – atsakiau, – juk ką tik pradėjo dirbti.

– Jie baisiai pikti.

– Tegu dirba.

– Tvarkelė.

Ilgai negaišdamas apleistuose pirmo aukšto kambariuose, užlipau į viršų ir žingsniavau pažįstamais koridoriais, mėgindamas atidarinėti neužrakintas duris, dirsčiodamas į kambarius, iki pat lubų prikrautus baldų. Galiausiai sutikau seną kambarinę, nešiną puodeliu arbatos.

– Vajetau, – ištarė ji, – ar tik ne ponas Raideris?

– Tas pats. Ieškojau, gal rasiu ką iš pažįstamų.

– Ponia Hokins viršuje, savo senajame kambaryje. Kaip tik nešu jai arbatos.

– Duokite, aš nunešiu, – pasisiūliau ir pro flanele apmuštas duris plikais koridoriais nuėjau į vaikų kambarį.

Auklė Hokins pažino mane tik tada, kai prašnekau; mano apsilankymas ją sutrikdė, atsipeikėti pavyko tik ilgokai drauge pasėdėjus priešais židinį. Ji, beveik nepasikeitusi per visus mūsų pažinties metus, neseniai staiga suseno. Pastarųjų metų permainos ją užklupo per vėlai, nepavyko nei jų suprasti, nei prie jų prisitaikyti; akys nebe tos, skundėsi ji, megzti beįstengia tik iš storiausių siūlų. Jos šnekoje, nugludintoje ilgamečių pokalbių su išsilavinusiais žmonėmis, vėl pasigirdo prigimtinės tąsios, valstietiškos intonacijos.

– ...likau tik aš, pora mergaičių ir vargšas tėvas Memblingas, kurį užgriuvo per bombardavimą, paliko be pastogės ir be baldų, pliką kaip stovi, gerai, kad Džulija jį priglaudė, ji tokia geraširdė, nes tie jo nervai visai niekam tikę... Ir ledi Braidshed, dabar, tiesa, Marčmein, aš ją turėčiau vadinti jos prakilnybe, bet kažkaip liežuvis neapsiverčia, ją tas pats ištiko. Iš pradžių, kai Džulija su Kordelija išvažiavo į karą, ji su dviem sūnumis atsikraustė čia, bet paskui kariškiai juos išvijo, tai jie išvažiavo į Londoną, vos mėnesį spėjo pagyventi savo namuose, Braidis kaip tik buvo išvykęs su savo pulku, kaip kadaise vargšas jo prakilnybė; staiga namą susprogdino, viskas prapuolė, visi baldai, kuriuos buvo čia atsivežusi ir laikė karietų sandėlyje. Paskui ji įsigijo kitą namą, netoli Londono, bet ir jį perėmė kariuomenė, tai dabar apsistojo čia, kiek girdėjau, gyvena viešbutyje prie jūros, bet tai juk ne tas pats, kaip savi namai, tiesa? Atrodo kažkaip neteisinga.

...Ar vakar klausėt per radiją pono Motramo kalbos? Kaip jis piktai kalbėjo apie Hitlerį. Aš ir sakau tai mergaitei, Efei, kuri man patarnauja: „Jeigu Hitleris dabar jį girdi

ir jeigu jis moka angliškai, kuo aš labai abejoju, tai turbūt jaučiasi visiškas menkysta." Kas galėjo pagalvoti, kad ponas Motramas taip aukštai iškils? Ir tie jo draugai, kurie vis čia atvažiuodavo? Sakiau ponui Vilkoksui, – jis dukart per mėnesį autobusu iš Melstedo atvažiuoja manęs aplankyti, aš labai tai vertinu ir džiaugiuosi; žodžiu, sakiau jam: „Mes nė patys nesupratome, kad pas mus svečiuojasi angelai", nes ponui Vilkoksui niekad nepatiko pono Motramo draugai, aš tai jų nė nemačiau, bet jūs daug pasakojote, Džulija jų irgi nemėgo, bet jie tikrai daug pasiekė, ar ne?

Galiausiai aš jos paklausiau:

– Ar turite kokių nors žinių iš Džulijos?

– Aną savaitę gavau Kordelijos laišką, jos vis dar kartu, nuo tada, kai išvyko, Džulija lapo apačioje prirašė, kad siunčia man linkėjimų. Abiem joms viskas gerai, tik negali niekam sakyti, kur dabar yra, bet tėvas Memblingas, atidžiai perskaitęs laišką, spėjo, jog tikriausiai Palestinoje, ten ir Braidis su savo pulku, taigi kaip gerai, kad jie visi drauge. Kordelija rašė, kad labai trokšta po karo grįžti namo; manau, kad visi to nori, tik štai ar aš to sulauksiu, tai jau visai nežinia.

Pabuvau pas ją pusvalandį ir išėjau, pažadėjęs dažnai lankytis. Išėjęs į vestibiulį pamačiau, kad jokie darbai nepadaryti, o Huperis kaltai žvelgia į mane.

– Kareiviai išėjo atnešti šiaudų čiužiniams. Nežinojau, kad jiems liepta tai padaryti, seržantas Blokas man pasakė. Vargu ar dar sugrįš.

– Vargu ar sugrįš? O ką jiems įsakėte?

– Na, pasakiau seržantui Blokui, kad grįžtų, jei matys, kad dar yra prasmės; tai yra jei suspės iki pietų.

Buvo beveik dvylika.

– Jus vėl apmulkino, Huperi. Šiaudus jiems liepta paimti bet kada iki šeštos valandos vakaro.

– Ojetau; atsiprašau, Raideri. Seržantas Blokas...

– Aš pats kaltas, kad jus palikau... Iškart po pietų surinkite tuos pačius kareivius, atveskite juos čia ir tegu dirba, kol baigs.

– Tvarkelė. Klausykit, jūs sakėte, kad jau esate čia buvęs?

– Taip, aš gerai pažįstu šiuos namus. Jie priklauso mano draugams, – tardamas šiuos žodžius pajutau, kad jie man pačiam skamba taip pat keistai, kaip kadaise nuskambėjo Sebastiano, kai jis, užuot taręs: „Čia mano namai", pasakė: „Čia gyvena mano šeima."

– Atrodo visiška nesąmonė – viena šeima tokiuose didžiuliuose rūmuose. Ką jie čia veikė?

– Na, užtat pastatas puikiai tiks brigados štabui.

– Bet juk ne tam jį pastatė, ar ne?

– Ne, – atsakiau, – jį pastatė ne tam. Gal čia ir yra vienas iš statybos malonumų: panašiai kaip auginant sūnų, niekad negali žinoti, kas iš jo išeis. Aš to nežinau: niekad nesu nieko pastatęs ir pats atsižadėjau teisės matyti, kaip auga mano sūnus. Esu benamis, bevaikis, pagyvenęs ir niekieno nemylimas, Huperi. – Jis dirstelėjo į mane tikrindamas, ar juokauju, nutarė, kad juokauju, ir nusijuokė. – Gerai, grįžkite į stovyklą, pasistenkite neįkliūti pulko vadui, jei jis jau grįžo, ir niekam neišduokite, kaip sumovėme šio ryto darbus.

– Tvarka, Raideri.

Dar nebuvau aplankęs vienos dvaro dalies, dabar nuėjau ten. Koplyčia, nors seniai nenaudojama, neatrodė nei apgriauta, nei apleista; *art nouveau* freskų spalvos tebebuvo gaivios ir ryškios, prieš altorių vėl degė *art nouveau* stiliaus lempelė. Sukalbėjau maldą – senus, neseniai išmoktus žodžius, – ir išėjęs pasukau į stovyklą; eidamas girdėjau iš virtuvės sklindantį signalą pietauti ir mąsčiau:

„Statytojai nežinojo, kam galiausiai bus panaudotas jų statinys; iš senosios pilies akmenų jie sumūrijo naują dvarą;

kiekvieni metai, kiekviena karta jį turtino ir plėtė; metai iš metų parke brendo didingi medienos ištekliai; tik staiga netikėtomis šalnomis užėjo Huperio laikai – dvaras liko apleistas, visi darbai neteko prasmės, *quomodo sedet sola civitas*. Tuštybių tuštybė, viskas tuštybė."

„Ir vis dėlto, – galvojau, vis greitesniu žingsniu artėdamas prie stovyklos, kur po trumpos pertraukos signalas nuskambėjo dar kartą, primindamas skanduotę „Paskubėk, paskubėk, ko-šės gau-si", – vis dėlto tai dar ne paskutinis žodis, net ne taiklus žodis; tai negyvas, dešimties metų senumo žodis.

Iš statytojų darbo kilo tai, kas nutolsta nuo jų pradinio sumanymo, nuo nirčios žmogiškos tragedijos, kurioje ir aš atlikau savo vaidmenį; tai, apie ką tuomet niekas iš mūsų nė nepagalvojome; mažytė raudona liepsnelė – apgailėtinai negraži raižyto vario lempelė, iš naujo uždegta prieš varines raižytas tabernakulio dureles; liepsnelė, regima kapuose gulintiems senovės riteriams, kurie matė, kaip ją užpučia; dabar ta liepsna vėl dega kareiviams, atsidūrusiems toli nuo namų, sieloje esantiems toliau negu Akras ar Jeruzalė. Ji nebūtų uždegta, jei ne statytojai ir ne tragikai, ir čia aš ją radau šį rytą, iš naujo degančią tarp senų akmenų."

Pagreitinau žingsnį ir netrukus priėjau baraką, kuriame buvo įsikūrusi mūsų valgykla.

– Šiandien atrodot kaip niekad linksmas, – pasakė mano padėjėjas.

Paaiškinimai

1 Princas Rupertas 1644 m. liepos 2 dieną vedė rojalistų raitelius į kovą su kromvelininkais.
2 Ksantas – didžiausia Trojos upė, aprašyta „Iliadoje“.
3 Williamas Shakespeare’as, „Henrikas V“.
4 Termopilų mūšis, vienas iš garsiausių graikų karo su persais epizodų.
5 *Bridesprings* – Braido šaltinis (*angl.*).
6 Tradicinės studentų valčių lenktynės Izidės upėje (taip Oksforde vadinama Temzė), vykstančios kasmet gegužės pabaigoje, penktą Trejybės semestro savaitę; pavadinimas kilęs nuo „aštuonetų“ – valčių, kuriose iš tiesų yra po devynis irkluotojus.
7 Mitologinė šalis, minima karaliaus Artūro legendose ir legendoje apie Tristaną ir Izoldą.
8 Johnas Henry Newmanas (1801–1890) – arba kardinolas Njumenas, neseniai paskelbtas palaimintuoju – svarbus Katalikų bažnyčios veikėjas.
9 *Oxford Union*, arba tiesiog *Union* – studentų diskusijų klubas, kuriame gali dalyvauti visų kolegijų nariai.
10 *Commemoration Week*, trumpiau *Commem.* – Trejybės semestro pabaigos savaitė, per kurią kolegijos paeiliui rengia pokylius; taip vadinama dėl to, kad pokyliuose prisimenami universiteto geradariai ir rėmėjai.
11 Proktoriai (proctors) – savotiški inspektoriai, palaikantys tvarką Oksfordo ir Kembridžo universitetuose.
12 Klubas, įsteigtas palaikyti ir plėsti torių politines pažiūras.
13 Visuomenės mokslai – *Modern Greats*, kursas, sudarytas iš trijų disciplinų – filosofijos, politikos ir ekonomikos.
14 *Boars Hill* – kaimas į pietryčius nuo Oksfordo, kuriame gyveno nemažai nepasiturinčių dėstytojų bei jaunų moterų, trokštančių ištekėti už Oksfordo auklėtinių.
15 Didelis varpas Kristaus Bažnyčios kolegijos varpinėje, vadinamas „Didžiuoju Tomu“; vakarais, 21.05, jis skamba 101 kartą, ir kadangi jo garsas girdėti

visame Oksforde, proktoriai jį naudoja kaip signalą grįžti į kolegijas tiems studentams, kurių judėjimo laisvė laikinai apribota (*gated*). Kiti studentai privalo būti savo kambariuose sulig paskutiniu dūžiu, skelbiančiu vidurnaktį.

16 *Dolbear and Goodall* – vaistinė Oksforde.

17 Tai yra visos Oksforde studijuojančios merginos.

18 Citata iš T. S. Elioto poemos „Bevaisė žemė“, vertė Tomas Venclova.

19 Švyturio sargo duktė, drauge su tėvu 1837 m. išgelbėjusi gyvybę skęstantiems jūreiviams.

20 *Arts and crafts movement* – XIX a. antrosios pusės Anglijos estetinis sąjūdis, kurio nariai siekė atkurti viduramžių amatus ir stilistiką; garsiausias jo vardas ir įkvėpėjas – Williamas Morrisas. „Menų ir amatų“ sąjūdžio stilius artimas *art nouveau*.

21 Vienas iš Oksfordo studentų tradicinių pokštų – įmesti ką nors į Kristaus Bažnyčios kolegijos kiemo fontaną, puoštą Merkurijaus statulėle.

22 *All Souls* – Oksfordo mokslininkų kolegija, kurios nariais iki gyvos galvos tampa talentingi mokslininkai.

23 Duero upės slėnis – Portugalijos regionas, garsus portveino gamyba.

24 *Bullingdon Club* – studentų klubas Oksforde, garsėjantis savo narių turtais ir jų triukšmingomis išgertuvėmis; vienas iš jo narių skiriamųjų ženklų – spalvoti frakai.

25 *Antic Hay* (1923), Aldouso Huxley romanas. Rašytojas garsėjo eksperimentais su įvairiomis narkotinėmis medžiagomis ir dažnai apie juos rašė.

26 Niekinama Pietų ir Lotynų Amerikos gyventojų pravardė.

27 Tuo metu Londone labai populiaraus austrų režisieriaus Maxo Reinhardto spektaklio herojė, vienuolė, susilaukusi kūdikio.

28 Garsus Johno Everetto Millais paveikslas *Bubbles*, kuriame vaizduojamas auksaplaukis berniukas su molio vamzdeliu, stebintis savo išpūstą žaižaruojantį muilo burbulą; vėliau paveikslas buvo panaudotas *Pears* muilo reklamai, dar labiau išgarsėjo ir tapo banalumo simboliu.

29 Davido Garnetto fantastinis romanas apie moterį, kuri virsta lape, išleistas 1922 m.

30 Stalo centre statomas papuošalas, dažnai skirtas vaisiams ar saldumynams patiekti.

31 Tai reiškia, kad pusbrolis Melchioras buvo paprastas jūreivis.

32 Piešimo technika, vartojant tik pilkos spalvos atspalvius.

33 Inigo Jonesas (1573–1652) – garsus anglų architektas, neoklasicistinio stiliaus, vadinamojo paladianizmo, pradininkas.

34 Tai reiškia, gaminti dar iki 1873 m., kai Europos vynuogynus nusiaubė *phylloxera*; žinovai tvirtina, kad iki *philloxera* laikų vynas buvo daug geresnės kokybės.

35 Šie sausainiai yra beveik beskoniai, todėl, žinovų manymu, tinka degustuojant vyną.

36 To meto laikraščiuose vartojamas posakis, reiškiantis, kad moteris buvo teista už nelegalius abortus.

37 Šiuo atveju tai reiškia ne viešą Bažnyčios hierarchų pasmerkimą, o tik tai, kad dėl savo paties veiksmų jis nebegali visavertiškai dalyvauti Bažnyčios gyvenime ir gauti Komuniją.
38 Davidas Lloydas George'as (1863–1945), Britanijos ministras pirmininkas 1916–1922 m.; opozicijos buvo kaltinamas korupcija bei kitokiais nusikaltimais.
39 George'o du Maurier romano *Trilby* herojė, dailininko pozuotoja, patekusi hipnotizuotojo Svengalio įtakon.
40 Maksas (Williamas Maxwellas Aitkenas, lordas Beaverbrookas) – kelių Londono laikraščių savininkas, įtakingas politikos ir visuomenės veikėjas; „F. E." (F. E. Smith'as) – teisininkas, valstybės vyras, dalyvavęs derybose su Airijos savivaldos atstovais; „Gertė" Lorens (Gertie (Gertrude) Lawrence) – garsi komedijų aktorė, dainininkė, gerai žinoma Londono aukštuomenėje; Ogastas Džonas (Augustus Johnas) – labai vertinamas aukštuomenės portretistas; Karpentjė (Georges Carpentier) – prancūzų boksininkas, neseniai tapęs pasaulio čempionu.
41 Originale – *jeroboam*; jame telpa keturis kartus daugiau šampano negu paprastame butelyje (taigi trys litrai).
42 Baronas de Šarliusas – Marcelio Prousto „Prarasto laiko beieškant" personažas.
43 XVII–XIX a. paplitusi kelionė po Europos šalis, laikoma beveik privaloma jauno britų aristokrato išsilavinimui.
44 Katalikams tuokiantis su ne katalikais, pastarųjų buvo įprasta prašyti viešai pažadėti gerbti sutuoktinio religines praktikas ir vaikus auklėti katalikais.
45 Šampano butelį, dukart didesnį už įprastą (1,5 l talpos).
46 Visą šalį apėmęs Britanijos svarbiausių pramonės šakų profsąjungų paskelbtas streikas, vykęs 1926 m. gegužės 4–12 d.
47 Britams gerai pažįstami įvaizdžiai iš dviejų vietų, kuriose vyko kruvini Pirmojo pasaulinio karo mūšiai.
48 Transporto ir visų darbininkų sąjungos štabe, kartu leiboristų partijos būstinėje; čia buvo įsikūręs streiko koordinavimo centras.
49 G. K. Chestertonas, „Tėvas Braunas", Vilnius: Tyto alba, 2004.
50 Tai yra renesanso, kuriame neegzistuoja religija.
51 Karolina (*Caroline*) – moteriška vardo Karolis, arba Čarlzas (*Charles*), versija.
52 Žodžiai, kuriais meno istorikas Walteris Pateris (1839–1894) aprašo Leonardo da Vinci „Moną Lizą": pasak jo, paveiksle vaizduojama moteris yra belaikė ir visažinė.
53 Čarlzui toks prisistatymas atrodo nereikalingas, nes žodis *episkopalinis* iš esmės reiškia „susijęs su vyskupu"; tačiau JAV ir Škotijoje gyvuoja Episkopalinė bažnyčia, viena iš anglikonų bažnyčios atmainų.
54 *Captain Foulenough* – avantiūristas ir oportunistas, gerus penkiasdešimt metų dienraštyje *Daily Express* spausdintos komiškos skilties personažas; skilties autorius J. B. Mortonas pasirašinėjo slapyvardžiu *Beachcomber*.

55 Tuo metu ten vyko pilietinis karas.
56 Užuomina į tuo metu garsų filmą „Našlaitės audroje“ (*Orphans of the Storm*, 1921), kuriame vaidino garsios aktorės seserys Lilian ir Dorothy Gish.
57 Trento parkas šiauriniame Londono pakraštyje priklausė labai turtingam parlamento nariui serui Philipui Sassoonui, kuris jame pristatė daug oranžerijų, veisė egzotinius gyvūnus; Tringe – vidurinės klasės gyvenamame Hertfordšyro mieste – 1925 m. įkurtas vienas iš pirmųjų sveikos mitybos centrų; jame lankėsi ir pats E. Waugh, ir jo bičiuliai.
58 *Boeuf sur le Toit* (*pranc.*), naktinis klubas Paryžiuje, pavadintas pagal to paties pavadinimo Dariuso Milhaud baletą; baras iškart tapo literatų, menininkų ir ypač džiazo muzikantų centru.
59 Turima galvoje Mary Russel Mitford (1787–1855) ir jos knyga „Mūsų kaimas“ (*Our Village*), kurioje idiliškai vaizduojamas Anglijos kaimo gyvenimas.
60 Niekinamas anglų vartojamas ispanų kilmės asmenų pavadinimas (iškraipytas populiarus ispaniškas vardas *Diego*).
61 Čia ir toliau Rekso svečiai aptaria to meto naujienas: karaliaus Edvardo VII romaną su ištekėjusia amerikiete Wallis Simpson (kurią vedęs jis atsisakė sosto); 1935 m. Anglijos ir Italijos santykių krizę; Ispanijos pilietinį karą, šalies diktatorių generolą Franco ir t. t. Žinant, kaip iš tiesų toliau klostėsi įvykiai, matyti, kad susirinkusieji kalba nesąmones.
62 Karaliaus Edvardo rūmai netoli Vindzoro.
63 Renesanso rūmai Romoje, kuriuose tuo metu buvo fašistų diktatoriaus B. Mussolini štabas.
64 Stanley Baldwinas – tuo metu Britanijos ministras pirmininkas.
65 Garsūs britų didvyriai: baronas Clive'as (1725–1774), karys ir kolonijų administratorius, padėjo įtvirtinti Britanijos valdymą Indijoje; admirolas Horatio Nelsonas (1758–1805) įveikė Ispanijos ir Prancūzijos laivyną Trafalgaro mūšyje, nors pats jame žuvo.
66 Du anglų piratai, nusipelnę kovose su ispanų Armada (seras Johnas Hawkinsas (1532–1595) ir seras Francis Drake'as (1540–1596), kuris, be kita ko, garsus tuo, kad apiplaukė aplink visą Žemės rutulį.
67 Vikontas Palmerstonas (1784–1865), Didžiosios Britanijos užsienio reikalų ministras, paskui ministras pirmininkas, itin aršiai gynęs šalies interesus.
68 Taip buvo vadinamas greitasis traukinys, daugiau kaip 40 metų kursavęs tarp Londono ir Edinburgo.
69 Tragiškas Balaklavos mūšio epizodas.
70 Kasmet liepos pradžioje Henlyje netoli Oksfordo vykstanti karališkoji regata, kurioje gausiai lankosi Londono aukštuomenė.
71 Užuomina į Katalikų draugijos specialiai išleistą kišeninį katekizmą, kuris iš tiesų kainavo vieną pensą.
72 Holmano Hunto (1827–1910) „Sąžinė prabudo“ (*The Awakened Conscience*) – vienas populiariausių Viktorijos laikų paveikslų moralės temomis; jame vaizduojama jauna moteris, sėdinti ant meilužio kelių, staiga suvokusi kvailą, priklausomą, negarbingą savo padėtį ji mėgina atsistoti.

73 Neville'is Chamberlainas (1869–1940), tuo metu Didžiosios Britanijos ministras pirmininkas.
74 Lordas Halifaxas (1881–1959) 1938 m. pradžioje buvo paskirtas užsienio reikalų ministru ir suvaidino svarbų vaidmenį rengiant Miuncheno sutartį.
75 Seras Samuelis Hoare'as (1880–1959) trumpai buvo užsienio reikalų ministras, vėliau N. Chamberlaino vyriausybėje tapo vidaus reikalų ministru.
76 Konservatorių partijos komitetas Bendruomenių rūmuose.
77 Apie 1935 m. Didžiojoje Britanijoje pradėjęs stiprėti pacifistų sąjūdis.
78 Trojos sienos padėjo miesto gyventojams dešimt metų atsilaikyti prieš graikus; Kresidė – trojėnė mergina, kurią myli Troilas, bet graikai klasta ją priverčia pamilti ją sugundžiusį Diomedą.
79 Laivyno gatvėje (Fleet street) buvo įsikūrusios svarbiausių laikraščių redakcijos.
80 Ministras pirmininkas N. Chamberlainas po pasirašytos su Hitleriu Miuncheno sutarties patikino britus, kad pasiekta „taika visiems laikams".
81 Čia aprašomi heraldinių ženklų skirtumai: grafo karūna (kuri priklauso Braidshedui) puošta rutuliukais ant „stiebų", o markizo (tai yra lordo Marčmeino) karūnoje – keturi žemuogių lapai ir keturi sidabro rutuliukai.
82 *Brideshead* – *bride* (*angl.*) nuotaka.
83 Lordas Marčmeinas nesitiki, kad jo sūnūs sulauks įpėdinių, o baronystė gali būti paveldima ir moteriškąja linija. Jei ledi Džulija tebebūtų gyva, mirus visiems šeimos vyrams, ji turėtų baronienės titulą.
84 Vienas iš ženklų, lydėjusių Jėzaus mirtį ant kryžiaus (Mt 27, 51).

Turinys

Waugh, Evelyn

Va379 Sugrįžimas į Braidshedą : romanas / Evelyn Waugh ; iš anglų kalbos vertė Rasa Drazdauskienė. – Vilnius : Tyto alba, 2010. – 395, [2] p. – (Klasika)

ISBN 978-9986-16-805-8

Evelyn Waugh (Ivlinas Vo, 1903–1966) – vienas keisčiausių, subtiliausių ir įtakingiausių XX a. britų rašytojų. „Sugrįžimas į Braidshedą“ – kultinis Evelyn Waugh romanas, be kurio šiuolaikinė britų literatūra sunkiai įsivaizduojama. Visą „Braidshedo“ grožį sudaro jo nepakartojamas stilius, sarkazmas ir meilė nykstančiai Anglijos esmei – dvarams, sukaupusiems angliškąjį žavesį, Oksfordui, kurio mitą kaip tik ir pradeda formuoti ši knyga. Antrojo pasaulinio karo metu karininkas Čarlzas Raideris ir jo kuopa apgyvendinami Braidshedo dvare, su kuriuo Raideris susijęs neišardomais ryšiais: Marčmeinų šeima, kuriai priklausė Braidshedas, paliko Čarlzo gyvenime gilų pėdsaką. Antrasis Marčmeinų sūnus Sebastianas, geriausias Čarlzo draugas iš Oksfordo laikų, duktė Džulija, vos neištekėjusi už Čarlzo, ir visi kiti šios nykstančios giminės atstovai, iškyla Čarlzo atmintyje kaip savotiški katalikų tikėjimo įkaitai.

UDK 820-3

EVELYN WAUGH

SUGRĮŽIMAS Į BRAIDSHEDĄ

Romanas

Iš anglų kalbos vertė *Rasa Drazdauskienė*
Viršelio dailininkė *Ilona Kukenytė*

Tiražas 2 000 egz.
SL 1686. 2010 11 20. 15,84 apsk. l. l.
Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,
tel. 2497598, info@tytoalba.lt
Spausdino UAB BALTO print / Logotipas Utenos 41A, LT-02189 Vilnius

– Norėčiau užkasti ką nors brangaus visur, kur esu laimingas; tada senatvėje, kai būsiu vargšas ir bjaurus, sugrįžęs išsikasčiau ir viską prisiminčiau.

Evelyn Waugh (Ivlinas Vo, 1903–1966) – vienas keisčiausių, subtiliausių ir įtakingiausių XX a. britų rašytojų. Negailestingais paradoksais ir kandžiomis replikomis išgarsėjęs autorius, žmogus, atsivertęs į katalikybę, lėmusią jo izoliaciją nuo visuomenės. Ekscentriškas, nepakenčiamas, nesugyvenamas, tačiau pripažintas visame pasaulyje.

„Sugrįžimas į Braidshedą“ – kultinis Evelyno Waugh romanas, be kurio šiuolaikinė britų literatūra sunkiai įsivaizduojama. Visą „Braidshedo“ grožį sudaro jo nepakartojamas stilius, sarkazmas ir meilė nykstančiai Anglijos esmei – dvarams, sukaupusiems angliškąjį žavesį, Oksfordui, kurio mitą kaip tik ir pradeda formuoti ši knyga. Pagrindinė romano mintis – žmonėms reikia atramos ir paspirties, kai stabilus atrodęs pasaulis ima trupėti ir griūti. Tokio vertybių saulėlydžio metu orientyru gali tapti tikėjimas. Tačiau ar tampa?

Per Antrąjį pasaulinį karą karininkas Čarlzas Raideris ir jo kuopa apgyvendinami Marčmeinų Braidshedo dvare, su kuriuo Raideris susijęs neišardomais ryšiais: ši šeima paliko Čarlzo gyvenime gilų pėdsaką. Antrasis Marčmeinų sūnus Sebastianas, geriausias Čarlzo draugas iš Oksfordo laikų, duktė Džulija, vos neištekėjusi už Čarlzo, ir visi kiti šios nykstančios giminės atstovai iškyla jo atmintyje kaip savotiški katalikų tikėjimo įkaitai.

Kiekvienas Marčmeinų šeimos narys eina savo gyvenimo keliu, kurio posūkiai ne visuomet suprantami Raideriui. Tačiau jis stebi šią yrančią šeimą su liūdesiu, nuostaba ir meile. Dievas savo malonę skleidžia mums nesuvokiamais būdais, ir niekuomet nežinai, kur ir per ką ji pasireikš, teigia E. Waugh.

Subtilaus, nykstančio grožio kupinas romanas – tarsi Anglijos saulėlydžio ir žmogaus sielos atvaizdas.

ISBN 978-9986-16-805-8

TYTO ALBA

www.tytoalba.lt